

Bulletin  
advokacie

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO • BŘEZEN 2013

**STRUČNÁ  
RUKOJEŤ  
ČESKÉHO  
ADVOKÁTA  
K EVROPSKÉ  
ÚMLUVĚ  
O LIDSKÝCH  
PRÁVECH**

Bulletin *advokacie*<sup>®</sup>

EVA HUBÁLKOVÁ

*STRUČNÁ  
RUKOJEŤ  
ČESKÉHO  
ADVOKÁTA  
K EVROPSKÉ  
ÚMLUVĚ  
O LIDSKÝCH  
PRÁVECH*

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO / BŘEZEN 2013

Vydává Česká advokátní komora

**NOVÉ VYDÁNÍ**

Bulletin *advokacie*<sup>®</sup>

## Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO • BŘEZEN 2013

Bulletin advokacie vydává  
Česká advokátní komora v Praze  
(IČO 66 000 777)  
v agentuře **impax**, spol. s r. o., [www.impax.cz](http://www.impax.cz)

Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

### Adresa redakce:

Česká advokátní komora  
Národní třída 16, 110 00 Praha 1  
telefon: 221 729 011, fax: 224 932 989  
e-mail: [bulletin@cak.cz](mailto:bulletin@cak.cz), [www.cak.cz](http://www.cak.cz)

### Redakce:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman  
Šéfredaktor: JUDr. Pavel Blanický  
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová  
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

### Redakční rada:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,  
prof. JUDr. Alexander Bělohávek, Dr.h.c.,  
JUDr. Jiří Císař,  
prof. JUDr. Jan Dědič,  
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,  
JUDr. Pavel Holec,  
JUDr. Ladislav Krym,  
prof. JUDr. Zdeněk Kučera, DrSc.,  
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,  
JUDr. Michal Mazanec,  
doc. JUDr. Vladimír Mikule, CSc.,  
JUDr. Tomáš Pohl,  
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,  
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D.,  
prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

### Objednávky předplatného zasílejte na adresu:

ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1,  
e-mail: [dvorakova@cak.cz](mailto:dvorakova@cak.cz)  
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,  
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč.  
Advokátům a advokátním koncipientům  
se rozesílá zdarma.

Toto číslo vyšlo 20. března 2013  
v nákladu 15 200 výtisků.

### Obálka a grafická úprava:

IMPAX, spol. s r. o.

Tisk: KAVKA PRINT a. s.

MK ČR E 6469  
ISSN 1210-6348

# Obsah

<b>I. ÚVOD, TEDY SLOVO AUTORA, TOTIŽ AUTORKY</b> .....	5
<b>II. BYLO NEBYLO ... BYLO. A STÁLE JE. RADA EVROPY A EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA</b> .....	5
<b>III. JAK TO VYPADÁ, KDYŽ SOUD PRACUJE, ANEB ŘÍZENÍ PŘED EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA</b> .....	8
<b>IV. DŮVODY ODMÍTNUTÍ STÍŽNOSTI, ANEB FORMÁLNÍ NÁLEŽITOSTI PODÁNÍ</b> .....	23
<b>V. A CO TO VLASTNĚ JE TA ROZHODOVACÍ PRAXE, ANEB JAK SOUD INTERPRETUJE ÚMLUVU</b> .....	46
1. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce.....	46
2. Práva vztahující se k duchovní svobodě jednotlivce.....	83
3. Práva spojená se sociálními a politickými aspekty života.....	94
4. Právo na ochranu majetku .....	106
5. Práva spojená s procesními zárukami .....	111
6. Práva aplikovatelná pouze s jiným ustanovením Úmluvy.....	136
<b>VI. PŘÍLOHY</b>	
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	143
Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva .....	173
Abecední seznam rozsudků a důležitých rozhodnutí vynesených Soudem ve věcech podaných proti České republice.....	246



## **I. ÚVOD, TEDY SLOVO AUTORA, TOTIŽ AUTORKY**

Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech se od svého prvního vydání v roce 2000 stala pravidelnou součástí publikací vydávaných Českou advokátní komorou jako zvláštní číslo Bulletinu advokacie. Jestliže vydání z let 2000, 2004 a 2008 poskytla náhled na stav a vývoj právní praxe Evropského soudu pro lidská práva tak, jak se postupně vyvíjela při aplikaci tehdejšího procesního mechanismu, čtvrté vydání je rozsáhle věnováno procesnímu stavu po zásadní procesní evoluci, kterou přinesl Protokol č. 14, jenž vstoupil v platnost 1. června 2010. Čtenáři se však dostane i rozsáhlého a poměrně podrobného výkladu neustále se vyvíjející praxe Soudu.

Vzhledem k tomu, že 18. března 2012 bylo Úmluvě v českých zemích dvacet let, autorka pojímá předkládané vydání tak trochu netradičně, totiž s vážností, kterou si ochrana lidských práv jistě zaslouží, ale zároveň s určitou lehkostí, kterou si snad může dovolit právnička, která ve štrasburských institucích strávila stejně dlouhou dobu.

## **II. BYLO NEBYLO ... BYLO. A STÁLE JE. RADA EVROPY A EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA**

Psal se rok 1949 a v Londýně se rodila mezinárodní organizace, která dostala název Rada Evropy. Od té doby uplynula již pěkná řádka let a současný počet členských států se vyšplhal na 47. Mimochodem, pro ty, kteří si potřebují osvěžit paměť, bývalá Česká a Slovenská Federativní Republika se stala členem této organizace v roce 1991.

Je jen chvályhodné, že všechny členské státy jsou zároveň smluvními státy Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ačkoli některé z nich učinily výhrady k některým ustanovením Úmluvy či dosud neratifikovaly některé z dodatkových Protokolů. Je ctí, že Česká republika ratifikovala všechny tyto protokoly s výjimkou Protokolu č. 12, zakazujícím všechny formy diskriminace. Stránky Rukojeti by se nejspíš zbytečně touto skutečností zabývaly.

Hlavními cíly Rady Evropy je ochrana lidských práv, pluralitní demokracie a právní stát. Předmětem činnosti této mezinárodní organizace je i posilování vědomí evropské kulturní identity a podpora jejího rozvoje. Rada Evropy též hledá řešení problémů moderní evropské společnosti týkající se menšin, ochrany životního prostředí, boje proti drogám, AIDS či organizovanému zločinu. Tento výčet není zdaleka vyčerpávající. Cestou podpory politických a zákonodárných reforem pomáhá též udržet demokratickou stabilitu v Evropě, což, pohlédneme-li na události obou čečenských válek, problémů Náhorního Karabachu či Severní Osetie a tzv. „srpnové války“ v roce 2009, není činnost jednoduchá, ba naopak.

Soud byl založen deset let po vzniku Rady Evropy v roce 1959. Co bylo skutečným důvodem takového „prodlení“, je asi zbytečné dnes zkoumat. Významným pozitivem je, že už tentýž rok se uskutečnilo první veřejné jednání a hned v následujícím roce byl vynesena první rozsudek, a to v případě *Lawless proti Irsku*. Jednalo se o vůbec první mezinárodní spor vedený jednotlivcem proti jeho vlastnímu státu, ale zdaleka ne poslední, jak dokazuje současný neuvěřitelný počet stížností, kterými je Soud doslova zahlcen, o čemž bude řeč níže.

Podle původního znění Úmluvy, platného do 31. října 1998,<sup>1</sup> se kontrolní mechanismus skládal vedle Soudu i z Evropské komise pro lidská práva, která byla jakousi filtrační institucí. Zkoumala přijatelnost podaných stížností, snažila se o smírná urovnání sporu a případně se předběžně vyjadřovala k porušení práv a svobod namítaných stěžovatelů. K Soudu se pak k projednání dostaly jen ty případy, které mu předložila Komise nebo některý ze smluvních států. Existence Soudu je zakotvena v článku 19 Úmluvy, podle kterého „K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejích protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen „Soud“. Svou činnost vykonává trvale.“

V průběhu desítek let fungování Soudu se totiž množství stížností mnohonásobně zvýšilo, zejména o případy přicházející z nových členských států jako je Rusko, Rumunsko či Ukrajina. V červenci 2012 bylo zaregistrováno a na své projednání čeká téměř 145 tisíc stížností. Největší část pomyslného koláče tvoří případy proti Rusku (34 800), proti Turecku (16 900), Itálii (14 300), Rumunsku (11 900) a proti Ukrajině (10 550).

Rada Evropy i sám Soud si již před několika lety začaly uvědomovat, že reforma, kterou přinesl dodatkový Protokol č. 11, nepřináší očekávané ovoce, nedošlo ke zrychlení projednávání stížností, a tedy zkrácení doby od podání stížnosti až po konečné rozhodnutí o ní, nýbrž došlo ještě k jejímu prodloužení, a to v důsledku nově přijatých členských států východní Evropy, odkud začalo okamžitě po ratifikaci Úmluvy – avšak

---

1. listopadu 1998 nabyl platnosti dodatkový Protokol č. 11, který zavedl stálý Soud a nahradil tak existující dvoustupňové řízení. Stálý Soud rozhoduje o přípustnosti i meritu stížností.

nikoli neočekávaně – přicházet velké množství stížností. Přes veškerou snahu Soudu i Rady Evropy se s tímto problémem úspěšně vypořádat přijetím částečných opatření se situace nezlepšovala. Bylo jasné, že bez zásadní reformy se řízení neurychlí, Soud bude stále vzrůstajícím počtem stížností zahlcen a ve své činnosti bude paralyzován. Přitom podle statistických údajů je 90 % všech případů pravidelně shledáváno nepřijatelnými buď pro nesplnění formálních náležitostí podání, či pro svou zjevnou neopodstatněnost.

První vlašťovkou strukturálního řešení nastalé situace byla mezinárodní konference ve švýcarském Interlakenu v únoru 2010, na které zástupci všech smluvních států a představitelé Rady Evropy a Soudu přijali vcelku obecné prohlášení, v němž vyjádřili potřebu zásadní reformy Soudu a zavázali se k přijetí účinných opatření vedoucích k jejímu uskutečnění. Koncem dubna 2011 se v tureckém Izmiru uskutečnila další konference, která se opět zabývala fungováním a budoucností Soudu. V jejím závěru byla přijata deklarace, která navazuje na závěry přijaté v Interlakenu. Zástupci smluvních států v ní dávají znovu jasně najevo, že procesní změny zavedené dodatkovým Protokolem č. 14 – poslanci ruské Dumy se totiž konečně na zasedání konaném 18. února 2010 shodli na tom, že je čas přistoupit k ratifikaci tohoto Protokolu, a ten tedy mohl vstoupit v platnost 1. června 2010 –, nejsou dostačující a že je třeba přijmout další reformy. V deklaraci je rovněž zmínka o mechanismu, který by umožnil pružnější změny v činnosti Soudu bez toho, aniž by bylo nutné novelizovat samotnou Úmluvu.

Zefektivnění fungování Soudu a snížení přetížení Soudu bylo konečně předmětem i konference na vysoké úrovni v Brightonu, organizované v dubnu roku 2012 pod záštitou Velké Británie, která v tomto období předsedala Výboru ministrů Rady Evropy. I na této konferenci byla přijata závěrečná deklarace, o níž lze bez nadsázky říci, že je ze všech tří dosud přijatých mezinárodních deklarací nejkonkrétnější. Klade důraz na aplikaci Úmluvy vnitrostátními soudy a dalšími orgány a na nutnost uvedení národních legislativ v soulad s Úmluvou. Důležitým momentem je dále povinnost smluvních států přijmout účinné prostředky nápravy, jež by umožnily řešit porušení práv a svobod zakotvených v Úmluvě na vnitrostátní úrovni, a snížit tak množství stížností, kterými se pak musí zabývat štrasburský Soud. Ačkoli britská delegace ambiciózně navrhovala, aby do textu Úmluvy byla zakotvena zásada subsidiarity a doktrína míry posuzovací volnosti smluvních států, a velmi intenzivně svůj návrh – který, mimochodem, nebyl návrhem nejkontroverznějším – obhajovala, do deklarace se nakonec dostal v dosti zmírněné formě, totiž ve formě odkazu v preambuli Úmluvy. Zástupci smluvních států se rovněž dohodli na zkrácení dosavadní šestiměsíční lhůty k podání stížnosti na čtyři měsíce a na tom, že z ustanovení článku 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy ve znění Protokolu č. 14, zavádějící kritérium existence podstatné újmy, bude vypuštěno „přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem“. Nejspornějším britským návrhem, který byl živě diskutován už před



konferenci v samotné Velké Británii, bylo zavedení nového kritéria přijatelnosti stížnosti. Britové navrhovali začlenit do Úmluvy ustanovení, podle kterého „Soud prohlásí stížnosti za nepřijatelné, ledaže by vnitrostátní soud pochybil při výkladu práv v Úmluvě zakotvených nebo pokud by vyvstala vážná otázka v souvislosti s interpretací nebo aplikací Úmluvy“. Tento návrh však v Brightonu nebyl přijat. Deklarace pouze apeluje na Soud, aby byl přísný a konzistentní ve své rozhodovací praxi a odmítal jako zjevně neopodstatněné ty stížnosti, jejichž předmět byl řádně ve vztahu k Úmluvě vnitrostátními soudy přezkoumán. To se však nebude týkat případů, ve kterých Soud zjistí, že aplikace práv vnitrostátními soudy nastoluje závažnou otázku výkladu nebo aplikace Úmluvy. Konečně brightonská deklarace snižuje maximální věk soudců ze současných 70 na 65 let a vypouští možnost účastníků řízení postoupit věc velkému senátu. Zbývá dodat, že veškeré změny dohodnuté v přímořském Brightonu by měly být přijaty do konce roku 2013.

### III. JAK TO VYPADÁ, KDYŽ SOUD PRACUJE, ANEB ŘÍZENÍ PŘED EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

#### • SLOŽENÍ A FORMACE SOUDU

Soud je tvořen soudci zvolenými za jednotlivé smluvní strany.<sup>2</sup> Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky. Zasedají jako soukromé osoby a ve svém funkčním období nemohou vykonávat žádnou činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí, nestranností nebo s požadavky činnosti vykonávané na plný úvazek.<sup>3</sup> Jejich volební období, jež je neobnovitelné, trvá devět let.<sup>4</sup>

Řízení před Soudem doznalo zásadních změn vstupem v platnost dodatkového Protokolu č. 14 již zmíněného dne 1. června 2010.

**Samosoudce.** Hlavní procesní změnou týkající se složení Soudu je zavedení funkce samosoudce, tedy nové formace, v níž Soud bude rozhodovat. Jinými slovy, jestliže dosud o stížnostech rozhodovaly tříčlenné výbory, sedmičlenné senáty a sedmnácti-

---

2 Viz článek 20 Úmluvy.

3 Viz článek 21 Úmluvy.

4 Viz článek 23 odst. 1 Úmluvy. Před vstupem Protokolu č. 14 v platnost bylo volební období soudců šestileté a soudci mohli být zvoleni znovu.

členný velký senát, vstupem Protokolu č. 14 v platnost bude případy projednávat samosoudce, tříčlenné výbory, sedmičlenné senáty a velký senát.<sup>5</sup> V praxi to znamená, že soudce rozhodující samostatně za pomoci zpravodaje<sup>6</sup> může prohlásit stížnost za nepřijatelnou, aniž by do rozhodovacího procesu byly zapojovány tříčlenné výbory, jako tomu bylo v původním řízení. Rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti lze přijmout, pokud je tak možno učinit „bez dalšího přezkoumání“.<sup>7</sup> Samosoudce tedy vykonává stejnou pravomoc, jaká byla dosud v kompetenci tříčlenných výborů. Platí však, že soudce vykonávající funkci samosoudce nesmí rozhodovat o stížnosti proti státu, za který byl zvolen.<sup>8</sup> Samosoudce je jmenován na období dvanácti měsíců z pravidelně se střídajících soudců. Předseda Soudu a předsedové sekcí jsou z funkce samosoudce vyloučeni. Samosoudci vykonávají další povinnosti v rámci sekcí, jichž jsou členy, ve smyslu článku 25 odst. 2 jednacího řádu. Rozhodnutí samosoudce je konečné.<sup>9</sup> Pokud samosoudce neprohlásí stížnost za nepřijatelnou nebo ji nevyškrtne, postoupí ji výboru či senátu k dalšímu přezkoumání.<sup>10</sup>

**Výbor.** Tato formace existuje od samotného počátku fungování stálého Soudu po vstupu v platnost Protokolu č. 11 dne 1. listopadu 1998. Do vstupu Protokolu č. 14 v platnost výbory rozhodovaly ve stížnostech, které buď nesplňovaly formální náležitosti podání, nebo byly zjevně neopodstatněné. Výbor též mohl stížnost vyškrtnout ze seznamu stížností např. v důsledku úmrtí stěžovatele, v jehož stížnosti nechtěl nebo nemohl nikdo z příbuzných pokračovat.

V současnosti, vedle pravomoci prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání,<sup>11</sup> mohou tříčlenné výbory rozhodnout stížnost v jejím meritu rozsudkem, pokud je přijatelná, a pokud otázka v ní posuzovaná je předmětem ustálené judikatury Soudu. Jinými slovy, jde o případy, jež nevyžadují posouzení nových či zásadních právních otázek.<sup>12</sup> Takové stížnosti Soud sice vládě dotčeného státu předává v rámci zachování principu kontradiktorního řízení, avšak vláda se k jejich přijatelnosti a meritu nemusí vyjadřovat a stačí, jestliže toto své stanovisko k věci Soudu sdělí.

5 Viz článek 26 odst. 1 Úmluvy.

6 Podle článku 24 odst. 2 Úmluvy „Pokud Soud zasedá jako samosoudce, pomáhají mu zpravodajové, kteří vykonávají své funkce pod dohledem předsedy Soudu. Jsou součástí kanceláře Soudu.“

7 Viz článek 27 odst. 1 Úmluvy.

8 Článek 26 odst. 3 Úmluvy stanoví, že „Samosoudce nepřezkoumává žádnou stížnost směřující proti Vysoké smluvní straně, za kterou byl zvolen.“

9 Viz článek 27 odst. 2 Úmluvy.

10 Viz článek 27 odst. 3 Úmluvy.

11 Viz článek 28 odst. 1 písm. a) Úmluvy.

12 Viz článek 28 odst. 1 písm. b) Úmluvy.

Výbor rozhoduje jednomyslným rozhodnutím či rozsudky, které jsou konečné.<sup>13</sup> Pokud nedojde k jednomyslnému rozhodnutí, postoupí věc sedmičlennému senátu. Jestliže soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu není členem výboru, který ve věci rozhoduje, může být k projednání přizván na místo jednoho z členů výboru, pokud je to pro řádné posouzení případné.<sup>14</sup> Na první pohled se může zdát, že svou pravomocí „prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání“ výbory dublují práci samosoudců, avšak není tomu tak. Funkcí samosoudců je rozhodovat o věcech zjevně nepřijatelných a bagatelních. A jen pokud má samosoudce při rozhodování v konkrétní věci pochybnosti, předá věc výboru tří soudců, kteří svým kolektivním jednomyslným rozhodnutím představují zcela jistě záruku spravedlnosti.

**Senát.** Sedmičlenné senáty jsou dobře zavedenou záležitostí. Jejich pravomoc nedoznala významných změn. Senát o stížnosti rozhodne, není-li přijato rozhodnutí podle článku 27 a 28 Úmluvy, ani vyneseno rozsudek podle článku 28 Úmluvy. Rozhodne přitom o přijatelnosti a meritu věci, přičemž rozhodnutí o přijatelnosti může přijmout odděleně.<sup>15</sup> V důsledku procesní ekonomie řízení oddělené rozhodnutí o přijatelnosti individuálních stížností se stalo záležitostí výjimečnou. Naopak pravidlo odděleného rozhodnutí platí tehdy, jestliže senát rozhoduje o mezistátní stížnosti.<sup>16</sup>

**Velký senát.** Sedmnáctičlenný velký senát je v rámci procesních ustanovení konstantou. Věc, kterou projednává sedmičlenný senát, se do jeho pomyslných rukou dostane tehdy, vyvolává-li „závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vynesným Soudem dříve“. V takovém případě senát před vynesením meritorního rozsudku velkému senátu postoupí, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.<sup>17</sup>

Velký senát je též jakousi „odvolací instancí“ ve věcech, které mu byly předány k novému rozhodnutí podle článku 43 Úmluvy. Podle tohoto ustanovení může ve lhůtě tří měsíců od vynesení senátního rozsudku každá zúčastněná strana ve výjimečných případech požádat o postoupení věci velkému senátu. Předání věci se však neděje automaticky, nýbrž o něm rozhoduje kolegium pěti soudců velkého senátu. To žádost přijme pouze tehdy, pokud – stejně jako tomu je při postoupení věci senátem – „věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů,

---

13 Viz článek 28 odst. 2 Úmluvy.

14 Viz článek 28 odst. 3 Úmluvy.

15 Viz článek 29 odst. 1 Úmluvy.

16 Viz článek 29 odst. 2 Úmluvy.

17 Viz článek 30 Úmluvy.

nebo závažnou otázku všeobecné povahy“.<sup>18</sup> Velký senát pak věc projedná většinou na veřejném zasedání a rozhodne rozsudkem, který je konečný.<sup>19</sup>

## • ŘÍZENÍ OD ZAČÁTKU AŽ DO KONCE, ANEB CO SE SE STÍŽNOSTÍ DĚJE, DOPUTUJE-LI DO ŠTRASBURKU

Vzhledem k tomu, že Rukojeť je manuálem advokáta, jehož klienty jsou v naprosté většině individuální klienti v širším smyslu, tedy i právnické osoby či sdružení a nevládní organizace, následující výklad bude zaměřen na individuální stížnosti a mezistátní stížnosti budou ponechány stranou.

**Podání stížnosti.** Stížnost musí být předložena písemně v jednom z oficiálních jazyků kteréhokoli ze 47 smluvních států – tedy i česky – a zaslána na adresu:

Tajemník  
Evropský soud pro lidská práva  
Rada Evropy  
F - 67075 Štrasburk Cedex<sup>20</sup>

Stížnost je možné podat faxem.<sup>21</sup> Stěžovatel však musí ve lhůtě osmi týdnů od data potvrzujícího dopisu kanceláře zaslat řádně podepsaný originál stížnosti poštou.

Stížnost musí být v zásadě předložena na formuláři, který je ke stažení na webových stránkách Soudu ([www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)). Musí obsahovat následující informace:

- a) jméno, datum narození, státní občanství, pohlaví, povolání a adresu stěžovatele;
- b) jméno a adresu jeho zástupce, je-li stěžovatel zastoupen;
- c) smluvní stranu, proti které je stížnost podávána;
- d) stručné vyličení skutkového stavu, který by měl obsahovat veškeré skutečnosti nezbytné pro správné a úplné pochopení situace, která způsobila porušení práv nebo svobod, jež je předmětem stížnosti. Je třeba uvést rozhodnutí, rozsudky a usnesení, event. nález Ústavního soudu, které byly v průběhu řízení vydány před vnitrostátními orgány. Není třeba sdělovat číslo jednací toho řízení.
- e) předmět stížnosti a stručný popis porušení Úmluvy a odůvodnění. Předmětem stížnosti je zpravidla situace, která je v rozporu s některým ustanovením Úmluvy.

<sup>18</sup> Viz článek 43 odst. 1 a 2 Úmluvy.

<sup>19</sup> Viz článek 44 odst. 1 Úmluvy.

<sup>20</sup> Je vhodnější využít francouzskou verzi: *Greffier, la Cour européenne des Droits de l'Homme, Conseil de l'Europe, F - 67075 Strasbourg Cedex.*

<sup>21</sup> Číslo faxu +33 (0)3 88 41 27 30; další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu [www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int).

Žalobním petitem je tak žádost, aby Soud konstatoval porušení tohoto ustanovení. Je nesprávné (byť to někteří stěžovatelé, ale i advokáti dosud stále dělají), žádat o zrušení rozhodnutí vnitrostátního soudu, neboť takové rozhodnutí Soud nemůže vydat. Není třeba, resp. je zbytečné odvolávat se na ustanovení Paktu občanských a politických práv OSN nebo na Listinu základních práv a svobod, neboť Soud není oprávněn posuzovat stížnost z pohledu těchto dvou instrumentů.

- f) stručný výklad o splnění podmínek přijatelnosti ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
- g) uvést, zda stejné námítky byly již předloženy jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instituci.

Stížnost musí být napsána čitelným způsobem, a pokud je to možné, strojem. Neměla by být delší než deset stran (kromě příloh). Pokud ano, musí k ní stěžovatel připojit krátké shrnutí. K formuláři musí být přiloženy kopie všech relevantních dokumentů, které je třeba očíslovat, chronologicky seřadit a označit na nich jejich formu (např. dopis, nařízení, rozsudek, odvolání). Přiložené dokumenty je též třeba vyjmenovat podle pořadí na samostatném seznamu. Jestliže stěžovatel už jednu stížnost předložil a Soud o ní dosud nerozhodl, musí o tom kancelář informovat a upřesnit, že se jedná o nové podání. Přeje-li si, aby jeho totožnost nebyla zveřejněna, musí o tom Soud zpravit a uvést důvody, které ho vedou k použití výjimky ze zásady veřejnosti řízení. O žádosti rozhodne předseda senátu.

Jestliže stěžovatel nemá možnost internetového připojení, může se na Soud obrátit ve formě dopisu a uvést v něm alespoň stručně předmět své stížnosti a přerušit tak běh šestiměsíční lhůty obsažené v článku 35 odst. 1 Úmluvy. Pokud podání neobsahuje všechny shora uvedené informace, kancelář stěžovatele vyzve, aby formulář řádně ve lhůtě osmi týdnů vyplnil a zaslal ho kanceláři zpět. Nezaslání formuláře v této lhůtě může mít dopad na datum podání stížnosti a může tak ovlivnit splnění šestiměsíční lhůty obsažené v článku 35 odst. 1 Úmluvy. Jestliže stěžovatel nezašle řádně vyplněný formulář do šesti měsíců od data, kdy o to byl požádán, jeho spis bude skartován.

Jakmile kancelář podání stěžovatele obdrží, založí spis, jehož číslo jednacím musí být uváděno v dalším písemném styku. Stěžovateli je sděleno dopisem. Jestliže nereaguje na dopis kanceláře, kterým byl vyzván k doplnění spisu, nebo reaguje se zpožděním, může mít kancelář za to, že na stížnosti nadále netrvá. Může se tak stát, že Soud stížnost vyškrtne ze seznamu stížností nebo ji prohlásí za nepřijatelnou.

Je důležité, aby stěžovatel informoval Soud o změně adresy a o každé skutečnosti, která je pro projednání stížnosti důležitá. Stejný požadavek je kladen i na právní zástupce. Pokud se např. slečna advokátka rozhodne učinit důležitý životní krok a vstoupit do svazku manželského, s čímž zpravidla souvisí i změna jejího příjmení, je důležité, aby tuto skutečnost Soudu sdělila. Pracovníky kanceláře Soudu tato informace jistě potěší,

neboť statisticky se počet uzavřených manželství každým rokem snižuje, ale nepochybně jim ušetří čas. Stalo se totiž, že se jim dvakrát vrátili zpátky jako nedoručitelný dopis s dívčím jménem právní zástupkyně. Demonstrovali však jistou dávkou kreativity a doufajíc, že se dotyčná právní zástupkyně alespoň nerozhodla změnit adresu své advokátní kanceláře, jali se hledat na internetových stránkách České advokátní komory, jestli důvodem není změna příjmení právní zástupkyně. A měli štěstí, třetí dopis byl v pořádku doručen. Tímto skládám velký dík internetovým stránkám ČAK, na jejichž obsah se lze naprosto spolehnout.

Je velmi důležité ve stížnosti uvést datum jejího podání, neboť ve spojení s datem posledního vnitrostátního rozhodnutí, resp. jeho doručení (viz kapitola o formálních podmínkách podání stížnosti), je možné určit, zda stěžovatel podal stížnost včas. Datem podání stížnosti je zpravidla datum uvedené v prvotním podání, jestliže je z něho patrný úmysl stěžovatele podat stížnost a její předmět. Jestliže není datováno, je dnem podání datum uvedené na poštovním razítku vyznačeném na obálce. Jakákoli snaha o antedatování podání je tak předem odsouzena k nezdaru.

Všechny dokumenty předložené stranami řízení nebo třetími osobami v souvislosti s podanou stížností jsou veřejné.<sup>22</sup> Důvěrné jsou podklady pro jednání o smírném ukončení sporu dosažením smíru a případy, kdy předseda senátu rozhodne, na základě vlastního uvážení nebo na návrh jedné ze stran, že se zcela či zčásti spis veřejnosti nepřístupní, a to v zájmu zachování morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, když to vyžadují zájmy nezletilých osob nebo ochrana soukromí stran v řízení, nebo pokud to vyžaduje jiná dotčená osoba, nebo v míře, v jaké to předseda senátu považuje za zcela nezbytné, neboť vzhledem ke zvláštním okolnostem by zveřejnění mohlo poškodit zájmy spravedlnosti.<sup>23</sup>

V počátečním stadiu řízení před Soudem, tedy do okamžiku, než je stížnost eventuálně předložena dotčené vládě k vyjádření, není třeba, aby byl stěžovatel právně zastoupen, přestože pomoc advokáta může být užitečná, zejména má-li advokát kusou znalost o řízení před Soudem a o tom, v jaké formě by měla být stížnost podána, v jaké lhůtě a co je třeba před jejím podáním učinit. Situace se mění v okamžiku, **kdy je stížnost dána na vědomí žalované smluvní straně** a **kdy musí být stěžovatel právně zastoupen**, nerozhodne-li výjimečně předseda senátu, že může pokračovat v řízení sám s tím, že v případě potřeby mu poskytne pomoc advokát nebo jiná osoba schválená předsedou senátu.<sup>24</sup> Stěžovatele může před Soudem zastupovat **právník oprávněný vykonávat činnost v jedné ze smluvních stran**, který má zde trvalé bydliště, případně jiná osoba

22 Viz článek 33 jednacího řádu.

23 Viz článek 33 odst. 1 a 2 jednacího řádu.

24 Viz článek 36 odst. 2 a 3 jednacího řádu.

schválená předsedou senátu.<sup>25</sup> Ten však může, považuje-li to za nezbytné, zástupce odvolat a stěžovatel je pak povinen ustanovit nového zástupce. Je důležité, aby stěžovatel, je-li zastoupen, předložil platnou plnou moc. Úmluva ani jednací řád nevyžadují zvláštní formu plné moci nebo ověření kompetentním vnitrostátním orgánem. Pro Soud je důležité, aby z ní jasně vyplývalo, že stěžovatel svěřuje svou věc konkrétnímu zástupci a že zástupce plnou moc přijal.<sup>26</sup>

Soud nezajišťuje stěžovatelům právní zastoupení, stěžovatelé se však mohou o pomoc obrátit na Českou advokátní komoru.<sup>27</sup> Ačkoli existuje systém právní pomoci, která je určena k pokrytí výdajů právního zástupce spojených se studiem spisu, sepsáním jeho vyjádření ke stanovisku vlády, případně přípravou na veřejné jednání před Soudem a cestovnými náklady s tím spojenými, a jež spočívá ve výplatě paušální částky vyplácené z rozpočtu Rady Evropy, nelze o ni požádat dřív, než je stížnost předložena vládě. Je však obvykle příznávána pouze ve věcech vyvolávajících složité skutkové či právní otázky, a nikoliv ve stížnostech týkajících se již řešeného právního problému, tedy pro řízení před senáty.<sup>28</sup>

Podání stížnosti nemá odkladný účinek vůči vykonatelnému rozhodnutí vnitrostátní soudní instance.

**Zkoumání přijatelnosti a merita stížnosti.** Jakmile je stížnost zaregistrována, je spis pečlivě prodáván právníky kanceláře Soudu, kteří předběžně určí, ke které formaci bude přidělena k projednání. V této souvislosti stojí za zmínku založení tzv. **filtrační sekce Soudu** v lednu 2011. Je tvořena právníky z pěti smluvních stran, které jsou největšími přispěvateli nových stížností: Rusko, Ukrajina, Turecko, Rumunsko a Polsko. Hlavní funkcí filtrační sekce je provádět důkladnou, precizní a bezprostřední analýzu podaných stížností a zajistit, aby všechny byly přiděleny ke správné formaci k projednání, tedy zda o nich rozhodne samosoudce, či budou předány tříčlennému výboru nebo sedmičlennému senátu. Stížnosti, které jsou určeny k projednání samosoudcem, jsou zpracovány přímo v rámci filtrační sekce. Stížnosti, o kterých bude rozhodovat jeden z výborů či senátů, jsou předávány klasickým oddělením kanceláře, jejichž právníci je připraví k projednání. Tím, že se právníci této sekce soustředí na tuto činnost, je doba přípravy stížnosti k projednání velmi krátká, což zároveň vede ke snížení počtu již zaregistrovaných stížností a zvýšení počtu těch projednaných. Výsledky činnosti filtrační

---

25 Viz článek 36 odst. 4 písm. a) jednacího řádu.

26 Viz *Ryabov proti Rusku*, č. 3896/04, § 40 a § 43, 31. ledna 2008.

27 Česká advokátní komora, Národní 16, Praha 1, 110 00, tel. +420 224 913 606; fax: +420 224 910 162.

28 Posledně zmíněná možnost se týká zejména stížností vyvolávajících otázky ohledně délky řízení nebo nevykonání rozsudků (Moldávie, Rusko a Ukrajina) a určitého typu stížností týkajících se vyloučení (Turecko).

sekcce jsou překvapivé. V červnu 2011 napadlo 21 859 nových stížností proti pěti shora uvedeným státům. Během téhož období, tedy od ledna do konce června 2011, bylo samosoudci projednáno 11 369 stížností, což je o 42 % více než v roce 2010.

Činnost filtrační sekce je v zásadě obdobná činnosti bývalé Komise, která fungovala do konce října 1998, než začal fungovat stálý Soud. Na první pohled lze tedy mít za to, že jde vlastně o jakýsi krok zpět ve vývoji řízení před Soudem. Do jisté míry ano. Nicméně filtrační sekce používá nové a účinnější pracovní metody, které jí umožňují zpracovat značné množství stížností kvalifikovanou cestou. Česká republika však není součástí filtrační sekce, a proto všechny stížnosti proti této smluvní straně jsou přidělovány do oddělení, v němž pracují čeští právníci. Nicméně, jejich činnost je obdobná té, kterou vykonávají kolegové ve filtrační sekci, s tím rozdílem, že zpracovávají nikoli jen ty stížnosti, o kterých rozhodne samosoudce, nýbrž i ty, které budou předloženy tříčlennému výboru či sedmičlennému senátu. Zde je na místě ujistit všechny právní zástupce a jejich současné i budoucí klienty a také samotné stěžovatele, že o tom, zda bude stížnost shledána přijatelnou či nikoli, nerozhodují právníci kanceláře Soudu – tedy ani kolegové z České republiky –, nýbrž soudci, ať už tak činí v jakékoli formaci. V této souvislosti je třeba připomenout, že národní soudce nemůže vykonávat funkci samosoudce ve vztahu ke stížnostem proti státu, za který byl zvolen.

O činnosti jednotlivých formací Soudu bylo sice obecně pojednáno výše, toto téma si avšak zaslouhuje více pozornosti a transparentnosti.

**Která stížnost se s největší pravděpodobností dostane do rukou samosoudce?** Jestliže je jejím předmětem údajné porušení práva, které není zaručeno ani Úmluvou, ani žádným z dodatkových protokolů, jestliže k údajnému porušení práva došlo před vstupem Úmluvy v platnost pro dotčený stát či mimo jeho jurisdikci, anebo jestliže stěžovatel není v postavení poškozeného či podává stížnost proti státu, který není smluvní stranou Úmluvy. Samosoudce bude též nejspíš ve věci rozhodovat, pokud nebyly vyčerpány všechny právní prostředky nápravy nebo je stížnost opožděná anebo zjevně neobsahuje otázky porušení práva.

Má-li samosoudce sebemenší pochybnosti o tom, že je stížnost z jednoho výše uvedeného důvodu nepřijatelná, předá ji k rozhodnutí **výboru tří soudců**. Tato formace bude též projednávat případy, ve kterých otázky v nich posuzované jsou předmětem ustálené judikatury Soudu. Typickým příkladem jsou stížnosti na průtahy soudního řízení nebo na průtahy při výkonu vnitrostátních rozsudků.

Konečně, jestliže stížnost vyžaduje posouzení nových či zásadních právních otázek, je předložena **senátu**.

**Jednotlivé části řízení.** Řízení před **samosoudcem** je jednofázové. Samosoudce přijímá rozhodnutí, které je konečné a které je stěžovateli, resp. jeho právnímu zástupci sdělováno dopisem. Stejně tomu je, pokud je případ samosoudcem předán výboru. Jeho



rozhodnutí je též konečné a stěžovatel je o něm zpraven dopisem kanceláře Soudu. Pokud výbor projednává stížnost, která je přijatelná a v ní posuzovaná otázka je předmětem ustálené judikatury Soudu, předá ji vládě dotčeného státu s výzvou, aby se k věci do šestnácti týdnů vyjádřila, a pokud to uzná za vhodné, aby podala návrh na smírné urovnání sporu ve smyslu článku 39 Úmluvy.<sup>29</sup> Stěžovatel je o tomto procesním kroku písemně informován a požádán, aby předložil svůj návrh na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy.<sup>30</sup> Pokud se vláda k meritu věci ve stanoveném termínu vyjádří, její stanovisko je pro informaci zasíláno stěžovateli. Ten obdrží i vládní návrh ohledně smírného urovnání sporu či případně jednostrannou deklaraci o zaplacení částky ve smyslu článku 41 Úmluvy s výzvou, aby se k návrhu vyjádřil, totiž zda jej přijímá či nikoli. V případě, že stěžovatel s návrhem na smírné urovnání sporu souhlasí, výbor vypracuje rozhodnutí, kterým konstatuje smírné urovnání sporu, a stížnost vyškrtne ze seznamu stížností. Pokud k návrhu zaujme negativní stanovisko, avšak návrh odpovídá požadavkům ustálené praxe Soudu, výbor návrh přijme a rozhodnutím konstatuje, že stížnost je vyřízena. Stěžovateli je posléze v rozhodnutí konstatovaná částka vyplacena. Konečně v případě, že nedojde ani ke smírnému urovnání sporu a Soud nemůže přijmout částku navrhovanou v jednostranné deklaraci, výbor vynese rozsudek, v němž vysvětlí, z jakých důvodů nelze návrh vlády přijmout, a rozhodne v meritu věci, tedy konstatuje porušení ustanovení Úmluvy, kterého se stížnost týká.

**Senát** projedná ty stížnosti, které vyžadují posouzení nových či zásadních právních otázek. Může je buď *a limine* odmítnout, nebo předložit vládě k vyjádření, eventuálně postoupit věc velkému senátu. V rámci procesní ekonomie o předložení stížnosti vládě, tzv. komunikaci, většinou rozhoduje pouze předseda sekce, v jejímž rámci jsou jednotlivé senáty ustaveny. Jestliže senát stížnost odmítne, jeho písemné rozhodnutí, které je konečné, je zasláno stěžovateli.

Vládě je stížnost k vyjádření předávána písemně s výzvou, aby se ve lhůtě dvanácti týdnů vyjádřila jak k přijatelnosti, tak k jejímu meritu. Jakmile k tomuto kroku dojde, je veškerá korespondence se stranami řízení vedena v angličtině nebo francouzštině, pokud předseda senátu nepovolí užívání oficiálního jazyka dotčené smluvní strany či jazyka jiného smluvního státu.<sup>31</sup> Koná-li se však veřejné jednání, je na dotčené smluv-

- 
- 29 1. Kdykoli během řízení je Soud nápomocen dotčeným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání věci respektujícího lidská práva tak, jak jsou stanovena Úmluvou a jejími Protokoly.  
2. Řízení vedené podle odstavce 1 je důvěrné. 3. Je-li dosaženo smírného urovnání, vyškrtne Soud případ ze svého seznamu rozhodnutím, které se omezí na stručné vylíčení skutečnosti a přijatého řešení. 4. Toto rozhodnutí je předáno Výboru ministrů, který dohlíží na plnění podmínek smírného urovnání sporu.
- 30 Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.
- 31 Viz článek 34 odst. 4 písm. a) jednacího řádu.

ní straně, chce-li se vyjadřovat ve svém oficiálním jazyce a nést náklady spojené s tlumočením, které tajemník senátu zajistí. Vládní stanovisko vypracované jak v oficiálním národním jazyce, tak i v jednom z oficiálních jazyků Rady Evropy, tj. angličtině či francouzštině, je posléze zasláno stěžovateli, který má možnost se k němu ve lhůtě osmi týdnů písemně vyjádřit a předložit své požadavky ke spravedlivému zadostiučinění. Jakmile kancelář obdrží stanovisko stěžovatele, zašle jej vládě, která bude mít možnost vyslovit svůj názor k části obsahující nároky stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění. K názoru stěžovatele ohledně přijatelnosti a merita stížnosti se již zpravidla nevyjadřuje.

V rámci výměny stanovisek mají obě strany možnost dohodnout se na smírném urovnání sporu. Buď se dohodnou mezi sebou a tuto skutečnost Soudu sdělí, anebo se Soud stane prostředníkem při výměně jejich návrhů. Vláda může též předložit tzv. jednostranné prohlášení, ve kterém připustí porušení práv zaručených Úmluvou a nabídne zároveň finanční kompenzaci za způsobenou újmu. Pokud nedojde ke smírnému ukončení sporu nebo přijetí jednostranného prohlášení Soudem, senát pokračuje v řízení. Na základě stanovisek obou stran buď vynese rozsudek, v němž konstatuje přijatelnost stížnosti a porušení či neporušení konkrétního ustanovení Úmluvy, anebo přijme rozhodnutí, kterým stížnost odmítne, nebo, jsou-li k tomu důvody, ji vyškrtne ze seznamu stížností. Může se však stát, že i po výměně stanovisek není skutkový či právní stav věci zcela jasný a Senát zadá stranám doplňující otázky a teprve potom přistoupí k vynesení rozsudku. Ve výjimečných případech<sup>32</sup> senát rozhodne pouze o přijatelnosti stížnosti a položí stranám otázky týkající se merita stížnosti. Teprve na základě stanovisek stran pak vynese rozsudek.

Zde je třeba zmínit v praxi sice velmi výjimečnou, nikoli však nemožnou situaci: stížnost, která byla jednou shledána přijatelnou, může být později (částečně) prohlášena za nepřijatelnou. Jedním ze způsobů, jak k tomuto procesnímu kroku může dojít, jsou případy, kdy je věc po vynesení rozsudku senátu předána na žádost jedné ze stran velkému senátu, který přehodnotí závěr senátu o přijatelnosti stížnosti a stížnost odmítne. Takto velký senát například rozhodl ve věci *Azinas proti Kypru*,<sup>33</sup> v níž přijal námitku vlády, že stěžovatel nevyčerpal všechny účinné právní prostředky nápravy, a stížnost prohlásil za nepřijatelnou. Podobně pak ve věci *Blečić proti Chorvatsku*<sup>34</sup> velký senát změnil rozsudek senátu a odmítl stížnost jako neslučitelnou *ratione temporis* s ustanoveními Úmluvy. Velký senát v obou případech konstatoval, že mu nic nebránilo, aby rozhodl o otázkách přijatelnosti ve smyslu článku 35 odst. 4 Úmluvy, který ho opravňuje, aby stížnosti odmítl, pokud se domnívá, že jsou nepřijatelné, „kdykoli během řízení”.

32 Viz článek 29 odst. 1 Úmluvy.

33 Č. 56679/00, 28. dubna 2004, § 37-42, ESLP 2004-III.

34 Č. 59532/00, 8. března 2006, ESLP 2006-III.

Soud učinil tento procesní krok i v několika stížnostech, v nichž bylo přijato rozhodnutí o přijatelnosti celé stížnosti a posléze bylo v rozsudku toto rozhodnutí částečně změněno.<sup>35</sup>

**Vraťme se k meritorním rozsudkům.** V rozsudku je nejprve uvedeno jméno předsedy a soudců tvořících senát a jméno tajemníka sekce, datum přijetí a datum vynesení rozsudku, dále strany, jména jejich zástupců, popis průběhu řízení, skutkový stav věci, souhrn závěrů stran, právní odůvodnění, výrok, případně řešení úhrady nákladů, stav hlasování a případná odlišná stanoviska jednotlivých soudců, jestliže nesouhlasili s většinou, případně jejich výklad souhlasného většinového názoru.

Konstatuje-li senát, že došlo k porušení Úmluvy, přiznává spravedlivé zadostiučinění a náhradu nákladů spojených s podáním stížnosti, případně s vedením sporu na vnitrostátní úrovni, jestliže vnitrostátní právo umožňuje jen částečné odstranění důsledků porušení. Stěžovatelé mohou požádat o náhradu materiální škody i morální újmy. Pokud jde o škodu materiální, judikatura Soudu zaznamenala významný pokrok: senát může nyní stěžovateli přiznat jak výplatu finanční částky, tak tzv. *restitutio in natura*. Například ve věci *Dacia S.R.L. proti Moldavsku (spravedlivé zadostiučinění)*<sup>36</sup> Soud nařídil vládě, aby vrátila stěžovatelce hotel s vybavením a zařízením i s pozemkem, na kterém byl hotel postaven. Alternativním plněním bylo zaplacení 7 612 000 eur odpovídajících tržní hodnotě nemovitosti. Vláda byla nadto povinna zaplatit 890 625 eur jako náhradu majetkové škody. Podobně Soud rozhodl v poměrně velkém počtu stížností proti Rumunsku.<sup>37</sup>

35 Viz *Družstevní záložna PRIA a další proti České republice*, č. 72034/01, 31. července 2008, § 99-101; *Rodinná záložna, Sporitelni a Úvěrní družstvo a další proti České republice*, č. 74152/01, 9. prosince 2010, § 59-60; *Sammut a Visa Investments Limited proti Maltě* (roz.), č. 27033/03, § 56-70.

36 Č. 3052/04, 24. února 2009, § 55-57.

37 Viz *Strain a další proti Rumunsku*, č. 3052/04, 24. února 2009, § 55-57; *Rusu a další proti Rumunsku*, č. 26521/00, 13. prosince 2007, § 29-31; *Suciú Werle proti Rumunsku*, č. 57001/00, 21. července 2005, § 80-83; *Brumarescu proti Rumunsku (spravedlivé zadostiučinění)*, č. 28342/95, 23. ledna 2001, ESLP 2001-I; *Hodos a další proti Rumunsku*, č. 29968/96, 21. května 2002; *Budescu a Petrescu proti Rumunsku*, č. 33912/96, 2. července 2002; *Cretu proti Rumunsku*, č. 34877/97, 9. července 2002; *Basacopol proti Rumunsku*, č. 34992/97, 9. července 2002; *Balanescu proti Rumunsku*, č. 35831/97, 9. července 2002; *Oprea a další proti Rumunsku*, č. 33358/96, 16. července 2002; *Ciobanu proti Rumunsku*, č. 29053/95, 16. července 2002; *Baragan proti Rumunsku*, č. 33627/96, 1. října 2002; *Mateescu proti Rumunsku*, č. 30698/96, 22. října 2002; *Curutiu proti Rumunsku*, č. 29769/96, 22. října 2002; *Gavrus proti Rumunsku*, č. 32977/96, 26. listopadu 2002; *Gheorghiu proti Rumunsku*, č. 31678/96, 17. prosince 2002; *Savulescu proti Rumunsku*, č. 33631/96, 17. prosince 2002; *Savulescu proti Rumunsku*, č. 1696/03, 12. července 2007; *Popescu Nasta proti Rumunsku*, č. 33355/96, 7. ledna 2003; *Tarbasanu proti Rumunsku*, č. 32269/96, 11. února 2003; *Grigore proti Rumunsku*, č. 31736/96, 11. února 2003; *State a další proti Rumunsku*, č. 31680/96, 11. února 2003.

Pokud jde o náhradu morální újmy, senát často prohlašuje, že vynesení rozsudku je dostatečným spravedlivým zadostiučiněním, a to zejména ve stížnostech týkajících se porušení článku 6 Úmluvy.<sup>38</sup> Naopak ve věci *Popa a Tansescu proti Rumunsku*<sup>39</sup> přiznal stěžovatelům náhradu nemajetkové újmy v důsledku porušení tohoto ustanovení každému ve výši 5000 eur. Jindy, též v případech porušení procesních práv, judikoval, že nemohl spekulovat o výsledku řízení, kdyby k procesnímu pochybení před vnitrostátními soudy nedošlo, a nezjistil tedy žádnou příčinnou souvislost mezi porušením a způsobenou újmou.<sup>40</sup> V dalších případech mínil, že ačkoli o výsledku řízení, kdyby k porušení nedošlo, nemohl spekulovat, přiznal z tohoto titulu finanční odškodnění.

Rozsudky senátu se vyhlášují zpravidla písemně uveřejněním na internetu ([www.dhcour.coe.fr](http://www.dhcour.coe.fr); [www.coe.fr](http://www.coe.fr)). Stávají se konečnými buď prohlášením stran, že nebudou žádat postoupení věci velkému senátu, nebo po uplynutí lhůty tří měsíců od data vynesení rozsudku, jestliže žádná ze stran nepožádala o postoupení věci velkému senátu, a konečně pokud kolegium velkého senátu zamítne takovou žádost. Rozsudky senátů jsou vypracovány zpravidla v jednom z jednacích jazyků a nepřekládají se, na rozdíl od rozsudků velkého senátu. Jsou závazné, Výbor ministrů dohlíží na jejich výkon.

**Když je lepší probrat záležitosti ústně.** Jestliže senát považuje za nutné nebo vhodné svolat ústní jednání před tím, než o přijatelnosti a meritu stížnosti rozhodne, koná se veřejné jednání v budově Soudu. Obě strany mají zpravidla půl hodiny k přednesení svého stanoviska. Jednotliví soudci jim mohou poté položit doplňující otázky. Po desetiminutové přestávce na přípravu jednání pokračuje odpověďmi stran a jejich závěrečnými řečmi. Ihned po ukončení veřejného ústního jednání se senát odebrá k poradě, která je neveřejná.

Korespondence týkající se veřejného zasedání je vedena v angličtině či francouzštině, pokud předseda senátu nedá souhlas k tomu, aby i nadále byl používán oficiální jazyk dotčené smluvní strany. V takovém případě tajemník příslušné sekce, v jejímž rámci senát zasedá, zajistí tlumočení nebo překlad celého stěžovatelova stanoviska nebo prohlášení nebo jeho části, pokud se předseda senátu domnívá, že je to v zájmu řádného vedení řízení. Může se však stát, že svůj souhlas podmíní tím, že stěžovatel ponese výdaje nebo jejich část. Během ústního jednání se vláda dotčeného státu vyjadřuje

38 Viz např. *İbrahim Gürkan proti Turecku*, č. 10987/10, 3. července 2012.

39 Viz *Zielinski a Pradal & Gonzalez a další proti Francii* [velký senát], č. 24846/94 a 34165/96 až 34173/96, § 57, ESLP 1999-VII, § 79; *SCM Scanner de l'Ouest Lyonnais a další proti Francii*, č. 12106/03, 21. června 2007, § 38; *Arras a další proti Itálii*, č. 17972/07, 14. února 2012, § 88; *Krcmář a další proti České republice*, č. 35376/97, 3. března 2000, § 50.

40 Viz *Trampevski proti « Bývalé jugoslávské republice Makedonii »*, č. 4570/07, 10. července 2012, § 57.

v jednom z oficiálních jazyků Rady Evropy. Na rozdíl od ní je stěžovateli povoleno vyjadřovat se v jeho mateřském jazyce, pokud je oficiálním jazykem jednoho ze smluvních států Úmluvy. Výdaje spojené s tlumočením jsou placeny z rozpočtu Rady Evropy. Ústní jednání jsou veřejná, pokud senát nerozhodne na základě vlastního rozhodnutí nebo na žádost jedné ze stran či jiné zainteresované osoby, že je přístup do jednací síně zakázán tisku a veřejnosti pro celé jednání nebo jeho část, a to v zájmu ochrany morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti nebo v zájmu nezletilých osob nebo ochrany soukromí stran v řízení. Může též tak učinit, jestliže se vzhledem ke zvláštním okolnostem případu domnívá, že by veřejnost jednání mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.

**Zvláštnosti řízení před velkým senátem.** Z procesního hlediska ustanovení, která platí pro řízení před senáty, se aplikují *mutatis mutandis* na řízení před velkým senátem. Jak bylo již uvedeno výše, žádná stížnost se nedostane do rukou velkého senátu přímo. Může mu být postoupena jedním ze senátů, vyvolává-li závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s dříve vyneseným rozsudkem, anebo schválením žádosti jedné ze stran o přezkoumání věci panelem pěti soudců. Od této druhé možnosti by na základě závěrů konference v Brightonu mělo být do konce roku 2013 upuštěno.

Velký senát o věci rozhodne rozsudkem, který je vypracováván v obou oficiálních jazycích a který je konečný. Jeho rozsudky jsou vyhlášovány ústně v sídle Soudu ve Štrasburku.

**Co dělat a co nedělat. Na co dávat pozor a čemu se vyhnout v probíhajícím řízení.** Strany v řízení mají tzv. **povinnost součinnosti**. To znamená, že musí spolupracovat v řízení s kanceláří a učinit vše, co je nezbytné pro řádný průběh řízení. Pokud některá ze stran nerespektuje procesní nařízení a opatření Soudu, předseda senátu, který věc projednává, je oprávněn odpovídajícím způsobem zasáhnout. Nepředloží-li strany nebo jedna z nich důkazní materiál či informace, které Soud žádá, nebo naopak informace, které má k dispozici, zamlčí, anebo nespolupracuje jiným způsobem, může Soud z takového chování vyvodit přiměřené důsledky, nejčastěji stížnost vyškrtne ze seznamu stížností.<sup>41</sup>

Stěžovatel se musí během řízení, jednoduše řečeno, chovat slušně. Urážlivé, frivolní, kverulantské, klamně nebo zdlouhavé stanovisko nebude považováno za pohrdání Soudem, nýbrž za **zneužití práva na stížnost** a skončí s velkou pravděpodobností rozhod-

---

41 Viz *Fitzmartin a další proti Spojenému království* (roz.), č. 34953/97, 21. ledna 2003; *Anthony Garland, Stehen McMullan, Hugh McLaughlin, Michael Beck, Bendran McCrory, Daniel Pettigrew a Citran McAllister proti Spojenému království*, č. 28120/95, 2. února 1999; *Maksimova proti Rusku*, č. 52898/09, 3. července 2012; *Tene proti Rumunsku*, č. 26933/06, 3. července 2012.

nutím o nepřijatelnosti stížnosti ve smyslu článku 35 odst. 3 Úmluvy.<sup>42</sup> Nestačí přitom, aby jazyk stěžovatele byl pouze ostrý, polemický nebo sarkastický, musí přesáhnout „meze normální, občanské a legitimní kritiky“, aby byl považován za zneužívající.<sup>43</sup> Jestliže stěžovatel v průběhu řízení po upozornění Soudu přestane mít ofenzivní poznámky, výslovně je odvolá nebo dokonce nabídne omluvu, nebude jeho stížnost zamítnuta pro zneužití práva na stížnost.<sup>44</sup>

Od malička slyšíme, že lhát se nesmí. Ve škole jsme slyšeli, že kdo lže, ten krade a že lež má krátké nohy a daleko nedojde. A tak není tedy divu, že totéž, i když poněkud sofistikovaněji, vyžaduje Soud. Z jeho judikatury vyplývá, že je-li stížnost vědomě založena na nepravdivých faktech, které mají Soud podvést, je odsouzena k odmítnutí.<sup>45</sup> Nejzávažnější jsou nepochybně stížnosti podané pod falešným jménem<sup>46</sup> nebo obsahující padělané dokumenty.<sup>47</sup> Podobně dopadne stěžovatel, který vědomě opomene informovat Soud o zásadních skutečnostech pro posouzení věci, ať už v počátku řízení, či v jeho samém konci.<sup>48</sup> Konečně, pokud stěžovatel Soud neinformuje o nových, pro řízení a rozhodnutí důležitých skutečnostech, může být i jeho stížnost zamítnuta jako zneužívající práva na stížnost.<sup>49</sup> Veškeré dokumenty, které jsou součástí spisů předkládaných stěžovateli, jsou veřejné. S jednou výjimkou, a tou je jednání o smírném ukončení sporu.<sup>50</sup> Stěžovatel i vláda dotčeného státu mají povinnost zachovat důvěrnost této části řízení a tedy i dokumentů. Vědomé porušení této povinnosti může být též považováno za zneužití práva na stížnost.<sup>51</sup>

Zneužitím práva na stížnost je opakované podávání kverulantských neopodstatně-

42 Viz *Rehák proti České republice* (roz.), č. 67208/01, *Duringer a Grunge proti Francii* (roz.), č. 61164/00 a 18589/02, *ESLP 2003-II*; *Stamoulakatos proti Spojenému království* (roz.), č. 27567/95, rozhodnutí Komise z 9. dubna 1997; *Apinis v. Latvia* (roz.), č. 46549/06, 20. září 2011; *Manoussos proti České republice a Německu* (roz.), č. 46468/99, 9. července 2002.

43 *Di Salvo proti Itálii* (roz.), č. 16098/05, 11. ledna 2007; *a contrario viz Alexanjan proti Rusku*, č. 46468/06, § 116-118, 22. prosince 2008.

44 Viz *Chernitsyn proti Rusku*, č. 5964/02, § 25, 6. února 2006, § 25-28.

45 Viz *Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, § 36, *ESLP 2000-X*.

46 Viz *Drijfhout proti Nizozemsku* (roz.), č. 51721/09, 22. února 2011, § 27-29.

47 Viz *Jian proti Rumunsku* (roz.) č. 46640/99, 30. března 2004; *Bagheri a Málíki proti Nizozemsku* (roz.), č. 30164/06, 15. května 2007; *Poznanski a další proti Německu* (roz.), č. 25101/05, 3. července 2005.

48 Viz *Kéréchashvili proti Gruzii* (roz.), č. 5667/02, 2. května 2006; *Pirtskhalaishvili proti Gruzii* (roz.), č. 44328/05, 29. dubna 2010; *Khvichia proti Gruzii* (roz.), č. 26446/06, 23. června 2009; *Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, § 36, *ESLP 2000-X*; *Popov proti Moldavsku (č. 1)*, č. 74153/01, § 48, 18. ledna 2005.

49 Viz *Hadrabová a další proti České republice* (roz.), č. 42165/02 a č. 466/03, 25. září 2007; *Predescu proti Rumunsku*, č. 21447/03, 2. prosince 2008, § 25-27.

50 Viz článek 39 odst. 2 Úmluvy a článek 62 odst. 2 jednacího řádu.

51 Viz *Mirolubovs a další proti Lotyšsku*, č. 798/05, § 66, 15. září 2000; *Hadrabová a ostatní proti České republice* (roz.) viz výše, a *Popov proti Moldavsku*, § 48.

ných nebo dokonce nesmyslných stížností, které neúměrně a hlavně zbytečně zabírají čas pracovníkům kanceláře Soudu.

**Nezapomeňte se, stěžovatelé, podepsat, aneb stížnost anonymní.** Stížnost musí obsahovat jméno a příjmení stěžovatele a v případě právnické osoby samozřejmě její název. O situaci, kdy si z určitých důvodů stěžovatel přeje zůstat v anonymitě, byla řeč shora. V praxi to znamená, že sice uvede ve formuláři pro stížnost své jméno a příjmení, datum narození, občanství a zaměstnání, ale požádá Soud, aby tyto skutečnosti zůstaly v tajnosti. Ten, jenž se pod svou stížnost záměrně nepodepíše, bude jen ztrácet svůj čas, energii a finanční prostředky na poštovné. Jeho stížnost Soud jednoduše neprojednává.

**Třeba to tentokrát vyjde, aneb stížnost v podstatě stejná, jako stížnost již jednou projednávána.** Zde neplatí, že naděje umírá poslední. Soud neposoudí žádnou stížnost dvakrát, resp. stížnost, která již byla předložena a projednána jinou mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instancí, a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.

O stížnost „v podstatě stejnou“ jde tehdy, jestliže nové podání téhož stěžovatele obsahuje stejné námitky jako ve stížnosti předchozí. Existence nových relevantních skutečností zde má rozhodující význam. Tak např. stěžovatel, jehož stížnost byla Soudem odmítnuta pro nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, se může znovu se stejnou stížností na Soud obrátit poté, co tyto opravné prostředky vyčerpá. V jiném případě se během vnitrostátního řízení mohou objevit nové skutečnosti, které opodstatňují podání nové stížnosti, jako třeba neustále se prodlužující řízení před vnitrostátními soudy. Jen velmi zřídka se stává, že se na Soud obrátí stěžovatel, který předtím neuspěl u jiné mezinárodní soudní instance. Jestliže stěžovatel nejprve podá stížnost k Výboru lidských práv OSN v Ženevě, který ji posoudí na základě Paktu o občanských a politických právech, nemůže s úspěchem tutéž stížnost předložit Soudu. Ve věci *Pauger v. Rakousko*<sup>52</sup> stěžovatel namítal porušení článku 6 Úmluvy v důsledku nevěřejnosti soudního řízení, které se týkalo údajně diskriminačního zákona o vdovských důchodech. Ačkoli se předtím stejný stěžovatel obrátil na Výbor lidských práv OSN, Soud se jeho věci zabýval, neboť stěžovatelova ženevská stížnost se týkala pouze údajně diskriminačních ustanovení zákona, nikoli však otázky spravedlnosti a veřejnosti soudního řízení.

Dodejme, že stížnost podaná Evropskému výboru pro prevenci proti mučení nebrání podání stížnosti k Soudu.

---

52 Č. 16717/90, 28. května 1997, ESLP 1997-III.

## IV. DŮVODY ODMÍTNUTÍ STÍŽNOSTI, ANEB FORMÁLNÍ NÁLEŽITOSTI PODÁNÍ

### • STĚŽOVATEL ROVNÁ SE POŠKOZENÝ

**Bez stěžovatele by to určitě nešlo.** Z článku 34 Úmluvy jasně vyplývá, že se na Soud mohou obrátit pouze ti, kteří se domnívají, že jsou obětí porušení Úmluvy. Je v první řadě na vnitrostátních orgánech, aby jakékoli porušení Úmluvy napravily. Z toho důvodu skutečnost, zda stěžovatel je obětí údajného porušení, Soud zkoumá v průběhu celého řízení.<sup>53</sup> Soud interpretuje pojem „poškozený“ bez ohledu na pravidla vnitrostátního práva, jako je zájem či způsobilost k právním úkonům.<sup>54</sup> Poškozeným může být i osoba, které v důsledku porušení Úmluvy vznikla materiální škoda.<sup>55</sup> Soud ve své judikatuře rozlišuje tři kategorie: přímý poškozený, nepřímý poškozený a potenciální poškozený.

**Přímý poškozený.** Jestliže se úkon či opomenutí dotýká stěžovatele přímo, bude poškozeným přímým.

**Nepřímý poškozený.** Soud přijme k projednání stížnost podanou osobou, mezi níž a přímým poškozeným existuje osobní a zvláštní pouto. Nepřímým poškozeným bude tak rodinný příslušník přímého poškozeného, dále osoba, která je s ním spřízněna nebo která utrpěla škodu v důsledku postižení jiného, a konečně osoba mající zájem na ukončení porušování práv.<sup>56</sup> Ve věci *McCann a další proti Spojenému království*<sup>57</sup> Soud například projednával stížnost rodinných příslušníků, kteří namítali porušení článku 2 Úmluvy v důsledku zabití členů Irské republikánské armády.

V případě *Chahal proti Spojenému království* byl stěžovatel, člen šíitského separatistického hnutí, vyhošťován do Srí Lanky. Nenamítal přitom porušení článku 3 Úmluvy sám, ale i jeho žena a děti, kteří tvrdili, že vyhoštění manžela a otce poruší článek 8

53 Viz *Scordino proti Itálii (č. 1)* [velký senát], č. 36813/97, 29. března 2006, § 179, ESLP 2006-V.

54 Viz *Gorraiz Lizarraga a další proti Španělsku*, č. 62543/00, 27. dubna 2004, ESLP 2004-III, § 38.

55 Viz *Brumărescu proti Rumunsku* [velký senát], viz výše, § 50; *Marckx proti Belgii*, č. 6833/74, 13. června 1979, Série A č. 31, § 27; *Inze proti Rakousku*, č. 8695/79, 28. října 1987, Série A č. 126, § 32.

56 Viz *Yaşa proti Turecku*, č. 22495/93, 2. září 1998, ESLP 1998-VI, § 66 (neteř zemřelého); *Brudnicka a další proti Polsku*, č. 54723/00, 3. března 2005, ESLP 2005-II (členové rodin zemřelých námořníků); *Nölkenbockhoff proti Německu*, 25. srpna 1987, Série A č. 123, § 33 (vdova po zemřelém obžalovaném); *Dalban proti Rumunsku*, č. 28114/95, 28. září 1999, ESLP 1999-VI.

57 Č. 19009/04, 27. září 1995, Série A č. 324.



Úmluvy. Stížnost *Kurt v. Turecko*<sup>58</sup> se týkala zmizení stěžovatelčina syna, který byl naposled spatřen v cele předběžného zadržení. Stěžovatelka jednak namítala porušení článků 5 a 13 Úmluvy v souvislosti s okolnostmi zmizení jejího syna, jednak článku 3 Úmluvy, když tvrdila, že je podrobena dlouhotrvajícímu stresu. Avšak bratr zmizelého, který se na Soud obrátil se svou stížností, nebyl shledán nepřímým poškozeným.<sup>59</sup> Předmětem stížnosti *Lipencov proti Moldávii*<sup>60</sup> bylo špatné zacházení s prvním stěžovatelem ve vazbě. Jeho matka se k jeho stížnosti připojila a na základě článku 3 Úmluvy namítala, že je nepřímou poškozenou, neboť během synovy vazby duševně trpěla. Soud však její námitku nepřijal.<sup>61</sup>

V postavení „nepřímého poškozeného“ může být i dědic po stěžovateli, který zemřel v průběhu řízení před Soudem, jenž vyjádří zájem ve stížnosti pokračovat.<sup>62</sup> Platí však, že takový „přechod práva na stížnost“ je možný jen ve stížnostech, v nichž je namítáno porušení práv, které nemají osobnostní charakter. Takovým právem je např. právo na ochranu majetku,<sup>63</sup> je-li předmětem stížnosti konfiskace a otázka odškodnění; nepatří sem však nároky na výplatu důchodových či sociálních dávek. Je samozřejmé, že dědici, kteří mají zájem ve stížnosti pokračovat, musí o svém úmyslu Soud zpravit, aby mohl o věci rozhodnout.<sup>64</sup>

Ve věci *Powell proti Spojenému království*<sup>65</sup> byli stěžovateli rodiče, jejichž syn zemřel v důsledku nedostatečné lékařské péče. Zahájili disciplinární řízení před interním profesním disciplinárním orgánem ve snaze určit odpovědnost jednotlivých lékařů. Pouze jeden z nich byl uznán vinným z nedostatečné péče. Stěžovatelé se proti tomuto rozhodnutí odvolali, avšak vzápětí své odvolání vzali zpět, neboť se domnívali, že nemají velkou šanci ve věci uspět. Kromě toho bylo dvouleté policejní vyšetřování zastaveno v důsledku nedostatku důkazů. V rámci občanskoprávního řízení zdravotnický orgán připustil, že diagnóza a následná lékařská péče nebyly dostatečné a přiznal stěžovatelům odškodnění. Stěžovatelé přijali присouzenou sumu a řízení proti lékařům bylo v důsledku toho zastaveno. Soud, který se zabýval námitkami na porušení článků 2 a 8 Úmluvy, vyjádřil názor, že pokud příbuzný zemřelého přijme náhradu škody a souhlasí se zastavením občanskoprávního řízení, jehož předmětem byla nedostatečná lékařská péče, přestává být osobou poškozenou na svých právech v důsledku nedostatečné poskytnuté péče zemřelému či v důsledku vyšetřování, které bylo vedeno po jeho smrti.

58 Č. 24276/94, 25. května 1998, ESLP 1998-III.

59 Viz *Çakici proti Turecku*, č. 23657/94, 8. července 1999, ESLP-IV, § 98-99.

60 Č. 27763/05, 25. ledna 2011.

61 Viz též *Glass proti Spojenému království*, č. 61827/00, § 72, ESLP 2004-II.

62 Viz též níže.

63 Viz *Deweer proti Belgii*, č. 6903/75, 27. února 1980, Série A č. 35.

64 Viz *Karner proti Rakousku*, č. 40016/98, 24. července 2003, ESLP 2003-IX.

65 Č. 45305/99 (roz.), 4. května 2000.

V daném případě se stěžovatelé sami připravili o možnost dovést občanskoprávní řízení do konce, neboť vzali zpět odvolání proti rozhodnutí, kterým byl jeden z lékařů shledán odpovědným za nedostatečnou péči.

Podobně Soud judikoval i ve věci *KaraHER proti Spojenému království*,<sup>66</sup> kde manželský pár přijal finanční kompenzaci za smrt syna způsobenou vojáky, nebo ve věci *Hay proti Spojenému království*,<sup>67</sup> kde byla stěžovatelům vyplacena náhrada škody za zabití jejich bratra-policisty.

**Potenciální poškozený.** Soud přijímá i stížnosti od „potenciálních“ poškozených, tedy od osob, které nejsou poškozeny přímo, pouze jim „hrozí nebezpečí“, že se dostanou do situace, která nepřiměřeně zasáhne do jejich práv. K tomu, aby o sobě stěžovatel mohl tvrdit, že je potenciálně poškozen, musí předložit rozumný a přesvědčující důkaz, že s největší pravděpodobností k porušení jeho práv dojde; pouhé podezření nebo domněnka nestačí.<sup>68</sup>

**Ztráta postavení poškozeného.** Soud zkoumá postavení poškozeného v průběhu celého řízení.<sup>69</sup> Jestliže je stěžovateli snížen trest odnětí svobody, může své postavení ztratit, avšak pouze tehdy, jestliže vnitrostátní orgány zároveň uznaly, a to alespoň v podstatě, že v trestním řízení došlo k porušení Úmluvy, které je předmětem jeho stížnosti, a vzápětí porušení i napravily.<sup>70</sup> Závisí přitom na povaze práva, k jehož porušení došlo, na důvodech takového rozhodnutí, kterým je porušení uznáno,<sup>71</sup> a na době trvání nepříznivých následků pro stěžovatele po přijetí tohoto rozhodnutí.<sup>72</sup> Poskytnutá náprava musí být, v závislosti na všech okolnostech daného případu, adekvátní a dostatečná.<sup>73</sup> Skutečnost, zda stěžovatel své postavení poškozeného ztratí, závisí i na výši odškodnění, které je přiznáno na vnitrostátní úrovni, a na účinnosti právního prostředku nápravy. Tato praxe Soudu se v posledních letech rozvinula zejména ve věcech týkajících se

66 Č. 24520/94 (roz.), 11. ledna 2000.

67 Č. 41894/98 (roz.), 17. října 2000.

68 Viz *Senator Lines GMBH proti Rakousku, Belgii, Dánsku, Finsku, Německu, Řecku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Nizozemí, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Spojenému království* (roz.), č. 56672/00, 10. března 2004.

69 Viz *Burdov proti Rusku* (č. 1), č. 59498/00, 7. května 2002, § 30.

70 Viz *Scordino proti Itálii* č. 1 [velký senát], viz výše, § 178 a násl. a § 193; *Dalban proti Rumunsku* [velký senát], č. 28114/95, 28. září 1999, ESLP 1999-VI, § 44; *Oleksy proti Polsku* (roz.), č. 1379/06, 16. června 2009; *Arat proti Turecku*, č. 10309/03, 10. listopadu 2009, § 47; *Bouglame proti Belgii* (roz.), č. 16147/08, 2. března 2010; *Constantinescu proti Rumunsku*, č. 28871/95, 27. června 2000, § 40-44; *Guisset proti Francii*, č. 33933/96, 26. září 2000, § 66-70; *Chevol proti Francii*, č. 49636/99, 13. února 2003, § 30 a násl.; *Moskovets proti Rusku*, č. 14370/03, 23. dubna 2009, § 50; *Moon proti Francii*, č. 39973/03, 22. dubna 2010, § 27 a násl.; *Sergey Zolotukhin proti Rusku* [velký senát], č. 14939/03, 10. února 2009, § 115, ESLP 2009-I.

71 Viz *Jensen proti Dánsku* (roz.), č. 48470/99, 14. února 2002.

72 Viz *Treimanis proti Lotyšsku*, č. 7108/06, 3. května 2011.

73 Viz *Gäfgen proti Německu* [velký senát], č. 22978/05, 1. června 2010, § 116.

průtahů v řízení, nepřiměřené délky vazby a dlouhých průtahů při výkonu konečných vnitrostátních rozsudků.<sup>74</sup> Jestliže stěžovatel ztratí postavení poškozeného, je jeho stížnost rozhodnutím vyškrtuta ze seznamu stížností.

**Úmrtí stěžovatele během řízení před Soudem.** Stížnost může podat jen žijící osoba; zemřelý tak učinit nemůže, a to ani prostřednictvím zástupce.<sup>75</sup> Avšak úmrtí stěžovatele automaticky neznamená, že jeho věc bude vyškrtuta ze seznamu případů. Jestliže původní stěžovatel zemře, může jeho rodina pokračovat ve stížnosti za předpokladu, že má na věci dostatečný zájem. O jinou situaci však půjde, když přímý poškozený zemře před podáním stížnosti k Soudu.<sup>76</sup>

Vraťme se však k ustanovení článku 34 Úmluvy. Z jeho obsahu vyplývá, že stížnost mohou podat fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob. O tom, že se musejí považovat za poškozené, bylo pojednáno výše. Za pozornost jistě stojí judikatura Soudu týkající se jednotlivých skupin poškozených.

**Fyzická osoba.** Jinými slovy jednatel, lidská bytost, člověk. O tom, kdo je fyzická osoba, nebude nejspíš mnoho pochybností. Na rozdíl od občanského práva jednotlivých smluvních států se na Soud samostatně bez opatrovníka či jiné osoby v podobném postavení mohou obracet osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům či osoby zbavené takové způsobilosti,<sup>77</sup> nezletilí<sup>78</sup> či fyzické osoby duševně nemocné,<sup>79</sup> rodič zbavený rodičovských práv,<sup>80</sup> odsouzený ve výkonu odnětí svobody nebo obviněný ze spáchání trestného činu. Avšak na rozdíl od právních úprav jednotlivých smluvních států, které přiznávají určitá práva i počatému dítěti, embryo dosud nebylo Soudem uznáno za „fyzickou osobu“ ve smyslu článku 3 Úmluvy.<sup>81</sup> Fyzickou osobou ve smyslu článku 34 Úmluvy může být jak občan vlastního státu, proti kterému stížnost směřuje, tak i cizinec, podléhá-li jurisdikci tohoto státu.

74 Viz *McFarlan proti Irsku* [velký senát], č. 31333/06, 10. září 2010, ESLP 2010; *Burdov proti Rusku* (č. 2), č. 33509/04, 7. května 2009, ESLP 2009; *Scordino proti Itálii* (č. 1), viz výše, § 182-187; *Cocchiarella proti Itálii* [velký senát], č. 64886/01, 29. března 2006, § 84-107, ESLP 2006; *Kudić proti Bosně a Hercegovině*, č. 28971/05, § 7-18.

75 Viz *Kaya a Polat proti Turecku* (roz.), č. 2794/05 a 40345/05, 21. října 2010.

76 Viz *Fairfield a další proti Irsku* (roz.), č. 24790/04, 8. března 2005.

77 Viz *Đorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, 24. července 2010.

78 Viz *A proti Spojenému království*, č. 25599/94, 23. září 1997, ESLP 1998-VI; *Muta proti Ukrajině*, č. 37246/06, 31. července 2012.

79 Viz *Liuiža proti Chorvatsku*, č. 13472/06, 31. července 2012; *Reynolds proti Spojenému království*, č. 2694/08, 13. března 2012; *D. D. proti Lotyšsku*, č. 13469/06, 14. února 2012.

80 *Scozzari a Guinta proti Itálii* [velký senát], č. 39221/98 a 41963/98, 13. července 2000, ESLP 2000-III.

81 Viz *Evans proti Spojenému království* [velký senát], č. 6339/05, 10. dubna 2007, ESLP 2007-I; *Vo proti Francii* [velký senát], č. 53924/00, 8. července 2004, ESLP 2004-VIII.

**Nevládní organizace.** Tato kategorie zahrnuje dlouhou řadu různých subjektů včetně obchodních společností,<sup>82</sup> soukromých vydavatelů novin,<sup>83</sup> odborových orgánů<sup>84</sup> anebo sdružení a politických stran.<sup>85</sup> Obce a orgány místní správy stěžovateli být nemohou<sup>86</sup> s výjimkou obcí Saami nacházejících se ve Švédsku, které mají zvláštní charakter, odlišný od klasických obcí.<sup>87</sup> Tyto obce jsou totiž podle zákona o pastvě stád odpovědný za chování stád na svých územích a zastupují své členy v záležitostech, které se pastvy týkají. Kromě toho, práva mohou být uplatňována jen členem obce.

Soud (a před ním i bývalá Komise) však zkoumá povahu každého stěžovatelského subjektu případ od případu, nezávisle na tom, jaký statut mu uděluje vnitrostátní právo. Ve věci *Holy Monasteries proti Řecku*,<sup>88</sup> Soud kvalifikoval stěžovatele jako nevládní organizace, neboť nezastupovaly státní moc, vykonávaly zejména duchovní a sociální činnost a jedinou pravomocí klášterních výborů bylo vydávání předpisů týkajících se propagace duchovního života a interní organizace každého kláštera. Soud také zohlednil, že účelem kvalifikace právnických osob podle veřejného práva dotýkající se též klášterů bylo pouze jim zajistit, vzhledem k jejich zvláštním vztahům ke státu, stejnou právní ochranu vůči dalším osobám.

Při rozhodování ve věci *Radio France a další proti Francii* (roz.)<sup>89</sup> Soud definoval „vládní organizace“ jako právní osoby, které se podílejí na výkonu veřejné moci nebo které spravují veřejnou službu pod kontrolou státních orgánů. Podtrhl nezbytnost zohlednit právní statut právní osoby a eventuálně povahu činností, které vykonává, jakož i stupeň nezávislosti ve vztahu k politické moci. S ohledem na režim zajišťující vydavatelskou nezávislost a institucionální autonomii stěžovatelské společnosti – národní společnosti rozhlasového vysílání, ji Soud kvalifikoval jako nevládní organizaci, a to přesto, že podle vnitrostátního zákona jí byly svěřovány činnosti spojené s veřejnou službou, a přesto, že její fungování bylo do značné míry závislé na finanční podpoře státu.

82 Viz Špaček, s. r. o. *proti České republice*, č. 26449/95, 9. listopadu 1999; *Islamic Republic of Iran Shipping Lines proti Turecku*, č. 40998/98, 13. prosince 2007, § 81, ESLP 2007-V; *State Holding Company Lugansksvugillya proti Ukrajině* (roz.), č. 23938/05, 27. ledna 2005.

83 Viz *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH proti Rakousku*, č. 1593/06, 17. ledna 2012; *Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, 7. prosince 2012; *Editorial Board of Pravoye Delo a Shtekel proti Ukrajině*, č. 33014/05, 5. května 2011.

84 Viz *Associated Society of Locomotive Engineers & Firemen (Aslef) proti Spojenému království*, č. 11002/05, 27. února 2007; *Wilson, National Union of Journalists a další proti Spojenému království*, č. 30668/96, 30671/96, 2. července 2007.

85 Viz *Komunistická strana Ruska a další proti Rusku*, č. 29400/05, 19. června 2012; *Švýcarské hnutí Raëlien proti Švýcarsku*, č. 16354/06, 13. července 2012; *Národní baskická strana – regionální organizace v Iparralde proti Francii*, č. 71251/01, 7. června 2007.

86 Viz *Část obce Antilly proti Francii* (roz.), č. 45129/98, 23. listopadu 1999, ESLP 1999-VIII.

87 Viz *Muonio Saami village proti Švédsku* (roz.), č. 28222/95, 15. února 2000.

88 Č. 13092/87 a 13984/88, 9. prosince 1994, Série A č. 301-A.

89 Č. 53984/00, 23. září 2003, ESLP 2003-X.

Soud aplikoval stejné zásady ediční nezávislosti a institucionální autonomie přiznané vnitrostátním zákonem, když rozhodoval o tom, že řetězec radiových stanic v Rakousku, byť veřejný, měl povahu nevládní organizace ve smyslu článku 34 Úmluvy.<sup>90</sup>

Pokud jde o obce, zdá se být judikatura Soudu týkající se jejich postavení jako stěžovatelů poměrně jednotná. Vyplývá z ní, že decentralizované orgány, které vykonávají veřejnou činnost, stížnost podat nemohou, neboť ať už je jejich stupeň autonomie jakýkoli, vykonávají částečnou veřejnou moc, a tak jejich úkony nebo opomenutí zakládají odpovědnost státu z hlediska Úmluvy.<sup>91</sup> Stejný postoj Soud zaujímá i v případech, které se týkají úkonů obcí „soukromé povahy“ nebo úkonů, při nichž nevyužívají své veřejné moci, neboť i přesto jde o subjekty, které alespoň částečně vykonávají veřejnou moc.

Pokud jde o členy nevládních organizací, je na místě uvést, že organizace, resp. sdružení si nemůže úspěšně stěžovat na porušení práv svých členů, pokud jde o práva, která mají individuální charakter.<sup>92</sup> Jen těžko si s úspěšností budou stěžovat nevládní organizace na porušení práva na respektování soukromého či rodinného života, práva na uzavření manželství či práva na vzdělání, ačkoli předmětem jejich stížnosti může velmi dobře být zásah do práva na respektování korespondence či obydlí.<sup>93</sup>

**Skupina osob.** Tento subjekt, který se na Soud může obrátit, zřejmě nepotřebuje hlubšího vysvětlení. Jde o každou skupinu osob utvořenou podle vnitrostátního práva, jež se domnívá, že bylo zasaženo do práv jednotlivých jejích členů. Nejde o formální sdružení, nýbrž situaci, kdy každá osoba ve skupině utrpěla vlastní osobní újmu.<sup>94</sup>

## • PROTI KOMU MŮŽE BÝT STÍŽNOST PODÁNA, ALIAS DOTČENÝ STÁT

Odpovědný za porušení Úmluvy, resp. pasivně legitimovaný je stát, který je smluvní stranou Úmluvy a pod jehož jurisdikcí se stěžovatel nachází. Stěžovatel nemůže před Soudem úspěšně brojit proti činnosti fyzických osob. Činnost takových subjektů může založit odpovědnostní vztah státu, pokud by měl povinnost určitá práva chránit, jako

90 Viz *Österreichischer Rundfunk proti Rakousku*, č. 35841/02, § 46-54, 7. prosince 2006.

91 Viz *Vláda nezávislého společenství baskyckých zemí proti Španělsku* (roz.), č. 29134/03, 3. února 2004; *Karagiannis proti Řecku* (roz.), č. 33408/05, 27. září 2007; *Breisacher proti Francii* (roz.), č. 76976/01, 26. srpna 2003; *Obec Rothenthur proti Švýcarsku* (roz.), č. 13252/87, 14. prosince 1988, DR 59, str. 251; *Ayuntamiento de Mula proti Španělsku* (roz.), č. 55346/00, ESLP 2001-I; *Kanderyds Kommun proti Švédsku* (roz.), č. 52559/99, 7. června 2001.

92 *Sdružení přátel Sv. Rafaela a Frejuse a další proti Francii* (roz.), č. 45053/98, 29. února 2000; *Nassau Verzekering Maatschappij N.V. proti Nizozemí*, č. 57302/09, 4. října 2011; *Sdružení „21. prosince 1989“ a další proti Rumunsku* (roz.), č. 33810/07 a 18817/08, 24. května 2011.

93 Viz *Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku*, č. 74336/01, 16. října 2007.

94 Viz *Tanrikulu a další proti Turecku* (roz.), č. 40150/98, 6. listopadu 1998; *Tourkiki Enosi Xanthis a další proti Řecku*, č. 26698/05, 27. března 2008.

například právo formovat a povolit odbory či právo na vzdělání.<sup>95</sup> Ve věci *Van der Musselle proti Belgii* došel Soud k závěru, že se stát nemůže zbavit odpovědnosti jejím přenesením na fyzické nebo soukromé osoby, a shledal ho odpovědným za fungování systému právní pomoci, kterou v jednotlivých případech poskytovala Belgická advokátní komora.<sup>96</sup> O několik let později, ve věci *Costello-Roberts proti Spojenému království*, Soud řešil otázku odpovědnosti státu za tělesné tresty udělované a vykonávané v soukromých školách. Soud posoudil případ z hlediska článků 3 a 8 Úmluvy a stanovil, že stát má povinnost zajistit dětem vzdělání tak, jak to vyžaduje článek 2 Dodatkového protokolu, a že školní disciplinární systém spadá pod pojem práva na vzdělání ve smyslu tohoto ustanovení.

Zjištění nedostatku pravomoci *ratione loci* nebrání tomu, aby Soud zkoumal, zda stěžovatelé spadají pod jurisdikci jednoho, případně několika států ve smyslu článku 1 Úmluvy. Státy mohou být odpovědné za činy svých orgánů, ať už k nim došlo na jejich území, nebo mimo ně.<sup>97</sup>

Skutečnost, že i orgán místní samosprávy může založit odpovědnost státu za úkony porušující Úmluvu, byla potvrzena v rozsudcích *Assanidzé proti Gruzii*, v němž Soud shledal porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy v důsledku nezákonného věznění stěžovatele Ajarinskými úřady přesto, že ho Nejvyšší soud Gruzie osvobodil.<sup>98</sup> V rozsudku *Connors proti Spojenému království* bylo konstatováno porušení článku 8 Úmluvy za vystěhování rodiny stěžovatele z pozemku určeného pro karavany.<sup>99</sup> Porušení stejného ustanovení Úmluvy Soud konstatoval i ve stížnostech *K. a T. proti Finsku* a *M. G. proti Spojenému království*. Prvně zmíněná věc se týkala umístění dětí do ústavu a neschopnosti místních orgánů dosáhnout spojení rodiny stěžovatelů.<sup>100</sup> V druhém případě místní orgány nedostatečně informovaly stěžovatele o sociálním zabezpečení za období, které jako dítě strávil v ústavní péči.<sup>101</sup> Zanedbání městské rady, která neuplatnila předpisy o nepřiměřeném hluku z nočních klubů a diskoték, a provozování továrny na zpracovávání toxického průmyslového odpadu na základě licence vydané místní radou nedaleko stěžovatelova obydlí bylo základem pro konstatování porušení článku 8 Úmluvy.<sup>102</sup>

95 Viz *Young, James a Webster proti Spojenému království*, č. 7601/76 a 7806/77, 13. srpna 1983, Série A č. 44, § 51-65.

96 Č. 13134/87, 23. listopadu 1983, Série A č. 70, § 28-30.

97 Viz *Drozd a Janoušek proti Francii*, č. 12747/87, 26. června 1992, Série A č. 240; *Medvedev a další proti Francii* [velký senát], č. 3394/03, 29. března 2010, ESLP 2010.

98 Č. 71503/01 [velký senát], 8. dubna 2004, ESLP 2004-II.

99 Č. 66746/01, 27. května 2004.

100 Č. 25702/94, [velký senát], 12. července 2001, ESLP 2001-VII.

101 Č. 39393/98, 24. září 2002.

102 Viz *Moreno Gómez proti Španělsku*, č. 4143/02, 16. listopadu 2004, ESLP 2004-X (nadměrný hluk); *Giacomelli proti Itálii*, č. 59909/00, 2. listopadu 2006 (tovární toxický odpad).

Ve věci *Öneryildiz proti Turecku* pak Soud konstatoval porušení článků 2 a 13 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1 v důsledku úmrtí a zničení domů způsobené explozí v průmyslové zóně, kterou spravovala městská rada, jež byla za její bezpečnost odpovědná.<sup>103</sup> Za porušení majetkových práv pak byly Soudem shledány odpovědné místní orgány ve stížnostech *Skibinsky proti Polsku*<sup>104</sup> a *Stretch proti Spojenému království*.<sup>105</sup> V neposlední řadě se závažného porušení článků 3 a 13 Úmluvy dopustily podle názoru Soudu místní orgány ve věci *Z. a další proti Spojenému království*, když nevěnovaly dostatečnou pozornost citovému zneužívání dětí.<sup>106</sup>

Smluvní strany nesmí bránit výkonu práva na stížnost a Soud z vlastní iniciativy zkoumá, zda tuto povinnost plní.<sup>107</sup> Základní principy výkonu práva na stížnost jsou shrnuty v rozsudku *Ilaşcu a další proti Moldávii a Rusku*, v němž Soud uvedl, že pro fungování systému individuální stížnosti je důležité, aby stěžovatelé mohli komunikovat se Soudem bez nátlaku ze strany státních orgánů.<sup>108</sup> Porušení povinnosti nebránit výkonu práva na stížnost Soud zjistil v případě *Mamatkulov a Askarov proti Turecku*, kde přes nařizené předběžné opatření podle článku 39 jednacího řádu byli stěžovatelé vyhoštěni do Uzbekistánu.<sup>109</sup> Stejně judikoval o rok později ve věci *Shamayev a další proti Gruzii a Rusku*. Mezi státy, které nezřídka vyvíjejí na stěžovatele nátlak nebo jim ztěžují přípravu a vedení stížnosti, jsou Rusko a Ukrajina.<sup>110</sup>

Povinnost smluvních stran nebránit stěžovatelům ve výkonu jejich práva na stížnost úzce souvisí s jejich povinností spolupracovat s orgány Úmluvy, která je zakotvena v článku 38 Úmluvy a v člancích 44A-44D jednacího řádu.<sup>111</sup> Porušení článku 38 Úmluvy Soud konstatoval například ve věci *Tanrikulu proti Turecku*,<sup>112</sup> když turecká vláda nepředložila úplný vyšetřovací spis a nezajistila přítomnost svědků během šetření Soudu na místě. Ke stejnému závěru došel i ve věci *Orhan proti Turecku*, když turecká vláda neodpovídala na žádosti Soudu o předložení dokumentů, informací a svědeckých výpovědí,<sup>113</sup> a ve věci *Shamayev a další proti Gruzii a Rusku*, kde mu nebylo umožněno vést šetření na místě. Jen nedávno Soud konstatoval porušení tohoto ustanovení

103 Č. 48939/99 [velký senát], 30. listopadu 2004, ESLP 2004-XII.

104 Č. 52589/99, 14. listopadu 2006.

105 Č. 44277/98, 24. června 2003.

106 Č. 29392/95, [velký senát], 10. května 2001, ESLP 2001-V.

107 *Shamayev a další proti Gruzii a Rusku* [velký senát], č. 36378/02, 12. dubna 2005.

108 *Ilaşcu a další proti Moldávii a Rusku* [velký senát], č. 48787/99, 8. července 2004, ESLP 2004-VII.

109 Č. 46827/99 a 46951/99 [velký senát], 4. února 2005, § 127-129.

110 *Zakharkin proti Rusku*, č. 1555/06, 10. června 2010; *Alikhadzhiyeva proti Rusku*, č. 68007/01, 5. července 2007; *Savitskyy proti Ukrajině*, č. 38773/05, 26. července 2012; *Belyaev a Digtyar proti Ukrajině*, č. 16984/04 a 9947/05, 16. února 2012; *Davydov a další proti Ukrajině*, č. 17674/02 a 39081/02, 1. července 2010.

111 Viz přílohy č. 1 a 2.

112 Č. 23763/94 [velký senát], 8. července 1999, ESLP 1999-IV.

113 Č. 25656/94, 18. června 2002.

ve věci *Janowiec a další proti Rusku*,<sup>114</sup> který se týkal nedostatečného vyšetřování katyňského masakru v roce 1940 ruskými úřady poté, co ruská vláda odmítla poskytnout kopii rozhodnutí vydaného v roce 2004, kterým bylo zastaveno vyšetřování incidentu.

## • VYČERPÁNÍ PRÁVNÍCH PROSTŘEDKŮ NÁPRAVY

Podmínka vyčerpat všechny vnitrostátní právní prostředky nápravy před podáním stížnosti k Soudu je zakotvena v článku 35 odst. 1 Úmluvy. Tato povinnost je součástí obvyčejového mezinárodního práva.<sup>115</sup> Nalezne ji i v jiných smlouvách zabývajících se problematikou lidských práv, jako je Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech a v opčním protokolu k ní,<sup>116</sup> v Americké úmluvě o lidských právech<sup>117</sup> a v Africké chartě lidských práv.<sup>118</sup>

Výklad pojmu „právní prostředek nápravy“ nezávisí na tom, jak ho chápe vnitrostátní právní řád. Z judikatury Soudu vyplývá, že stěžovatelé musí dát vnitrostátním soudům příležitost předejít či napravit porušení, z nichž stát obviňuje. Tato zásada je založena na předpokladu vtěleném do článku 13 Úmluvy, totiž že vnitrostátní právní řád poskytuje účinný právní prostředek nápravy, pokud jde o namítané porušení práv zaručených Úmluvou.<sup>119</sup> Stěžovatel musí též využít veškeré procesní prostředky, aby porušení zabránil.<sup>120</sup> Zakotvením podmínky vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy Úmluva dává dotčeným smluvním státům možnost napravit situaci, která je předmětem stížností podaných proti nim. Tato podmínka tak odráží princip subsidiarity mezinárodního systému ochrany lidských práv vůči vnitrostátním systémům.<sup>121</sup>

Při zjišťování, zda stěžovatel splnil při podání stížnosti všechny formální požadavky, včetně požadavku na vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, Soud postupuje pružně. Zabývá se nejen formálními právními prostředky nápravy dostupnými ve vnitrostátním právním systému, ale zohledňuje též všeobecný právní a politický kontext, ve kterém jsou uplatňovány, a rovněž osobní poměry žadatele.<sup>122</sup> V průběhu let své činnos-

114 Č. 55508/07 a 29520/09, 16. dubna 2012.

115 Věc *Interhandel* (Švýcarsko proti Spojeným státům), Mezinárodní soudní dvůr, 21. března 1959.

116 Viz článek 41 odst. 1 písm. c).

117 Viz článek 2 a 5 odst. 2 písm. b).

118 Viz článek 46.

119 *McFarlane proti Irsku*, č. 31333/06 [velký senát], 2010, § 107, ESLP 2010; *Kudla proti Polsku* [velký senát], č. 30210/96, 2000, § 152, ESLP 2000-XI.

120 Viz *Cardot proti Francii*, č. 11069/84, 19. března 1991, Série A č. 200.

121 Viz *Akdivar a další proti Turecku* [velký senát] 16. září 1996, § 65, ESLP 1996-IV; *Demopoulos a další proti Turecku* (roz.) [velký senát], č. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04, § 69, 1. březen 2010; *Hardy & Maile proti Spojenému království*, č. 31965/07, 14. února 2012, § 198.

122 *Adikvar a další proti Turecku*, viz výše, § 68-69; *Khashiyev a Akayeva proti Rusku*, č. 57942/00 a 57945/00, § 116-117.



ti Soud vytvořil poměrně rozsáhlou judikaturu, v níž stanovil kvalitativní aspekty právních prostředků nápravy, které považuje za nutné, aby byly vyčerpány. Vyplývá z ní, že stěžovatel musí využít pouze ty opravné prostředky, které jsou účinné pro cíl, který je v daném případě sledován, adekvátní pro napravení utrpěné újmy, dostupný v praxi, jinak též přístupný,<sup>123</sup> a dostačující vzhledem k problému, který je předmětem stížnosti. Důkazní břemeno, že konkrétní prostředek nápravy splňuje tyto náležitosti, spočívá na smluvním státu. A právě účinně fungující systém prostředků nápravy dává státům možnost zabránit nebo napravit porušení dříve, než se vůbec dostanou k Soudu.<sup>124</sup>

Má-li být prostředek nápravy „účinný“, musí existovat dostatečně určitě<sup>125</sup> a musí nabízet rozumnou naději na úspěch.<sup>126</sup> Není považován za účinný, jestliže závisí na rozhodovací pravomoci veřejného orgánu<sup>127</sup>. Jedním z charakteristických znaků účinnosti právního prostředku nápravy v případech průtahů soudního řízení je rychlá ochrana práva.<sup>128</sup> „Dostupný“ je takový právní prostředek nápravy, který je dostatečně určitý, a to jak teoreticky, tak i v praxi,<sup>129</sup> a může přímo napravit situaci, která je předmětem stížnosti. Nestačí, aby vláda dotčeného státu pouze odkazovala na určitý právní prostředek nápravy bez toho, aby poskytla příklady judikatury vnitrostátních soudů prokazující jeho účinnost v situacích podobných té, ve které se nachází stěžovatel. Za účinný opravný prostředek nelze považovat mimořádný opravný prostředek, jehož použití závisí na diskreční pravomoci veřejného orgánu.<sup>130</sup>

„Adekvátnost“ je dalším předpokladem k tomu, aby mohl být prostředek nápravy považován za účinný pro potřeby článku 35 odst. 1 Úmluvy. Nestačí, mohl-li stěžovatel

- 
- 123 Viz *Sofri a další proti Itálii* (roz.), č. 37235/97, 2003, ESLP 2003-VIII; *Assenov a další proti Bulharsku*, č. 24760/94, 1999, § 85, ESLP 1999-VIII; *Kalashnikov proti Rusku* (roz.), č. 47095/99, 18. září 2001; *Melnik proti Ukrajině*, č. 72286/01, § 67, 28. března 2006; *Sejdic v. Itálie* [velký senát], č. 56581/00, 2006, § 55, ESLP 2006-II.
- 124 Viz *Selmouni proti Francii* [velký senát], č. 25803/94, 1999, § 74, ESLP 1999-V, a *Remli proti Francii*, 23. dubna 1996, § 33, ESLP 1996-II; *Ismayilov proti Azerbájdžánu*, č. 4439/04, 17. ledna 2008.
- 125 Viz *MPP Golub proti Ukrajině* (roz.), č. 6778/05, 18. října 2005.
- 126 Viz *Horvat proti Chorvatsku*, č. 51585/99, 2001, § 37-39, ESLP 2001-VIII; *Rachevi proti Bulharsku*, č. 47877/99, 23. září 2004, § 63; *Sejdic v. Itálie* [velký senát], č. 56581/00, 2006, § 46, ESLP 2006-II; a *Kennedy proti Spojenému království*, č. 26839/05, 2010, § 109.
- 127 Viz *Milosevic proti Srbsku*, č. 31320/05, 28. dubna 2009, § 45.
- 128 Viz *Sterbek proti Maďarsku*, č. 9286/02, 22. července 2008, *Erdős proti Maďarsku* (roz.), č. 38937/97, 3. května 2001; *Pine Valley Developments Ltd a další proti Irsku*, 29. listopadu 1991, Série A č. 222; *Tomé Mota proti Portugalsku* (roz.), č. 32082/96, 1999, ESLP 1999-IX; *Belinger proti Slovinsku* (roz.), č. 42320/98, 2. října 2001; *Martins Castro a Alves Correia de Castro proti Portugalsku*, č. 33729/06, 10. června 2008.
- 129 Viz *Mifsud proti Francii* (roz.) [velký senát], 2002, č. 57220/00, § 15, ESLP 2002-VIII; *Leandro Da Silva proti Lucembursku*, č. 30273/07, § 40 a 42, 11. února 2010, *McFarlane proti Irsku* viz výše, § 107; *Sejdic v. Itálie* viz výše, § 55.
- 130 *Heaney a McGuinness proti Irsku*, (roz.), č. 34720/97.

neúspěšně uplatnit jiný právní prostředek nápravy, který sice mohl zvrátit opatření, jež napadá, ale z důvodů nesouvisejících se stížností na porušení práva zaručeného Úmluvou. Ve stížnosti na nezákonnost zadržení či vazby není žaloba na náhradu škody právním prostředkem, který je nutno využít. Účinným v takovém případě bude pouze takový prostředek nápravy, který je stěžovateli dostupný a který mohl vést k jeho propuštění.<sup>131</sup>

**Jak „správné“ prostředek nápravy vyčerpat.** Námitky, které má stěžovatel v úmyslu případně uplatnit u Soudu, by měly být předloženy příslušnému vnitrostátnímu orgánu alespoň v podstatě a v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými ve vnitrostátním právu při použití veškerých procesních prostředků, které by mohly zabránit porušení Úmluvy.<sup>132</sup> Vzhledem k tomu, že důkazní břemeno existence účinného právního prostředku nápravy je na vládě, musí přesvědčit Soud, že opravný prostředek byl účinný, že byl v příslušné době přístupný a že mohl poskytnout nápravu v souvislosti s námitkami stěžovatele.<sup>133</sup> Jakmile takovou námitku uplatní, je na stěžovateli, aby prokázal, že dotčený prostředek nápravy ve skutečnosti vyčerpal, nebo že byl vzhledem k okolnostem případu z nějakého důvodu neadekvátní a neúčinný nebo že existovaly zvláštní okolnosti, které ho/ji zbavovaly povinnosti tento opravný prostředek vyčerpat.<sup>134</sup>

Ve věci *Ahmet Sadik proti Řecku*<sup>135</sup> Soud shledal, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní právní prostředky nápravy, protože se v žádné části řízení nedovolával ustanovení Úmluvy, resp. práv a svobod (v tomto případě článku 10 Úmluvy), o které se posléze opíral před Soudem, přestože článek 10 byl v řeckém právu přímo aplikovatelný. Tento přísný přístup však Soud v dalších judikátech nezaujal. Soud odkázal na případ *Ahmet Sadik* ve věci *Hajieva proti Ázerbájdžánu* (č. 20700/03 (roz.)), v níž judikoval:

„... [S]těžovatelka skutečně k odvolacímu soudu předložila svou současnou námitku týkající se rozporů mezi písemnou a ústně vynesenu verzí rozsudku soudu první instance. Dále však poznamenává, že ve své kasační stížnosti podané k Nejvyššímu soudu jen tvrdila bez uvedení dalších podrobností, že se odvolací soud dopustil procesních chyb. Podstatu své námitky tak Nejvyššímu soudu nepředložila. Nenamítala ani, že se odvolací soud během odvolacího řízení touto námitkou údajně řádně nezabýval.

131 Viz *Jurjevs proti Lotyšsku*, č. 70923/01, 15. června 2006, § 34; *Wloch proti Polsku*, č. 27785/95, § 89-93, ESLP 2000-XI; *Pavletič proti Slovensku*, č. 39359/98, 22. června 2004, § 69 a 72; *Fešar v. Česká republika*, č. 76576/01, 13. listopadu 2008, § 66; *Smatana proti České republice*, č. 18642/04, 27. září 2007, § 111.

132 *Adikvar a další proti Turecku*, viz výše, § 65; *Cardot proti Francii*, viz výše, § 34; *Fressoz a Roire proti Francii* [velký senát], č. 29183/95, § 37, ESLP 1999-I, a *Civet proti Francii* [velký senát], č. 29340/95, § 41, ESLP 1999-VI.

133 *Kennedy proti Spojenému království*, viz výše, § 109.

134 *Kalashnikov proti Rusku* (roz.), č. 47095/99, 18. září 2001, a *Melnik proti Ukrajině*, č. 72286/01, § 67, 28. března 2006.

135 Č. 18877/91, 15. listopadu 1996, Sbirka 1996-V, § 33.

Při projednávání jejího případu se neobjevily žádné zvláštní okolnosti, které by žadatelku zbavovaly povinnosti uvést svou námitku v řízení, na které je odkazováno.“

Z textu rozsudku je zřejmé, že Soud stěžovatelce nepřičítal k tíži, že se nedovolávala příslušného ustanovení Úmluvy, ale že v rámci vnitrostátního řízení opomněla uvést námitky, které posléze předložila Soudu. Jeho názor se proto řídil zavedeným přístupem Soudu, že žadatelka měla své námitky „alespoň v podstatě“ předložit vnitrostátním úřadům.

**Výjimky z povinnosti vyčerpat právní prostředky nápravy.** Jako každé pravidlo, tak i u povinnosti vyčerpat právní prostředky nápravy existují výjimky, odůvodněné zvláštními okolnostmi, které této povinnosti stěžovatele zprošťují.<sup>136</sup> Při rozhodování, zda tu takové zvláštní okolnosti skutečně jsou, se Soud vždy musí ujistit, že stěžovatel pro vyčerpání prostředků nápravy učinil vše, co od něho bylo možné rozumně očekávat.<sup>137</sup> Zvláštními okolnostmi rozhodně není nedostatek znalosti vnitrostátního práva nebo Úmluvy, nebo nepozornost či nedbalost jeho právního zástupce. Stěžovatel je zpravidla zproštěn povinností vyčerpat vnitrostátní právní prostředky nápravy, pokud by takový požadavek byl zbytečný a představoval by nepřiměřenou překážku pro účinný výkon práva na podání stížnosti podle článku 34 Úmluvy.<sup>138</sup> Stěžovatelé mohou být zproštěni této povinnosti, jestliže prokáží, že šance na úspěch při jejich uplatnění byla zanedbatelná.

## • PODÁNÍ STÍŽNOSTI VE LHŮTĚ ŠESTI MĚSÍCŮ

Smyslem podmínky podat stížnost ve lhůtě šesti měsíců od konečného vnitrostátního rozhodnutí je zachování zásady právní jistoty, tedy zajištění, aby případy údajného porušení Úmluvy byly nejprve projednány na vnitrostátní úrovni, a zabránění tomu, aby stěžovatelé byli po dlouhou dobu v nejistotě.<sup>139</sup> Na druhou stranu tato lhůta dává stěžovateli dostatečnou možnost řádně si rozmyslet, zda podá stížnost k Soudu,<sup>140</sup> a pokud ano, aby shromáždil dokumenty, argumenty a důvody na podporu své stížnosti. Po uplynutí delší doby je stále problematičtější sestavit skutkový stav s náležitou přesností.<sup>141</sup> Šestiměsíční lhůta též stanoví časovou hranici, ve které se Soud může věci zabývat a kdy už jeho přezkumná činnost není možná.<sup>142</sup>

Soud zkoumá, zda byla stížnost podána včas, z úřední povinnosti, tedy i když vláda nenamítá opožděnost podání, čímž projevuje souhlas s tím, aby i rozhodnutí a jiné

136 Viz *Sejdicovic proti Itálii* [velký senát], č. 56581/00, 1. března 2006, § 55, ESLP 2006-II.

137 Viz *D. H. a další proti České republice* [velký senát], č. 57325/00, 13. listopadu 2007, § 116-22.

138 Viz *Veriter proti Francii*, č. 31508/07, 14. října 2010, § 27; *Gaglione a další proti Itálii*, č. 45867/07, 21. prosince 2010, § 22.

139 Viz *P. M. proti Spojenému království* (roz.), č. 6638/03, 24. srpna 2004.

140 Viz *O'Loughlin a další proti Spojenému království* (roz.), č. 23274/04, 25. srpna 2005.

141 Viz *Nee proti Irsku* (roz.), č. 52787/99, 30. ledna 2003; *Baybora a další proti Kypru* (roz.), č. 77116/01, 22. října 2002; *Abuyeva a další proti Rusku*, č. 27065/05, 2. prosince 2010, § 172.

142 *Walker proti Spojenému království* (roz.), č. 34979/97, 25. ledna 2000, ESLP 2000-I.

právní akty vydané před začátkem běhu této lhůty byly vzaty v úvahu, Soud stížnost odmítne z formálních důvodů.<sup>143</sup>

**Dies ad quo – počátek běhu lhůty.** Šestiměsíční lhůta zpravidla běží od konečného vnitrostátního rozhodnutí, přijatého v rámci procesu vyčerpání řádných právních prostředků nápravy. Jinak běží od vyčerpání právních prostředků nápravy, které jsou účinnými a dostupnými prostředky k dosažení nápravy porušení těch práv, která stěžovatel uvádí ve své stížnosti. Nemá-li stěžovatel k dispozici žádné účinné právní prostředky nápravy, lhůta běží od okamžiku, kdy došlo k události, která je předmětem stížnosti. Ve výjimečných případech, kdy stěžovatel použije určitý právní prostředek nápravy a později zjistí, že byl neúčinný, běží lhůta k podání stížnosti k Soudu od tohoto okamžiku.<sup>144</sup> Přestože rozhodnutí poslední instance může na základě svého uvážení napadnout státní orgán, šestiměsíční lhůta běží od okamžiku doručení rozhodnutí, proti kterému může být opravný prostředek podán přesto, že rozhodnutí nabývá právní moci po uplynutí lhůty k podání tohoto opravného prostředku.<sup>145</sup>

Ke kvalitnímu podání stížnosti musí nesporně stěžovatel znát odůvodnění konečného rozhodnutí. Veřejné vyhlášení výroku rozsudku proto nestačí. Je třeba, aby stěžovatel, resp. jeho právní zástupce měl k dispozici text odůvodnění rozhodnutí. Ani žádost o obnovu řízení, ani o milost nejsou účinnými právními prostředky nápravy, a proto běh šestiměsíční lhůty nestaví.

Jestliže je podle vnitrostátního práva konečné rozhodnutí doručováno stěžovateli, běží lhůta od okamžiku doručení.<sup>146</sup> Je-li doručováno právnímu zástupci, lhůta počne běžet právě tímto okamžikem, pozdější doručení stěžovateli běh lhůty nestaví.<sup>147</sup> Jestliže vláda dotčeného státu namítá opožděnost podání stížnosti, musí prokázat, kdy bylo rozhodnutí skutečně doručeno.<sup>148</sup> Soud však může určit jiné datum, považuje-li to za vhodné.<sup>149</sup>

**Dies ad quem – konec lhůty.** Otázkou je, zda se konec lhůty posouvá na následující pracovní den, jestliže numericky lhůta uplyne v sobotu, neděli, státní či náboženský svátek.

V rozhodnutí o stížnosti *Fondation Croix-Etoile, Baudin a Delajoux proti Švýcarsku*<sup>150</sup>

143 Viz *Assanidzé proti Gruzii* [velký senát], č. 71503/01, § 160, ESLP 2004-II; *Walker proti Spojenému království* (roz.), č. 34979/97, 25. ledna 2000, ESLP 2000-I; *Sabri Güneş proti Turecku*, č. 27396/06, 29. června 2012; *Belaousof a další proti Řecku*, č. 66296/01, 27. května 2004.

144 Viz *Sevtap Veznedaroglu proti Turecku*, č. 32357/96, 7. září 1999; *Zenin proti Rusku* (roz.), č. 15413/03, 24. září 2009; *Abuyeva proti Rusku*, viz výše, § 174.

145 *Moya Alvarez proti Španělsku* (roz.), č. 44677/98, 23. listopadu 1999.

146 Viz *Worm proti Rakousku*, č. 22714/93, 29. srpna 1997, ESLP 1997-V, § 13.

147 Viz *Çelik proti Turecku* (roz.), č. 52991/99, 23. září 2004, ESLP 2004-X; *Pejić proti Chorvatsku* (roz.), č. 66894/01, 19. prosince 2002; *Keskin a další proti Turecku* (roz.), č. 36091/97, 7. září 1999; *Böllükbaş a další proti Turecku* (roz.), č. 37793/97, 12. října 1999; *Andorka proti Maďarsku* (roz.), č. 25694/03 a 28338/03, 12. září 2006.

148 Viz *Sahmo proti Turecku* (roz.), č. 37415/97, 1. dubna 2003.

149 *Ipek proti Turecku* (roz.), č. 39706/98, 7. listopadu 2000.

150 Č. 24856/94, 11. dubna 1996.

bývalá Komise judikovala, že jestliže poslední den lhůty připadá na státní svátek, konec lhůty se přesouvá na následující pracovní den. Soud se však s názorem Komise neztožnil. Například ve věci *Káikis proti Lotyšsku*<sup>151</sup> poslední den šestiměsíční lhůty připadl na sobotu. Stěžovatel podal svou stížnost o dva dny později, tedy následující pondělí s tím, že podle vnitrostátního práva platí v takovém případě automatické prodloužení lhůty na první následující pracovní den. Soud však jeho argument odmítl, když mnil, že « šestiměsíční lhůta je počítána podle kritérií Úmluvy a nikoli podle podmínek vnitrostátního práva dotčeného státu ». Soud tento názor potvrdil v mnoha rozhodnutích.<sup>152</sup>

V rozsudku ve věci *Sabri Güneş proti Turecku*<sup>153</sup> velký senát rozdělil dosavadní judikaturu Komise a Soudu týkající se dvou odlišných situací. První situace pokrývá případy týkající se určení data, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí vydané v rámci procesu vyčerpání právních prostředků nápravy vedeného stěžovatelem. Ve věci *Worm proti Rakousku* vláda namítala, že stěžovatel podal svou stížnost po uplynutí šestiměsíční lhůty, která podle jejího názoru začala plynout ode dne, kdy odvolací soud přečetl v soudní síni své rozhodnutí. Podle rakouského práva se však písemné vyhotovení konečného rozhodnutí doručuje stěžovateli, příp. jeho právnímu zástupci. Ve svém rozhodnutí Komise vyjádřila názor, že jestliže podle vnitrostátního práva má být rozhodnutí doručováno písemně, šestiměsíční lhůta musí plynout od okamžiku jeho doručení nezávisle na tom, zda je rozhodnutí nebo jeho část čteno v soudní síni.

Soud posléze tento přístup potvrdil, když judikoval, že je v souladu s předmětem a cílem článku 35 odst. 1 Úmluvy, jestliže lhůta šesti měsíců začne běžet od data doručení písemného vyhotovení rozsudku.<sup>154</sup> V rozsudcích a rozhodnutích, které po tomto verdiktu následovaly, Soud nadále aplikoval tento právní názor a neváhal určit datum začátku běhu šestiměsíční lhůty v závislosti na praxi či pravidlech vnitrostátního práva, aby tak podpořil účinnost práva na stížnost.<sup>155</sup>

Druhá skupina se týká zejména určení počátku běhu šestiměsíční lhůty v případech, v nichž namítané porušení Úmluvy spočívá v pokračující situaci, a/nebo v nichž nejsou k vyčerpání žádné právní prostředky nápravy. Podle judikatury Soudu v takových případech lhůta teoreticky běží znovu každý den a pouze tehdy, když pokračující situace skončí, skutečně začne plynout.<sup>156</sup>

151 Č. 62393/00, 25. září 2003.

152 Viz *Benet Czech, spol. s. r. o. proti České republice (roz.)*, č. 38333/06, 18. května 2010; *Büyükdere a další proti Turecku*, č. 6162/04, 6297/04, 6304/04, 6305/04, 6149/04, 9724/04 a 9733/04, 8. června 2010.

153 Č. 27396/06, 29. června 2012, ESLP 2012.

154 Viz výše, § 33.

155 Viz *Papachelas proti Řecku*, č. 31423/96, 25. března 1999, § 29, ESLP 1999-II; *Seher Karataş proti Turecku*, č. 33179/96, § 28, 9. července 2002.

156 Viz *Varnava a další proti Turecku* [velký senát], č. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 a 16073/90, 18. září 2009, § 159, ECHR 2009.

**Šestiměsíční lhůta ve vazebních věcech.** Judikatura Soudu se v tomto ohledu vyvíjela a prošla několika změnami. Ve věci *Neumeister proti Rakousku* judikoval, že jsou-li mezi jednotlivými vazebními obdobími období, v nichž je stěžovatel stíhán na svobodě, pro potřeby článku 5 odst. 3 Úmluvy a pravidla podání stížnosti včas je třeba hledět na jednotlivá období odděleně.<sup>157</sup> V pozdějším případě *Kemmache proti Francii* (č. 1 a 2) Soud svůj přístup změnil a judikoval, že na jednotlivá období je nutno hledět jako na jedno a šestiměsíční lhůta běží od konce posledního vazebního období.<sup>158</sup> Svůj názor pak aplikoval v dalších judikátech.<sup>159</sup> V roce 2009 se Soud vrátil k původnímu názoru vyjádřenému ve věci *Neumeister*, a to v případě *Bordikov proti Rusku*<sup>160</sup> a v dalších případech, které krátce na to následovaly.<sup>161</sup> Svě právní názory Soud harmonizoval ve věci *Idalov proti Rusku*,<sup>162</sup> v němž připomněl, že obecně při určování délky vazby pro účely článku 5 odst. 3 Úmluvy, které je třeba vzít v úvahu, začíná dnem, kdy je obviněný vzat do vazby, a končí dnem, kdy je vynesena rozsudek soudu první instance, nebo dnem, kdy je stěžovatel propuštěn na svobodu, dojde-li k tomuto úkonu před prvoinstančním rozsudkem.<sup>163</sup> V rozsudku potvrdil, že přístup zvolený v případě *Neumeister* nejlépe odpovídá smyslu Úmluvy.<sup>164</sup>

**Pokračující situace.** Jestliže se stížnost týká pokračující situace porušující práva, pravidlo podání stížnosti v šestiměsíční lhůtě se nepoužije.

## • EXISTENCE PODSTATNÉ ÚJMY

Protokolem č. 14 bylo mezi formální náležitosti podání stížnosti vedle vyčerpání právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců vloženo nové kritérium „utrpené podstatné újmy“.<sup>165</sup>

Podle ustanovení článku 20 odst. 2 Protokolu č. 14 byl výklad tohoto kritéria během

157 Č. 1936/63, 27. července 1968, Série A č. 8, § 6.

158 Č. 12325/86 a 14992/89, 27. listopadu 1991, Série A č. 218.

159 Viz *Mitev proti Bulharsku*, č. 40063/98, 22. prosince 2004, § 102; *Vaccaro proti Itálii*, č. 41852/98, 16. listopadu 2000, § 31-33; *Kolev proti Bulharsku*, č. 50326/99, 28. dubna 2005.

160 Č. 921/03, 8. října 2009, § 80-84.

161 Viz *Vladimir Krivonosov proti Rusku*, č. 7772/04, 15. července 2010, § 127; *Kovaleva proti Rusku*, č. 7782/04, 2. prosince 2010, § 71; *Svetlana Kazmina proti Rusku*, č. 8609/04, 2. prosince 2010, § 85.

162 Č. 5826/03 [velký senát], 22. května 2012, ESLP 2012.

163 Viz *Wemhoff proti Německu*, č. 2122/64, 27. června 1968, § 9, Série A č. 7; *Labita proti Itálii*, č. 26772/95, 6. dubna 2000, § 145 a 147, ESLP 2000-IV; *Ječius proti Litvě*, č. 34578/97, 31. července 2000, § 44, ECHR 2000-IX.

164 § 131-133.

165 Podle článku 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy „Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, jestliže stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem.“

prvních dvou let po vstupu tohoto právního instrumentu v platnost svěřen senátům a velkému senátu, které jej interpretovaly buď z vlastní iniciativy, nebo na základě námítky vlády při komunikaci stížnosti.<sup>166</sup> V některých stížnostech se Soud rozhodl zkoumat nové kritérium před prověřováním dvou klasických kritérií.<sup>167</sup> V jiných případech se jím zabýval až poté, co se ujistil, že stěžovatel vyčerpal všechny účinné právní prostředky nápravy a podal svou stížnost včas.<sup>168</sup>

**Kdy je újma „podstatná“.** Až na výjimky<sup>169</sup> Soud zkoumá existenci podstatné újmy v první řadě. Existence takové újmy je založena na myšlence, že porušení práva – nezávisle na právním názoru – musí dosáhnout minimálního stupně vážnosti, aby si zasloužila posouzení mezinárodní soudní instancí. Porušení, která jsou čistě technická a bezvýznamná a jsou mimo formální rámec, si nezaslouží evropský dozor. Posouzení tohoto minimálního stupně závažnosti je relativní a závisí na všech okolnostech daného případu. Vážnost porušení musí být posouzena jak z pohledu stěžovatele, tak z toho pohledu, co je v konkrétním případě objektivně ve hře.<sup>170</sup> Tak, jak situaci vnímá stěžovatel, přitom samo ke konstatování existence „podstatné újmy“ nestačí, subjektivní pohled musí být odůvodněn objektivními důvody.<sup>171</sup> Ve věci *Giuran proti Rumunsku*<sup>172</sup> Soud judikoval, že stěžovatel utrpěl podstatnou újmu, neboť dotčené soudní řízení se týkalo pro něho zásadní otázky, totiž práva na respektování jeho majetku a obydlí, a to přesto, že cílem řízení bylo znovunabytí věci v hodnotě 350 eur, které byly ukradeny z jeho bytu.

Při hodnocení subjektivního významu záležitosti pro stěžovatele<sup>173</sup> Soud může zohlednit chování stěžovatele, například zda byl v soudním řízení aktivní či nikoli a zda měl tedy na projednání a rozhodnutí jeho případu zásadní zájem. Ve věci *Giusti proti Itálii* Soud zavedl několik dalších nových prvků při rozhodování o existenci minimálního prahu vážnosti, totiž povahu práva, které bylo údajně porušeno, a/nebo vážnost dopadu namítaného porušení nebo potenciálních důsledků porušení na osobní situaci stěžovatele. Při hodnocení těchto důsledků je pro Soud nejdůležitější to, co je pro stěžovatele v sázce či samotný výsledek vnitrostátního řízení.

166 Viz *Adrian Mihai Ionescu proti Rumunsku* (roz.), č. 36659/04, 1. června 2010.

167 Viz *Gaglione a další proti Itálii*, č. 45867/07 a další, 21. prosince 2010; *Rinck proti Francii* (roz.), č. 18774/09, 19. října 2011, *Gaftoniuc proti Rumunsku* (roz.), č. 30934/05, 22. února 2011; *Burov proti Moldávii* (roz.), č. 38875/03, 14. června 2011; *Shefer proti Rusku* (roz.), č. 45175/04, 13. března 2012.

168 Viz *Adrian Mihai Ionescu proti Rumunsku*, viz výše; *Holub proti České republice*, č. 24880/05, 14. prosince 2010.

169 Viz *Finger proti Bulharsku*, č. 37346/05, 10. května 2011; *Flisar proti Slovinsku*, č. 3127/09, 29. září 2011.

170 Viz *Korolev proti Rusku*, viz výše.

171 Viz *Lagydin proti Rusku* (roz.), č. 35365/05, 30. srpna 2011.

172 Viz výše.

173 Č. 13175/03 (roz.), 18. října 2011.

Ve většině dosud projednávaných stížností byla vážnost újmy vázána na finanční dopad pro stěžovatele a důležitost záležitosti pro stěžovatele. Je však nutno podtrhnout, že finanční dopad není stanoven pouze s ohledem na rozsah náhrady morální újmy žádané stěžovatelem. Ve věci *Kiousi proti Řecku*<sup>174</sup> Soud judikoval, že výše žádaného odškodnění za nemateriální újmu ve výši tisíc eur nebyla relevantní pro stanovení toho, co bylo pro stěžovatele v sázce, a to proto, že nemateriální újma je často vypočítávána stěžovateli samotnými na základě jejich osobních uvázení hodnoty sporu. Soud shledal jako nevýznamný finanční dopad a tedy absenci „podstatné újmy“ v případech, v nichž šlo o materiální dopad nižší než 500 eur.<sup>175</sup> Jistě, Soud si je vědom, že dopad finanční ztráty nemůže být měřen abstraktně; neboť i malá finanční ztráta může být zásadní pro stěžovatele, který se nachází ve specifické situaci s ohledem na ekonomickou situaci v zemi nebo oblasti, kde žije.

Soud se však v souvislosti s novým kritériem přijatelnosti nezabýval případy, v nichž nešlo o významné finanční částky. Skutečný dopad vnitrostátního řízení pro stěžovatele může mít samozřejmě závažný dopad, byť ne finanční. V českých případech *Bratři Zátkové, a. s. proti České republice*,<sup>176</sup> *Matoušek proti České republice*,<sup>177</sup> *Čavajda proti České republice*<sup>178</sup> a *Jirsák proti České republice*<sup>179</sup> svá rozhodnutí opřel o skutečnost, že stanoviska jiných stran ve vnitrostátním řízení, která nebyla předána stěžovatelům – čímž bylo zasaženo do jejich práva na kontradiktornost řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy – neobsahovala nic nového či relevantního pro jejich věc a rozhodnutí Ústavního soudu vydaná v jejich případech na nich nebyla založena.<sup>180</sup> Ve věci *Luchaninova proti Ukrajině*<sup>181</sup> stěžovatelka namítala, že výsledek řízení, jež bylo předmětem stížnosti, byl nezákonný a že řízení bylo vedeno nespravedlivým způsobem, mělo zvláště negativní dopad na její profesní život, neboť její odsouzení bylo vzato jako základ pro ukončení jejího pracovního poměru. Podle názoru Soudu tak stěžovatelka

---

174 Č. 52036/09 (roz.), 20. září 2011.

175 Viz *Adrian Mihai Ionescu*, viz výše; *Korolev proti Rusku*, viz výše; *Vasilchenko proti Rusku*, č. 34784/02, § 49, 23. září 2010; *Rinck proti Francii*, viz výše; *Gaftoniuc proti Rumunsku*, viz výše; *Ștefănescu proti Rumunsku* (roz.), č. 11774/04, 12. dubna 2011; *Fedotov proti Rusku*, č. 51838/07, 24. května 2011; *Burov proti Moldávii*, č. 38875/08, 14. června 2011; *Fernandez proti Francii* (roz.), č. 65421/10, 17. ledna 2012; *Kiousi proti Řecku*, viz výše; *Havelka proti České republice*, č. 7332/10, 20. září 2011; *Guruyan proti Arménii* (roz.), č. 11456/05, 24. ledna 2012; *Šumbera proti České republice* (roz.), č. 48228/08, 21. února 2012; *Shefer proti Rusku*, viz výše.

176 Č. 20862/06 (roz.), 8. února 2011.

177 Č. 9965/08 (roz.), 29. března 2011.

178 Č. 17696/07 (roz.), 29. března 2011.

179 Č. 8968/08 (roz.), 5. dubna 2012.

180 Viz podobně *3A.CZ s. r. o. proti České republice*, č. 21835/06, 10. února 2011; *a contrario BENet Praha, spol. s. r. o. proti České republice*, č. 33908/04.

181 Č. 16347/02, 9. června 2011.



utrpěla podstatnou újmu. V případě *Živić proti Srbsku*<sup>182</sup> Soud judikoval, že stěžovatelova finanční ztráta společně s tím, čeho se domáhal, totiž konzistentnosti judikatury okresního soudu v Bělehradě, týkající se práva na spravedlivou mzdu a stejný plat za stejnou práci, stačila, aby odmítl námitku vlády, že mu nebyla způsobena podstatná újma.

I když Soud dojde k závěru, že stěžovateli byla způsobena podstatná újma, zkoumá, zda respektování lidských práv vyžaduje zkoumání případu v jeho meritu. Na druhé straně, v případech dotýkajících se systémového problému, může Soud nehledět na existenci podstatné újmy v jednotlivém případě, neboť respektování lidských práv vyžadovalo zkoumání merita věci.<sup>183</sup>

Soud judikoval, že respektování lidských práv nevyžaduje další projednávání stížnosti, když například zákonodárce novelizoval sporný zákon a Soud se již případy s podobnou problematikou zabýval,<sup>184</sup> nebo jestliže dotčený zákon byl zrušen a stížnost před Soudem má už jen historický důvod.<sup>185</sup>

## • CO ZNAMENÁ PROJEDNAT „ŘÁDNĚ VNITROSTÁTNÍM SOUDEM“

Cílem tohoto požadavku inkorporovaného do nového kritéria přijatelnosti je vyhnout se situaci, kdy stěžovateli bude odeprána spravedlnost.<sup>186</sup> Jinými slovy, stěžovatel musí mít možnost předložit své argumenty a námitky na vnitrostátní úrovni, aby tak byly posouzeny alespoň soudem jedné instance v rámci kontradiktorního řízení.<sup>187</sup> Například ve věci *Dudek proti Německu*<sup>188</sup> nebyla podle názoru Soudu námitka průtahů řízení řádně posouzena na vnitrostátní úrovni, neboť německý právní řád neposkytoval v tomto ohledu žádný účinný opravný prostředek. Podobně v případě *Finger proti Bulharsku* či *Flisar proti Slovinsku*<sup>189</sup> nebylo možno na vnitrostátní úrovni posoudit rozsah újmy způsobené stěžovateli průtahy v řízení. Ve věci *Fomin proti Moldávi*<sup>190</sup> stěžovatelka namítala porušení článku 6 Úmluvy v důsledku nedostatečného odůvodnění rozsudků vnitrostátních soudů, kterými byla shledána vinnou za spáchání správ-

182 Č. 37204/08, 13. září 2011.

183 Viz *Finger proti Bulharsku*, č. 37346/05, 10. května 2011; *Nicoleta Gheorghe proti Rumunsku*, č. 23470/05, 3. dubna 2012.

184 Viz *Léger proti Francii* (vyškrtnutí ze seznamu stížností) [velký senát], č. 19324/02, § 51, 30. března 2009; *Rinck proti Francii*, viz výše; *Fedotov proti Rusku*, viz výše.

185 Viz *Adrian Mihai Ionescu proti Rumunsku*, viz výše.

186 Viz *Fedotov proti Rusku*, viz výše; *Korolev proti Rusku*, viz výše; *Gaŝtoniuc proti Rumunsku*, viz výše.

187 Viz *Adrian Mihai Ionescu proti Rumunsku*, viz výše; *Ștefănescu proti Rumunsku*, viz výše.

188 Č. 12977/09 a další (roz.), 23. listopadu 2010.

189 Viz výše.

190 Č. 36755/06, 11. října 2011.

ního přestupku. Soud spojil otázku řádného projednání vnitrostátními soudy s meritem stížnosti a posléze odmítl aplikovat nové kritérium a konstatoval porušení článku 6 Úmluvy.

Pokud jde o výklad termínu „řádne“, Soud judikoval, že nové kritérium nelze interpretovat stejně přísně jako požadavek na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 Úmluvy,<sup>191</sup> i když ve věci *Šumbera proti České republice*<sup>192</sup> Soud judikoval, že některá pochybení při výkonu práva na spravedlivé řízení mohou, vzhledem k jejich povaze a intenzitě, mít dopad, pokud jde o řádnost projednávání věci vnitrostátními soudy.

## • ZJEVNÁ NEOPODSTATNĚNOST

Soud zpravidla zkoumá, zda je stížnost opodstatněná či nikoli, jakmile se ujistí, že všechny shora uvedené formální náležitosti podání stížnosti byly stěžovatelem, resp. jeho právním zástupcem, splněny. Aby bylo možno opodstatněnost stížnosti zkoumat, musí se stěžovatelem popsáný stav vztahovat k období po vstupu Úmluvy v platnost (slučitelnost *ratione temporis*) a právo, jehož se domáhá, musí být Úmluvou nebo protokoly k ní zaručeno (slučitelnost *ratione materie*). Stěžovatel musí být navíc v postavení poškozeného a napadený stát musí být za pochybení odpovědný. O tom však již byla řeč výše.

**Slučitelnost *ratione temporis*.** Podle obecné zásady mezinárodního práva o zákazu retroaktivní účinnosti smluv jsou Úmluva a protokoly k ní závazné pro dotčený stát momentem ratifikace.<sup>193</sup> Soud je oprávněn zkoumat, zda je kompetentní *ratione temporis* kdykoli během řízení.<sup>194</sup>

Bývalá Česká a Slovenská Federativní Republika ratifikovala Úmluvu 18. března 1992. Po rozpadu federace (31. prosince 1992), se Česká republika, stejně jako Slovensko, stala členem Rady Evropy k 30. červnu 1993. Výbor ministrů Rady Evropy přijal prohlášení obou nově vzniklých samostatných států o jejich vázanosti Úmluvou zpětně k 1. lednu 1993. Z judikátů Soudu vyplývá, že od data ratifikace musí být veškeré státní úkony a opominutí státních orgánů nebo subjektů, za které je stát odpovědný, v souladu s Úmluvou.<sup>195</sup> Avšak Úmluva ani Soud smluvním státům neukládá povinnost napravit krivdy, ke kterým došlo před datem vstupu Úmluvy v platnost.<sup>196</sup> Obecně platí, že váží-li se okolnosti daného případu k datu před vstupem Úmluvy v platnost pro

191 *Adrian Mihai Ionescu proti Rumunsku*, viz výše; *Liga Portuguesa de Futebol Profissional proti Portugalsku*, č. 49639/09, 3. dubna 2012.

192 Viz výše.

193 Viz *Blečić proti Chorvatsku* [velký senát], č. 59532/00, 8. března 2006, ESLP 2006-III; *Šilih proti Slovinsku* [velký senát], č. 71463/01, 9. dubna 2009.

194 Viz *Blečić v. Chorvatsko*, viz výše.

195 Viz *Yağcı a Sargin v. Turecko*, č. 16419/90 a 16426/90, 8. července 1995, Série A č. 319-A, § 40.

196 Viz *Kopecký proti Slovinsku* [velký senát], č. 44912/98, ESLP 2004-IX.

dotčený stát a pokračují i po tomto datu, jen ty skutečnosti, ke kterým došlo po vstupu v platnost, mohou být předmětem stížnosti. Soud však může přihlížet i k dřívějším okolnostem. Je tomu například ve stížnosti na průtahy v řízení.<sup>197</sup> Ve stížnostech, které se netýkají průtahů v soudním řízení, Soud posuzuje otázku své kompetence *ratione temporis* jinak. Ve věci *Stamoulakatos proti Řecku (č. 1)*<sup>198</sup> stěžovatel namítal hned několik porušení v souvislosti s jeho odsouzením v nepřítomnosti řeckými soudy předtím, než Řecko uznalo právo na individuální stížnost ve smyslu ustanovení článku 25 Úmluvy (nyní článek 34). Jeho odvolání proti odsuzujícímu rozsudku bylo zamítnuto po tomto datu. Soud judikoval, že ačkoli odvolání bylo podáno po tomto datu, bylo velmi těsně spjato s trestním řízením, které vedlo k odsouzení stěžovatele. Podle jeho názoru by oddělení těchto dvou částí řízení prakticky znamenalo zrušení jakéhokoli účinku o uznání práva na individuální stížnost řeckou vládou. Soud proto stížnost odmítl neslučitelnou *ratione temporis* s ustanoveními Úmluvy.

V případě *Kadikis proti Lotyšsku*<sup>199</sup> stěžovatel žádal ústřední volební komisi o povolení podepsat petici bez toho, aniž by mu bylo otištěno razítko o podepsání této petice v občanském průkazu, čímž by podle jeho názoru byly zveřejněny jeho politické názory a sympatie k určité politické straně. Obrátil se na předsedu ústřední volební komise, jenž mu však neodpověděl. Stěžovatel považoval mlčení jako negativní odpověď a podal žalobu k soudu. K těmto skutečnostem došlo před datem ratifikace Úmluvy Lotyšskem, avšak soudní řízení, jež skončilo konečným odmítnutím stěžovatelovy žaloby, pokračovalo po ratifikaci.

Ve věci *Jovanović proti Srbsku*<sup>200</sup> byl ještě před ratifikací Úmluvy stěžovatel propuštěn z práce, protože se údajně účastnil „referenda“ pro srbskou autonomii na Chorvatsku. Jeho disciplinární odvolání a posléze občanskoprávní žaloba skončily neúspěchem. Stěžovatel podal ústavní stížnost, již napadal ústavnost soudních rozhodnutí, kterými byla jeho žaloba odmítnuta. Svým rozhodnutím přijatým po ratifikaci Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

Soud považoval implicitní rozhodnutí volební komise a stěžovatelovo propuštění z práce za okamžité úkony, které nezakládaly pokračující situaci porušení Úmluvy. Podle jeho názoru by oddělení soudních rozhodnutí vydaných po ratifikaci od událostí, ke kterým došlo před ratifikací, způsobovalo retroaktivní účinnost Úmluvy, což by bylo v naprostém rozporu s obecnými zásadami mezinárodního práva. Obě stížnosti proto odmítl jako neslučitelné *ratione temporis* s ustanoveními Úmluvy.

197 Viz *Cocchiarella proti Itálii* [velký senát], č. 64886/01, § 113, ESLP 2006-V; *Ummuhan Kaplan proti Turecku*, č. 24240/07, 20. března 2012; *Zana proti Turecku*, č. 18954/91, 25. listopadu 1997, ESLP 1997-VII; *Hokkanen proti Finsku*, č. 19823/92, 23. září 1994, Série 299-A.

198 Č. 12806/87, 26. října 1993, Série A č. 271.

199 Č. 47634/99 (roz.), 29. června 2000.

200 Č. 59109/00 (roz.), 28. února 2002.

Podobný názor Soud vyjádřil ve věci *Litovchenko proti Rusku*,<sup>201</sup> *Kikots a Kikota proti Lotyšsku*<sup>202</sup> a *Veeber proti Estonsku (č. 1)*.<sup>203</sup>

Ve stížnostech spojených ke společnému projednání *Moldovan a další a Rostas a další proti Rumunsku*<sup>204</sup> stěžovatelé namítali na základě článku 2 Úmluvy, že rumunské úřady neprovedly účinné vyšetření zabití jejich příbuzných, ke kterému došlo před ratifikací Úmluvy. Soud judikoval, že povinnost incident vyšetřit pramenila právě z tohoto incidentu, jehož slučitelnost s Úmluvou nemohla být zkoumána. Odmítl proto stížnost jako neslučitelnou *ratione temporis*.

Lze shrnout, že Soud rozděljuje případy, které mu byly předloženy, na ty, v nichž k zásahu do práv došlo v důsledku **okamžité skutečnosti** a na ty, v nichž jde o **pokračující situace**. První skupina se vyznačuje tím, že i když okamžitý zásah měl pozdější účinky nebo po něm následovalo soudní řízení, je pro Soud rozhodující právě zásah sám. Došlo-li k němu před ratifikací Úmluvy, není k projednání takového případu Soud *ratione temporis* příslušný. Z jeho judikatury vyplývá, že časová kompetence je vždy určována podle okamžiku, kdy k zásahu došlo, podle relevantních skutečností a materiálního rozsahu práva, jehož porušení je namítáno.<sup>205</sup> Soud přitom hledí na konečné rozhodnutí, které mohlo zasáhnout do práv stěžovatele navzdory existenci dalších opravných prostředků, které pouze umožnily trvání zásahu. Podle názoru Soudu následné nedostatky opravných prostředků určených k nápravě zásahu do jeho časové kompetence nespádají. Vztahují-li se stěžovatelovy námitky i na následná řízení, Soud svou časovou kompetenci uzná.<sup>206</sup>

**Pokračující povahu** porušení práv má takové porušení, jehož počátek se vztahuje k okamžiku před platností Úmluvy, a trvá nebo je ukončen po tomto datu. S takovými situacemi se Soud setkal ve stížnostech na porušení majetkových práv, jako držení pozemků patřících stěžovateli námořnictvem bez náhrady,<sup>207</sup> bránění vlastníkům ve vstupu na jejich pozemky,<sup>208</sup> neodškodnění vlastníkům pozemků a jiného nemovitého majetku, který museli opustit po druhé světové válce,<sup>209</sup> anebo dlouhodobá nemožnost nakládat s vlastním domem a moci vybírat nájemné v odpovídající výši v důsledku aplikace zákonů o regulovaném nájemném, které platily před i po ratifikaci Protokolu č. 1.<sup>210</sup>

201 Č. 69580/01 (roz.), 18. dubna 2002.

202 Č. 54715/00 (roz.), 6. června 2002.

203 Č. 37571/97, 7. listopadu 2002.

204 Č. 41138/98 a 64320/01 (roz.), 13. března 2001.

205 Viz *Blečić proti Chorvatsku*, viz výše, § 85.

206 Viz *Kerimov proti Azerbájdžánu*, č. 151/03 (roz.), 28. září 2006.

207 Viz *Papamichalopoulos a další proti Řecku*, č. 14556/89, 24. června 1993, Série A č. 260-B, § 40.

208 Viz *Loizidou proti Turecku*, č. 15318/89, 18. prosince 1996, ESLP 1996-VI, § 46-47.

209 Viz *Broniowski a další proti Polsku*, č. 31443/96 (roz.), 19. prosince 2002, ESLP 2002-X.

210 Viz *Hutten-Czapska v. Polsko*, rozsudek z 19. června 2006, Sborník 2006-VIII.

Tím, zda konfiskace či znárodnění majetku, ke kterému došlo před platností Úmluvy, zakládá pokračující situaci porušení majetkových práv ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, se jak bývalá Komise, tak Soud zabývaly hned několikrát a shodly se na názoru, že zbavení vlastnického práva je jednorázovým aktem, který nezakládá pokračující situaci „zbavení práva“.<sup>211</sup> V případech zbavení majetku komunistickým režimem Soud rozlišuje mezi znárodněním majetku a jeho pokračujícími důsledky, které mohou vyplývat z restitučních řízení zahájených po datu vstupu Úmluvy v platnost. I když se v některých případech Soud otázkou své časové působnosti výslovně nezabýval, opřel o zásadu zákazu zpětné účinnosti Úmluvy, když měl uzavřít, že restituční žádost není „majetkem“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.<sup>212</sup> Pokud není předmětem stížnosti konfiskace, ale neposkytnutí odškodnění ze strany státu, které přetrvává po datu vstupu v platnost, je k jejímu projednání Soud kompetentní.<sup>213</sup> Pokračující povahu porušení lze nalézt i v souvislosti s jinými ustanoveními Úmluvy, třeba článkem 2 Úmluvy, jako např. ve věci *Ilascu a další proti Moldávii a Rusku*,<sup>214</sup> v níž byl rozsudek smrti proti stěžovatelům vyneseno před vstupem Úmluvy v platnost.

Pokud jde o stížnost na nespravedlnost řízení, Soud může zkoumat, zda pochybení v řízení před prvoinstančním soudem bylo „napraveno“ v přípravném řízení, které se konalo před datem vstupu Úmluvy v platnost, přičemž zkoumá předmětné řízení jako celek.<sup>215</sup> Může zohlednit procesní pozadí případu před platností Úmluvy.<sup>216</sup>

**Slučitelnost *ratione materiae*.** Má-li se Soud stížnosti zabývat, musí stěžovatel ve své stížnosti namítnout jen porušení takového práva, které je Úmluvou nebo jejími protokoly zaručeno. Ačkoli nelze poskytnout vyčerpávající seznam, uvedme, že Úmluva nezaručuje právo na přijetí na místo státního zaměstnance,<sup>217</sup> na politický azyl a na vstup a pobyt na území cizího státu,<sup>218</sup> na započítání doby strávené ve vazbě do celkové délky

211 Viz *Malhous proti České republice*, č. 33071/96 (roz.), 13. prosince 2000, ESLP 2000-XII; *Smoleanu proti Rumunsku*, č. 30324/96, 3. prosince 2002, § 46; *Kopecký proti Slovensku*, 28. září 2004, ESLP 2004-IX; *Prince Hans-Adam Lichtenštejnský proti Německu* [velký senát], č. 42527/98, 12. července 2001, ESLP 2001-VIII.

212 Viz *Von Maltzan a další proti Německu* (roz.), č. 71916/01, 71917/01 a 10260/02, 2. března 2005, ESLP 2005-V.

213 Viz *Ječius proti Litvě*, č. 34578/97, 31. července 2000, ESLP 2000-IX; *Papamichalopoulos proti Řecku*, viz výše; *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao a další proti Portugalsku*, č. 29813/96 a 30229/96, 11. ledna 2000, ESLP 2000-I.

214 Viz výše.

215 Viz *Kerojärvi v. Finsko*, č. 17506/90, 19. července 1995, Série A č. 322, § 44.

216 Viz *Hokkanen v. Finsko*, viz výše, § 53.

217 Viz *Eckle proti Německu*, č. 8130/78 (roz.), 12. března 1981.

218 Viz *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80, 9473/81 a 9474/81, 28. května 1985, Série A č. 94; *S. S., A. M. a Y. S. M. proti Rakousku* (roz.), č. 19066/91, 5. dubna 1993; *A. N. proti Francii*, č. 24088/94 (roz.), 12. října 1994.

restu odnětí svobody,<sup>219</sup> právo na udělení státního občanství,<sup>220</sup> právo na výkon trestu odnětí svobody v určité věznicí nebo právo na podmíněčné propuštění,<sup>221</sup> právo na práci a sociálně-ekonomická práva,<sup>222</sup> právo na diplomatickou ochranu,<sup>223</sup> právo na obnovu řízení.<sup>224</sup> Úmluva též nezaručuje stěžovateli, který byl účastníkem pravomocně skončeného soudního řízení, na mimořádný opravný prostředek.<sup>225</sup>

**Zjevná neopodstatněnost.** Stížnost je zjevně neopodstatněná, splňuje-li procesní náležitosti stanovené článkem 35 odst. 1 Úmluvy, dotýká se práva zaručeného Úmluvou nebo jejími protokoly, vztahuje se k období po vstupu Úmluvy v platnost státem, proti kterému je vedena, a stěžovatel je v postavení poškozeného v důsledku skutečností, na které si stěžuje, avšak závažnost jeho námitek není tak intenzivní a flagrantní, aby přesahovala mantinely opodstatněnosti porušení Úmluvy stanovené interpretační činností Soudu.

Ve většině podaných stížností stěžovatelé kritizují verdikty vnitrostátních orgánů, které jsou z jejich pohledu neuspokojivé či přímo nespravedlivé. Napadají řešení věci soudcem nebo správním orgánem s tvrzením, že takové řešení je výsledkem nesprávného posouzení věci nebo chybné aplikace vnitrostátního práva. Jinými slovy, žádají Soud, aby sám vnitrostátní rozhodnutí posoudil. V těchto případech Soud používá ustálenou judikaturu, podle které: „Úkolem Soudu je, ve smyslu ustanovení článku 19 Úmluvy zajistit, aby smluvní státy plnily závazky vyplývající pro ně z Úmluvy. Není zejména kompetentní k posouzení stížnosti týkající se údajného pochybení vnitrostátním soudem ve skutkovém stavu či v právním posouzení než tehdy, jestliže má za to, že takové pochybení vedlo k zásahu do práv a svobod zaručených Úmluvou.“ Z výše uvedeného je zřejmé, že závěru Soudu, že stížnost je nepřijatelná pro „zjevnou neopodstatněnost“, předchází podrobné posouzení věci na základě skutečností, které mu byly stěžovatelem předloženy. V některých ustanoveních se Úmluva odvolává na vnitrostátní zákon dotčeného státu, zejména u článků 5, 8, 9, 10 a 11 Úmluvy a článku 1 Protokolů č. 1. Vnitrostátní zákon je vnitrostátními správními orgány a soudy aplikován a interpretován. Soud je oprávněn prověřovat jejich výklad jen tehdy, vedou-li k rozhodnutím zcela nesprávným či jsou-li projevem soudcovské svůle.

219 Viz *Luberti proti Itálii*, č. 9019/80, 23. února 1984, Série A č. 75.

220 Viz *Family K. a W. proti Nizozemí*, č. 11278/84 (roz.), 1. července 1985; *Slepčik proti Nizozemí a České republice*, č. 30913/96 (roz.), 2. září 1996.

221 Viz *Grice proti Spojenému království*, č. 22564/93 (roz.) 14. dubna 1994.

222 Viz *Pancenko proti Lotyšsku*, č. 40772/98 (roz.), 28. října 1999; *Sarmina & Sarmin proti Rusku*, č. 58830/00 (roz.), 22. listopadu 2005.

223 Viz *Jasinskij a další proti Litvě*, č. 38985/97 (roz.), 9. září 1998.

224 Viz *Kalashnikov proti Rusku*, č. 47095/99 (roz.), 18. září 2001.

225 Viz *A. K. a T. K. proti Polsku*, č. 28863/95 (roz.), 1. července 1998; *Cherepkov proti Rusku*, č. 51501/99 (roz.), 21. ledna 2000, ESLP 2000-I.

## V. A CO TO VLASTNĚ JE TA ROZHODOVACÍ PRAXE, ANEB JAK SOUD INTERPRETUJE ÚMLUVU

Práva a svobody zakotvené v Úmluvě je možno rozdělit do skupin:

1. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce
2. Práva vztahující se k duchovní svobodě jednotlivce
3. Práva spojená se sociálními a politickými aspekty života
4. Právo na ochranu majetku
5. Práva spojená s procesními zárukami
6. Práva aplikovatelná pouze s jiným ustanovením Úmluvy

### 1. PRÁVA VZTAHUJÍCÍ SE K OSOBNÍ SVOBODĚ JEDNOTLIVCE

#### I. PRÁVO NA ŽIVOT – ČLÁNEK 2 ÚMLUVY

*„1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.*

*2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:*

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;*
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;*
- c) zákonně uskutečněné v akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“*

Právo na život je nejzásadnějším a nejdůležitějším právem obsaženým v Úmluvě. Nelze od něj odstoupit ve smyslu článku 15 Úmluvy, kromě možných úmrtí v době války. Článek 2 Úmluvy, který toto práva zaručuje, se aplikuje jak u úmyslných, tak neúmyslných úmrtí. V jeho druhém odstavci jsou taxativně vymezeny okolnosti, za kterých je dovoleno užit nezbytně nutné síly, jež může vyústit v úmrtí člověka.

Stát zaručuje právo na život jednak tím, že brání nezákonnému zbavení života (tzv. negativní povinnost), a jednak přijímáním opatření k ochraně života člověka a případně i k účinnému vyšetření okolností jeho úmrtí (tzv. pozitivní povinnost).

**Akce ozbrojených složek státu.** Článek 2 Úmluvy pokrývá nejen úmyslná zabití, ale též situace, kdy je povoleno použití síly, které však může vyústit ve smrtelný úraz. K tomu, aby bylo užití síly odůvodněné druhým odstavcem článku 2 Úmluvy, musí být

absolutně nezbytné.<sup>226</sup> Například, jestliže je síla použita proti osobě na útěku, která neohrožuje životy jiných a není podezřelá ze spáchání násilného trestného činu, nebude se jednat o absolutně nezbytné okolnosti.<sup>227</sup> Při posuzování, zda byla síla použita v souladu s článkem 2 Úmluvy, Soud zkoumá, zda byla operace pečlivě plánována a zda probíhala pod kontrolou, aby byla co nejvíce snížena nutnost použít smrtelnou sílu.<sup>228</sup> Kromě toho vnitrostátní právo musí zajistit systém adekvátní a účinné ochrany proti svévoli a zneužití síly, zejména tehdy, kdy je možné neštěstí předejít.<sup>229</sup>

V případě *McCann a další v. Spojené království*<sup>230</sup> došlo k zastřelení tří irských teroristů náležejících k Irské republikánské armádě (IRA) během operace britských ozbrojených složek (SAS) na Gibraltaru. Soud, na který se obrátili jejich blízcí příbuzní s tvrzením, že použití síly britskými jednotkami nebylo nezbytně nutné, při posuzování, zda došlo k porušení článku 2, přihlédl zejména k tomu, jak byla akce ozbrojených složek připravována a kontrolována státními složkami. Podle jeho názoru vojáci, kteří se ozbrojené akce účastnili, byli upřímně přesvědčeni o tom, že jejich zásah je nezbytný k zabránění teroristům v odpálení bomby, která mohla způsobit značné ztráty na životech civilního obyvatelstva. Konstatoval nicméně porušení článku 2 Úmluvy v důsledku nedostatků při plánování, přípravě a vedení ozbrojené akce.

Zásady stanovené v tomto rozsudku byly Soudem aplikovány v dalších případech, například ve věcech *Andronicou a Constantinou proti Kypru*,<sup>231</sup> *Kaya proti Turecku*,<sup>232</sup> *Güleç proti Turecku*<sup>233</sup> a *Ergi proti Turecku*.<sup>234</sup> V prvně zmíněném případě Soud neshledal porušení práva na život, ke kterému mělo dojít v důsledku střelby policie na muže a jeho snoubenku drženou jako rukojmí ve svém bytě, kteří byli zastřeleni při policejním zásahu po několikahodinovém vyjednávání. Soud mínil, že použití síly nepřekročilo hranice „absolutní nezbytnosti“ a že operace byla dostatečně připravena a organizována.

Ve věci *Nachová proti Bulharsku*<sup>235</sup> stěžovatelé namítali, že jejich blízcí rodinní příslušníci byli zastřeleni vojenskou policií, že vyšetřování incidentu nebylo účinné a že stát porušil svoji povinnost ochránit jejich životy. Ze skutkového stavu vyplývalo, že dva příbuzní stěžovatelů romského původu byli jako vojáci ve výkonu povinné vojenské služ-

226 Viz *Kelly a další proti Spojenému království*, č. 30054/96, § 93, 4. května 2001.

227 Viz *McCann a další proti Spojenému království*, č. 19009/04, 27 září 1995, § 146-150 a § 192-214, Série A č. 324; *Makaratzis proti Řecku*, č. 50385/99, § 64-66, ESLP 2004-XI.

228 Viz *Bubbins proti Spojenému království*, č. 50196/99, § 135-136, 27. listopadu 2003, ESLP 2005-II (výňatky); *McCann a další proti Spojenému království*, viz výše.

229 Viz *Makaratzis proti Řecku* [velký senát], č. 50385/99, 20. prosince 2004, ESLP 2004-XI.

230 Viz výše.

231 Č. 25052/94, 9. října 1997, ESLP 1997-VI.

232 Č. 22729/93, 19. února 1998, ESLP 1998-I.

233 Č. 21593/93, 28. července 1998, ESLP 1998-IV.

234 Č. 23818/94, 27. července 1998, ESLP 1998-IV.

235 Č. 43577/98 a 43579/98, 6. července 2005, ESLP 2005-VII.



by zařazení do oddílu, který byl přiřazen na výstavbu bytů. Pro opakovanou absenci byli umístěni do pracovního tábora, ze kterého však neozbrojeni uprchli. O několik dní později byli nalezeni příslušníky vojenské policie, před nimiž se snažili utéci, ale byli na útěku jedním z policistů postřeleni. Oba muži zemřeli po převozu do nemocnice. Pitevní zpráva potvrdila, že příčinou smrti byla střelba ze samopalů. Ve vojenské vyšetřovací zprávě bylo uvedeno, že střelec konal v souladu s platnými pravidly a že předtím, než začal střílet, uprchlíky upozorňoval, aby se zastavili, a že nestřílel na životně důležité orgány. Vojenský prokurátor na základě těchto závěrů vyšetřování uzavřel. Soud dospěl k závěru, že právní rámec, který by jednání vojenské policie upravoval, nebyl dostatečný a nedosahoval úrovně ochrany práva na život „zákonem“. Stát tak selhal při plnění svého závazku vyplývajícího z článku 2 Úmluvy, když nestanovil vhodný právní a správní rámec pro použití síly a zbraní ze strany vojenské policie. Soud též judikoval, že státní orgány selhaly při plnění své povinnosti minimalizovat riziko ztráty na životech, když příslušníci vojenské policie, kteří příbuzné stěžovatelů zatýkali, dostali pokyn použít všechny dostupné prostředky na jejich zatčení, přestože dotčení nebyli ozbrojeni a nepředstavovali tak žádné nebezpečí pro život nebo zdraví. Konečně, podle jeho názoru opomenutí ze strany vyšetřovacích orgánů přezkoumat důležité skutečnosti ve spise znamenalo, že nebyla vykonána přísná kontrola všech podstatných okolností.

Porušení ustanovení článku 2 Úmluvy v důsledku jednání příslušníků policie nebo armády Soud též konstatoval v dalších případech.<sup>236</sup>

Velmi zajímavým případem z hlediska pozitivní povinnosti státu z hlediska článku 2 Úmluvy byla věc *Finoghenov a další proti Rusku*,<sup>237</sup> o které se v tisku intenzivně mluvilo v říjnu 2002. Tehdy 23. října 2002 čtyřicet čečenských teroristů drželo v moskevském divadle Na Dubrovce přes devět set diváků. Stížnost podala skupina 64 stěžovatelů, kteří byli jednak přímí účastníci incidentu, nebo příbuzní těch, kdo při zásahu ruských jednotek zemřeli. Všichni rukojmí byli několik dní pod namířenými zbraněmi teroristů, kteří též podmiňovali budovu divadla. Teroristé žádali, aby se ruské jednotky okamžitě stáhly s území Čečenska. Při snaze se s teroristy domluvit bylo několik rukojmí zastřeleno. Zároveň byla založena tzv. krizová jednotka pod vedením Federální bezpečnostní služby, která se snažila také vyjednávat, ale neúspěšně, a pod tlakem obav, že budou zastřeleni další rukojmí, nařídila okamžitý zásah. Ráno 26. října 2002 zášahové komando vpumpovalo přes ventilační systém do hlavního divadelního sálu neznámý plyn. O několik minut později, když většina teroristů ztratila vědomí, jednotka vtrh-

236 Viz *Zubayrayev proti Rusku; Kukayev proti Rusku; Musayev a další proti Rusku; Bityeva a X. proti Rusku; Imakayeva proti Rusku; Estamirov proti Rusku; Golubeva proti Rusku*, č. 1062/03, 17. prosince 2009; *Giuliani a Gaggio proti Itálii* [velký senát], č. 23458/02, 24. března 2011.

237 Č. 18299/03 a 27311/03, 20. prosince 2011, ESLP 2011.

la do budovy a skoro všechny je postřílela. Rukojmí pak byla evakuována z budovy a rozvezena do moskevských nemocnic. Nicméně 125 z nich buď zemřelo přímo na místě, během nebo po převozu do lékařského zařízení. Bylo zahájeno trestní šetření, ale bylo posléze rozhodnuto nezahajovat proti nikomu trestní řízení, když prokurátor došel k závěru, že rukojmí zemřela v důsledku jejich zdravotního stavu před incidentem, který se zhoršil třídním stresem, kterému byli podrobeni v divadle.

Soud se zabýval jednak otázkou, zda Rusko porušilo článek 2 Úmluvy tím, že provedlo zásah a užilo přitom plynu, a konstatoval, že nikoliv. Šlo velmi vážnou situací, Federální bezpečnostní služba se snažila vyjednávat a útok nařídila až poté, co bylo zřejmé, že mírný postup nebude úspěšný. Jiný názor však měl v souvislosti s organizováním záchranné akce. FSB byla dostatečně zkušeným orgánem, aby věděla, jaké důsledky její zásah bude mít, a měla dva dny na to, aby záchrannou akci naplánovala, aby kontaktovala nemocnice. Jakmile k útoku došlo, celá záchranná akce byla chaotická, bez koordinace mezi jednotlivými týmy lékařů a záchranářů. Nebyl dělán rozdíl mezi zraněnými a mrtvými a všichni byli nakládáni do stejných autobusů, které je odvážely do nemocnic, přitom řidiči nebyli přesně instruováni, do které nemocnice mají jet. Mimoto od zásahu do okamžiku, kdy začala evakuace zraněných a mrtvých rukojmí, uplynula hodina a půl a lékaři, jakmile se na místě objevili, nebyli informováni, že byl použit plyn, což podstatně ztížilo účinnost první pomoci, kterou mohli poskytnout. V chaosu byli zranění ponecháni v poloze na zádech a někteří z nich se zadusili vlastními zvratky. Vzhledem k tomu, že FSB podcenila dopad zásahu a dopředu jednotlivá lékařská zařízení příslušně neinformovala, nemocnice neměly dostatek lékařského personálu a protilátek anebo se naopak stávalo, že někteří zranění dostali protilátku dvakrát. Selhání lékařské péče bylo zcela flagrantní. S ohledem na celou situaci Soud konstatoval porušení článku 2 Úmluvy.

**Úmrtí během vazby.** Dojde-li k úmrtí v době, kdy je stěžovatel držen ve vazební cele, mají státní orgány povinnost incident řádně a účinně vyšetřit úmrtí a odpovědné osoby potrestat.<sup>238</sup> Ačkoli důkazní povinnost při podání stížnosti spočívá v zásadě na stěžovateli, v případech úmrtí v cele předběžného zadržení nebo ve vazební cele se tato povinnost přesouvá na stát, který musí Soudu předložit „uspokojující a přesvědčivé vysvětlení“ či „hodnověrně vysvětlení“ skutečností, které vedly k úmrtí zadrženého,<sup>239</sup> a věrně písemně zachytit události okolo úmrtí. Tuto povinnost Soud podrobným způsobem popsal v rozsudku ve věci *Salman proti Turecku*,<sup>240</sup> když uvedl: „Osoby předběžně zadržené a osoby ve vazbě jsou ve velmi zranitelném postavení. Orgány činné v trestním

238 Viz *Aksoy proti Turecku*, č. 21987/93, 18. prosince 1996, ESLP 1996-VI; *Aydin proti Turecku*, č. 25660/94, 25. září 1997, ESLP 1997-VI; *Tarinkulu v. Turecko*, viz výše, § 117; *Isayev a další proti Rusku*, č. 43368/04, 21. června 2011.

239 Viz *Velikova proti Bulharsku*, viz výše, § 70.

240 Č. 21986/93 [velký senát], 27. června 2000, § 99.

řízení mají proto povinnost je chránit. Jestliže je jednotlivce vzat do vazby v dobrém zdravotním stavu a jestliže v okamžiku, kdy je z ní propouštěn, je zraněn, je na státu, aby předložil hodnověrné vysvětlení, jak k těmto zraněním došlo. ... Pokud o podrobnostech týkajících se špatného jednání mohou vědět výlučně státní orgány, jak je tomu v případech jednání v celách předběžného zadržení nebo ve vazebních věznicích, předpoklad, že jsou za zranění nebo za úmrtí v důsledku takových zranění odpovědny, je nanejvýš pravděpodobný. Důkazní břemeno je proto na straně státních orgánů, které musí předložit uspokojující a přesvědčivé vysvětlení.“

Při hodnocení důkazů a sestavování skutkového stavu se Soud opírá o ty důkazy, které existují „nade vši rozumnou pochybnost“. V případech špatného zacházení v celách předběžného zadržení a vazebních věznicích byl požadavek, aby stěžovatel předložil přesvědčivé důkazy o svém zacházení, velmi živě kritizován některými soudci, kteří poukazovali na potíže, se kterými se stěžovatelé musí nutně potýkat při získávání takových důkazů, jestliže za zranění, které ve vazbě utrpěli, jsou odpovědny státní orgány, nebo jestliže vyšetřování úmrtí, ke kterému došlo v důsledku špatného zacházení, přímo závisí na tom, zda státní orgány provedou dostatečně účinné vyšetřování.

Skutečnost, že stížnosti na úmrtí ve vazebních věznicích či na policejních stanicích nejsou otázkou minulosti, dokazuje nezanedbatelné množství podání, v nichž Soud konstatoval porušení článku 2 Úmluvy.<sup>241</sup> Tato problematika se nevyhnula ani České republice. V únoru roku 2012 Soud vydal rozsudek ve věci *Eremiášová a Pechová proti České republice*, v níž zkoumal okolnosti úmrtí syna a partnera stěžovatelek,<sup>242</sup> který zemřel v červnu 2002 v důsledku pádu z okna budovy obvodního oddělení Policie České republiky v Brně. Stěžovatelky tvrdily, že za jeho úmrtí je odpovědný stát, který nevedl účinné vyšetřování, a to zejména v úvodní fázi, kterou vedli policisté, a nikoli na policii nezávislý orgán.

Soud nejprve zkoumal otázku vyčerpání právních prostředků nápravy a dospěl k závěru, že je vysoce nepravděpodobné, že by Ústavní soud zrušil rozhodnutí státního zástupce pouze pro vady vyšetřování uváděné stěžovatelkami, nehledě na to, že se částečně opíraly o systémové nedostatky provedeného vyšetřování. K otázce odpovědnosti státních orgánů za smrt zadrženého Soud judikoval, že okolnosti úmrtí nebyly uspokojivě vysvětleny, že vyšetřování od počátku připouštělo pouze jednu verzi, a sice možnou účast policistů na sebevraždě dotčeného, což nadměrně omezilo rozsah a způsob vedení vyšetřování. Na základě trestního oznámení stěžovatelek samotné státní zastupitelství potvrdilo, že dosavadní vyšetřování bylo zcela nedostatečné. Bohužel ani přesto nebyly

241 Viz *Kleyn a Aleksandrovich proti Rusku*, č. 40657/04, 5. května 2012; *Shumkova proti Rusku*, č. 9296/06, 14. února 2012; *Isayev a další proti Rusku*, č. 43368/04, 21. června 2012; *Shokkarov a další proti Rusku*, č. 41009/04, 3. května 2011; *Isayev a další proti Rusku*, č. 4336/04, 21. června 2011.

242 Č. 23944/04, 16. února 2012.

některé vyšetřovací úkony, např. rekonstrukce činu, analýza oděvu zemřelého nebo oddělený výslech policistů provedeny včas či dokonce vůbec a nebyly ověřeny ani některé další okolnosti. Soud dále zjistil, že vyšetřování sice prováděly různé policejní orgány, počítaje v to inspekci ministra vnitra, většina z nich však – stejně jako eventuální viníci – hierarchicky podléhala městskému řediteli policie, a všechny pak v konečném důsledku ministru vnitra. Soud sice nenašel důkazy o propojení nebo podjatosti jednotlivých vyšetřovacích orgánů, ty v něm přesto nevzbuzovaly zdání nezávislosti. Navíc samotná inspekce vycházela zásadně z úkonů, které provedly policejní orgány na místní úrovni. Soud tak shledal porušení ustanovení článku 2 Úmluvy jak z věcných, tak i procesních důvodů. Dodejme, že právní úprava vyšetřování trestných činů policistů doznala od událostí, jež byly předmětem stížnosti, podstatných legislativních změn.<sup>243</sup>

Podobný kontext měl případ *Mizigárová proti Slovensku*, jímž se Soud meritorně zabýval v prosinci 2010 a v němž konstatoval porušení článku 2 Úmluvy.<sup>244</sup>

**Sebevraždy během zadržení, vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody.** Jestliže dojde ve věznici k úmrtí v důsledku sebevraždy, vězeňské orgány jsou povinny zahájit vyšetřování a zjistit, jak k úmrtí došlo a zda se skutečně jedná o sebevraždu. V případě *Keenan proti Spojenému království*,<sup>245</sup> v němž syn stěžovatelky spáchal sebevraždu v době svého věznění, neshledal Soud porušení článku 2 Úmluvy s ohledem na rozsah znalostí státních orgánů o jeho zdravotním a psychickém stavu a na adekvátnost a přiměřenost kroků, které státní orgány učinily na ochranu jeho zdraví a života.<sup>246</sup>

V případě *Luluyev a další proti Rusku*<sup>247</sup> stěžovatelé namítali, že jejich příbuzná byla nezákonně zbavena svobody, mučena a zavražděna státními úřady a že incident nebyl řádně vyšetřen. Soud podtrhl citlivost, s jakou musí vystupovat jako soud první instance při posuzování skutkového stavu, a připomněl, že tak činí jen tehdy, je-li to nevyhnutelné.<sup>248</sup> Na základě zjištěného skutkového stavu Soud konstatoval existenci důkazů, které bylo možno označit „mimo jakoukoli pochybnost“, a které ho opravňovaly konstatovat, že za smrt příbuzné stěžovatelů byly odpovědné státní orgány, které nadto neprovedly důkladné šetření incidentu. Judikoval tak, že došlo k porušení článku 2 Úmluvy.

**Ztráty na životech a na majetku v důsledku ekologických katastrof.** K případům porušení článku 2 Úmluvy v důsledku nedostatečných opatření státu k ochraně života patří zejména stížnost *L. B. C. v. Spojené království*.<sup>249</sup> Stěžovatelka se narodila v roce 1966 do rodiny vojáka sloužícího na Vánočních ostrovech v době jaderných testů v letech

243 Zákon č. 341/2011 Sb., o generální inspekci bezpečnostních sborů.

244 Č. 74832/01, 14. prosince 2010.

245 Č. 27229/05, 3. dubna 2001, ESLP 2001-III.

246 Viz *Osman v. Spojené království*, rozsudek z 28. října 1998, ESLP 1998-VIII, § 116-130.

247 Č. 69480/01, 9. listopadu 2006.

248 Viz *McKerr proti Spojenému království*, č. 28883/95, 4. května 2001.

249 Č. 23413/94, 9. června 1998, ESLP 1996-III.

1957-1958. Od svých čtyř let trpěla leukémií. Před Soudem tvrdila, že státní orgány neupozornily její rodiče na to, že účast otce na jaderných zkouškách by se mohla odrazit na jejím zdraví, a že nekontrolovaly dávky záření, kterému byl vystaven. Soud však nebyl přesvědčen o existenci příčinné souvislosti mezi radioaktivním zářením, jemuž byl otec stěžovatelky vystaven, a jejím onemocněním. Neměl za prokázané, že s ohledem na informace, které měla Velká Británie k dispozici v letech 1957-1958 o zdraví nebezpečném radioaktivním záření, byly státní úřady povinny o radioaktivním záření rodiče stěžovatelky informovat.

Zajímavým, leč smutným případem je věc *Öneryildiz proti Turecku*,<sup>250</sup> kterou Soud předložil stěžovatel, jenž žil se svou rodinou v nouzové kolonii založené pro čtyři obce a spravované istanbulskou radnicí. V květnu 1991 byli obyvatelé kolonie upozorněni, že nedaleká skládka není kontrolována a že tak hrozí nebezpečí výbuchu metanu, k čemuž skutečně o dva roky později došlo. Proti starostovi vesnice, kde stěžovatel žil, a proti starostovi Istanbulu bylo zahájeno trestně-správní řízení, které skončilo v roce 1996 jejich odsouzením za nedbalost. Stěžovatel podal žalobu na náhradu škody, které soudy vyhověly a nařídily vyplatit stěžovateli 110 tisíc tureckých lir.

Zničení obydlí a způsobení ztrát na životech měly za následek vojenské nálety ruských vojsk na území Čečenska, jimiž se Soud zabýval ve věcech *Kerimova a další proti Rusku*<sup>251</sup> a *Khamzayev proti Rusku*.<sup>252</sup> Konstatoval porušení článku 2 Úmluvy, neboť nálety byly vedeny nad obytnými oblastmi naslepo a v nepřiměřeném rozsahu, a ruské úřady incidenty nevyšetřily s náležitou pečlivostí.

**Zdravotní péče, potraty a eutanazie.** Ke konstatování porušení práva na život může Soud dojít i v případech týkajících se nedostatečné lékařské péče, a to jak v občanském životě, tak v průběhu vazby či výkonu trestu odnětí svobody. Do první skupiny patří věc *Calvelli a Cigli proti Itálii*,<sup>253</sup> v níž stěžovatelé tvrdili, že promlčení trestného činu z důvodů průtahů v soudním řízení nebylo slučitelné s ustanovením článku 2 Úmluvy, neboť kdyby řízení netrvalo sedm let, trestný čin by nebyl promlčen. Jejich dítě bylo bezprostředně po porodu přemístěno na jednotku reanimace v důsledku závažného respiračního a neurologického syndromu způsobeného polohou, v jaké zůstal zablokován při porodu. Soud konstatoval, že není-li zásah do práva na život úmyslný, pozitivní povinnost státu vyplývající z článku 2 nevyžaduje nutně ve všech případech poskytnutí účinného prostředku trestní povahy. Ve specifickém kontextu lékařských nedbalostí může být taková povinnost splněna například i tím, že právní systém nabídne poškozeným občanskoprávní žalobu. Vyloučeny nejsou ani disciplinární sankce.

250 Č. 48939/99 [velký senát], 30. listopadu 1999, ESLP 1999-XII.

251 Č. 17170/04, 20792/04, 22448/04, 23360/04 a další, 3. května 2011.

252 Č. 1503/02, 3. května 2011.

253 Č. 32967/96 [velký senát], 17. ledna 2002, ESLP 2002-I.

V daném případě trestní stíhání proti lékaři skončilo konstatováním promlčení, jež bylo důsledkem zpoždění zejména ve fázi vyšetřování. Stěžovatelé se však mohli obrátit na občanskoprávní soud, což ostatně učinili. Ačkoli odpovědnost lékaře nebyla nikdy potvrzena, stěžovatelé uzavřeli smlouvu s pojišťovnou lékaře a kliniky a dobrovolně odstoupili od pokračování v řízení. Soud tak judikoval, že stěžovatelé si vlastním rozhodnutím uzavřeli přístup k cestě, která byla v jejich případě nejnvhodnější. Připomněl, že když příbuzný zemřelé osoby souhlasí s odškodněním, jímž se smírně urovnává občanskoprávní žaloba, nemůže se nadále považovat za poškozeného.

Stížnost *Pretty proti Spojenému království*<sup>254</sup> byla prvním případem, v němž se Soud zabýval otázkou eutanazie v souvislosti s povinností státu chránit život jednotlivce. Stěžovatelka, paralyzovaná a trpící degenerativní nevléčitelnou chorobou, si stěžovala na odmítnutí ředitele prokurátorské kanceláře nezahájit trestní řízení proti jejímu manželovi, jenž jí měl pomoci ukončit život sebevraždou. Kritizovala vnitrostátní právo, které eutanazii neumožňovalo. Podle názoru Soudu se článek 2 Úmluvy netýká kvality života či práva jednotlivce naložit se svým životem, jak uzná za vhodné, včetně rozhodnutí ho ukončit. Jsou-li tyto aspekty uznány jako nezbytné pro lidské bytí a vyžadující ochranu ze strany státu, je třeba je hledat v kontextu jiných ustanovení Úmluvy či jiných mezinárodních instrumentů. Podle jeho názoru článek 2 Úmluvy nezaručuje právo na smrt. Nevytváří ani právo na sebeurčení v tom smyslu, že by jednotlivce měl právo rozhodnout o tom, zda chce žít či zemřít. Soud tak potvrdil názor Parlamentního shromáždění Rady Evropy vyjádřený v Doporučení č. 1418 (1999).

Věc *Šilih proti Slovinsku*<sup>255</sup> se týkala úmrtí syna stěžovatelů v nemocnici, kde byl hospitalizován v květnu 1993, po proděláním anafylaktického šoku způsobeného alergickou reakcí na lék, který mu byl indikován lékařem. Stěžovatelé okamžitě podali proti lékaři žalobu, která však byla odmítnuta pro nedostatek důkazů. Dne 28. června 1994 vstoupila Úmluva v platnost pro Slovinsko. V srpnu téhož roku požádali o znovuošetření vyšetřování, k čemuž došlo v dubnu 1996. V říjnu 2000 byla věc znovu odložena pro nedostatek důkazů. Vedle trestního oznámení stěžovatelé též podali proti lékaři a nemocnici občanskoprávní žalobu, a to v červenci 1995. V době, kdy o věci rozhodoval Soud (duben 2009), bylo řízení stále v běhu.

Soud nejprve řešil otázku své časové působnosti vzhledem k tomu, že k úmrtí došlo před datem platnosti Úmluvy pro Slovinsko. Judikoval však, že se stěžovatelé dovolávali pochybení v souvislosti s občanskoprávním řízením, jež bylo zahájeno po tomto datu, a proto byl kompetentní *ratione temporis* stížnost projednat. V meritu věci Soud připus-

---

254 Č. 2346/02, 29. dubna 2002, ESLP 2002-III.

255 Č. 71463/01, 9. dubna 2009.

til, že otázky lékařské odpovědnosti byly do jisté míry komplexní a že přerušit občanskoprávní řízení nebylo zcela nerozumné vzhledem k tomu, že důkazy v trestním řízení mohly být použity v řízení občanskoprávním. Vedle toho stěžovatelé několikrát žádali odvolání soudců, kteří jejich občanskoprávní žalobu projednávali, čímž se nesporné řízení protáhlo. To však neměnilo nic na skutečnosti, že soud první instance vyhlásil rozsudek až o pět let později a že řízení samotné trpělo dalšími procesními nedostatky. Konstatoval proto porušení procesní části článku 2 Úmluvy.

Dalším smutným případem úmrtí v lékařském zařízení byla věc *Reynolds proti Spojenému království*.<sup>256</sup> Stížnost podala stěžovatelka, jejíž syn, který se léčil se schizofrenií v psychiatrické léčebně, zemřel po pádu ze šestého patra. Kritizovala britskou právní úpravu, která neumožňovala zahájit řízení na náhradu škody, v jehož rámci by byla určena občanskoprávní odpovědnost a přiznáno odškodnění za morální újmu, kterou smrtí syna utrpěla. Stěžovatelka sice podala žalobu na náhradu škody na základě Listiny lidských práv z roku 1998 (*Human Rights Act*), ale soud ji odmítl projednat s konstatováním, že zde nebyly žádné rozumné důvody pro podání takové žaloby, protože v podobných případech, týkajících se zanedbání lékařské péče, musí navrhovatel prokázat alespoň zásadní nedbalost. Soud věc projednával na základě článku 13 ve spojení s článkem 2 Úmluvy. Podle jeho názoru stěžovatelka měla hájitelnou námitku, že státní orgány měly ochránit život jejího syna a přijmout opatření k tomu, aby mu zabránily ve spáchání sebevraždy. I když byl incident důkladně vyšetřován, nebylo možno stanovit odpovědnost konkrétní osoby. S ohledem na to, jakým způsobem byla projednána žaloba stěžovatelky na náhradu škody, Soud konstatoval, že došlo k porušení shora uvedených ustanovení Úmluvy.

Ke konstatování porušení článku 2 Úmluvy, a to zejména jeho procesní části, došel Soud i v dalších případech. Ve věci *Prynda proti Ukrajině*<sup>257</sup> kritizoval nedostatky ve vyšetření dopravní nehody, při níž zemřel syn stěžovatelů, v případě *Crăiniceanu a Frumușanu proti Rumunsku*<sup>258</sup> nebyl spokojen se způsobem trestního šetření nepokojů, které se odehrály před vládní budovou v září 1991, při nichž byla zabita manželka prvního stěžovatele a syn druhého stěžovatele a třetí stěžovatelky. Ve věci *Mladenović proti Srbsku*<sup>259</sup> vytkl vládě pomalost a nedostatečnost vyšetření přestřelky mezi mladistvými, do které byl zapojen i policista, který v daném okamžiku nebyl ve službě.

256 Č. 2694/08, 13. března 2012.

257 Č. 10904/95, 31. července 2012; podobně též *Anna Todorova proti Bulharsku*, č. 23302/03, 24. května 2011.

258 Č. 12442/04, 24. dubna 2012; podobně *Sdružení „21. prosince 1989“ a další proti Rumunsku*, č. 33810/07, 24. května 2011.

259 Č. 1099/08, 22. května 2012.

## II. ZÁKAZ NELIDSKÉHO ZACHÁZENÍ A TRESTÁNÍ – ČLÁNEK 3 ÚMLUVY

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

Zacházení či jednání je v rozporu s článkem 3 Úmluvy, přesáhne-li práh minimálního stupně závažnosti. Zda bylo toto minimum překročeno, bude záviset na souhrnu všech okolností konkrétního případu, tedy na povaze a kontextu zacházení, jeho trvání, na tom, jaké vyvolává fyzické a psychické účinky, případně na pohlaví, věku a zdravotním stavu dotčené osoby.<sup>260</sup> Podobně jako při zásahu do práva na život, i stížnost na špatné zacházení musí být podložena dostatečně přesvědčivými důkazy,<sup>261</sup> které existují „nad rozumnou pochybnost“ a dokládají, že k jednání zakázanému článkem 3 Úmluvy skutečně došlo. I zde je třeba připustit, že je velmi obtížné zejména pro osoby zadržené či ve vazbě obstatat a Soudu předložit důkazy o špatném zacházení ze strany vězeňských orgánů, jestliže tyto orgány jsou jediným zdrojem důkazů. Podobně jako článek 2 Úmluvy, i ustanovení článku 3 vyžaduje na smluvních státech výkon pozitivní povinnosti k zajištění účinného vyšetřovacího systému, který je schopen vést k určení a potrestání osob, jež jsou za takové jednání odpovědné.<sup>262</sup>

Článek 3 Úmluvy rozlišuje tři formy „špatného“ jednání, resp. zacházení: ponižující zacházení, nelidské zacházení a mučení, které Soud podrobně popsal v rozsudku *Jalloh proti Německu*.<sup>263</sup> **Nelidským** se stane jednání, které je úmyslně protahováno několik hodin a působí tělesné poškození a psychické utrpení.<sup>264</sup> Účelem **ponižujícího** jednání je vyvolat v oběti pocit strachu, utrpení a méněcennosti, pokořit a ponižit ji a případně zlomit její fyzický nebo morální odpor. Ponižující jednání může též vést oběť k jednání, které je proti její vůli nebo přesvědčení. Při posuzování, zda jde o jednání ponižující ve smyslu článku 3 Úmluvy, je jedním z prvků, který Soud zohledňuje, zda byla oběť pokořována a ponižována. Tyto definice Soud zopakoval v rozsudku ve věci *Gäfgen proti Německu*.<sup>265</sup> Vyplyvá z něho, že v situaci **ponižujícího zacházení** Soud klade důraz na emocionální ublížení či ublížení na důstojnosti, posuzuje, zda zacházení vyvo-

260 Viz *Costello-Roberts proti Spojenému království*, č. 25. března 1993, Série A č. 247-C, § 30; *A. proti Spojenému království*, 23. září 1998, § 20, ESLP 1998-VI; *Assenov a další proti Bulharsku*, č. 24760/94, 28. října 1998, ESLP 1998-VIII; *Price proti Spojenému království*, č. 33394/96, § 24, ESLP 2001-VII; *Mouisel proti Francii*, č. 67263/01, § 37, ESLP 2002-IX; *Naumenko proti Ukrajině*, č. 42023/98, § 108, 10. února 2004; *Jalloh proti Německu*, č. 54810/00, 11. července 2006, § 67.

261 Ve věci *Assenov a další v. Bulharsko* Soud shledal předložené důkazy nedostatečnými k tomu, aby bylo prokázáno, že stěžovatel byl bit během svého předběžného zadržení.

262 Viz *Assenov a další v. Bulharsko*, viz výše, § 102.

263 Viz výše.

264 Viz *Labita proti Itálii* [velký senát], č. 26772/95, 2000, § 120, ESLP 2000-IV.

265 Č. 22978/05 [velký senát], 1. června 2010, ESLP 2010.



lává pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, pokoření a ponížení, zda vede ke zlomení fyzické či psychické odolnosti jednotlivce. V situaci **nelidského zacházení** pak především zkoumá „fyzickou bolest“ a zda bylo jednání předem promyšlené, zda trvalo delší dobu, či zda bylo fyzické a psychické utrpení intenzivní. Obecně lze říci, že nelidské zacházení je považováno za méně násilné než mučení. Konečně v případě **mučení** jde o zacházení speciálně stigmatizované, přičemž se musí jednat konkrétně o úmyslné nelidské zacházení vyvolávající velmi závažné a kruté utrpení. I pouhé riziko, že jednotlivec bude podroben zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy, stačí, aby Soud konstatoval porušení tohoto ustanovení, je-li takové riziko dostatečně reálné a hrozí-li bezprostředně. Pouhá hrozba, že jednotlivec bude mučen za přesně stanovených okolností, je přinejmenším „nelidským zacházením“. Naopak pouhá obava nebo nejistota nejsou dostačující pro to, aby naplnily pojem „ponižujícího jednání“.<sup>266</sup>

Zásadním rozsudkem, který do jisté míry změnil interpretaci článku 3 Úmluvy, byl rozsudek vynesený Soudem v červenci 1999 ve věci *Selmouni v. Francie*.<sup>267</sup> Uvedl v něm, že vzhledem k tomu, že jednotlivá ustanovení Úmluvy je třeba interpretovat jako vyvíjející se právní ustanovení, některá zacházení nebo jednání, která byla v minulosti klasifikována jako nelidská a ponižující spíše než jako mučení, mohou být v budoucnu označena jinak, a to vzhledem ke stále rostoucím standardům úrovně ochrany lidských práv a základních svobod, které vyžadují přísnější pohled na jednání či zacházení, jež by mohlo porušit základní hodnoty demokratické společnosti. Stížnosti na porušení článku 3 Úmluvy lze rozdělit na ty, které se týkají mučení a trestání nebo nelidského či ponižujícího zacházení, ke kterému došlo při zásahu ozbrojených složek a policie, nebo v průběhu vazby, dále stížnosti na podmínky zadržení, zatčení, vazby nebo umístění v psychiatrickém zařízení, stížnosti na diskriminační jednání, stížnosti na tělesné trestání ve školách nebo v rodině, a konečně případy spojené s lékařskou péčí. Do druhé skupiny lze zařadit i stížnosti spojené s vyhoštěním nebo vydáním do ciziny.

**Zničení obydlí.** Přestože poškození nebo zničení obydlí nejsou skutky, které by bylo možno označit za jednání, které by samo o sobě bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, okolností, za kterých k takovým skutkům dojde, jimi být mohou. A právě na základě zjištěných skutkových okolností konstatoval Soud porušení tohoto ustanovení v celé sérii stížností vedených proti Turecku: *Ágtaş proti Turecku*,<sup>268</sup> *Artun a další proti Turecku*,<sup>269</sup>

266 Viz *Campbell a Cosans proti Spojenému království*, č. 7511/76 a 7743/76, 25. února 1982, Série A č. 48, § 26 a 30.

267 Č. 25803/94, 28. července 1999, ESLP 1999-V.

268 Č. 33240/96, 2. února 2006.

269 Č. 33239/96, 2. února 2006.

*Sayli proti Turecku*,<sup>270</sup> *Oztoprak a další proti Turecku*,<sup>271</sup> *Kumru Yilmaz a další proti Turecku*<sup>272</sup> a *Menteşe proti Turecku*.<sup>273</sup>

**Zásah ozbrojených složek a policie, zatčení, vazba.** Osoby zbavené svobody jsou mnohem zranitelnější a je povinností státu dbát na jejich pocit pohody.<sup>274</sup> Jestliže je jednotlivec zadržen a vzat do vazby v dobrém zdravotním stavu a v okamžiku, kdy je propouštěn, vykazuje znaky bití nebo špatného zacházení, je na státních orgánech, aby podaly uspokojivá vysvětlení, jak k jeho zraněním došlo.<sup>275</sup> Užití jakékoli síly, které není nezbytně nutné, proti takové osobě snižuje samo o sobě její lidskou důstojnost a je v rozporu s článkem 3 Úmluvy.<sup>276</sup> V již výše zmíněné věci *Selmouni proti Francii* byl stěžovatel podroben několik dnů trvajícím útokům ze strany policistů, které spočívaly v bití, tahání za vlasy, močení, a hrozbě z použití vrtačky a stříkačky. Toto zacházení bylo Soudem shledáno jako mučení v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy.

Ve stížnosti *Kaj Raninen proti Finsku*<sup>277</sup> stěžovatel tvrdil, že mu byla při převozu z vojenského vězení nasazena pouta, což považoval za ponižující jednání. Soud poznamenal, že při zjišťování, zda trestání bylo „ponižující“, je třeba zjistit, zda jeho cílem bylo ponížení postiženého a zda důsledky jednání ovlivnily jeho osobnost způsobem neslučitelným s článkem 3. Mínil, že nasazení pout není za normálních okolností v rozporu s tímto ustanovením, pokud je nařízeno a provedeno v souvislosti se zákonným zatčením nebo vazbou, pokud nevyžaduje použití síly, veřejné vystavování a jestliže nepřekračuje hranici nutné nezbytnosti. Soud nebyl přesvědčen, že by v případě stěžovatele nasazení pout negativně ovlivnilo jeho psychický stav. Nezjistil žádnou příčinnou souvislost mezi jednáním, kterému byl stěžovatel podroben, a jeho namítanými „blíže neurčenými“ psychickými problémy, které u něho byly diagnostikovány o několik měsíců později. Stěžovatel navíc ani nenamítal, že účelem nasazení pout bylo jeho ponížení a pokoření, anebo že by mu způsobilo zranění.

Předmětem stížnosti *Kurt proti Turecku*<sup>278</sup> byly okolnosti zmizení stěžovatelčina syna při ozbrojeném zásahu tureckých ozbrojených sil. Soud neměl za prokázané, že by syn stěžovatelky byl v průběhu věznění mučen nebo týrán nebo podrobován jinému jedná-

270 Č. 33243/96, 2 února 2006.

271 Č. 33247/96, 2. února 2006.

272 Č. 36211/96, 2. února 2006.

273 Č. 36217/97, 18. ledna 2005.

274 Viz *Tarariyeva proti Rusku*, č. 4353/03, 14. prosince 2006, § 73, ESLP 2006-XV; *Sarban proti Moldávii*, č. 3456/05, § 77, 4. října 2005; *Mouisel proti Francii*, č. 67263/01, 14. listopadu 2002, § 40, ESLP 2002-IX.

275 Viz *Tomasí proti Francii*, č. 12850/87, 27. srpna 1992, Série A č. 241-A, § 108-111; *Ribitsch proti Rakousku*, č. 18896/91, 4. prosince 1995, Série A č. 336, § 34; *Selmouni proti Francii*, viz výše, § 87.

276 Viz *Sheydayev proti Rusku*, č. 65859/01, § 59, 7. prosince 2006; *Krastanov proti Bulharsku*, č. 50222/99, § 53, 30. září 2004.

277 Č. 20972/92, 16. prosince 1997, ESLP 1997-VIII.

278 Č. 24276/94, 25. května 1998, ESLP 1998-III.

ni zakázanému článkem 3 Úmluvy. Judikoval však, že vnitrostátní orgány nevěnovaly stěžovatelským námitkám náležitou pozornost a neprověřovaly místo pobytu jejího syna. Dostaly ji tak do situace dlouhodobého stresu, úzkosti a osamocení, která za daných okolností byla situací porušující článek 3 Úmluvy.

V již citované věci *Assenov a další proti Bulharsku*<sup>279</sup> byl stěžovatel, tehdy čtrnáctiletý hoch, zadržen při hazardní hře v roce 1992. Podle policejního protokolu došlo při jeho zatýkání ke srocení a potyčce. Stěžovatel tvrdil, že se násilí proti němu dopustili policisté. Soud konstatoval porušení článku 3 Úmluvy, neboť do ztracena vyznívajících vyšetřování postupu policistů při incidentu nevyvrátilo vážné podezření o tom, že stěžovatel a jeho otec byli podrobeni zacházení zakázanému tímto ustanovením.

Údajným špatným jednáním v průběhu zatčení a neúčinností vyšetřování tohoto jednání se Soud zabýval i ve věci *Berlínski proti Polsku*. Stěžovatelé, dva bratři, kteří praktikovali sportovní posilování, odmítli opustit sportovní klub, a tak jeho manažer zavolal policii. Stěžovatelé tvrdili, že při zásahu byli bití, zatčeni a posléze nuceni ležet spoutaní v policejním antonu cestou na stanici. Vyšetřování okolností zatčení bylo zastaveno pro nedostatek důkazů. Soud podotkl, že pohmožděniny obou stěžovatelů byly podle lékařského posudku dostatečně závažné k tomu, aby opodstatňovaly, že jsou důsledkem špatného zacházení. Soud mínil, že policie musela jednat bezodkladně a reagovat na situaci, která nečekaně ve sportovním klubu vznikla. Za své jednání, které bylo kvalifikováno jako útok na veřejného činitele, byli stěžovatelé navíc odsouzeni. Soud měl za to, že nereagovali odpovídajícím způsobem, když byli policisty požádáni, aby opustili sportovní klub. Vážnost jejich zranění nezastínila skutečnost, že použití fyzické síly proti nim bylo vyvoláno jejich vlastním chováním, a Soud je neshledal nepřiměřeným.<sup>280</sup>

Značnou pozornost zejména francouzské veřejnosti vyvolal případ *Papon proti Francii*,<sup>281</sup> který se týkal podmínek věznění pana Maurice Papon, jenž byl v dubnu 1998 uznán vinným z účastenství na zločinech proti lidskosti a byl odsouzen k deseti letům odnětí svobody. Devadesátiletý stěžovatel podstoupil v roce 1996 operaci trojitěho přemostění věnicových tepen. V lednu 2000 byl převezen na specializované kardiologické oddělení pro okamžité voperování kardiostimulátoru. Stěžovatel byl uvězněn v samostatné cele na jednotce zvláštních osob. Jeho cela o rozměru 12 m byla vybavena lůžkem, dvěma stoly, dvěma skříněmi, židlemi, televizorem a speciálním lékařským křeslem a automatickým zvlhčovačem vzduchu. U hlavy stěžovatelovy postele byl umístěn poplašný zvonek, spojený se stanovištěm stálého provozu. Toalety sestávaly z toaletní mísy a umyvadla, sprcha byla umístěna v blízkosti a vybavena židlí. Stěžovatel se

279 Viz výše.

280 Č. 27715/95 a 30209/96, 20. června 2002.

281 Č. 54210/00, 25. července 2002, ESLP 2002-II.

dvakrát denně mohl procházet po chodbě. Před Soudem tvrdil, že kombinace jeho pokročilého věku a zdravotního stavu činila jeho věznění neslučitelným s článkem 3 Úmluvy. Soud připomněl, že toto ustanovení ukládá státu, aby se ujistil, že každý vězeň je vězněn za důstojných podmínek, že podmínky výkonu trestu nevystavují dotyčného tísni nebo pocitům utrpení takové intenzity, která převyšuje nevyhnutelnou úroveň strádání, jež je vlastní zbavení svobody, a že s ohledem na praktické požadavky věznění bude zdraví a blaho vězně zajištěno odpovídajícím způsobem, zejména poskytováním náležité lékařské péče. Ačkoli stěžovatel argumentoval především svým vysokým věkem ve spojení se svým zdravotním stavem, Soud poznamenal, že vysoký věk sám o sobě není překážkou pro zbavení svobody. Připustil však, že věk ve spojení se zdravotním stavem může být vzat v úvahu v okamžiku ukládání trestu nebo v průběhu jeho výkonu. Přestože Úmluva obecně nezakazuje zbavení svobody po dosažení určitého věku, jeho pokračování po dlouhé období u osoby pokročilého věku by mohlo být z hlediska článku 3 Úmluvy problematické. Soud uzavřel, že situace stěžovatele nedosahovala stupně závažnosti postačujícího pro působnost článku 3 Úmluvy.

Podmínky vazby a věznění v řecké věznici Koridallas v Athénách byly předmětem stížnosti *Peers proti Řecku*.<sup>282</sup> Po dobu, kdy pobýval ve věznici, byl stěžovatel vystaven jen velmi těžko snesitelným životním podmínkám. Oddělená cela v křídle Delta, ve které pobýval s dalším spoluvězněm, byla velmi malá a vysoká, měřila jen asi 9 m<sup>2</sup>. Kromě střešního okna, kterým pro špinu nepronikalo žádné světlo, a špehyrky ve dveřích v ní nebyla žádná okna. Elektrické světlo bylo tak slabé, že při něm nebylo možno číst. Po dobu, kdy byl se spoluvězněm v cele, se stěžovatel musel omezit v podstatě pouze na vlastní postel. V cele byl záchod asijského typu umístěný těsně vedle postelí a nebyl od zbývající části cely oddělen žádným závěsem či zábranou. Stěžovatel byl proto nucen vykonávat potřebu za přítomnosti svého spoluvězně a musel snášet, že jeho spoluvězeň záchod používal za jeho přítomnosti. Také splachování často nefungovalo. Křídlo Alfa, kam byl stěžovatel později přemístěn, bylo sice nejlepší částí věznice, avšak též špinavé a přelidněné. V létě zde bylo nesnesitelně horko, v zimě naopak věžňové mrzli, neboť cely byly vytápěny jen asi dvě hodiny denně. Za dobu věznění stěžovatel obdržel pouze příkrývku, žádné oblečení, povlečení, polštář či hygienické prostředky, které si musel kupovat. K dispozici mělo 250-360 vězňů jen deset sprch, s tekoucí teplou vodou jen asi dvě hodiny denně. Sprchy v zimě znečišťovaly kočky svými exkrementy. Stěžovatel žil v podstatě ve vakuu, neboť s personálem věznice, který nemluvil anglicky, nemohl komunikovat.

Soud konstatoval, že nebyly nepodniknuty žádné kroky ke zlepšení nepřijatelných podmínek stěžovatelovy vazby. Přihlédl zejména ke skutečnosti, že po dobu nejméně dvou měsíců musel stěžovatel strávit převážnou část dne na posteli, v cele bez větrání

---

282 Č. 28524/95, 19. dubna 2001.

a bez oken, v níž bylo často nesnesitelné horko a kde musel používat záchod před jiným vězněm. Měl za to, že uvedené vazební podmínky snížily lidskou důstojnost stěžovatele a vyvolaly v něm pocity strachu a nedostatečnosti, které jej ponižovaly, degradovaly a ochromily jeho fyzickou a psychickou odolnost. Podle názoru Soudu proto podmínky, za nichž byl stěžovatel držen v oddělené cele, představovaly ponižující zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Podmínky, v nichž byl stěžovatel vězněn dva roky ve věznici Pravieniškės, byly i předmětem stížnosti *Valašinas proti Litvě*.<sup>283</sup> Soud se nejprve zabýval všeobecnými podmínkami věznění na oddělené jednotce, kde stěžovatel strávil více než jeden rok. Konstatoval, že mu bylo přiděleno přibližně 5 m plochy ložnice, kde bylo umístěno dalších 22 vězňů. Ložnice byla místností o 92 m<sup>2</sup>, nechybělo v ní ani světlo, ani ventilace. Soud měl za to, že prostorové, světelné a ventilační podmínky byly podstatně lepší než ty, jaké zjistil ve výše zmíněné věci *Peers proti Řecku*. Stěžovatel netvrdil, že musel použít toalety v době, kdy byl viděn jiným vězněm; naopak uváděl, že vězni používali v daný okamžik jen jednu toaletu, aby vzájemně respektovali své soukromí. Dále, i když nedostatečné zásobování toaletním papírem ve věznici mohlo vyvolat problém z hlediska článku 3 Úmluvy, nebylo prokázáno, že by stěžovatel takto trádal. Soud podotkl, že ložnice byla vybavena adekvátními lůžkovinami, které byly pravidelně prány a sušeny v prádelně věznice. Stěžovatel měl též možnost vyprat si prádlo sám v prostoru hygienických zařízení a usušit ho na dvoře nebo radiátorech. Soud též konstatoval, že ložnice, kuchyň a společenská místnost byly vybaveny nábytkem pro osobní potřeby a audiovizuálními zařízeními pro relaxaci. Soud shrnul, že všeobecné podmínky věznění nedosahovaly minimální úrovně závažnosti, jaká by se mohla rovnat ponižujícímu zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Soud se dále zabýval všeobecnými podmínkami normálního režimu věznění v sektoru 1, kde stěžovatel strávil necelý rok. I když byl prostor mu přidělený v ložnicích jen 2,7 a 3,2 m<sup>2</sup>, ložnice samotné měly plochu 86 a 55 m<sup>2</sup>, byly osvětlené a větrané. Navíc nebyl nijak omezen jeho pohyb po celém sektoru nebo dvoře v době mezi budíčkem v půl sedmé ráno a večeří v půl jedenácté v noci. Relativně omezený prostor tak byl kompenzován celkovou velikostí ložnic, jakož i stěžovatelovou volností pohybu. Situace týkající se sanitárních zařízení a možností praní prádla byla v podstatě stejná jako na segregáční jednotce. Pokud jde o stravování, počet židlí byl v jídelně omezený, avšak stravování bylo organizováno postupným příchodem vězňů. Nebylo prokázáno, že by některý z vězňů odešel bez přidělu jídla kvůli přeplnění jídelny. Soud byl přesvědčen, že hygiena jídelny a podávané stravy byla pravidelně kontrolována příslušnými orgány. Navíc možnost zásilek stravy od příbuzných nebo nákupu v obchodě věznice mohla kompenzovat stěžovatelovu nespokojenost s možnou monotónní dietou poskytovanou

283 Č. 44558/98, 24. července 2001, ESLP 2001-VIII.

jidelnou. Soud dále konstatoval, že lékařská péče ve věznici nepostrádala základní vybavení, léky či personál k tomu, aby mohla zajistit ochranu stěžovatelova zdraví v souladu s článkem 3 Úmluvy, jehož porušení tedy Soud nemohl konstatovat.

Podmínky vyhošťovací vazby byly předmětem třeba stížnosti *Dougoz proti Řecku*. V rozsudku Soud podotkl, že stěžovatelův popis podmínek, ve kterých byl držen, odpovídal závěrům uvedeným Výborem proti mučení a trestání Rady Evropy a vláda navíc nepopřela skutečnost, že by policejní budovy byly přeplněné a že v celách chyběly postele a povlečení. Výbor proti mučení ve své zprávě uváděl, že budovy, kde stěžovatel čekal na své vyhoštění, byly naprosto nevhodné k těmto účelům, zejména pokud šlo o vyhošťovací vazby trvající delší dobu, byly neustále přeplněné a hygienické podmínky děsivé. Soud došel k závěru, že podmínky stěžovatelovy vyhošťovací vazby, zejména velké přeplnění budov a nedostatek míst ke spaní, spojené s neúměrně dlouhou dobou vazby (od července 1997 do prosince 1998), bylo ponižujícím jednáním, zakázaným ustanovením článku 3 Úmluvy.<sup>284</sup>

Zajímavým případem byla věc *Bollan proti Spojenému království*, jejímž předmětem bylo umístění stěžovatelky – přímé příbuzné tří stěžovatelů – do kázeňské cely, kde posléze spáchala sebevraždu. Soud shledal námitku porušení článku 3 Úmluvy zjevně neopodstatněnou. Uvedl, že jeden z dozorců stěžovatelce řekl dopoledne den před její smrtí, když začala bouchat na dveře cely, že v ní zůstane, dokud se neuklidní, a nebude se tedy moci připojit k ostatním spoluvězňům. Důkazy, které byly v průběhu vyšetřování smrti stěžovatelky shromážděny, potvrdily, že nebylo proč se znepokojovat, že by spáchala sebevraždu. Navíc s ohledem na velmi krátkou dobu, kterou byla nucena v cele strávit, a že zde nebylo nic, co by nasvědčovalo, že by mohla vážně trpět v důsledku disciplinárního opatření, Soud nepovažoval toto opatření za jednání zakázané článkem 3 Úmluvy.<sup>285</sup>

Zvláštní skupinu tvoří stížnosti, v nichž byli stěžovatelé umístěni do věznic či cel podléhajících zvláštnímu režimu pro zvláště nebezpečné recidivisty. Soud v nich judikoval, že důvody veřejného pořádku mohou státý vést k tomu, aby taková zařízení zakládaly, aby předcházely nebezpečí útěku vězňů nebo vězeňským nepokojům.<sup>286</sup> Ačkoli tato speciální zařízení nejsou *per se* v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy, stát musí zajistit, aby v nich držené osoby žily v podmínkách respektujících lidskou důstojnost, že je způsob a metody výkonu opatření nepodrobuje strádání nebo strastem takové intenzity, která by překračovala nevyhnutelnou úroveň utrpení, které je běžné pro jednotlivce zbavené svobody, a že jejich zdraví a pohodlí bude zajištěno odpovídajícím způsobem.

284 Č. 40907/98, 6. března 2001, ESLP 2001-II.

285 Viz *Bollan proti Spojenému království*, č. 42117/98 (roz.), 4. května 2000.

286 Viz *Rohde proti Dánsku*, č. 69332/01, 21. července 2005, § 78; *Van der Ven proti Nizozemí*, č. 50901/99, 4. února 2003, ESLP 2003-II, § 26-31 a 50; *Csüllög proti Maďarsku*, č. 30042/08, 7. června 2011, § 13-16.

Podmínkami samovazby se Soud zabýval ve stížnostech *Mathew proti Nizozemí*,<sup>287</sup> *Öcalan proti Turecku*,<sup>288</sup> *Mesina č. 2 proti Itálii*,<sup>289</sup> *Argenti proti Itálii*,<sup>290</sup> *Horych proti Polsku*,<sup>291</sup> *A. B. proti Rusku*<sup>292</sup> či *Babar Ahmad a další proti Spojenému království*.<sup>293</sup> Zajímavou je v této materii věc *Ramirez Sanchez proti Francii*,<sup>294</sup> v níž stěžovatelem byl ve své době nejnebezpečnější terorista na světě, který byl zapleten do různých teroristických útoků, jež se odehrály v sedmdesátých letech. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody strávil v samovazbě více než osm let. Soud však podtrhl stěžovatelovu osobnost a skutečnost, že kdykoli mohl projevit své názory, nikdy neuznal nebo nevyjádřil lítost za své činy. Uznal, že francouzské orgány mohly považovat za nezbytné spojit omezení stěžovatele na svobodě se zvláštními bezpečnostními opatřeními. Konstatoval, že cela, kterou obýval ve věznici La Santé, byla dostatečně veliká, vybavena postelí, stolem a židlí, měla hygienické zařízení a okno. Stěžovatel měl k dispozici knihy, noviny, lampu a televizi. Dvě hodiny denně mohl cvičit ve vymezeném prostoru dvora a hodinu mohl strávit v karsko-zóně. Podle názoru Soudu tak materiální podmínky vyhovovaly Evropským vězeňským pravidlům přijatým Výborem ministrů Rady Evropy v lednu 2006.

Za zmínku konečně stojí velmi medializovaný rozsudek ve věci *M. S. S. proti Belgii a Řecku*.<sup>295</sup> Soud v něm označil za nepřipustný způsob, jakým byli vráceni uprchlíci do Řecka podle tzv. Dublinské dohody II. Judikoval, že stěžovatel, afghánský uprchlík, byl v Řecku vystaven ponižujícímu a nelidskému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a to zejména s ohledem na katastrofální podmínky v řeckých retenčních zařízeních a na skutečnost, že uprchlíci byli v Řecku nuceni žít na ulici jako bezdomovci v naprosté nejistotě a bez prostředků.

Dramatickým byl konečně případ *Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*,<sup>296</sup> v němž se Soud zabýval systematickým problémem emigrantů pocházejících z afrického kontinentu, kteří se snažili přepravit do Evropy. Jedenáct Somálců a třináct Eritrejců byli mezi dvěma stovkami osob, které se plavily na třech lodích z Libye k evropským břehům. Téměř 50 kilometrů jižně od ostrova Lampedusa byly lodě zadrženy italskou pobřežní policií, která je nalodila na své lodě a přepravila zpět do Tripolisu, kde byli všichni předáni libyjským úřadům. Během desetihodinové plavby do Libye nikdo z běženců

287 Č. 24919/03, 29. září 2005.

288 Č. 46221/99 [velký senát], 12. května 2005, ESLP 2005-IV.

289 Č. 25498/94, 28. září 2000.

290 Č. 56314/00, 10. listopadu 2005.

291 Č. 13621/08, 17. dubna 2012.

292 Č. 1439/06, 14. října 2010.

293 Č. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 a 67354/09, 10. dubna 2012.

294 Č. 59450/00 [velký senát], 4. července 2006, ESLP 2006-IX.

295 Č. 30696/09 [velký senát], 21. ledna 2011, ESLP 2011.

296 Č. 27765/09, 23. února 2012.

nevěděl, kam plují, a italská posádka se ani nesnažila zjistit jejich totožnost. Podle slov ministra vnitra, který se k incidentu později vyjádřil, byl zásah v naprostém souladu s novou bilaterální smlouvou, jejímž účelem byl boj s nelegální migrací. Dva ze stěžovatelů zemřeli za blíže nezjištěných okolností. Čtrnáct z nich získalo statut uprchlíka od Vysokého komisaře pro uprchlíky v Tripolisu. Po únorové revoluci v roce 2011 se kvalita kontaktu mezi stěžovateli a jejich právními zástupci zhoršila. Právníci byli ve spojení pouze ze šesti z nich, čtyři žili v Beninu, Maltě a Švýcarsku, kde čekají na odpověď, zda získají mezinárodní ochranu, o kterou žádali. Jeden ze stěžovatelů byl v uprchlickém táboře v Tunisku a plánuje vrátit se do Itálie.

Soud zkoumal jednak nebezpečí špatného jednání v Libyi, a jednak v různých zemích původu stěžovatelů. Ačkoli si byl vědom nutnosti potírání nezákonné migrace, přesto bylo povinností států ochránit jednotlivce od nebezpečí, že budou podrobeni špatnému zacházení v zemi přijetí, jakou byla Libye. Soud podtrhl upadající situaci v této zemi po dubnu 2010, kdy zacházení s imigranty bylo monitorováno hned několika mezinárodními organizacemi včetně Výboru proti mučení a nelidskému zacházení. Libyjské úřady nedělaly rozdíl mezi nezákonnými imigranty a žadateli o azyl, kteří byli systematicky zadržováni a drženi v nelidských podmínkách, které pozorovatelé označovali jako mučení. Nezákonní imigranti mohli být vráceni zpět do svých původních zemí kdykoli a když se dostali na svobodu, museli žít v hrozných podmínkách a čelit rasismu. Na námitku italské vlády, že Libye byla bezpečnou zemí pro migranty a že vyhovovala mezinárodním požadavkům, pokud šlo o otázky azylu a ochrany uprchlíků, Soud podotkl, že existence vnitrostátního práva a ratifikované mezinárodní smlouvy zaručující respektování základních práv nebyly samy o sobě dostatečné k zajištění odpovídající ochrany před nebezpečím špatného jednání, když spolehlivé zdroje přinášely informace o jednáních, která byla v rozporu s Úmlouvou. Kromě toho se Itálie nemohla zprostit odpovědnosti vyplývající pro ni z Úmluvy, ani když uzavřela bilaterální smlouvy s Libyí. Úřad vysokého komisaře OSN v Tripolisu nebyl nikdy libyjskou vládou uznán. Vzhledem k tomu, že situace v Libyi byla velmi dobře známa a bylo jednoduché se o tom přesvědčit, italské úřady věděly nebo měly vědět při vyhošťování stěžovatelů, že budou vystaveni jednání, které bude v rozporu s Úmlouvou. Podobný názor vyjádřil Soud i v souvislosti s nebezpečím, kterému by mohli stěžovatelé být vystaveni, pokud by byli vráceni italskými orgány do svých původních zemí. Konstatoval tak porušení článku 3 Úmluvy.

**Diskriminační jednání.** Že diskriminační jednání může samo o sobě zakládat ponižující jednání zakázané článkem 3, bylo demonstrováno na případě *East African Asians proti Spojenému království*. Ve své zprávě k meritu věci<sup>297</sup> bývalá Komise v něm podtrh-

---

297 Zpráva Komise ze 14. prosince, D. R. 78 str. 5; stížnosti č. 7823-7824/77, (roz.), 6. července, D. R. 11, str. 221.



la, že zvláštní důležitost by měla být věnována diskriminaci založené na rasové rozdílnosti a že veřejné rozlišování osob v důsledku jejich rasového původu a podrobování jich různému jednání může za určitých okolností zakládat zvláštní formu snižování lidské důstojnosti. Došla k závěru, že stěžovatelé byli podrobeni ponižujícímu jednání v rozporu s článkem 3 v důsledku aplikace imigračního zákona bránícího držitelům britských pasů žijícím ve východní Africe získat rezidenční kartu a trvale žít na území Spojeného království. V případě *Smith a Grady proti Spojenému království*,<sup>298</sup> kdy stěžovateli byli dva příslušníci britské armády s homosexuální orientací, Soud nemohl vyloučit, že jednání s nimi, které vyplývá z příslušnosti jednotlivce k homosexuální menšině oproti heterosexuální většině vojáků, mohlo být v zásadě jednáním zakázaným článkem 3 Úmluvy.

**Tělesné tresty.** Stížnosti na porušení článku 3 Úmluvy v důsledku tělesných trestů nejsou Soudu předkládány často. Uvedme případ *A. proti Spojenému království*.<sup>299</sup> Stěžovatelem bylo dítě, které bylo zapsáno místním úřadem na ochranu dětí na seznam ohrožených dětí, jelikož bylo vystaveno „odhalenému fyzickému zneužívání“. Druh matky dítěte totiž přiznal, že dítě uhodil holí, načež mu policie adresovala varování. O tři roky později ředitel školy, kterou stěžovatel společně se svým bratrem navštěvoval, oznámil sociálnímu úřadu, že nevlastní otec nadále dotyčného bije holí, což potvrdilo lékařské vyšetření. Nevlastní otec byl obviněn z ublížení na zdraví. Před soudem tvrdil, že dítě bil, ale že to bylo nezbytné a přiměřené, neboť bylo nevládnutelné a neukázněné. Porota jej neshledala vinným. Soud zkoumal otázku, zda bití bylo jednáním zakázaným článkem 3 Úmluvy. Měl za to, že způsob zacházení nevlastního otce dosahoval stupně závažnosti zakázaného článkem 3 Úmluvy. K otázce odpovědnosti státu Soud uvedl, že obzvláště děti a jiné zranitelné osoby mají právo na státní ochranu, a to v podobě účinné prevence, která je uchrání před nejvážnějšími útoky na jejich osobní integritu. V daném případě porota osvobodila stěžovatelova nevlastního otce, přestože dítě vystavil zacházení natolik závažnému, aby spadalo pod článek 3 Úmluvy. Podle Soudu zákon neposkytoval stěžovateli dostatečnou ochranu proti zacházení nebo trestu neslučitelnému s článkem 3, k jehož porušení došlo.

**Lékařská péče.** Neposkytnutí odpovídající lékařské péče může za určitých okolností též zakládat jednání v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy, jako tomu v minulosti bylo například ve věci *Hurtado proti Švýcarsku*<sup>300</sup> nebo v případě *D. proti Spojenému království*,<sup>301</sup> kdy stěžovatel byl v pokročilém stadiu AIDS a měl být transportován do St. Kids, svého rodného města, kde nebylo lékařské zařízení, které by mu mohlo zajis-

298 Viz výše a zároveň kapitola věnovaná článku 8 Úmluvy.

299 Viz výše.

300 Č. 17549/90, 28. ledna 1994, Série A č. 280-A.

301 Č. 30240/96, ESLP 1997-III.

tit adekvátní lékařskou péčí. V případě duševně nemocných při posouzení, zda je určité zacházení či trest slučitelný s článkem 3, je nutné vzít v potaz zranitelnost stěžovatele a v některých případech i jeho neschopnost stěžovat si na dopad, který na něj dotčené zacházení mělo.<sup>302</sup>

Stížnosti, ve kterých stěžovatelé namítají porušení článku 3 Úmluvy v důsledku neposkytnutí odpovídající lékařské péče, se však stále množí. Podobně jako případy týkající se článku 2 Úmluvy lze i tyto případy rozdělit na část civilní a část trestní. Pokud jde o otázky poskytnutí péče jednotlivcům, kteří nejsou zbaveni svobody, vraťme se k případu *Pretty proti Spojenému království*,<sup>303</sup> který Soud zkoumal nejen z hlediska článku 2 Úmluvy, ale i článku 3 a 8 Úmluvy.<sup>304</sup> Třiačtyřicetiletá stěžovatelka před Soudem tvrdila, že v důsledku nevyléčitelné nemoci motorických neuronů jí ochabovaly svaly a ona byla ochrnuta od krku dolů, nemohla prakticky vůbec srozumitelně mluvit a byla vyživována hadičkou, podléhala utrpení, které bylo nelidským a ponižujícím zacházením ve smyslu článku 3 Úmluvy. Soud mínil, že utrpení, jež je způsobeno přirozeně vzniklou nemocí, ať fyzickou či psychickou, může spadat do působnosti článku 3 Úmluvy tam, kde je nebo kde existuje riziko, že bude zvýšeno určitým zacházením, ať vyplývá z podmínek vazby, vyhoštění nebo jiných opatření, za něž mohou být činěny odpovědnými státní orgány. V případě paní *Pretty* nepochyboval o tom, že britská vláda sama o sobě stěžovatelku nepodrobila jakémukoli špatnému zacházení, nebo že by se stěžovatelce nedostávalo adekvátní lékařské péče. Ta tvrdila, že odmítnutí státních orgánů zaručit, že její manžel nebude stíhán, napomůže-li jí se spácháním sebevraždy, jakož i zákaz asistované sebevraždy zakotvený v trestním právu, byly nelidským zacházením, za něž je stát odpovědný, neboť tak neplnil svou povinnost chránit ji proti utrpení, které ji očekávalo.

Podle názoru Soudu však toto tvrzení s sebou neslo novou a rozšířenou interpretaci pojmu zacházení, která přesahovala běžný význam tohoto slova. I když musel přijmout dynamický a flexibilní přístup k výkladu Úmluvy, která je živým nástrojem, jakýkoli výklad musí být zároveň ve shodě se základními cíli Úmluvy a její koherencí jakožto systému ochrany lidských práv. Soud nemohl než soucítit s obavami stěžovatelky, že bez možnosti ukončení svého života čelí výhledu na velmi nepříjemnou smrt. Připustil, že nemohla spáchat sebevraždu sama s ohledem na fyzickou neschopnost a že právní stav vystavoval jejího manžela riziku trestního stíhání, pokud jí poskytne pomoc. Nicméně splnění pozitivní povinnosti státu, již se dovolávala, nezahrnovalo odstranění nebo zmírnění újmy tím, že by například bylo zabráněno veřejným orgánům či jednotlivcům v jakémkoli špatném zacházení, nebo poskytnutím zlepšených podmínek péče.

302 Viz *Herczegfalvy proti Rakousku*, 24. září 1992, Série A č. 244, § 82-83.

303 Viz výše.

304 Námitky stěžovatelky ve smyslu článku 8 Úmluvy viz kapitola o tomto ustanovení.

Vyžadovalo by, podle názoru Soudu, aby stát schválil akty směřující k ukončení života, což je povinnost, již nelze z ustanovení článku 3 vyvodit. Z hlediska tohoto ustanovení nevznikla žádná pozitivní povinnost, jež by od Spojeného království vyžadovala, aby zaručilo, že nebude stíhat manžela stěžovatelky, pokud jí napomůže se spácháním sebevraždy, nebo aby poskytl zákonnou možnost pro jakoukoli jinou formu asistované sebevraždy.

Přibývá však počet stížností zejména od jednotlivců, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody a kterým není poskytována odpovídající lékařská péče. Jedním z nich je věc *Paladi proti Moldávii*,<sup>305</sup> kde byl stěžovatel zatčen v září 2004 v důsledku podezření ze spáchání trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele. Byl umístěn ve Středisku boje proti hospodářské kriminalitě a korupci (SBHKK), kde byl do února 2005, než byl převezen do vazební věznice ministerstva spravedlnosti v Chişinău. Stěžovatel trpěl několika závažnými nemocemi (cukrovkou, anginou pectoris, srdeční nedostatečností, vysokým tlakem, chronickou bronchitidou, pankreatitidou a žloutenkou). Během vazby byl několikrát vyšetřen lékaři, kteří doporučovali speciální léčbu, avšak podle stěžovatele SBHKK neměl do února 2005 k dispozici žádný lékařský personál. V březnu byl stěžovatel převezen do vězeňské nemocnice. Dne 20. května 2005 neurolog doporučil převoz stěžovatele na specializované oddělení, aby mohl podstoupit hyperbarickou oxigenoterapii. To se však stalo až v září 2005. Dne 10. listopadu 2005 Soud přijal předběžné opatření ve smyslu článku 39 jednacího řádu a nařídil moldavské vládě, aby stěžovatelovu léčbu nepřerušovala, dokud nebude jeho případ projednán. Stěžovatel byl však tentýž den převezen do vězeňské nemocnice a o čtyři dny později na žádost vládního zmocněnce a stěžovatelova právního zástupce zpět na specializované oddělení. Musel však šest hodin čekat, než byl lékařským personálem přijat. Dne 15. prosince 2005 byla vazba nahrazena příkazem neopouštět moldavské území. Soud judikoval, že nedostatek odpovídající lékařské péče v SBHKK, neúplná léčba ve vězeňské nemocnici po 20. květnu 2005 a předčasné ukončení hyperbarické oxigenoterapie porušily ustanovení článku 3 Úmluvy.

**Vyhoštění a vydání do ciziny.** Poměrně rozsáhlá skupina stížností na porušení článku 3 Úmluvy je spojována s vyhoštěním nebo s vydáním do ciziny. Odsunování cizinců z území některého smluvního státu Úmluvy může způsobit problémy, pokud stěžovatelé hrozí, že bude v přijímací zemi vystaven jednání či trestu zakázanému tímto ustanovením.<sup>306</sup> Smluvní státy mají právo kontrolovat vstup, trvalý pobyt a rozhodnout o vyhoštění cizinců<sup>307</sup> a rozhodnout o udělení azylu, přičemž toto právo není jako tako-

305 Č. 39806/05 [velký senát], 10. března 2009.

306 Viz *Soering proti Spojenému království*, č. 14038/88, 7. července 1989, Série A č. 161.

307 Viz *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80, 9473/81, 9474/81, 28. května 1985, § 67, Série A č. 94.

vé zaručeno Úmluvou.<sup>308</sup> Vyhoštění může znamenat problém na poli článku 3 Úmluvy a založit odpovědnost státu vyplývající z Úmluvy, pokud je zřejmé, že dotčený jednotlivec bude vystaven skutečnému nebezpečí, že bude v případě vyhoštění do země určení podroben jednání zakázanému tímto ustanovením. V takových případech z článku 3 vyplývá povinnost nevyhošťovat.<sup>309</sup> Avšak ani v takovém případě Soud nezkoumá odpovědnost přijímacího státu, ať už vyplývající z Úmluvy, nebo obecného mezinárodního práva.<sup>310</sup> K tomu, aby Soud mohl posoudit, zda jsou zde závažné důvody domnívat se, že stěžovatel skutečně riskuje, že bude podroben jednání zakázanému článkem 3, musí zjistit, zda podmínky v přijímací zemi odpovídají standardům Úmluvy.<sup>311</sup> Je v zásadě na stěžovateli, aby nabídl důkazy o tom, že existuje reálné nebezpečí domnívat se, že bude vystaven jednání, které odporuje článku 3 Úmluvy.<sup>312</sup> Jakmile je takový důkaz předložen, je na vládě, aby ho případně zpochybnila.<sup>313</sup> Pokud jde o obecnou situaci v určité zemi, Soud čerpá z informací uvedených ve zprávách nevládních organizací zabývajících se lidskými právy, a z vládních zdrojů. Jakmile si udělá představu, musí stěžovatel předložit specifika své vlastní situace.

Ve věci *Chahal proti Spojenému království*<sup>314</sup> stěžovatel tvrdil, že pokud bude vydán do Indie, riskuje, že bude podroben mučení vzhledem k jeho politické aktivitě v sikhském hnutí. Soud potvrdil, že bylo neúčelné aplikovat za daných okolností jakýkoli „vyvažující akt“. Článek 3 poskytuje absolutní ochranu. Činnost jednotlivce „ať už nežádoucí nebo nebezpečná“ nemůže tedy mít zásadní význam. Soud se proto nezabýval otázkou, zda a do jaké míry stěžovatel znamenal nebezpečí pro zemi, do které měl být deportován.

Vraťme se však k případu *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, který byl již uveden v souvislosti s porušením článku 2 Úmluvy. Stěžovatel pracoval pro mezinárodní jednotky v Kábulu. Ze země uprchl s cílem získat azyl v Evropě. Přes Turecko se dostal do Řecka, kde byl však ihned zadržen a propuštěn po sedmi dnech. Rozhodl se Řecko opustit a odjel do Belgie, chtěl požádat o azyl. Bylo mu však řečeno, že vzhledem k Dublinskému nařízení č. 2<sup>315</sup> jeho žádost vyřídit nemohou a byl poslán zpět do Řecka. V rámci tzv. Dublinského systému je Řecko prvním státem pro žadatele o azyl, kteří přicházejí

308 Viz *Salah Sheekh proti Nizozemí*, č. 1948/04, § 135, 11. ledna 2007.

309 Viz *Saadi proti Itálii* [velký senát], č. 37201/06, § 125, ESLP 2008.

310 Viz *Soering proti Spojenému království*, viz výše, § 91.

311 Viz *Mamatkulov a Askarov proti Turecku* [velký senát], č. 46827/99 a 46951/99, § 67, ESLP 2005-I; *Hilal proti Spojenému království*, č. 45276/99, § 60, ESLP 2001-II.

312 Viz *N. proti Finsku*, č. 38885/02, § 167, 26. července 2005.

313 Viz *Ryabikin proti Rusku*, č. 8320/04, § 112, 19. června 2008.

314 Viz výše.

315 Podle tohoto nařízení jsou žadatelé o azyl vráceni do státu Evropské unie, který navštívili jako první. Ačkoli dotčený stát může žádost o azyl posoudit z humanitárních nebo jiných důvodů přesto, že není první členskou zemí EU, kterou žadatel navštívil, Belgie se v tomto případě takto nerozhodla.

zejména z Afghánistánu, Íránu a Iráku. Členské státy Evropské unie přitom trvají na návratu žadatelů o azyl do Řecka, které však tvrdí, že jejich počet je příliš vysoký na to, aby bylo možné o všech žádostech v rozumné době rozhodnout.

Jakmile se stěžovatel v červnu 2009 vrátil do Řecka, byl znovu zatčen přímo na letišti a byl odveden do retenčního střediska. Byl držen v malé místnosti s dalšími dvaceti žadateli o azyl. Nemohl bez povolení místnost opustit ani když chtěl jít na toaletu. Po sedmi dnech byl propuštěn a toulal se po ulicích, protože neměl žádné finanční prostředky a neměl kam jít. Athénští úředníci mu odmítli jakoukoli pomoc. O jeho stížnosti podané v červnu 2009, ve které mimo jiné namítal porušení článku 3 Úmluvy, Soud rozhodl v lednu 2011. V rozsudku judikoval, že držením stěžovatele v nedůstojných podmínkách a jeho následným ponecháním bez prostředků se Řecko dopustilo porušení tohoto ustanovení. Ke stejnému verdiktu došel v souvislosti s Belgií, která podle jeho názoru porušila tento článek tím, že stěžovatele přesunula zpět do Řecka, a tím ho vystavila nebezpečí dalšího vrácení do Afghánistánu. Soud konstatoval, že „belgické úřady věděly, či přinejmenším měly vědět, že neměl žádné záruky, že by v Řecku skutečně došlo k náležitému prošetření jeho žádosti o azyl.“

**Životní podmínky.** Stížnosti na porušení ustanovení článku 3 Úmluvy v souvislosti se špatnými a údajně nelidskými životními podmínkami přichází zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu. Jednou z takových stížností je věc *Larioshina proti Rusku*,<sup>316</sup> v níž stěžovatelka namítala, že výška jejího starobního důchodu spolu s dalšími sociálními dávkami byly nedostatečným příjmem k vedení každodenního života. Soud mínil, že námitka stěžovatelky sice mohla založit situaci, kterou bylo možno zkoumat z hlediska článku 3 Úmluvy. Nicméně, v daném případě nenašel žádný náznak toho, že by výška stěžovatelčina starobního důchodu a sociálních dávek poškozovala její fyzické a psychické zdraví, které by překračovalo práh závažnosti požadovaný ustanovením článku 3 Úmluvy.

### III. ZÁKAZ OTROCTVÍ A NEVOLNICTVÍ – ČLÁNEK 4 ÚMLUVY

*„1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo v nevolnictví.*

*2. Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.*

*3. Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:*

*a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;*

*b) služba vojenského charakteru nebo, v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;*

316 Č. 56869/00 (roz.), 23. dubna 2002.

- c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
- d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.“

Stížností na porušení článku 4 Úmluvy, kterými se Soud meritorně zabýval, je velmi málo. Přes velmi nízký počet stížností měl Soud příležitost zabývat se několika zajímavými stížnostmi.

Termín „otroctví“ v sobě zahrnuje prvek vlastnictví jednotlivce vůči jinému jednotlivci. Soud neměl příležitost vyjádřit se k definici termínu „otroctví“. Přesto je tu několik případů, které se týkaly otázky porušení článku 4 Úmluvy v souvislosti s podrobením jednotlivce otroctví či nevolnictví, jimiž se štrasburské orgány zabývaly. K tomuto pojmu se Soud poprvé vyjádřil až v roce 2005 při projednávání případu *Siliadin proti Francii*.<sup>317</sup> Podala ji stěžovatelka původem z Toga, která do Francie přicestovala v lednu 1994 ve svých patnácti letech s paní D., Francouzskou též původem z Toga. Měla pas s turistickým vízem. Bylo dohodnuto, že bude pracovat u paní D., dokud nesplatí letenku, a že ta se postará o legalizaci její situace a запиše ji do školy. Ve skutečnosti se stěžovatelka stala služkou manželů D., kteří ji zabavili pas. Ve druhé polovině roku 1994 paní D. „půjčila“ stěžovatelku manželům B. se dvěma malými dětmi, aby pomáhala paní B., která byla těhotná. Otec stěžovatelky souhlasil s tím, aby zůstala u manželů B. Po svém návratu z porodnice jí paní B. oznámila, že si ji ponechá. Stěžovatelka pracovala sedm dní v týdnu, spala na matraci na podlaze v pokoji nejmenšího dítěte, o které se měla postarat, kdyby se probudilo. Nikdy nedostala zaplacenou, s výjimkou jedné nebo dvou pětisetfrankových bankovek, které jí dala matka paní B. V prosinci 1995 se stěžovatelce podařilo utéct s pomocí jedné Haiťanky, která jí po dobu pěti či šesti měsíců poskytovala ubytování. Za ubytování a stravu se starala o její dvě děti a kromě toho dostávala 2500 franků měsíčně. Poté však poslechla svého strýce z otcovy strany, který byl v kontaktu s manželkou B., a vrátila se k nim. Její situace se však nezměnila. Za nějakou dobu se jí podařilo získat zpět svůj pas. Svěřila se sousedce, která upozornila Výbor proti modernímu otroctví, který informoval státní zastupitelství. V červenci 1998 byl v bydlíšti manželů B. proveden policejní zásah a zahájeno trestní stíhání za to, že od července 1995 do července 1998 využili zranitelnosti a závislosti třetí osoby k tomu, aby jim zdarma sloužila, vystavili ji pracovním a životním podmínkám odporujícím lidské důstojnosti a najali si na práci cizince bez pracovního povolení. V témže roce vynesl instancní soud v Paříži rozsudek, ve kterém uvedl, že zranitelnost stěžovatelky a její závislost na manželech B. byla prokázána tím, že se na území Francie nacházela bez prostředků, bez přátel a bez rodiny, navíc nelegálně, a proto se bála zatčení, přičemž manželé B. ji v tomto strachu udržovali a slibovali legalizaci její situace. Soud konstatoval, že stěžovatelka zůstala u manželů B. několik let, a pokud by

317 Č. 73316/01 [velký senát], 26. července 2005, ESLP 2005-VII.

u nich nepracovala, museli by si na výpomoc najmout někoho jiného. Dopustili se tedy trestného činu využívání zranitelné a závislé osoby k neplaceným službám. Soud dále judikoval, že přestože nebyla respektována právní úprava pracovní doby a doby odpočinku a že stěžovatelka neměla žádné soukromí, nebylo možno říci, že její pracovní a životní podmínky odporovaly lidské důstojnosti. Manželé B. byli odsouzeni k dvanácti měsícům odnětí svobody, k zaplacení pokuty 100 000 franků a povinnosti nahradit stěžovatelce škodu ve stejné výši. Navíc byli na dobu tří let zbaveni svých občanských práv.

Manželé B. se proti prvoinstančnímu rozsudku odvolali k odvolacímu soudu v Paříži, který je v říjnu 2000 zprostil obžaloby. Konstatoval, že se stěžovatelka nacházela na území Francie nelegálně a nedostávala žádný plat, ale měla dobrou znalost francouzštiny a naučila se cestovat po Paříži. Byla též do jisté míry autonomní, neboť vozila děti do a ze školy a zájmových kroužků. Měla též možnost chodit na katolickou mši a na nákupy, při této příležitosti se ostatně seznámila s paní G., u které pak nějaký čas pobývala. Soud také zdůraznil, že stěžovatelka mohla z telefonní budky telefonovat svému strýci a že se setkala se svým otcem, aniž by si na svůj úděl stěžovala. Matka paní B. potvrdila, že stěžovatelce darovala menší finanční částky a několikrát ji také s dětmi ubytovala ve svém venkovském domě a neslyšela, že by si stěžovala na špatné zacházení. Kasační soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil v části týkající se zranitelnosti a závislosti stěžovatelky, odměny a pracovních podmínek. Věc byla poté předložena odvolacímu soudu ve Versailles, který se ztotožnil se závěrem prvostupňového soudu. Poznamenal, že nebyla prokázána existence finanční částky, kterou by paní B. pro dívku strádala, a že až při jednání před soudem první instance předali obvinění stěžovatelce 50 000 franků. Odvolací soud však neměl za prokázané, že by stěžovatelka byla vystavena pracovním a životním podmínkám odporujícím lidské důstojnosti. Judikoval, že „pan B., jehož intelektuální schopnosti mu umožňovaly plně si uvědomit nezákonnost svého jednání, ale který bezpochyby podlehl své zbabělosti, a paní B. způsobili stěžovatelce – bez ohledu na částky, které jí přísluší jako plat za vykonanou práci, a na obnos 50 000 franků vyplacený jí jako část odměny – značné psychické trauma, za které jí příslušela částka 15 245 eur.“ V říjnu 2003 byla stěžovatelce přiznána částka asi 33 000 eur jako odměna za vykonanou práci.

Před Soudem namítala, že jí nebyla zajištěna dostatečná a účinná ochrana proti „nevolnictví“, kterému byla podrobena, resp. proti nuceným pracím ve smyslu článku 4 Úmluvy. Soud nejprve zmínil pozitivní povinnost státu přijmout trestněprávní normy trestající praktiky spadající pod toto ustanovení. Kromě toho, že stěžovatelka byla podrobena nuceným pracím, vyzdvihl, že tyto práce vykonávala sedm dní v týdnu asi patnáct hodin denně. Vzhledem k tomu, že ji do Francie přivezla známá jejího otce, práce u manželů B. nebyla výsledkem její vlastní volby. Jako nezletilá byla bez prostředků, zranitelná a osamocená, nemohla žít jinde než u manželů B., kde sdílela pokoj s dětmi, a jiná forma ubytování jí nebyla nabídnuta. Byla tak vydána na milost manže-

lům B., neboť ti ji zabavili doklady totožnosti a slíbili, že se postarají o vyřešení otázky jejího pobytu, k čemuž nikdy nedošlo. Navzdory slibu danému jejímu otci nezačala chodit do školy, neměla naději na zlepšení situace a byla naprosto závislá na manželích B. Podle názoru Soudu tak stěžovatelka byla držena ve stavu nevolnictví ve smyslu článku 4 Úmluvy. Soud tedy neshledal zacházení se stěžovatelkou za formu otroctví a odsoudil Francii, že v dané době takové jednání trestně nestíhala.

Podobným případem, v němž Soud konstatoval porušení článku 4 Úmluvy, byla nedávno projednávaná věc *C. N. a V. proti Francii*.<sup>318</sup>

V květnu 2010 Soud projednával věc *Rantsev proti Kypru a Rusku*,<sup>319</sup> jež byla dosud první typickou stížností, v níž byla nastolena otázka obchodování s lidmi, i když určité skutkové prvky se objevily již v případě *Siliadin*. Dcera stěžovatele, ruského občana, přijela na Kypr na základě víza „kabaretní umělkyně“, ale svoji práci a ubytování opustila krátce po svém příjezdu. Zanechala jen vzkaz, že se chce vrátit do Ruska. Po několika dnech ji manažer kabaretu, pro který pracovala, našel v jedné diskotéce a odvedl ji na centrální policejní stanici, kde žádal, aby byla zatčena jako nelegální emigrantka. Policie kontaktovala imigrační úřad, který jí sdělil, že dívka nemá být zatčena a že její zaměstnavatel, který je za ni odpovědný, ji má přivést na imigrační úřad v 19 hodin. Ten převzal dceru stěžovatele okolo 17.20 hod. a odvedl ji do soukromé budovy, kde též zůstal. Dívka poté za nevysvětlených okolností z okna budovy vyskočila. Její tělo bylo nalezeno na ulici před touto budovou okolo 18.30 hod.

Soud konstatoval, že obchodování s lidmi spadá pod ustanovení článku 4 Úmluvy a ukládá státům pozitivní povinnost chránit oběti obchodování a vykořisťování, a je-li odhaleno, řádně věc vyšetřit. Shledal v tomto ohledu, že Kypr porušil ustanovení článku 4 Úmluvy. V části stížnosti vedené proti Rusku pak judikoval, že Rusko nesplnilo svou pozitivní povinnost vybudovat odpovídající legislativní a správní systém a nepřijalo odpovídající opatření k ochraně potenciálních obětí obchodování s lidmi. Konstatoval též, že i když ruské orgány měly nejlepší možnost vyšetřit okolnosti, za jakých byla dcera stěžovatele najata, žádné šetření neproběhlo, čímž došlo k porušení článku 4.

Třetí odstavce článku 4 Úmluvy vyjmenovává, co nelze za nucenou práci zmíněnou v druhém odstavci považovat. Třetí odstavce je tak pomůckou při interpretaci odstavce druhého. Všechny čtyři části třetího odstavce jsou založeny na zásadách obecného zájmu, sociální solidarity a na tom, co je normální stav věci.<sup>320</sup> Poslední část – písm. d),

318 Č. 67724/09, 11. října 2012.

319 Č. 25965/04, 7. ledna 2010, ESLP 2010-I.

320 Viz *Van der Musselle proti Nizozemí*, č. 8919/80, 23. listopadu 1983, Série A č. 70, § 38; *Karlheinz Schmidt proti Německu*, č. 13580/88, 18. července 1994, Série A č. 291-B, § 22; *Zarb Adami proti Maltě*, č. 17209/02, 20. června 2006, ESLP 2006-VIII, § 44; *Stummer proti Rakousku* [velký senát], č. 37452/02, 7. července 2011, § 120.



kteřá vylučuje „práci nebo službu, jež tvoří součást běžných občanských povinností“ z nucené nebo povinné práce, mělo zvláštní význam v případě *Graziani-Weiss proti Rakousku*.<sup>321</sup> Stěžovatel, povoláním právník, byl veden u okresního soudu na seznamu soudních opatrovníků. Seznam obsahoval jména všech praktikujících advokátů a notářů. Vzhledem k tomu, že místní sdružení opatrovníků nemohlo z vlastních zdrojů zajistit duševně nemocné osobě, která neměla žádné blízké příbuzné, opatrovníka, obrátilo se o pomoc na okresní soud, který ustanovil stěžovatele k zastupování před soudy a jinými úřady. Stěžovatel namítal, že jeho pracovní a mimopracovní aktivity mu neumožňují tento úkol na sebe vzít. Podle jeho názoru skutečnost, že do seznamu jsou zahrnuti pouze advokáti a notáři, avšak nikoli jiné práva znalé osoby, je diskriminační. Soud ve svém rozsudku odkázal na věc *Van der Musselle proti Nizozemí*, která se týkala povinnosti advokátního koncipienta poskytnout služby v rámci systému právní pomoci zdarma. Soud vytvořil normy pro stanovení, co lze považovat za běžnou povinnost, která může být očekávána od příslušníka určité profese. Tyto normy zohledňují skutečnost, zda poskytované služby jsou nad rozsah normálních profesních aktivit, zda jsou placené, zda zahrnují jiný kompenzační faktor, zda je povinnost založena na koncepci sociální solidarity a zda břemeno kladené na dotčenou osobu je nepřiměřené.<sup>322</sup> V případě *Graziani-Weiss* nepřijetí zastupování osoby duševně nemocné mohlo mít za následek uložení disciplinární sankce. Soud však podotkl, že výkon této činnosti nešel nad rámec běžné činnosti advokáta či notáře a stěžovatel musel vědět, že může být v budoucnosti kdykoli zástupcem ustanoven. Netvrdil, že by byl ustanovován častěji než jeho kolegové nebo že by výkon této činnosti byl pro něho časově náročný či složitý. Břemeno, které na něho tedy bylo kladeno, nebylo nepřiměřené a služby, které měl stěžovatel vykonávat, podle názoru Soudu nebyly nucenou či povinnou prací ve smyslu článku 4 odst. 2 Úmluvy.

Byť je počet stížností na porušení článku 4 Úmluvy nízký, jsou poměrně často spojovány s prvkem diskriminace. Ve věci *Karlheinz Schmidt proti Německu* měli povinnost sloužit v hasičském sboru nebo platit finanční příspěvek namísto služby jen muži.<sup>323</sup> Soud shledal, že tento prvek byl diskriminační, a konstatoval porušení článku 14 ve spojení s článkem 4 Úmluvy. Případ *Zarb Adami proti Maltě*<sup>324</sup> se týkal diskriminačního způsobu stanovení povinnosti stěžovateli, který byl lékárníkem, sloužit v porotě,

321 Č. 31950/06, 18. října 2011.

322 Viz též *Steindel proti Německu*, č. 29878/07, 14. září 2010 (případ medika, jehož povinností bylo sloužit u služby rychlé pomoci); *Bucha proti Slovensku*, č. 43259/11, 20. září 2011 (advokát, jemuž nebyly proplaceny jeho náklady spojené s ústním řízením před Ústavním soudem); *Mihal proti Slovensku*, č. 23360/08, 28. června 2011 (exekutor, jemuž bylo odmítnuto proplacení odměny exekutora, neboť exekuční řízení bylo zastaveno po vyškrtnutí dotčených obchodních společností z obchodního rejstříku).

323 Viz výše.

324 Viz výše.

neboť jeho jméno figurovalo od roku 1971 do roku 2005 na seznamu porotců. V letech 1971 až 1997 byl stěžovatel vyzván, aby zasedal jako porotce ve třech trestních řízeních. V roce 1997 byl předvolán znovu, ale odmítl, za což mu byla uložena pokuta 100 maltských lir. Protože pokutu nezaplatil, tajemník soudu podal na trestní soud žádost, aby soud stěžovatele předvolal a přeměnil trest zaplacení pokuty v trest odnětí svobody. Na zasedání trestního soudu stěžovatel namítal protiústavnost pokuty a porušení jeho základních práv. Tvrdil zejména, že tato sankce byla diskriminační, neboť jej vystavila povinností, kterým nebyly vystaveny jiné osoby ve stejném postavení. Když byl v roce 2004 znovu vyzván, aby zasedal v porotě, požádal o vynětí ze služby, avšak jeho žádost byla zamítnuta. V dubnu 2005 svou žádost obnovil a bylo mu vyhověno. Před Soudem namítal, že byl diskriminován na základě pohlaví při výkonu své povinnosti vůči společnosti sloužit v porotě. Opíral se o ustanovení článku 14 ve spojení s článkem 4 odst. 3 Úmluvy. Soud judikoval, že povinná služba v porotě je jednou z „běžných občanských povinností“ tak, jak je chápe článek 4 odst. 3 písm. d). Stěžovatel se nenabídl dobrovolně, a skutečnost, že se k soudu nedostavil, měla za následek povinnost zaplatit pokutu, která byla posléze změněna na trest odnětí svobody. Na základě předložených statistik Soud zjistil, že občanská povinnost sloužit v porotě byla především vyžadována na mužích, proto bylo s ženami a muži v podobném postavení ve vztahu k této povinnosti zacházeno rozdílně, pokud šlo o objektivní a rozumné ospravedlnění. Soud měl pochybnosti o tom, zda vládou uváděná fakta stačila k vysvětlení značného nesouladu v rozdělení služeb v porotě. Vláda zejména neprokázala, že by rozdílné zacházení sledovalo legitimní cíl a že by zde byl dán rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a zamýšleným cílem. To Soudu tlačilo, aby mohl konstatovat porušení článku 14 společně s článkem 4 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

#### **IV. PRÁVO NA SVOBODU A OSOBNÍ BEZPEČNOST – ČLÁNEK 5 ÚMLUVY**

*„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:*

- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;*
- b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;*
- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;*

- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
- e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
- f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.
2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.
3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.
4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.
5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanovením tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Článek 5 Úmluvy má zabránit nezákonnému zbavení svobody jednotlivce. Vedle práva na život a zákazu mučení je třetím nejdůležitějším ustanovením v katalogu práv zakotvených v Úmluvě. Obecně platí, že zbavení svobody musí být materiálně a procesně v souladu s vnitrostátním právem.<sup>325</sup> Ne každé zajištění, zadržení či uvěznění je Soudem považováno za „zbavení svobody“ ve smyslu článku 5 Úmluvy. Toto ustanovení se nevztahuje na „omezení pohybu“.<sup>326</sup> Rozhodujícími prvky v tomto ohledu jsou povaha, délka, důsledky a způsob, jakým je opatření ze strany státních orgánů vykonáváno. Ve věci *Amuur proti Francii*<sup>327</sup> Soud judikoval, že zadržení žadatelů o azyl v tranzitní letištní zóně po dobu dvaceti dní bylo „zbavením svobody“ ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy, i když se mohli svobodně vrátit do země, odkud přiletěli. Hlavním důvodem, proč Soud dospěl k tomuto názoru, byl nedostatek právního a sociálního

325 Viz *Silva Rocha proti Portugalsku*, č. 18165/91, 15. listopadu 1996, ESLP 1996-V, kde byl podezřelý uvězněn po vykonání trestného činu, aniž by za něj však nesl odpovědnost vzhledem ke svému duševnímu stavu – článek 5 odst. 1 písm. a) a e) Úmluvy.

326 Viz *Guzzardi proti Itálii*, č. 7367/76, 6. listopadu 1980, Série A č. 39, § 93, kde Soud minil, že rozdíl mezi zbavením a omezením svobody je založen na intenzitě, nikoli na charakteru; *Riera Blume a další proti Španělsku*, č. 37680/97, 14. října 1999, § 29-30, ESLP 1999-VII, kde Soud judikoval, že stěžovatelé – údajní členové sekty – byli zbaveni svobody po zadržení katalánskou policií v hotelu a předání svým rodinám, aby se podrobili tzv. odvykacímu řízení.

327 Viz výše.

zabezpečení stěžovatelů. Přestože, jak bylo výše uvedeno, jedním ze základních faktorů pro určení, zda lze opatření státních orgánů vůči jednotlivci považovat za zbavení svobody, je délka takového opatření, Soud může za zbavení svobody podléhající ustanovení článku 5 odst. 1 Úmluvy považovat i krátkodobé zajištění či zadržení.

- **Zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem** je první situace, kdy jednotlivec může být zbaven svobody ve smyslu Úmluvy jako takové. Termín „po odsouzení“ vyjadřuje nejen časový sled, nýbrž i příčinnou souvislost mezi trestním odsouzením a výkonem trestu odnětí svobody.<sup>328</sup> Skutečnost, že rozsudek soudu první instance je odvolacím soudem změněn, neznamená z hlediska Úmluvy, že nelze mít za to, že odsouzený nebyl v mezidobí zbaven svobody ve smyslu ustanovení článku 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy. Byl-li obžalovaný ve vazbě v průběhu celého trestního řízení do doby vynesení rozsudku soudu první instance, je jeho zbavení svobody považováno za nařízené ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Jeho zbavení svobody v době projednávání podaného odvolání spadá pak pod ustanovení článku 5 odst. 1 písm. a). A pokud odvolací soud rozsudek první instance zruší a věc vrátí státnímu zástupci či soudu první instance k novému projednání, odsouzený – znovu v postavení obviněného či obžalovaného – se stává zbaveným svobody ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.<sup>329</sup>

- **Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody pro nepodrobení se soudnímu rozhodnutí, nebo pro nesplnění zákonné povinnosti.** Účelem ustanovení článku 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy je zajistit, aby ke zbavení svobody došlo v rámci zajištění výkonu určitých konkrétních povinností, které nesmí mít povahu trestu. Jakmile je zákonná povinnost splněna, dotčená osoba musí být propuštěna na svobodu.<sup>330</sup> Může se například jednat o krátkodobý nařízený pobyt na uzavřeném psychiatrickém oddělení nebo uvěznění nařízené soudem pro nezaplacení pokuty.<sup>331</sup>

- **Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo pro zabránění spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání** ve smyslu ustanovení článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je spojeno s použitím moci ze strany státních orgánů při vyšetřování nebo zabraňování ve spáchání trestného činu. Možnost zbavit jednotlivce osobní svobody před tím, než soud rozhodne o jeho vině

- 
- 328 *Weeks proti Spojenému království*, 2. března 1987, série A č. 114, § 40-45; *B. proti Rakousku*, 28. března 1990, série A č. 175, § 36-40; *Stafford proti Spojenému království* [velký senát], č. 46295/99, 28. května 2002, § 64, ESLP 2002-IV; *Waite proti Spojenému království*, č. 53236/99, § 65, 10. prosince 2002; *Kafkaris proti Kypru* [velký senát], č. 21906/04, 12. února 2008, § 117, ESLP 2008; *M. proti Německu*, č. 19359/04, 17. prosince 2009, § 87-88.
- 329 *Viz Český proti České republice*, č. 33644/96, 6. června 2000; *Punzelt proti České republice*, č. 31315/96, 25. dubna 2000; *Barfuss proti České republice*, č. 35848/97, 31. července 2000.
- 330 *Viz Lolova-Karadzova proti Bulharsku*, č. 17835/07, § 29, 27. března 2012; *Vasileva proti Dánsku*, č. 52792/99, § 36, 25. září 2003; *Khodorkovskiy proti Rusku*, č. 5829/04, 31. května 2011, § 136.
- 331 *Viz Gatt proti Maltě*, č. 28221/08, 27. července 2010.

a trestu, je velmi přísně podmíněna. Ustanovení odstavce 1 písm. c) umožňuje zbavit jednotlivce svobody pouze v rámci zahájeného trestního řízení.<sup>332</sup>

Stálá judikatura orgánů Úmluvy vyžaduje, aby zatčení nebo jiné zbavení svobody bylo založeno na „důvodném podezření“ ze spáchání trestného činu nebo z pokusu jeho spáchání. Pouze skutečnosti a údaje, které mohou přesvědčit nezaujatého pozorovatele o tom, že jednotlivec mohl spáchat trestný čin, jsou považovány za „důvodné“ podezření.<sup>333</sup> Důvodnost podezření často závisí na souhrnu mnoha okolností, zejména na povaze trestného činu. K tomu, aby zabránění obviněnému v útěku jako důvod vazby bylo v souladu s ustanovením článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, musí být řádně a podrobně odůvodněno. Vážnost a délka trestu, který by mohl být uložen, může být jistě důvodem k iniciování útěku obviněného, avšak obava, že dotyčný skutečně uprchne, se zmenšuje s prodlužováním délky jeho vazby. Důležité je, že byl zatčen nebo dán do vazby na základě důvodného podezření ze spáchání trestného činu.<sup>334</sup> Zákonost pokračující vazby závisí pak na trvající odůvodněnosti podezření ze spáchání takového činu.<sup>335</sup>

Termín „odůvodněné podezření“ byl Soudem definován v rozsudku *Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království*<sup>336</sup> jako „souhrn skutečností nebo informací, které přesvědčí objektivního pozorovatele o tom, že dotčená osoba mohla spáchat trestný čin“. Zda je podezření „odůvodněné“ závisí na souboru všech relevantních okolností případu. Pokud jde například o teroristické trestné činy spáchané v Severním Irsku, odůvodněnost podezření, na jehož základě byly dotčené osoby zadrženy, nemohly podle názoru Soudu být vždy podle stejných standardů jako při zadržení v důsledku podezření ze spáchání běžných trestných činů. Na druhé straně pouhá skutečnost, že se jedná o trestný čin terorismu, nemůže sama o sobě ospravedlnit omezení termínu „důvodnost“ v případech, kde je ohrožena samotná podstata ochrany práv druhých osob.

Trestný čin, jehož spáchání má být zabráněno uvalením vazby na podezřelého, musí být „jasně vymezený“ a musí být součástí trestního zákona dotčeného státu. Termín

332 Viz *Ciulla proti Itálii*, č. 1152/84, 22. ledna 1990, Série A č. 182; *Schwabe a M. G. proti Německu*, č. 8080/08 a 8577/08, 1. prosince 2011, § 72.

333 Viz *Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království*, č. 12244/86, 12245/86, 12383/86, 30. srpna 1994, Série A č. 182, § 32; *Murray proti Spojenému království*, č. 14310/88, 28. října 1994, Série A č. 300-A, § 55.

334 Viz *Brogan a další proti Spojenému království*, č. 11209/84, 11234/84, 11266/84 a 11386/85, 29. listopadu 1988, Série A č. 145-B, § 53; *Lawless proti Irsku* (č. 3), č. 332/57, 1. července 1961, Série A č. 3, § 14.

335 Viz *Stögmüller proti Rakousku*, č. 1602/62, 10. listopadu 1969, Série A č. 9, § 4; *Smirnova proti Rusku*, č. 46133/99 a 48183/99, 24. července 2003, § 58, ESLP 2003-IX (výťah); *Becciev proti Moldávii*, č. 9190/03, § 53, 4. října 2005; *Khodorkovskiy proti Rusku*, viz výše, § 12.

336 Č. 12244/86, 12245/86, 12383/86, 30. srpna 1990, Série A č. 182.

„trestný čin“ má však z hlediska Úmluvy autonomní charakter a nezávisí pouze na jeho klasifikaci podle vnitrostátního práva, ale i na jeho skutečné povaze a na přisnosti trestu, který za jeho spáchání může být uložen.<sup>337</sup>

Ve věci *Grauslys proti Litvě* Soud posuzoval námitku stěžovatele, který tvrdil, že v době od 9. října do 5. prosince 1996 nebyl zbaven svobody na základě rozhodnutí vnitrostátního orgánu. Připomenul, že výrazy „zákonný“ či „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ uvedené v článku 5 odst. 1 Úmluvy se v první řadě odvolávají na vnitrostátní právo a vyžadují, aby hmotněprávní i procesní pravidla s ním byla v souladu. „Zákonnost“ zbavení svobody ve smyslu vnitrostátního práva však není vždy rozhodujícím prvkem. Je třeba se přesvědčit i o tom, že zbavení svobody odpovídalo účelu ustanovení článku 5 odst. 1 Úmluvy, tedy že jednotlivce nebyl zbaven svobody ve svévolném řízení. Dále je třeba posoudit, zda vnitrostátní právo samo o sobě bylo v souladu s Úmluvou a zásadami v ní uvedenými. V případě *Jecius proti Litvě* Soud zjistil, že přístup k trestnímu spisu ve smyslu původního ustanovení § 226 odst. 6 trestního řádu či samotná skutečnost, že případ byl předán trestnímu soudu, nebyl „zákonným“ podkladem pro uvalení vazby ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy, a že jím nebylo možno prodloužit nebo nahradit platné nařízení o zbavení svobody stěžovatele vyžadované vnitrostátním zákonem.<sup>338</sup>

• **Zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely předvedení před příslušný orgán** jsou dva samostatné důvody zadržení nezletilého ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy, které by od sebe měly být pečlivě oddělovány. Ve věci *Nielsen proti Dánsku* Soud judikoval, že záruky zakotvené v článku 5 Úmluvy je třeba aplikovat na každého jednotlivce bez ohledu na jeho věk. Nekvalifikoval umístění jedenáctiletého syna v psychiatrické léčebně na základě vůle jeho matky jako „zbavení svobody“ ve smyslu odstavce 1 písm. d). Zohlednil rozsah rodičovských práv ve smyslu práva na rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy a nevyhnutelná omezení, ke kterým jsou rodiče oprávněni, jestliže jejich nezletilé dítě má problémy s dodržováním základních pravidel slušného chování a morálky, a mělo by být hospitalizováno, aby se podrobilo nezbytnému léčení.<sup>339</sup> Ve věci *Bouamar proti Francii*<sup>340</sup> byl stěžovatel postupně devětkrát zadržen pro podezření ze spáchání různých trestných činů na základě předběžného opatření soudou pro nezletilé. Soud, na který se stěžovatel posléze obrátil, judikoval, že článek 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy nebrání vnitrostátnímu soudnímu orgánu nařídít předběžné opatření jako časově omezené podrobení nezletilého zvláštnímu režimu.

337 Viz *Schmautzer proti Rakousku*, č. 15523/89, 23. října 1995, Série A č. 328-A, § 27.

338 Č. 34578/97, 31. července 2000, § 57-64, ESLP 2000-IX.

339 Č. 10929/84, 28. listopadu 1988, Série A č. 144, § 58.

340 Č. 9106/80, 29. února 1988, Série A č. 129.

• **Zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů a tuláků.** Ustanovení článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy umožňuje zadržení a internaci tuláků, jinak osob bez určitého bydliště a bez prostředků na obživu, nevykonávajících žádné povolání,<sup>341</sup> alkoholiků a narkomanů na základě zákona umožňujícího takové zadržení. Nejběžnějšími případy stížností na porušení tohoto ustanovení jsou internace osob duševně nemocných. Obsah termínu „osoba duševně nemocná“ prochází neustálým vývojem, možnosti léčby se zdokonalují a postoj veřejnosti k duševně nemocným osobám se postupně mění.<sup>342</sup> Ustanovení článku 5 odst. 1 písm. e) proto nelze automaticky použít pouze proto, že dotčená osoba zastává zvláštní názory nebo jedná způsobem, jenž ji odlišuje od norem společnosti.<sup>343</sup> S výjimkou naléhavých případů nelze zbavit jednotlivce svobody, není-li na základě lékařského posudku spolehlivě zjištěno, že trpí duševní poruchou. Duševní porucha musí být takového druhu a stupně, jež vyžadují hospitalizaci. Ta může trvat jen tak dlouho, dokud to charakter a intenzita duševní poruchy vyžaduje.<sup>344</sup> Má-li být učiněno zadost zásadám odstavce 1 písm. e) článku 5 Úmluvy, musí být „zbavení svobody“ osoby duševně nemocné provedeno zásadně v nemocnici nebo jiné k tomu určené instituci.<sup>345</sup>

Článku 5 odst. 1 písm. e) se dovolával stěžovatel ve věci *Enhorn proti Švédsku*.<sup>346</sup> Byl homosexuální orientace a v roce 1994 u něj byla zjištěna přítomnost viru HIV, kterým nakazil devatenáctiletého muže, se kterým měl první pohlavní styk v roce 1990. V září 1994 vydal krajský hygienik proti stěžovateli rozhodnutí podle zákona o nakažlivých nemocech, v němž uvedl, že stěžovatel nesmí mít pohlavní styk, aniž by nejprve partnera informoval o své nákaze. Musí používat kondom a musí se zdržet konzumace takového množství alkoholu, které by mohlo ovlivnit jeho ovládání se a vystavit tak ostatní riziku nákazy HIV. Bude-li se stěžovatel podrobovat očkování, operaci, krevnímu testu, musí oznámit svoji nákazu lékařskému personálu. Musí rovněž informovat svého zubního lékaře. Stěžovatel musel navštěvovat svého ošetřujícího lékaře a dodržovat termíny návštěv stanovených krajským hygienikem. Protože stěžovatel přestal pravidelně hygie-

341 Viz *De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgii*, č. 2832/66, 2835/66, 2899/66, Série A č. 12, § 68.

342 Viz *Rakevich proti Rusku*, č. 58973/00, § 26, 28 října 2003.

343 Viz *Ashingdane proti Spojenému království*, 28. května 1985, Série A č. 93.

344 Viz *Johnson proti Spojenému království*, 24. října 1997, č. 22520/93, § 60, ESLP 1997-VII; *Stanev proti Bulharsku [velký senát]*, č. 36760/06, § 145, 17. ledna 2012, ESLP 2012; *X. proti Finsku*, č. 34806/04, 3. července 2012; *Hutchison Reid proti Spojenému království*, č. 50272/99, § 48, ESLP 2003-IV; *Shtukaturov proti Rusku*, č. 44009/05, § 114, 27. března 2008; *Kallweit proti Německu*, č. 17792/07, § 45, 13. ledna 2011.

345 Viz *Ashingdane proti Spojenému království*, č. 8225/78, 28. května 1985, § 44, Série A č. 93; *Aerts proti Belgii*, č. 25357/94, 30. července 1998, § 46, ESLP 1998-V; *Hutchison Reid proti Spojenému království*, viz výše, § 49; *Brand proti Nizozemí*, č. 49902/99, § 62, 11. května 2004; *Haidn proti Německu*, č. 6587/04, § 78, 13. ledna 2011.

346 Č. 56529/00, 25. ledna 2005, ESLP 2005-I.

nika navštěvovat, v únoru 1995 nařídil správní soud jeho hospitalizaci, jež mohla být prodloužena až na tři měsíce. Stěžovatele do nemocnice dopravila policie 16. března 1995. Několikrát z nemocnice uprchl, ale policie ho vždy našla. V prosinci téhož roku hygienik rozhodl o prodloužení jeho hospitalizace. Od roku 2002 byl jeho pobyt znám, ale stěžovatel byl ponechán na svobodě.

Před Soudem tvrdil, že rozhodnutí o povinné izolaci a jeho nedobrovolná hospitalizace byla v rozporu s článkem 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Soud konstatoval, že základními kritérii při posuzování zákonnosti zbavení osoby svobody za účelem zabránit jí v šíření nakažlivé nemoci je to, zda toto šíření je nebezpečné pro zdraví nebo bezpečnost veřejnosti a zda zbavení svobody nakažené osoby je poslední možností, jak šíření nemoci zabránit, když se jiná opatření ukázala jako nedostatečná.<sup>347</sup> Podle jeho názoru bylo nepochybné, že v daném případě bylo první kritérium splněno, neboť virus HIV je znám svou nebezpečností pro zdraví veřejnosti. Při zvažování, zda hospitalizace byla skutečně jedinou účinnou možností, jak v šíření nákazy zabránit, Soud došel k závěru, že nucená izolace stěžovatele nebyla poslední možností, jak zamezit, aby neroznášel virus HIV, když zohlednil skutečnost, že stěžovatel během sedmi let nedobrovolně strávil v nemocnici téměř jeden a půl roku.

Částečně odlišnou kategorií „osob duševně nemocných“ jsou alkoholici. Soud judikoval, že článek 5 Úmluvy neumožňuje pouze omezení svobody „alkoholiků“ v úzkém smyslu slova jako osoby v klinickém stavu alkoholismu. Osoby, které nejsou lékařsky diagnostikovány jako alkoholici, ale jejichž činnost a chování pod vlivem alkoholu narušuje veřejný pořádek nebo ohrožuje je samotné, mohou být zbaveny svobody za účelem ochrany veřejnosti nebo jejich vlastních zájmů, jako zdraví nebo osobní bezpečnost. Toto ustanovení však nedovoluje omezení svobody jednotlivce pouze proto, že pije alkohol.<sup>348</sup>

V případě *H. D. proti Polsku* byla stěžovatelka, diabetička, zadržena policií ve vlaku, když si stěžovala, že upadá do hypoglykemického komatu. Policista se však domníval, že je jen pod vlivem alkoholu a stěžovatelku zadržel podle § 40 zákona o boji proti alkoholismu, které podmiňuje zbavení svobody tím, že dotyčná osoba musí být ve stavu intoxikace a že její jednání ohrožuje samu sebe a okolí na životě či na zdraví. V daném případě Soud neshledal, že by námitka stěžovatelky o nezákonnosti jejího zbavení svobody byla opodstatněná. Zjistil, že byla vyšetřena lékařem, který potvrdil její intoxikaci a doporučil, aby byla převezena na několik hodin na záchytku. Navíc v průběhu trestního řízení nikdy nepopírala, že poté, co ji policista ve vlaku probudil, jednala agresivně.

347 Viz *Witold Litwa proti Polsku*, č. 26629/95, § 78, ESLP 2000-III; *Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, § 46, ESLP 2000-X; *Stanev proti Bulharsku*, viz výše, § 143.

348 Viz *Witold Litwa proti Polsku*, viz výše, § 61-62; *Hilda Hafsteinsdóttir proti Islandu*, č. 40905/98, § 42, 8. června 2004.



• **Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nedovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání** dovolené ustanovením článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy musí být nařízeno v souladu se zákonem a nesmí být svévolné. Zbavení svobody podle tohoto ustanovení lze ospravedlnit pouze tehdy, jestliže vyhošťovací řízení probíhá.<sup>349</sup> Není-li vedeno s náležitou pečlivostí, vyhošťovací vazba přestává být v souladu s Úmluvou.<sup>350</sup>

Délku vyhošťovací vazby Soud zkoumal ve věci *Singh proti České republice*, v níž konstatoval, že doba, kterou stěžovatel ve vazbě strávil, totiž od 11. srpna 1998 do 11. února 2001, byla v rozporu s požadavky článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

• **Ve smyslu článku 5 odst. 2 Úmluvy má každá zatčená osoba právo být neprodleně seznámena s důvody svého zatčení, a to v jazyce, kterému rozumí.** Informace musí být jasná, dostatečně podrobná, aby mohl zatčený rozporovat zákonnost zbavení svobody před soudem, jak mu to umožňuje článek 5 odst. 4 Úmluvy.<sup>351</sup> Jde-li o zatčení pro podezření ze spáchání trestného činu, informace o důvodech nemusí mít zvláštní formu. Jde-li o zadržení ve smyslu odst. 1 písm. f) článku 5 Úmluvy, informace může být i méně podrobná.

Termín „neprodleně“ je Soudem zkoumán vždy s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu.<sup>352</sup> V případě *Čonka proti Belgii*<sup>353</sup> Soud neshledal porušení článku 5 odst. 2, když byli stěžovatelé obsáhle seznámeni s důvody ihned po zadržení a když jim byly důvody písemně doručeny dva dny po zajištění. Porušení bylo naopak shledáno v případě *Shamayev a další proti Gruzii a Rusku*,<sup>354</sup> když stěžovatelům, zadrženým za účelem extradice, nebyla podána žádná informace během čtyř dnů po jejich zadržení. Podobně v případě *Leva proti Moldávii*<sup>355</sup> čekali stěžovatelé na informaci o důvodech jejich odnětí svobody tři dny, což opodstatnilo konstatování Soudu o porušení článku 5 odst. 2 Úmluvy.

• **Stížností na porušení článku 5 odst. 3 Úmluvy, který garantuje zatčenému, aby byl předveden před soudce nebo jinou úřední osobu a aby byl v přiměřené lhůtě souzen nebo propuštěn na svobodu,** je poměrně mnoho. Platí, že doba, kterou toto ustanovení pokrý-

349 Viz *Rustamov proti Rusku*, č. 11209/10, 3. července 2012, § 159.

350 Viz *Shamsa proti Polsku*, č. 45355/99, 45357/99, 23. listopadu 2003; *Saadi proti Spojenému království [velký senát]*, č. 13229/03, 2. ledna 2008, § 74, ESLP 2008.

351 Viz *Nechiporuk a Yonkalo proti Ukrajině*, č. 42310/04, § 208, 21. dubna 2011; *Lutseno proti Ukrajině*, č. 6492/11, 3. července 2012; *Leva proti Moldávii*, č. 12444/05, § 61, 15. prosince 2009.

352 Viz *Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království*, č. 12244/86, 12245/86, 12383/86, 30. srpna 1990, § 40, Série A č. 182, *Bordovski proti Rusku*, č. 49491/99, § 55-56, 8 února 2005, *Gasinš proti Lotyšsku*, č. 69458/01, § 52, 19 července 2011; *Kortesis proti Recku*, č. 60593/10, 12. června 2012, § 58.

353 Č. 51564/99, 5. února 2002, ESLP 2002-I.

354 Č. 36378/02, 12. dubna 2005, ESLP 2005-III.

355 Č. 12444/05, 15. prosince 2009.

vá, začíná okamžikem, kdy je dotčený zatčen, a končí v momentě jeho propuštění na svobodu během probíhajícího trestního řízení,<sup>356</sup> případně rozsudkem prvoinstančního soudu.<sup>357</sup> Možné propuštění na svobodu může být podmíněno zárukou, že se dotčená osoba dostaví k přelíčení. Záruka může spočívat v zadržení cestovních dokumentů či v zaplacení kauce. Soud či jiná úřední osoba nemají povinnost návrh obviněného či obžalovaného na zaplacení kauce přijmout. Odmítnutí takového návrhu musí však být odůvodněno.<sup>358</sup>

Přiměřenost doby trvání vazby se neposuzuje abstraktně, nýbrž v závislosti na okolnostech každého případu. Pokračování vazby je ospravedlněno pouze tehdy, jestliže konkrétní skutečnosti ukazují na skutečný požadavek veřejného zájmu, který převažuje nad pravidlem respektování osobní svobody.<sup>359</sup> Na prvním místě přísluší vnitrostátním orgánům, aby dohlížely na to, že vazba obviněného nepřesáhne přiměřenou mez. Pro tento účel musejí posoudit všechny okolnosti, které mohou ukázat nebo vyvrátit existenci uvedeného požadavku veřejného zájmu, odůvodňujícího – s ohledem na presumpci nevinu – výjimku z pravidla respektování osobní svobody, a uvést je ve svých rozhodnutích týkajících se žádosti o propuštění na svobodu. Především na základě odůvodnění uvedených v těchto rozhodnutích, jakož i na základě nesporných skutečností uvedených dotčenou osobou, Soud rozhodne o porušení či neporušení článku 5 odst. 3 Úmluvy.

• Článek 5 odst. 4 Úmluvy zaručuje osobám zbaveným svobody, aby o zákonnosti jejich zbavení svobody bylo **urychleně rozhodnuto soudem a aby bylo případně nařízeno jejich propuštění na svobodu.**<sup>360</sup> Řízení musí mít soudní charakter a musí poskytnout dotčené osobě procesní záruky podle druhu zbavení svobody, o který jde,<sup>361</sup> nemusí však skýtat stejné záruky jako ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy. Urychlené rozhodnutí je zejména žádáno v případech, kdy je dotčený ve vazbě během trestního řízení.<sup>362</sup> Řízení iniciované na žádost dotčeného může jistým způsobem „nahradit“ řízení o návrhu prokurátora o prodloužení vazby, neboť soud v něm zkoumá, zda jsou důvody vazby stále platné.<sup>363</sup> Lhůta ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy začíná podá-

356 Viz *Idalov proti Rusku* [velký senát], č. 5826/03, 22. května 2012, ESLP 2012, § 112; *Wemhoff proti Německu*, č. 2122/64, 27. června 1968, § 9, Série A č. 7; *Labita proti Itálii*, viz výše, § 145 a 147; *Ječius proti Litvě*, viz výše, § 44.

357 Viz výše, část týkající se článku 5 odst. 1 písm. a) a c) Úmluvy.

358 Viz *Puntzelt proti České republice*, viz výše.

359 Viz *Erdem proti Německu*, č. 38321/97, 5. července 2001; *Labita proti Itálii*, viz výše; *Kudla proti Polsku*, viz výše.

360 Viz *Baranowski proti Polsku*, č. 28358/95, § 68, ESLP 2000-III; *Alikhonov proti Rusku*, č. 35692/11, 31. července 2012, § 60.

361 Viz *Rehbock proti Slovinsku*, č. 29462/95, 28. listopadu 2000, § 84, ESLP 2000-XII.

362 Viz *Iłowiecki proti Polsku*, č. 27504/95, § 76, 4. října 2001.

363 Viz *Grauzinis proti Litvě*, č. 37975/97, § 33, 10. října 2000; *Wloch proti Polsku*, č. 27785/95, § 125 a násl., ECHR 2000-XI; *Telecki proti Polsku* (roz.), č. 56552/00, 3. července 2003.

ním žádosti či stížnosti k soudu a končí dnem, kdy bylo stěžovateli nebo jeho právnímu zástupci doručeno rozhodnutí, pokud není vyhlášováno veřejně. K porušení tohoto ustanovení Soud došel například v již zmiňované věci *Singh proti České republice*, kde o stěžovatelských žádostech o propuštění na svobodu soudy rozhodovaly přes tři měsíce.

• **Pátý odstavec článku 5 Úmluvy zaručuje právo na náhradu těm, kteří utrpěli škodu zatčením nebo zbavením svobody v rozporu s některým odstavcem článku 5 Úmluvy.**

Toto ustanovení bude respektováno, jestliže dotčená osoba může žádat odškodnění v důsledku odnětí svobody za podmínek, které porušují jedno z práv uvedených v odstavcích 1 až 4 článku 5 Úmluvy.<sup>364</sup> Právo na odškodnění uvedené v článku 5 odst. 5 tedy předpokládá, že bylo konstatováno porušení jednoho z odstavců vnitrostátním orgánem nebo Soudem. Výkon tohoto práva přitom musí být zajištěn dostatečně jistým způsobem.<sup>365</sup> Soud konstatuje porušení pátého odstavce pouze tehdy, jestliže vnitrostátní právní systém odškodnění nepřiznává.<sup>366</sup>

Ve věci *N. C. proti Itálii* se Soud zabýval námitkou stěžovatele, že nebyl odškodněn za údajně nezákonnou vazbu, když trestní řízení vedené proti němu pro trestný čin korupce a zneužití pravomoci skončilo jeho osvobozením. K otázce, zda o jeho vině existovaly vážné důkazy, Soud podotkl, že orgány činné v trestním řízení neučinily na základě těchto skutečností žádný nesprávný závěr a nebyl proto důvod pochybovat o tom, že orgány činné v trestním řízení měly dostatek důvodů se domnívat, že se stěžovatel trestného činu dopustil. K nebezpečí, že se stěžovatel na svobodě dopustí dalších trestných činů, se soudce vyjádřil v rámci předběžného vyšetřování. Uvedl, že stěžovatel byl technický ředitel společnosti a tedy v postavení, které by mu umožňovalo pokračovat v trestné činnosti. Za daných okolností závěr orgánů činných v trestním řízení, že zde bylo nebezpečí, že stěžovatel bude pokračovat v trestné činnosti, nebylo svévolné. Soud proto konstatoval, že článek 5 odst. 5 nebyl porušen.<sup>367</sup>

364 Viz *Wassink proti Nizozemí*, č. 12535/86, 27. září 1990, Série A č.185-A, § 38; *Houtman a Meeus proti Belgii*, č. 22945/07, § 43, 17. března 2009; *Stanev proti Bulharsku* [velký senát], č. 36760/06, 17. ledna 2012, ESLP 2012.

365 Viz *Ciulla proti Itálii*, č. 11152/84, 22. února 1989, § 44, Série A č. 148; *Sak k a další proti Turecku*, č. 23878/94, 23879/94, 23880/94, 23881/94, 23882/94 a 23883/94, 26. listopadu 1997, § 60, ESLP 1997-VII.

366 Viz *Brogan a další proti Spojenému království*, č. 11209/84, 11234/84, 11266/84 a 11386/85, 29. listopadu 1988, § 66-67, Série A č. 145-B.

367 Č. 24952/94, 11. ledna 2001, ESLP 2001-X.

## 2. PRÁVA VZTAHUJÍCÍ SE K DUCHOVNÍ SVOBODĚ JEDNOTLIVCE

### I. PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ SOUKROMÉHO A RODINNÉHO ŽIVOTA – ČLÁNEK 8 ÚMLUVY

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinů, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Ustanovení článku 8 Úmluvy zahrnuje čtyři oblasti života jednotlivce: soukromý život, rodinný život, obydlí a korespondenci. Společným jmenovatelem všech zásahů do těchto práv je, že musí být zákonné, sledovat jeden z legitimních cílů zmíněných v druhém odstavci tohoto ustanovení a být nezbytné v demokratické společnosti, tedy přiměřené sledovanému cíli či cílům.

• **Právo na respektování soukromého života.** Stát chrání toto právo – stejně jako tři další práva obsažená v článku 8 Úmluvy – dvojím způsobem: výkonem tzv. pozitivní povinnosti vedoucí k zabraňování zásahům, nebo nápravou zásahů, ke kterým již došlo. Spektrum stížností, jejichž předmětem je zásah do práva na respektování soukromého života, je velmi široké.

Problematikou určování otcovství se Soud zabýval ve věci *Shofman proti Rusku*.<sup>368</sup> Podle vnitrostátního zákona mohl muž popřít otcovství do jednoho roku ode dne, kdy se dozvěděl, že byl matkou uveden jako otec jejího dítěte. Tato lhůta však v tomto případě marně uplynula a on tak otcovství již nemohl popřít. Obrátil se na Soud s námitkou porušení článku 8 Úmluvy. Soud již dříve judikoval, že zavedení promlčecí lhůty na zahájení řízení o otcovství je ospravedlněno snahou zajistit právní jistotu v rodinných vztazích a chránit zájmy dítěte.<sup>369</sup> Připomněl, že ve věci *Yildirim proti Rakousku* shledal, že „jakmile vypršela promlčecí lhůta, aby mohl otec zpochybnit otcovství, byla větší váha přiznána zájmům dítěte než zájmům otce na popření otcovství“. Tento závěr byl však učiněn v případech, kdy otec s jistotou věděl, nebo měl důvody se domnívat, že nebyl otcem dítěte od prvního dne jeho života, ale z důvodů nesouvisejících se zákonem jako takovým nepodnikl žádné kroky k popření otcovství v zákonné lhůtě.<sup>370</sup> V projednávaném přípa-

368 Č. 74826/01, 24. listopadu 2005.

369 Viz *Rasmussen proti Dánsku*, č. 8777/79, 27. listopadu 1984, Série A č. 87; *Mikulic proti Chorvatsku*, č. 53176/99, 7. února 2002, § 64-66, ESLP 2002-I.

370 Č. 34308/96 (roz.), 19. října 1999.

dě byla rozhodovací pravomoc vnitrostátních soudů vymezena zákonem o manželství a rodině. Příslušná ustanovení mohla přiměřeně zajistit zájmy manžela, který, když se dověděl o narození dítěte, jež nebylo jeho, mohl učinit volbu a buď přijmout právní domněnku otcovství, nebo jej napadnout u soudu. To však neřešilo situaci manželů, kteří se o biologické realitě nedozvěděli do jednoho roku po zápisu narození dítěte. Vláda nevysvětlila, proč by mělo být „nezbytné v demokratické společnosti“ zavedení neměnné promlčení lhůty bez ohledu na vědomí domnělého otce o okolnostech zpochybňujících jeho otcovství a neučinit z této lhůty žádné výjimky. Podle judikatury Soudu není situace, při které je dovoleno, aby právní domněnka převažovala nad biologickou a společenskou realitou, aniž by byl brán zřetel jak na zjištěné skutečnosti, tak na přání dotčených osob, slučitelná s povinností zajistit účinné „respektování“ soukromého a rodinného života, i když se přihlédne k míře uvážení, která je ponechána státu.<sup>371</sup> Soud konstatoval, že skutečnost, že stěžovatel nemohl popřít otcovství, protože nezjistil, že nemusí být otcem dítěte, do jednoho roku, co se dozvěděl o zápisu o narození dítěte, nebyla přiměřená sledovanému cíli. Nebylo tak dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem na ochraně právní jistoty v rodinných vztazích a právem stěžovatele nechat přezkoumat právní domněnku jeho otcovství ve světle biologických důkazů. Podobnou tematikou se Soud zabýval i v dalších stížnostech, které mu byly posléze předloženy.<sup>372</sup>

Dalším, spíše paradoxním případem zásahu do práva na respektování soukromého a rodinného života se Soud zabýval ve věci *Znamenskaja proti Rusku*. V roce 1997 stěžovatelka otěhotněla. V noci 1. srpna 1997, v 35 týdnu těhotenství, došlo k nitroděložnímu poškození plodu v souvislosti s nedostatečným příívodem kyslíku a dne 4. srpna 1997 stěžovatelka porodila mrtvého chlapce, kterého se rozhodla pohřbit. Mrtvé dítě bylo dne 13. srpna 1997 zaregistrováno na matrice. Pan Z., který byl manželem stěžovatelky, než se dne 25. března 1997 rozvedli, byl zapsán jako otec dítěte v rodném listu i v matrice. Stěžovatelka uvedla, že biologickým otcem dítěte je pan G., se kterým žila od roku 1994. Pan G. se na dítě těšil a mluvil o jejich budoucím synovi jako o svém. Nemohli však podat společné prohlášení o otcovství, protože pan G. byl dne 20. června 1997 uvězněn a stěžovatelka neměla po tomto datu k partnerovi přístup. Dne 12. října 1997 pan G. ve vězení zemřel. Stěžovatelka odmítla napsat příjmení svého bývalého manžela na náhrobek dítěte a nechala ho prázdný. Dne 10. srpna 2000 se obrátila na soud, aby určil otcovství pana G. k jejímu dítěti a změnil jeho příjmení. Bývalý manžel zemřel v listopadu 2000. Soud rozhodl, že mrtvě narozené dítě nezískalo občanská práva a zákon o rodině pamatoval pouze na živé děti. Zastavil řízení, proto-

371 Viz *Kroon a další proti Nizozemí*, č. 18535/91, 27. října 1994, Série A č. 297-C.

372 Viz *Backlund proti Finsku*, č. 36498/05, 6. července 2010; *Gronmark proti Finsku*, č. 17038/04, 6. července 2010; *Phinikaridou proti Kypru*, č. 23890/02, 20. prosince 2007; *Pascaud proti Francii*, č. 19535/08, 16. června 2011; *Paulik proti Slovensku*, č. 10699/05, 10. října 2006.

že žalobu stěžovatelky nebylo možno v občanskoprávním řízení projednat. Soud, na který se stěžovatelka posléze obrátila, připomněl, že již při mnoha příležitostech rozhodl, že spory týkající se jmen a příjmení spadají pod ustanovení článku 8 Úmluvy.<sup>373</sup> V daném případě však spočívalo jádro stížnosti v nemožnosti změnit jméno po otci a příjmení mrtvě narozeného dítěte tak, aby odpovídalo jeho biologickému původu, což podle názoru Soudu bylo v rozporu s ustanovením článku 8 Úmluvy.

Toto ustanovení se jistě v soukromoprávní sféře dotýká problematiky sexuální orientace. Odmítnutí svěřit dítě do péče rodiči, který měl homosexuální vztah, Soud zkoumal ve stížnosti *Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku*, a konstatoval porušení článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.<sup>374</sup>

Homosexuální orientace a na jejím základě propuštění z armády byla předmětem stížností *Smith a Grady proti Spojenému království*<sup>375</sup> a *Lustig-Prean a Beckett proti Spojenému království*.<sup>376</sup> Soud judikoval, že sexuální orientace je jeden z nejintimnějších aspektů soukromého života jednotlivce, a zásah do této oblasti musí být řádně odůvodněn. Kritizoval zejména způsob, jakým bylo vyšetřování vedeno vojenskou policií. Stěžovatelům byly kladeny otázky velmi intimního rázu, které se týkaly jejich sexuálních praktik a orientace. Některé z nich byly zvláště indiskrétní a urážlivé. Jednomu ze stěžovatelů byla prohledána skříň a zabaveny pohledy a fotografie, na jejichž obsah byl později tázán. Vojenská policie vypracovala zprávu o homosexualitě každého ze stěžovatelů a souvisejících otázkách. Dalšímu stěžovateli byl prohledán byt a zabaveny jeho osobní předměty. Vyslýchány byly i další osoby blízké stěžovatelům. Soud vyzdvihl, že odvolání stěžovatelů mělo vážný dopad na jejich profesní kariéru a budoucnost. Všichni si až do příslušných událostí budovali poměrně dlouhou vojenskou kariéru. Hodnocení všech stěžovatelů před jejich propuštěním bylo velmi pozitivní. Vláda argumentovala, že přítomnost osob homosexuálně orientovaných měla značný negativní dopad na morálku armádních jednotek, a v důsledku toho na bojovou schopnost armády. Soud měl však určité pochybnosti o zprávě komise, o kterou vláda svá tvrzení opírala. Negativní postoje komise odrážely negativní naladění vůči homosexuálům. Soud upozornil na nedostatek konkrétních údajů dokazujících dopad, jaký by na morálku a bojovou schopnost jednotek měla změna politiky státu vůči homosexuálům. Podle jeho názoru vláda přesvědčivě neodůvodnila, proč pokračovala ve vyšetřování i potom,

---

373 Viz *Burghartz proti Švýcarsku*, č. 16213/90, 22. února 1994, Série A č. 280-B; *Sterna proti Finsku*, č. 18131/91, 25. listopadu 1994, Série A č. 299-B; *Guillot proti Francii*, č. 22500/93, 24. října 1996, ESLP 1996-V; viz též *Kemal Taskin a další proti Turecku*, č. 30206/04, 37038/04, 43681/04, 45376/04, 12881/05, 28697/05, 32797/05 a 45609/05, 2. února 2010; *Johansson proti Finsku*, č. 10163/02, 6. září 2007.

374 Č. 33290/96, 21. prosince 1999, ESLP 1999-IX.

375 Č. 37475/97 a 39036/97, 27. září 1999, ESLP 2000-VI.

376 Č. 31417/96 a 32377/96, 27. září 1999.

co stěžovatelé přiznali, že jsou homosexuálně orientovaní. Judikoval, že ani vedené vyšetřování, ani propuštění stěžovatelů z armády nebyly ospravedlněny z pohledu článku 8 odst. 2 Úmluvy.

Problémy dvou stěžovatelek spojených se změnou jejich pohlaví byly předmětem věci *Sheffield a Horsham proti Spojenému království*.<sup>377</sup> Obě se narodily jako osoby mužského pohlaví. První uváděla, že ji lékaři informovali o tom, že jednou z podmínek k provedení operace změny pohlaví je rozvod. Do té doby totiž žila v manželství, ze kterého se jí narodila dcera. Po operaci jí soud zakázal se s dcerou stýkat, když podle jeho názoru udržování styku s transsexuální osobou nebylo v zájmu dítěte. Stěžovatelce byl po operaci vydán cestovní pas a řidičský průkaz s jejím novým ženským jménem, ale v rodném listu a dalších databázích bylo i nadále vedeno její původní jméno. Druhá stěžovatelka požádala v roce 1992 Úřad pro sčítání lidu a demografické studie, aby byl změněn originál jejího rodného listu tak, že je osobou ženského pohlaví. Její žádost byla zamítnuta, protože britské právo toto neumožňovalo. Vzhledem k právní situaci ve Velké Británii byla stěžovatelka nucena trvale žít v Nizozemí. Soud, na který se stěžovatelky obrátily se stížností na porušení článku 8 Úmluvy, dospěl k závěru, že nebylo prokázáno, že by pro žalovaný stát z tohoto ustanovení vyplýval pozitivní závazek právně uznat jejich nové pohlaví. Konstatoval proto, že toto ustanovení nebylo porušeno. Svůj názor změnil o několik let později, kdy došlo k posunu v právním stavu a judikatuře v samotné Velké Británii.<sup>378</sup>

Do práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy patří i **životní prostředí**. Otázkou, zda stát zanedbal svou pozitivní povinnost, se zabýval Soud ve věci *Guerra a další proti Itálii*,<sup>379</sup> *Hatton a další proti Spojenému království*,<sup>380</sup> *Roche proti Spojenému království*<sup>381</sup> či *Fadeyeva proti Rusku*.<sup>382</sup>

Právní úprava využívání analýzy DNA byla předmětem stížnosti *S. a Marper proti Spojenému království*.<sup>383</sup> Stěžovatelé v ní kritizovali systém fungování databáze profilů DNA, biologických vzorků a otisků prstů a domáhali se zničení svých vzorků, které jim byly odebrány pro podezření ze spáchání trestných činů. Britská policie totiž mohla odebrat DNA vzorky komukoliv, kdo byl podezřelý ze spáchání trestného činu, i když s tím dotčený nesouhlasil, a přestože nebyl odsouzen nebo dokonce ani obviněn. DNA

377 Č. 22985/93 a 23390/94, 30. července 1998, ESLP 1998-V.

378 Viz *Christine Goodwin proti Spojenému království*, č. 28957/95, 11. července 2002, ESLP 2002-VI.

379 Č. 14967/89, 19. února 1998, ESLP 1998-I (činnost chemické továrny na výrobu hnojiv).

380 Č. 36022/97 [velký senát], 8. července 2003, ESLP 2003-VIII (noční lety nad okolím letiště Heathrow).

381 Č. 32555/96 [velký senát], 19. října 2005, ESLP 2005-X (negativní účinky na zdraví chemických testů prováděných v Porton Dow v letech 1962-1963).

382 Č. 55723/00, 9. června 2005, ESLP 2005-IV (negativní vliv ocelářské továrny a zplodin na zdraví stěžovatelky).

383 Č. 30562/04 30566/04 [velký senát], 4. prosince 2008, ESLP 2008.

dotčené osoby pak již v databázi zůstávala. Soud judikoval, že „obecná a nerozlišující povaha pravomoci uchovávat otisky prstů, buněčných vzorků a profilů DNA osob podezřelých ze spáchání trestných činů, jejichž stíhání však bylo zastaveno, nerespektuje požadavek na rovnováhu mezi vzájemně si zde konkurujícími veřejnými a soukromými zájmy“. Soud považoval zásah do práv stěžovatelů na respektování jejich soukromého života za nikoli nezbytný v demokratické společnosti. Po vydání tohoto rozsudku Velká Británie svou legislativu změnila a omezila databázi jen na osoby, které spáchaly zvlášť závažné trestné činy.

Asistovaná reprodukce je stále častěji skloňovaným tématem. Soud měl možnost vyjádřit se k právním a etickým aspektům tohoto problému ve věci *S. H. a ostatní proti Rakousku*.<sup>384</sup> Podle platné rakouské legislativy je možno realizovat umělé oplodnění in vitro za použití pohlavních buněk neplodného páru, zákon však zakazuje tuto metodu umělého oplodnění, jestliže je zapotřebí dárcovství pohlavních buněk. Stěžovatelé, dva manželské páry trpící neplodností, byli právě v situaci, kdy mohli počít dítě, jehož by jeden z nich byl biologickým rodičem, pouze za pomoci darování vajíčka, resp. spermatu při aplikaci metody mimotělního oplodnění. Bezúspěšně se snažili svůj problém vyřešit před vnitrostátními soudy včetně soudu ústavního, a tak jejich poslední šancí byl Soud, který se vyjádřil zvlášť k dárcovství vajíček a dárcovství spermií. Pokud jde o dárcovství vajíček, uvedl, že ho vláda nepřesvědčila o objektivně relevantním ospravedlnění rozdílu v zacházení mezi páry, kteří asistovanou reprodukcí mohou užít, aniž by jim bylo třeba darovaného vajíčka, a ostatními. Judikoval, že pokud stát do svého právního systému začlení možnost asistované reprodukce, musí vyvážit legitimní zájmy zainteresovaných osob tak, aby byly v souladu s Úmluvou. S odkazem na širokou rozhodovací pravomoc členských států v této oblasti konstatoval, že zákaz dárcovství vajíček nebyl v rozporu s článkem 8 Úmluvy. V souvislosti s dárcovstvím spermií Soud odkázal na rozsudek ve věci *Evans proti Spojenému království*<sup>385</sup> a připomněl, že tam, kde se jedná o významný rozměr existence či identity jednotlivce, je prostor volného uvážení státu omezen. Rozhodl, že zákaz darování spermií rakouským zákonem byl diskriminační, a proto v rozporu s ustanovením článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

• **Právo na respektování rodinného života** je další částí obsahu článku 8 Úmluvy. Není omezeno pouze na vztahy mezi rodiči a dětmi, nýbrž zahrnuje i vztahy vzdálenějších členů rodiny.<sup>386</sup>

Z judikatury Soudu vyplývá, že i v „respektování“ rodinného života je obsažena pozitivní povinnost státu. Tam, kde se opatření týkají rodinných sporů o děti, není na Soudu, aby nahrazoval vnitrostátní úřady v otázkách úpravy styku rodičů s dětmi. Jeho

384 Č. 57813/00 [velký senát], 3. listopadu 2011, ESLP 2011.

385 Č. 6339/05 [velký senát], 10 dubna 2007, ESLP 2007-I.

386 Viz *Bronda proti Itálii*, č. 22430/93, 9. června 1998, ESLP 1998-IV, § 51.



úlohou je posoudit rozhodnutí těchto úřadů z hlediska Úmluvy. Musí určit, zda důvody ospravedlňující přijatá opatření jsou dostatečné z hlediska práva stěžovatele, pokud jde o jeho právo na respektování jeho rodinného života.<sup>387</sup> Toto pravidlo se netýká pouze případů odejmutí dětí a jejich umístění do veřejné péče,<sup>388</sup> ale rovněž případů, kde vznikají spory mezi rodiči a/nebo dalšími členy rodiny dítěte o styk s dítětem nebo o místo jeho pobytu.<sup>389</sup>

Přestože se interpretace jednotlivých ustanovení Úmluvy stále vyvíjí, Soud dosud neakceptoval homosexuální vztah jako vztah rodinný ve smyslu článku 8 Úmluvy. Stanovil, že rodinný život existuje mezi ženou a jejím transsexuálním partnerem, a ženou a jejím dítětem narozeným po umělém oplodnění spermatem od anonymního dárce.<sup>390</sup> Ve věci *Schalk a Kopf proti Rakousku* Soud potvrdil absenci práva osob stejného pohlaví na uzavření manželství, nicméně přelomově judikoval, že soužití homosexuálního páru ve stálém svazku spadá pod termín „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Pokud jde o adopci dítěte homosexuálním párem, Soud i nadále zůstává v tomto ohledu konzervativní. Podle jeho názoru nemožnost „nebiologické matky“ adoptovat dítě své partnerky – biologické matky, není v rozporu s ustanovením článku 8 Úmluvy.

Otázka splnění pozitivní povinnosti státu umožnit rodiči styk s dítětem řešil Soud v poměrně značném počtu případů, Českou republiku nevyjímaje. Uznal, že úloha vnitrostátních soudů je často obtížná v důsledku napjatých vztahů rodičů. Podtrhl však, že nedostatek spolupráce mezi rodiči žijícími odděleně nemůže zprostit úřady jejich pozitivní povinnosti podle článku 8. Úřady mají spíše povinnost přijmout opatření, která mají usmířit sporné zájmy stran, a to zejména s ohledem na zájmy dítěte, které jsou na prvním místě. Podle jeho názoru spolupráce a porozumění všech dotčených osob je vždy důležitou součástí těchto řízení. Vnitrostátní orgány mají učinit vše, aby napomohly této spolupráci, jakékoli donucení musí být omezeno, neboť zájmy, stejně jako práva a svobody všech dotčených, musí být vzaty úvahu.<sup>391</sup>

Zvláštní a rovněž poměrně početnou skupinou jsou stížnosti týkající se vyhoštění.

387 Viz *Olsson proti Švédsku* (č. 1), č. 10465/83, 24. března 1988, Série A č. 130; *M. D. a další proti Maltě*, č. 64791/10, 17. července 2012; *Diamante a Pilliccioni proti San Marinu*, č. 32250/08, 27. září 2011.

388 Viz *Olsson proti Švédsku* (č. 2), č. 13441/87, 27. listopadu 1988, Série A č. 250.

389 Viz *Hokkanen proti Finsku*, č. 19823/92, 23. září 1994, Série č. 299-A.

390 Viz *X., Y. a Z. proti Spojenému království*, č. 21830/93, 22. dubna 1997, ESLP 1997-II.

391 Viz *Zawadzka proti Polsku*, č. 48542/99, 23. června 2005; *Stromblad proti Švédsku*, č. 3684/07, 5. dubna 2012; *Prodělalová proti České republice*, č. 40094/08, 20. prosince 2011; *Bergmann proti České republice*, č. 8857/08, 27. října 2011; *Havelka a další proti České republice*, č. 23499/06, 21. června 2007; *Zavřel proti České republice*, č. 14044/05, 18. ledna 2007; *Andělová proti České republice*, č. 995/06, 28. února 2008; *Patera proti České republice*, č. 25326/03, 26. dubna 2007; *Fiala proti České republice*, č. 26141/03, 18. července 2006; *Koudelka proti České republice*, č. 1633/05, 20. července 2006.

Ačkoli právo na politický azyl nebo trvalý pobyt není Úmluvou ani jejími protokoly garantováno,<sup>392</sup> rozhodnutí o vyhoštění může zasáhnout i do práv zaručených článkem 8 Úmluvy.<sup>393</sup> K zásahu do práva na respektování rodinného života dojde i tehdy, jestliže osoba má v zemi přijetí pevné rodinné zázemí, ve své rodné zemi několik let nebyla a zná jen částečně tamní oficiální jazyk. Soud zkoumá tyto případy velmi pečlivě, s ohledem na cizineckou politiku jednotlivých členských států. Ke konstatování porušení článku 8 Úmluvy Soud proto dochází jen zřídka.

• **Právo na respektování korespondence.** Případy, na kterých má Soud možnost vykládat tuto část článku 8, se týkají osob ve výkonu trestu odnětí svobody.<sup>394</sup> Soud několikrát odsoudil smluvní státy za zadržování korespondence zadržovaného nebo osoby ve výkonu trestu, adresované rodině nebo právnímu zástupci.<sup>395</sup>

Zásahem do práva na respektování „korespondence“ je též odposlech telefonních rozhovorů. Opatření zasahující do tohoto práva je v rozporu s článkem 8 Úmluvy, není-li zákonné, nesleduje jeden či více legitimních cílů vyjmenovaných v odstavci 2 a není-li jejich dosažení nezbytné v demokratické společnosti. Tyto zásady Soud podrobně stanovil a interpretačně rozvinul v rozsudcích *Kruslin a Huvig proti Francii*<sup>396</sup> a *Malone proti Spojenému království*,<sup>397</sup> *Halford proti Spojenému království*,<sup>398</sup> *Kopp proti Švýcarsku*,<sup>399</sup> *Lambert proti Francii*<sup>400</sup> a *Valenzuela Contreras proti Španělsku*.<sup>401</sup>

Ve věci *Rotaru proti Rumunsku*<sup>402</sup> Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy v důsledku nedostatečné v zákoně zajištěné kontroly nad shromažďováním a ukládáním informací rumunskou tajnou policií.

Vzdáleně podobnou materií – domovní prohlídka a zabavení elektronických dat z právní kanceláře stěžovatele – se Soud zabýval ve věci *Robathin proti Rusku*.<sup>403</sup>

• **Právo na respektování obydlí.** Pojem „obydlí“ zahrnuje nejen místo trvalého nebo

392 Viz *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80, 9473/81 a 9474/81, 28. května 1985, § 67, Série A č. 94; *Boujlifa proti Francii*, 21. října 1997, § 42, ESLP 1997-VI; *Üner proti Nizozemí*, č. 46410/99, § 54, ESLP 2006-XII; *Darren Omoregie a další proti Norsku*, č. 265/07, § 54, 31. července 2008.

393 Viz *Moustaquim proti Belgii*, 18. února 1991, § 43, Série A č. 193; *Amrollahi proti Dánsku*, č. 56811/00, § 26, 11. července 2002; *Bajsultanov proti Rakousku*, č. 54131/10, § 78.

394 Viz *Narinen proti Finsku*, č. 45027/98, § 32, 1. června 2004.

395 *Petra proti Rumunsku*, č. 27273/95, 23. září 1999, ESLP 1999-VII; *Idalov proti Rusku*, č. 5826/03 [velký senát], § 201, 22. května 2012, ESLP 2012; *Siorap proti Moldávií*, č. 12066/02, 16. června 2007.

396 Č. 1105/84 a 11801/85, 24. dubna 1990, Série A č. 176-A a 176-B.

397 Č. 8691/79, 2. srpna 1985, Série A č. 82.

398 Č. 20605/92, 25. června 1997, ESLP 1997-III.

399 Č. 23224/94, 25. března 1998, ESLP 1998-II.

400 Č. 23618/94, 24. srpna 1998, ESLP 1998-V.

401 Č. 27671/95, 30. července 1998, ESLP 1998-V.

402 Č. 28341/95, 4. května 2000, ESLP 2000-V.

403 Č. 30457/06, 3. července 2012.

přechodného bydliště, ale i osobní dopravní prostředky a místo výkonu soukromého povolání.<sup>404</sup> Soud se vyslovil i v otázce nedotknutelnosti obydlí,<sup>405</sup> když připustil legitimitu domovních prohlídek za účelem získání důkazů při vyšetřování trestných činů týkajících se finančních machinací<sup>406</sup> nebo za účelem ochrany občanů a demokratických institucí proti teroristickým útokům.

Prohlídka prostor advokátní kanceláře a zabavení dokumentů byla předmětem stížnosti *Golovan proti Ukrajině*.<sup>407</sup> Soud konstatoval, že opatření zasáhlo do profesního života stěžovatele, mělo dopad na jeho reputaci jako advokáta a nutně muselo poškodit velké množství profesních i osobních kontaktů, které navázal během své advokátní praxe. Opatření tak kromě zasažení do stěžovatelova „obydlí“<sup>408</sup> mělo vážný dopad na jeho soukromý život.<sup>409</sup> Soud připomněl, že perzekuce členů advokátních komor zasahuje do samotného systému Úmluvy.<sup>410</sup> Zasahování do profesního tajemství může mít dopad na dobrý chod spravedlnosti, a tudíž na práva zaručená článkem 6 odst. 1 Úmluvy. Domovní prohlídka v prostorách advokátní kanceláře tak musí být vedena pod pečlivým dohledem. Odpovídající zabezpečení jako přítomnost a účinná účast nezávislé osoby musí být vždy zajištěna, aby nebyly zabaveny dokumenty, které s důvodem domovní prohlídky nesouvisí.<sup>411</sup> Takový pozorovatel musí být právně kvalifikovaná osoba, aby se mohla řízení účinně účastnit.<sup>412</sup> Navíc musí být též vázán etickou zásadou privilegia vztahu právník-klient, aby mohl zaručit ochranu neveřejných dokumentů a práv třetích osob. Konečně, pozorovatel musí mít odpovídající pravomoci, aby mohl zabránit jakémukoli zásahu do advokátovy profesní mlčenlivosti.<sup>413</sup> V případě pana Golovana Soud konstatoval, že ukrajinský právní systém neumožňoval zajištění shora uvedených podmínek a konstatoval proto porušení článku 8 Úmluvy.

404 Viz *Niemietz proti Německu*, č. 13710/88, 16 prosince 1992, Série A č. 251-B; *Xavier Da Silveira proti Francii*, č. 43757/05, 21. ledna 2010; *Buck proti Německu*, č. 41604/98, 28. dubna 2005; *Iliya Stefanov proti Bulharsku*, č. 65755/01, 22. května 2008; *Sallinen a další proti Finsku*, č. 50882/99, § 70-72, 27. září 2005; *Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku*, č. 74336/01, 16. října 2007, § 43-45, ESLP 2007-IV.

405 Viz *Chappell proti Spojenému království*, č. 10461/83, 30. března 1989, Série A č. 152.

406 Viz *Funke proti Francii*, č. 10828/84, 25. února 1993, Série A č. 256-A.

407 Č. 41716/06, 5. července 2012.

408 Viz *Özpinar proti Turecku*, č. 20999/04, § 45 a 46, 19. října 2010.

409 Viz *Heino proti Finsku*, č. 56720/09, § 33, 15. února 2011.

410 Viz *Elci a další proti Turecku*, č. 23145/93 a 25091/94, § 669, 13. listopadu 2003.

411 Viz *André a další proti Francii*, č. 18603/03, 24. července 2008, § 43-44; *Aleksanyan proti Rusku*, č. 46468/06, § 214, 22. prosince 2008.

412 Viz *Iliya Stefanov proti Bulharsku*, viz výše, § 43; *Kolesnichenko proti Rusku*, č. 19856/04, § 34, 9. dubna 2009.

413 Viz *Wieserva Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku*, viz výše, § 62.

## II. PRÁVO UZAVŘÍT MANŽELSTVÍ – ČLÁNEK 12 ÚMLUVY

„Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“

Článek 12 zaručuje právo muže a ženy uzavřít manželství a založit rodinu. Výkon tohoto práva má nezbytně osobní, sociální a právní konsekvence. Je předmětem úpravy vnitrostátního práva, ale veškerá omezení, které by do vnitrostátního právního řádu byla zavedena, nesmí zasáhnout do samotné podstaty tohoto práva.<sup>414</sup> Zásadní povaha práva na uzavření manželství je posílena formulací článku 12. Oproti článku 8 Úmluvy, který je s právem „uzavřít manželství a založit rodinu“ těsně spojen, článek 12 neobsahuje žádný možný důvod k zásahu do tohoto práva státem, který by mohl být odůvodněný druhým odstavcem či nikoli, jako je tomu u článku 8. Soud proto zkoumá, zda zásah do práva na uzavření manželství a založení rodiny byl svévolný nebo nepřiměřený.<sup>415</sup>

V případě *Frasik proti Polsku*<sup>416</sup> se Soud zabýval případem muže, kterému nebylo umožněno uzavřít ve věznicí manželství. Stěžovatel byl vzat do vazby na základě trestního oznámení ženy, která tvrdila, že byla znásilněna, a se kterou měl stěžovatel čtyřletou známost, jež skončila několik měsíců předtím. Od prosince 2000 žádali oba několikrát prokurátora, aby byl stěžovatel propuštěn pod dohledem policie, neboť se usmířili a chtěli uzavřít manželství. Žena při přeličení žádala, aby nemusela svědčit proti stěžovateli. V roce 2001 soud první instance odmítl stěžovateluvu žádost povolit mu uzavřít manželství ve vazební věznicí, neboť podle jeho názoru chtěl zabránit poškozené, aby proti němu svědčila. Soud se též domníval, že vazební věznice nebylo místo vhodné pro konání svatebního obřadu a že upřímnost rozhodnutí páru byla pochybná, když nezoficiálněli svůj vztah již předtím. Stěžovatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody za spáchání trestného činu znásilnění a vyhrožování. Soud nenašel žádný důvod, proč soud první instance zpochybňoval kvalitu vztahu stěžovatele a jeho partnerky a použil své pochybnosti k odůvodnění zamítavého rozhodnutí. Podle jeho názoru je výběr partnera či partnerky a rozhodnutí uzavřít manželství striktně osobní věc. Z pohledu článku 12 Úmluvy vnitrostátní úřady mají pouze zajistit, aby manželství bylo uzavřeno podle platných zákonů, a nikoli bránit muži ve vazbě uzavřít manželský svazek s ženou, kterou si vybral. Odmítnutí se v daném případě navíc neopíralo o žádné zákonné ustanovení, nýbrž o pocity a hodnocení soudce, který tak zasáhl do samotné podstaty práva

414 Viz *B. a L. proti Spojenému království*, č. 36536/02, § 34, 13. září 2005; *Rees proti Spojenému království*, č. 9532/81, 17. října 1986, § 50, Série A č. 106; *Christine Goodwin proti Spojenému království* [velký senát], č. 28957/95, 11. července 2002, § 29, ESLP 2002-VI.

415 Viz *O'Donoghue proti Spojenému království*, č. 34848/07, 14. prosince 2012.

416 Č. 22933/02, 5. ledna 2010, § 90, ESLP 2010 (výňatky).

na uzavření manželství ve smyslu článku 12 Úmluvy. Podobně Soud judikoval ve věci *Jaremowicz proti Polsku*.<sup>417</sup>

Podobně, jak bylo uvedeno v rámci kapitoly věnované právu na respektování rodinného života, právo na uzavření manželství se rovněž dotýká tradičního manželství dvou osob opačného pohlaví. Ve věci *Rees proti Spojenému království*<sup>418</sup> Soud upřesnil, že článek 12 Úmluvy zachycuje schopnost partnerů se rozmnožovat ve „způsobilém věku“. Na tuto zásadu odkázal i ve věci *Sheffield a Horsham proti Spojenému království*,<sup>419</sup> kde připomněl, že článek 12 Úmluvy, zaručující právo na manželství, se vztahuje na tradiční manželství uzavřené mezi dvěma osobami různého biologického pohlaví. Soud zde odkázal i na rozsudek *Cossey proti Spojenému království*,<sup>420</sup> v němž uvedl, že oddanost tradičnímu pojetí manželství, která je článku 12 Úmluvy vlastní, je dostatečným důvodem k pokračování v aplikaci biologických kritérií k určení pohlaví osoby pro účely manželství. Skutečnost, že stěžovatelky nemohly uzavřít manželství po chirurgické změně pohlaví, nebylo Soudem shledáno v rozporu s článkem 12 Úmluvy. Na poslední dva uvedené případy se Soud odvolal při projednávání stížností *Christine Goodwin proti Spojenému království*<sup>421</sup> a *I. proti Spojenému království*.<sup>422</sup>

### III. ROVNOST MEZI MANŽELY – ČLÁNEK 5 PROTOKOLU Č. 7

*„Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.“*

Článek 5 Protokolu č. 7 vyžaduje od státu poskytnout a zajistit vyhovující právní strukturu zaručující manželům rovná práva a povinnosti v takových záležitostech, jako jsou zejména vztahy k jejich dětem.<sup>423</sup> Jestliže stěžovatel kritizuje nikoli vnitrostátní legislativu, nýbrž způsob, jakým ji soudy aplikovaly a interpretovaly, jeho stížnost bude nespíš Soudem zamítnuta jako zjevně neopostatněná.<sup>424</sup> Z dikce tohoto ustanovení je zřejmé, že se aplikuje pouze na oblast občanského práva a neposkytuje tak ochranu v rámci správního a finančního práva, trestního práva, církevního práva.<sup>425</sup>

417 Č. 24023/03, 5. ledna 2012.

418 Viz výše.

419 Viz výše.

420 Viz výše.

421 Viz výše.

422 Č. 25680/94, 11. července 2002.

423 Viz *Cernecki proti Rakousku* (roz.), č. 31061/96, 11. července 2000.

424 Viz *Monory proti Rumunsku* (roz.), č. 71099/01, 17. února 2004; *Iosub Caras proti Rumunsku*, č. 7198/04, 27. července 2006, § 56-57.

425 Viz *Konstantin Markin proti Rusku*, viz výše, § 61.

#### IV. PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ – ČLÁNEK 2 PROTOKOLU Č. 1

*„Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“*

Toto ustanovení zaručuje jednak právo všech na vzdělání, a jednak právo rodičů nezletilých dětí na respektování jejich náboženských a filozofických přesvědčení. Soud zakotvil zásadní principy výkladu článku 2 Úmluvy v rozsudcích *Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku*,<sup>426</sup> *Campbell a Cosans proti Spojenému království*<sup>427</sup> a *Valsamis proti Řecku*.<sup>428</sup> Vyplyvá z nich, že dvojici vět obsažených v článku 2 Protokolu č. 1 nelze vnímat pouze ve vzájemném spojení, ale také ve světle článků 8, 9 a 10 Úmluvy. Cílem druhé věty je zajistit možnost pluralismu ve vyučování, přičemž tohoto účelu musí být vzhledem k roli moderního státu dosaženo primárně prostřednictvím státních škol. Kromě toho článek 2 ukládá státu respektovat přesvědčení rodičů, ať už náboženské, nebo filozofické, a to v celém vyučovacím programu, přičemž sloveso „respektovat“ znamená více než „uznávat“ či „brát v potaz“. Slovo „přesvědčení“ pak není synonymem slov „názory“ či „myšlenky“, ale označuje takové nahlížení na svět, které má určitou míru přesvědčivosti, vážnosti, soudržnosti a důležitosti. Tím, že se státy v rozhodující první větě ustanovení zavázaly neodepřít nikomu právo na vzdělání, přiznaly všem osobám v rámci své jurisdikce právo přístupu do vzdělávacích institucí existujících v daném čase a právo přijímat takto poskytované vzdělání. Podle názoru Soudu z první odpovědnosti rodičů za výchovu a vzdělání dětí plyne povinnost státu respektovat jejich náboženské a filozofické přesvědčení. Jejich právo tak odpovídá jejich odpovědnosti těsně spjaté s užíváním a výkonem práva na výchovu. Jakkoli musejí být zájmy jednotlivce občas podřízeny zájmům celku, demokracie podle názoru Soudu neznamená, že názory většiny musí vždy převážít. Musí naopak být dosaženo rovnováhy, jež zajistí řádné nakládání s menšinami a zabrání jakémukoli zneužívání dominantního postavení. Vytváření školních osnov spadá do pravomoci státu a ani druhá věta článku 2 Protokolu č. 1 státům nezakazuje, aby vyučováním či vzděláváním šířily informace či znalosti mající přímo či nepřímo náboženskou či filozofickou povahu, přičemž rodičům nesvědčí automaticky právo bránit zahrnutí takového předmětu do školních osnov. Na druhé straně však z druhé věty tohoto článku plyne povinnost státu zajistit, aby u předmětů zahrnutých do osnov bylo zaručeno, že dané informace či znalosti jsou poskytovány objektivním, kritickým a pluralistickým způsobem. Stát nesmí provádět jakousi indoktrinaci,

426 Č. 5095/71, 5920/72 a 5926/72, 7. prosince 1976, Série A č. 23, § 50-54.

427 Č. 7511/76 a 7743/76, 25. února 1982, § 36-37, Série A č. 48.

428 Č. 21787/93, 18. prosince 1996, § 25-28, ESLP 1996-VI.

jež by mohla být v rozporu s náboženským a filozofickým přesvědčením rodičů. Konečně, při posuzování národních zákonů pohledem článku 2 Protokolu č. 1 je třeba přihlídnout k reálné situaci, kterou se snaží tato legislativa řešit. Vnitrostátní orgány pak mají povinnost vzhledem k tomu, že nelze vyloučit pochybení učitelů či škol při aplikaci takových zákonů, dohlížet na to, zda náboženské a filozofické přesvědčení rodičů není školami a učiteli přehlíženo s bezohledností, nesoudností či nevhodným proselytismem.

Tyto zásady Soud aplikoval při projednávání věci *Folgero a další proti Norsku*,<sup>429</sup> která se týkala nemožnosti pro dítě a jeho rodiče domoci se plného osvobození z předmětu Křesťanství, víra a filozofie, *D. H. proti České republice*,<sup>430</sup> v níž šlo o diskriminační jednání s romskými dětmi ve zvláštních školách, *Hasan a Eylem Zengin proti Turecku*,<sup>431</sup> *Oršuš a další proti Chorvatsku*<sup>432</sup> či posledně ve věci *Lautsi a další proti Itálii*.<sup>433</sup>

Výklad k ustanovení článku 2 Protokolu č. 1 by nebyl úplný, pokud by nebyl zmíněn případ *Leyla Sahin proti Turecku*,<sup>434</sup> němž se Soud zabýval otázkou, zda bylo nepřipustění studentky medicíny ke zkouškám proto, že nosila muslimský šátek pro ženy, v rozporu s právem na vzdělání ve smyslu tohoto ustanovení. Šlo o první případ, v němž Soud připustil aplikaci článku 2 Protokolu č. 1 na systém univerzitního vzdělávání. Konstatoval neporušení tohoto ustanovení, neboť stěžovatelka věděla, že pokrývky hlavy jsou na univerzitách zakázány a že se vystavuje riziku. Podle jeho názoru byl zákaz přiměřeným prostředkem k ochraně práv a svobod jiných a ochrany veřejného pořádku.

### **3. PRÁVA SPOJENÁ SE SOCIÁLNÍMI A POLITICKÝMI ASPEKTY ŽIVOTA**

#### **I. SVOBODA MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ – ČLÁNEK 9 ÚMLUVY**

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřej-

429 Č. 15472/02, 29. června 2007, ESLP 2007-VII.

430 Č. 57325/00 [velký senát], 13. listopadu 2007, ESLP 2007-IV.

431 Č. 1448/04, 9. října 2007.

432 Č. 15766/03, 16. března 2010, ESLP 2010.

433 Č. 30814/06 [velký senát], 18. března 2011, ESLP 2011.

434 Č. 44774/98 [velký senát], 10. listopadu 2005, ESLP 2005-XI.

*né bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“*

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je základem „demokratické společnosti“. Náboženský rozměr článku 9 je jedním ze základních stavebních kamenů, jež utvářejí identitu věřících a jejich představu o životě. Jedná se ale i o vzácný přínos pro ateisty, agnostiky, skeptiky a nábožensky lhostejné.<sup>435</sup> Jde zde o pluralitu nerozlučně spjatou s takovou společností. Tato svoboda implikuje zejména svobodu stát se či nestat se stoupencem určitého náboženství a svobodu řídit či neřídit se jeho předpisy. Soud uvedl, že v demokratické společnosti, kde uvnitř jedné a téže populace koexistuje několik náboženství, se může ukázat nezbytné tuto svobodu doplnit určitými omezeními, jež jsou způsobilá usmířit zájmy různých skupin a zajistit respektování přesvědčení každého. Role státu jakožto neutrálního a nestranného organizátora výkonu různých náboženských aktivit, kultů a věr, přispívá k veřejnému pořádku, náboženskému smíru a toleranci v demokratické společnosti.<sup>436</sup> Neutralita státu však nebrání tomu, aby jedno náboženství bylo uznáno za státní.<sup>437</sup> Příslušnost k určité náboženské skupině však nesmí jednotlivce handicapovat nebo diskvalifikovat ve společnosti.<sup>438</sup> Příslušnost k náboženství musí být založena na principu fakultativnosti, jeho vyznavatel musí mít možnost kdykoli se rozhodnout z náboženské obce vystoupit.<sup>439</sup> Ačkoli je svoboda vyznání primární otázkou svědomí jednotlivce, zároveň v sobě implikuje svobodu „projevovat svou víru“ sám v soukromí nebo ve společnosti druhých, na veřejnosti a v okruhu těch, které pojí stejná víra. Protože náboženské společnosti tradičně existují v organizované formě, článek 9 je třeba interpretovat ve světle článku 11 Úmluvy, který chrání sdružování před neoprávněnými zásahy státu. Viděno z této perspektivy, právo věřících na svobodu vyznání pokrývá také očekávání věřících, že se mohou svobodně sdružovat bez svévolných zásahů státu. Proto je nezávislá existence náboženských společností nezbytná pro pluralitu v demokratické společnosti, a tím pádem v samém středu ochrany, kterou článek 9 poskytuje. Povinnost státu být neutrální a nestranný, tak, jak byla definována v judikatuře Soudů, se neslučuje s žádnou pravomocí státního orgánu přezkoumávat správnost náboženského vyznání.<sup>440</sup>

Z díkce druhého odstavce článku 9 je zřejmé, že projev náboženského vyznání může být předmětem zásahu ze strany státu pouze tehdy, je-li to nezbytné pro usmíření zájmů

435 Viz *Metropolitan Church of Bessarabia a další proti Moldávii*, č. 45701/99, 13. prosince 2001, § 105, ESLP 2001-XII.

436 Viz *Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii*, č. 27417/95, 27. června 2000, ESLP 2000-VII.

437 *Darby proti Švédsku*, č. 11581/85, 23. října 1990, Série A č. 187.

438 Viz *Hoffman proti Rakousku*, č. 12875/87, 23. června 1993, Série A č. 255-C.

439 Viz *Metropolitan Church of Bessarabia a další proti Moldávii*, viz výše, § 105.

440 Idem.



různých skupin a zajištění respektování přesvědčení každého jednotlivce. V tomto ohledu může stát přistoupením k určitým opatřením, aby zabránil proselytismu. Případem odsouzení pro trestný čin proselytismu se zabýval Soud například ve věci *Larissis a další proti Řecku*.<sup>441</sup> Stěžovatelé, vojáci sloužící u jednotky vzdušných sil a stoupenci letnicové církve, byli odsouzeni pro proselytismus, jehož se měli dopustit vůči třem podřízeným vojákům a několika civilistům. Stěžovatelé namítali, že ustanovení použitého zákona byla vágní na to, aby splňovala požadavek právní jistoty a že jejich odsouzení bylo zásahem do jejich práv na svobodu náboženského vyznání. Soud připustil, že opatření sledovalo legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných a ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti. Článek 9 však nechrání jakýkoli nábožensky motivovaný čin. Nechrání proselytismus, jakým je například nabízení materiálních nebo společenských výhod nebo nadměrný nátlak s cílem získat členy pro určitou církev. Soud připomněl, že při interpretaci článku 9 Úmluvy musí nezbytně přihlížet ke zvláštnostem vojenské služby a důsledkům, které mají pro situaci vojáků.<sup>442</sup> V tomto ohledu Soud poznamenal, že hierarchická struktura typická pro vojenskou službu může dát určitý podtext aspektům vztahů mezi vojáky tím, že podřízený se obtížně vyhýbá nadřízenému, jenž ho oslovuje. To, co je možno v civilním prostředí pokládat za neškodnou výměnu názorů, jež mohou být adresátem svobodně přijaty či odmítnuty, může být v rámci vojenského prostředí vnímáno jako naléhání nebo nadměrný nátlak spojený se zneužíváním moci. Stěžovatelé několikrát oslovili podřízené vojáky s cílem přesvědčit je o vstupu do letnicové církve, přičemž vojáci se cítili být povinni se těchto diskusí účastnit, ačkoli jim nebyly příjemné. Na druhou stranu stěžovatelé svým podřízeným ani nevyhrožovali, ani jim neposkytovali výhody, aby je ovlivnili. Jejich tlak na vojáky byl trvalý. Soud konstatoval, že opatření přijatá vůči stěžovatelům byla opodstatněná, když vedla k ochraně řadových vojáků před nadměrným nátlakem jejich nadřízených, a vzhledem k podmíněnému charakteru trestů, které jim byly uloženy, byla i přiměřená. Mínil však, že tresty nebyly opodstatněné, pokud šlo o proselytismus vůči civilistům, kteří nebyli povinni stěžovatele poslouchat.

Povinnost věznic zajistit odsouzenému přístup k nábožensky nezavadné stravě Soud řešil ve věci *Jakóbski proti Polsku*.<sup>443</sup> Stěžovatel žádal o bezmasou stravu z důvodu svého mahajánského buddhistického náboženství. I vězeňský dermatolog bezmasou dietu doporučil kvůli jeho zdravotním obtížím. Po dobu tří měsíců mu tedy byla podávána dieta „bez vepřového masa“. O několik měsíců později stěžovatele vyšetřil jiný lékař, který žádné zvláštní zdravotní potíže nezjistil a dietu ukončil. Polská buddhistická obec poslala věznic dopis, ve kterém vysvětlila, že mahajánští buddhisté mají vážná morál-

441 Č. 23372/94, 26377/94, 26378/94, 24. února 1998, ESLP 1998-I.

442 Viz *Grigoriades proti Řecku*, č. 24348/94, 25. listopadu 1997, ESLP 1997-VII, § 45.

443 Č. 18429/06, 7. prosince 2010.

ní traumata, pokud jsou nuceni jíst maso. Podle stravovacích pravidel by se měli vyhnout požívání masa, aby rozvíjeli svůj soucit s ostatními živými bytostmi. Spor skončil odpovědí ombudsmana na stěžovatelovu stížnost. V ní bylo stěžovateli sděleno, že správa věznice není povinna připravovat zvláštní stravu, která by vyhovovala jeho požadavkům, když byl jediným buddhistou a příprava by věznicí příliš zatěžovala.

Soud podotkl, že dodržování stravovacích návyků může být považováno za přímý praktický projev víry. V daném měl za prokazané, že rozhodnutí stěžovatele být vegetariánem bylo motivováno náboženstvím a nebylo bezdůvodné. Ačkoli byl Soud připraven připustit, že přijetí zvláštních opatření kvůli jedinému odsouzenému mohlo zvýšit finanční náklady, které by mohly odrazit na péči o ostatní odsouzené, v daném případě tomu tak nebylo. Stěžovatel žádal pouze o bezmasou stravu, což podle názoru Soudu nevyžadovalo zvláštní úpravu či přípravu, ani speciální výrobky. Soud konstatoval, že nebyla nalezena spravedlivá rovnováha mezi zájmy věznice a zájmy stěžovatele, tedy jeho právem projevovat své náboženské přesvědčení formou dodržování obřadů a pravidel buddhistické víry.

Ve věci *Lautsi a další proti Itálii* stěžovatelka vedle zásahu do práva na vzdělání ve smyslu článku 2 Protokolu č. 1<sup>444</sup> tvrdila, že vyvěšování kříže zasáhlo i do její svobody svědomí a náboženského vyznání ve smyslu článku 9 Úmluvy. Soud však porušení tohoto ustanovení neshledal, když prohlásil, že umístováním křížů ve školních třídách nedochází k porušení práva na vzdělání, či práva na náboženskou svobodu.

## II. SVOBODA PROJEVU – ČLÁNEK 10 ÚMLUVY

*„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*

*2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.”*

Judikatura Soudu na poli článku 10 Úmluvy je poměrně bohatá. Tvoří ji jednak stížnosti jednotlivců dotýkající se zejména odsouzení za různé slovní či písemné projevy, jednak stížnosti právnických osob, jako jsou vydavatelé novin. Základní principy, které

---

444 Viz předchozí kapitola.

Soud stanovil, lze shrnout do několika následujících bodů. Svoboda projevu je jedním z podstatných základů demokratické společnosti a jednou z nezbytných podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce. S výhradou druhého odstavce tohoto ustanovení se svoboda projevu vztahuje nejen na „informace“ a „myšlenky“, které jsou příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují. Svoboda projevu je doplněna několika výjimkami, které je nicméně nutné vykládat restriktivně a sama potřeba omezovat ji musí být přesvědčivě odůvodněna. Prívlastek „nezbytný“ znamená, že musí jít o „závažnou společenskou potřebu“. Státy mají určitou rozhodovací volnost zhodnotit, zda tu taková potřeba je nebo není. Jsou ale podrobeny dvojí evropské kontrole: kontrole zákonnosti a kontrole rozhodnutí, která zákon aplikují, a to i tehdy, když pocházejí od nezávislého soudu. Soud má tudíž pravomoc rozhodnout v poslední instanci, zda určité omezení je či není v souladu se svobodou projevu ve smyslu článku 10. Při výkonu této kontroly však nemůže nahrazovat vnitrostátní soudy, ale musí naopak posoudit, zda jsou vnitrostátní rozhodnutí vydána v rozmezí posuzovací volnosti, kterou tyto soudy disponují. To neznámá, že by se Soud musel omezit na to, aby zkoumal, zda žalovaný stát využil posuzovací volnosti v dobré víře, s přiměřenou péčí a racionálně. Musí posoudit sporný zásah z pohledu celého případu, aby zjistil, zda byl či nebyl „přiměřený sledovanému cíli“ a zda se důvody, o které se opírá, zdají být „příléhavé a dostatečné“.

Jak bylo uvedeno výše, článku 10 Úmluvy se nezřídka dovolávají novináři, kteří přicházejí s kritikou politiků, veřejných osob, nebo naopak veřejné osoby a politici, kteří se stali terčem takové kritiky. Stěžovatelem ve věci *Sanocki proti Polsku* byl politik napojený na polskou pravici, v dané době vykonávající funkci starosty města Nysa. V letech 1999 až 2000 otiskl místní deník *Nowa Trybuna Opolska* řadu článků kritizujících městskou radu a činnost starosty. Mezi jinými byl článek nazvaný „Pětkrát více výdajů kvůli ne hospodárnosti: levicová opozice vytýká úřadům v Nyse porušování politiky úsporných opatření a zákonných ustanovení o územních jednotkách“. Stěžovatel odpověděl vlastním článkem uveřejněným v jiném místním deníku, v němž označil články za lživé. Nato společnost *Pro Media Sp.*, vydavatel deníku *Nowa Trybuna Opolska*, obvinila stěžovatele, že poškodil její pověst. Stěžovatel tvrdil, že svým článkem, jehož obsah se pohyboval v mezích práva na svobodu projevu, se bránil proti lživým tvrzením deníku *Nowa Trybuna Opolska*. Soud stěžovateli nařídil uveřejnit v denících *Nowiny Nyskie* a *Nowa Trybuna Opolska* omluvu, zaplatit pokutu ve výši 6000 zlotých dvěma charitativním institucím a uhradit náklady řízení a náklady právního zastoupení navrhovatele. Rozsudek první instance byl potvrzen odvolacím soudem. O dva roky později podal stěžovatel žalobu na vydavatele deníku *Nowa Trybuna Opolska* pro pomluvu v člancích uveřejněných v roce 2001. Soud odsoudil vydavatele a redaktora k zveřejnění omluvy, k zaplacení částky 1500 zlotých neziskové organizaci a k úhradě nákladů řízení a k úhradě výdajů stěžovatele. Odvolací soud odvolání vydavatele zamítl.

Před Soudem stěžovatel tvrdil, že jeho odsouzení zasáhlo do jeho práva na svobodu projevu. Soud poznamenal, že spor stavěl proti sobě osobu politika a novináře. Stěžovatel, který byl v dané době starostou, byl odsouzen k zaplacení pokuty za zásah do pověsti vydavatele deníku. Národní soudy byly toho názoru, že formulace, které použil, jako „tradiční metoda bolševiků, tedy udavačství sdružené se lži“ nebo „Nowa Trybuna Opolska bude brzy na úrovni žumpy“, stejně jako fakt, naznačující, že deník vydával lživé informace, vydavatele ponížily. Přitom sporná prohlášení byla stěžovatelovou reakcí na veřejnou kritiku jeho činnosti starosty. Inkriminované poznámky byly publikovány v rámci otevřené politické debaty mezi vedoucím činitelem a novinářem ve věci otázek veřejného zájmu, totiž věrohodnosti politika a pravdivosti informací uvedených v tisku. V tomto ohledu Soud připomenul, že „svobodné fungování politických debat se nachází v samém středu pojmu demokratické společnosti, který vévodí celé Úmluvě“.<sup>445</sup> Meze přijatelné kritiky vůči politikovi jsou mnohem širší než ty u obyčejného jednotlivce. Politik je nevyhnutelně a vědomě vystaven bedlivé kontrole své činnosti, ať již ze strany novinářů, nebo široké veřejnosti, a musí projevit vyšší míru tolerance.<sup>446</sup> V demokratickém zřízení totiž jednání i opomenutí vlády musí být pod bedlivou kontrolou nejen zákonodárná a soudní moc, ale také veřejného mínění.<sup>447</sup> Politik však musí mít možnost vyjádřit svůj pohled na věc a bránit se, domnívá-li se, že je informace lživá a mohla by uvést veřejné mínění v omyl. Soud proto judikoval, že pokud svoboda projevu novináře v sobě zahrnuje určitou dávku přehánění nebo provokace,<sup>448</sup> politik, který v tisku reaguje na kritiku, musí mít k dispozici tuto možnost dle stejných zásad. Tím, že byl na stěžovatele vržen stín podezření ohledně špatné správy veřejných financí, deník, který takovou informaci zveřejnil, musel z jeho strany očekávat jistou reakci. Podle názoru Soudu měly inkriminované výrazy základ v politickém sporu týkajícím se novinářova hodnocení výkonu moci stěžovatelem, které nepřekročily přijatelnou míru svobody projevu.

Ve věci *Thoma proti Lucembursku*<sup>449</sup> byl stěžovatel novinářem rozhlasové stanice, kde moderoval pořad o životním prostředí, v němž hovořil o problémech se znovuzalesňováním a činil narážky na různé disfunkce. Příslušníci lesní stráže a lesní inženýři proti němu podali žalobu na ochranu osobnosti. Stěžovatel byl odsouzen k zaplacení jednoho symbolického franku a k úhradě nákladů řízení za to, že veřejnost poctivě neinformoval, když citoval kolegu, který ve svém článku napsal, že podle nejmenovaného znalce jsou všichni zaměstnanci Správy vod a lesů až na jednoho úplatní. Před Soudem tvrdil, že jeho odsouzení zasáhlo do jeho práva na svobodu projevu. Soud judikoval, že důvody, na něž odkázali lucemburští soudci, byly slučitelné s legitimním cílem ochrany

445 Viz *Lindens proti Rakousku*, č. 9815/82, 8. července 1986, Série A č. 103, § 42.

446 Viz *Oberschlick proti Rakousku*, č. 11662/85, 1. července 1997, Série A č. 204, § 29.

447 Viz *Incal proti Turecku*, č. 22678/83, 9. června 1998, ESLP 1998-IV, § 54.

448 Viz *Dalban proti Rumunsku*, č. 28114/95, 28. září 1999, ESLP 1999-VI.

449 Č. 38432/97, 29. března 2001, ESLP 2001-III.

pověsti a práv, jakož i presumpce nevinu lesních inženýrů a příslušníků lesní stráže. Cílem zásahu byla „ochrana pověsti nebo práv jiných“. Pro posouzení, zda kritizované zasahování bylo „nezbytné v demokratické společnosti“ pro dosažení tohoto cíle, a tedy pro určení, zda odpovídalo naléhavé společenské potřebě, zda bylo přiměřené sledovanému cíli a zda byly důvody, na něž vnitrostátní orgány odkázaly pro účely jeho ospravedlnění, relevantní a dostatečné, Soud vzal v úvahu velikost země. Podotkl, že i když stěžovatel formuloval své výroky v průběhu pořadu, aniž by je mířil na konkrétní osoby, lesní inženýři a příslušníci lesní stráže byli posluchači vysílání snadno identifikovatelní vzhledem k omezenému počtu zaměstnanců Správy vod a lesů. Podle názoru Soudu tak nebylo nerozumné se domnívat, že stěžovatel vzal přinejmenším zčásti obsah inkriminované citace za svůj, a to s ohledem na jeho komentář v průběhu vysílání. Soud konstatoval, že soudci odvolacího soudu brali zřetel pouze na stěžovatelovu citaci inkriminované pasáže jeho kolegy a dospěli k závěru, že vzal nařčení obsažené v citovaném textu za své tím, že se od něj výslovně nedistancoval. Podle názoru Soudu důvody uvedené soudci nebyly „zvláště závažné“ a způsobilé ospravedlnit sankci vůči novináři. Všeobecné vyžadování, aby se novináři vždy výslovně distancovali od obsahu citace, která by mohla urazit třetí osoby nebo poškodit jejich čest, se neslučuje s úlohou tisku informovat o skutečnostech nebo názorech a myšlenkách. Zásah do výkonu práva stěžovatele na svobodu projevu nebylo „nezbytné v demokratické společnosti“, a použité prostředky byly nepřiměřené sledovanému cíli, tj. ochraně pověsti nebo práv jiných.

Dalšími stížnostmi na porušení tohoto ustanovení byly věci *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m.b.H. (č. 3) proti Rakousku*<sup>450</sup> či *Kobenter a Standard Verlags GmbH proti Rakousku*,<sup>451</sup> *Veideland a další proti Švédsku*,<sup>452</sup> *Axel Springer AG proti Německu*,<sup>453</sup> *Krone Verlag GmbH & Co. KG proti Rakousku*<sup>454</sup> či *Von Hannover proti Německu (č. 2)*.<sup>455</sup>

### III. SVOBODA SHROMAŽĎOVÁNÍ A SDRUŽOVÁNÍ – ČLÁNEK 11 ÚMLUVY

„1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky

450 Č. 15653/02, 66298/01, 13. prosince 2005.

451 Č. 60899/00, 2. listopadu 2006.

452 Č. 1813/07, 9. února 2012.

453 Č. 39954/08 [velký senát], 7. února 2012, ESLP 2012.

454 Č. 27306/07, 19. června 2012.

455 Č. 40660/08, 60641/08, 7. února 2012.

*nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky sil, policie a státní správy.“*

• **Svoboda pokojného shromáždování.** Shromáždování musí mít pokojnou formu. Pojem „pokojný“ je Soudem vykládán restriktivně. Požadavek předběžného souhlasu státního orgánu neodporuje článku 11 Úmluvy, pokud má dbát na řádný průběh shromáždění. Přes sporadicitu stížností podaných na porušování svobody pokojného shromáždování měl Soud příležitost zabývat se velmi zajímavou věcí, v níž šlo o vyvažování svobody shromáždování na hřbitově s právem projevovat náboženské vyznání nerušenou návštěvou hřbitova.<sup>456</sup> Stěžovatelem byl poslanec, jenž ohlásil spolkovému policejnímu ředitelství v Salcburku svůj úmysl na svátek Všech svatých konat shromáždění na salzburském ústředním hřbitově. Připustil, že shromáždění bude probíhat na stejném místě jako shromáždění sdružení „Kameradschaft IV“ na uctění členů SS padlých za války. Stěžovatel očekával účast asi šesti lidí, kteří by drželi nápisy připomínající židovské oběti nebo by je měli připevněny na šatech způsobem, který by nenarušil pietu místa a veřejný pořádek. Přes tato ujišťování bylo shromáždění zakázáno s tím, že by narušovalo veřejný pořádek a bezpečnost. Policejní ředitelství navíc uvedlo, že podobné shromáždění na tomtéž místě ohlásil i jiný poslanec Zelených, jenž ovšem nezaručil, že nedojde k narušení shromáždění Kameradschaft IV. Toto sdružení je registrovaným sdružením, které každoročně pořádá pamětní setkání o svátku Všech svatých, jež z důvodu své povahy veřejného obřadu nevyžaduje podle zákona o shromáždování povolení. Pokud by bylo povoleno shromáždění svolávané stěžovatelem, mohlo by dojít k narušení shromáždění Kameradschaft IV, stejně jako k narušení jiných pietních shromáždění, tedy k situaci podobné neúnosné provokaci, vyjadřující neúctu k vojákům padlým v obou světových válkách.

Stěžovatel před Soudem namítal, že zákazem shromáždění na připomínku židovských obětí porušily rakouské orgány jeho svobodu shromáždování ve smyslu článku 11 Úmluvy. Podle názoru Soudu se v daném případě jednalo o rozpor mezi stěžovatelovou svobodou pokojného shromáždování proti právu jiného sdružení na ochranu před rušením a proti právu návštěvníků hřbitova projevovat své náboženské vyznání. Při výkladu svobody pokojného shromáždování Soud znovu zdůraznil, že zahrnuje pozitivní a negativní závazek smluvního státu.<sup>457</sup> Soud dále připomněl, že z článku 9 Úmluvy vyplývá také povinnost státu chránit svobodu projevoování náboženského vyznání proti aktivitám ostatních osob, jež by ji omezovaly. Při zvažování všech těchto skutečností

456 Viz *Öllinger proti Rakousku*, č. 76900/01, 29. června 2006, ESLP 2006-IX.

457 Viz *Stankov a Sjedenocná makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku*, č. 29221/95 a 29225/95, 2. října 2001, § 87, ESLP 2001-IX; *Plattform „Ärzte für das Leben“ proti Rakousku*, č. 10126/82, 21. června 1998, Série A č. 139, § 32; *Scharsach a News Verlagsgesellschaft proti Rakousku*, č. 39394/98, 13. listopadu 2003, ESLP 2003-XI, § 30.

Soud shledal, že stěžovatelem svolávané shromáždění bylo skutečně zamýšleno jako protidemonstrace namířená proti shromáždění Kameradschaft IV, organizace složené z bývalých členů SS, přičemž souběh místa a času obou shromáždění byl součástí poselství, které chtěl přinést. Zákaz takové protidemonstrace měl hluboký dopad, přičemž samotná ochrana shromáždění členů Kameradschaft IV by nebyla dostatečným ospravedlněním pro takový zásah.

Soud se dále zabýval otázkou, zda byla dostatečným ospravedlněním snaha rakouských úřadů zabránit nepokojům, které by narušily pokojnou atmosféru na hřbitově o svátku Všech svatých. Podle jeho názoru však bylo použité opatření tomuto cíli nepřiměřené, neboť shromáždění nebylo namířeno proti návštěvníkům hřbitova a jejich náboženským projevům, stěžovatel očekával pouze malý počet účastníků a ti chtěli své názory vyjadřovat pokojnými prostředky. Shromáždění tedy nemohlo podstatně zasáhnout pocity návštěvníků hřbitova. Soud proto nesdílel přesvědčení rakouských úřadů o tom, že nebylo možno zabezpečit souběžné konání obou shromáždění při zajištění jejich pokojnosti alternativními způsoby, jako je přítomnost policie oddělující oba tábory. Vnitrostátními orgány mělo být ovšem také přihlédnuto k tomu, že stěžovatel coby poslanec chtěl vyjádřit svůj názor na záležitost veřejného zájmu formou protestu proti shromáždění Kameradschaft IV. Vnitrostátním orgánům se tak nepodařilo najít poctivou rovnováhu mezi rozpornými zájmy a dopustily se porušení článku 11 Úmluvy.

Zákazem pokojného shromažďování se Soud zabýval i ve stížnostech *Genderdoc-M proti Moldávii*<sup>458</sup> nebo *Brega a další proti Moldávii*,<sup>459</sup> zatčením stěžovatele za účast na pokojné demonstraci ve věcech *Hakobyan a další proti Arménii*<sup>460</sup> či *Schwabe a M. G. proti Německu*.<sup>461</sup>

• **Právo na svobodu sdružování.** Pojem „sdružení“ je autonomní: jeho význam v národním právu má pouze relativní hodnotu a je pouhým výchozím bodem pro Soud při projednávání stížností na porušení článku 11 Úmluvy.<sup>462</sup> Právo sdružování se týká jednak zakládání spolků a jiných organizací a účasti v nich, jednak odborových organizací a jejich členství v nich.

Existence odborových organizací je výslovně uznána v člancích 3 a 5 Úmluvy MOP č. 87, jejíž ustanovení jsou zohledňována Soudem při projednávání stížností na porušení článku 11 Úmluvy.<sup>463</sup> Odborové organizace požívají *prima facie* svobodu vytvářet si

458 Č. 9106/06, 12. června 2012.

459 Č. 61485/08, 24. ledna 2012.

460 Č. 34320/04, 10. dubna 2012.

461 Č. 8080/08 a 8577/08, 1. prosince 2011.

462 Viz *Schneider proti Lucembursku*, č. 17080/07, 10. července 2007.

463 Viz *Wilson a Národní unie žurnalistů a ostatní proti Spojenému království*, č. 30668/96, 30671/96 a 30678/96, 2. července 2002, ESLP 2002-V, § 34.

svá vlastní pravidla o členství v nich včetně administrativních otázek. Stejně tak jako zaměstnanec nebo pracovník má mít právo svobodně se rozhodnout, zda vstoupí do odborové organizace, aniž by byl sankcionován nebo podroben omezením, tak odborová organizace by měla mít podobnou svobodu při výběru svých členů. Článek 11 Úmluvy nelze vykládat tak, že ukládá závazek odborovým organizacím a sdružením přijmout každého, kdo si přeje být jejím členem. Pro srovnání, např. náboženské společnosti nebo politické strany mohou obecně upravovat své členství tak, aby přijaly pouze ty, kteří sdílí jejich víru nebo ideály. Podobné právo připojit se k organizaci „pro ochranu svých zájmů“ nelze vykládat jako právo stát se členem organizace bez ohledu na její pravidla: ve výkonu svých práv podle článku 11 odst. 1 musí zůstat svoboda rozhodnout otázky týkající se přijetí a vyloučení ze sdružení ve shodě s pravidly sdružení. Tato základní premisa platí tam, kde je sdružení nebo odborová organizace soukromou a nezávislou institucí a není napojena na stát a jednající v širším smyslu za něj třeba tím, že by pomáhala zajistit požívání práv a svobod.

Vyloučení člena odborové organizace bylo předmětem stížnosti *Spojené sdružení údržbářů lokomotiv a hasičů proti Spojenému království*,<sup>464</sup> v níž stěžovatelkou byla odborová organizace zastupující zejména řidiče vlaků drah. Vyloučila jednoho ze svých členů pro jeho politické názory, které nebyly v souladu s pravidly organizace. Dotčený člen se však obrátil s žalobou na pracovní soud a proces vyhrál. Stěžovatelka pak byla nucena ho přijmout zpět do svých řad. Soud dospěl k závěru, že není přesvědčen o tom, že opatření spočívající ve vyloučení zasáhlo významně do výkonu svobody projevu dotčeného člena nebo jeho svobody vykonávat politickou činnost. Nebylo ani zřejmé, že by utrpěl konkrétní újmu kromě ztráty členství ve sdružení. Jelikož nebyl vázán smlouvou, podle které by nemohl být zaměstnán v určitém podniku, pokud není členem odborové organizace, nevznikla mu žádná újma, pokud jde o zdroj obživy nebo pracovní podmínky. Soud zohlednil skutečnosti, že členství v odborové organizaci je díky historickému pozadí odborových organizací často považováno za základní záruku ochrany pracovníka proti zneužití ze strany zaměstnavatele a má určité pochopení pro názor, že každý pracovník by měl mít možnost vstoupit do odborové organizace (kromě výjimek stanovených v druhém odstavci článku 11).

Jak však bylo uvedeno stěžovatelkou, ta zastupuje všechny pracovníky v kolektivním vyjednávání a nic nenasvědčuje tomu, že v daném případě byl její člen ohrožen nebo nechráněn proti svévolnému nebo nezákonnému jednání ze strany jeho zaměstnavatele. O to větší váhu má právo stěžovatelky vybírat si své členy. Soud podotkl, že z historického hlediska byly odborové organizace ve Spojeném království a všude jinde v Evropě spojeny s politickými stranami nebo hnutími, zejména levicovými. Nejsou to seskupení věnující se politicky neutrálním aspektům blaha svých členů, ale jsou často

---

464 Č. 11002/05, 27. února 2007.



ideologické, pevně se držící svých názorů na sociální a politické záležitosti. Soud nenašel nic, co by naznačovalo, že se stěžovatelka mýlila ve svých závěrech, že politické hodnoty a ideály jejího člena byly v zásadním rozporu s jejími vlastními politickými hodnotami a ideály. Nic též nenaznačovalo, že měla veřejnou povinnost nebo že jí byla přiznána veřejná úloha nebo že využila výhody státního financování, aby mohlo být rozumně požadováno, aby přijala členy k naplnění širších cílů. Soud uzavřel, že došlo k porušení článku 11 Úmluvy.

Odmítnutí zaregistrovat odborové sdružení bylo předmětem stížností *Sindicatul „Pastorul Cel Bun“ proti Rumunsku*,<sup>465</sup> *Demir a Baykara proti Turecku*<sup>466</sup> či *Danilekov a další proti Rusku*.<sup>467</sup>

Právo sdružování se týká i zakládání politických stran. Jednou z poměrně čerstvých stížností, kterými se Soud zabýval, byl případ *Tsonev proti Bulharsku*,<sup>468</sup> v níž stěžovatel napadal skutečnost, že bulharské soudy odmítly zaregistrovat Komunistickou stranu Bulharska, kterou založil spolu s dalšími 49 členy. Poté, co Soud konstatoval, že došlo k zásahu do stěžovatelových práv, že zásah měl zákonný podklad a sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně práv a svobody druhých a národní bezpečnosti, zabýval se otázkou, zda byl též „nezbytný v demokratické společnosti“, jak to ukládá druhý odstavec článku 11 Úmluvy. Na úvod připomněl principy vyplývající z jeho vlastní judikatury. Především skutečnost, že politické strany hrají zásadní roli v zajišťování plurality a správného fungování demokracie.<sup>469</sup>

Vzhledem k tomu, že realizace principu pluralismu je nemožná bez toho, aniž by politická strana mohla volně vyjadřovat své myšlenky a názory, Soud již rovněž konstatoval, že ochrana názorů a svoboda projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy je jedním z cílů svobody sdružování.<sup>470</sup> Tato spojitost hraje zásadní roli zejména v případech, kdy zásah ze strany státních orgánů vůči politické straně je alespoň zčásti reakcí na její postoje a stanoviska.<sup>446</sup> Mimoto, politická strana smí usilovat o změnu právního a ústavního pořádku státu za předpokladu splnění dvou podmínek: jednak použité prostředky musí být po všech stránkách zákonné a demokratické, a jednak musí být navrhovaná změna sama o sobě slučitelná se základními principy demokracie.<sup>471</sup> Vzhledem k zásadní roli, kterou hrají politické strany v řádně fungující demokracii, musí být výjimky uvedené v druhém odstavci článku 11 v případě politických stran vykládány restriktivně, když

465 Č. 2330/09, 31. ledna 2012.

466 Č. 34503/97 [velký senát], 12. listopadu 2008, ESLP 2008.

467 Č. 67336/01, 30. července 2009.

468 Č. 45963/99, 13. dubna 2006.

469 Viz *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, č. 19392/92, 30. listopadu 1998, ESLP 1998-I, § 42-43; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Urgureanu proti Rumunsku*, č. 46626/99, 3. února 2005, ESLP 2005-1 (výňatky), § 44.

470 Viz *Gozelik a další proti Polsku*, č. 44158/98, 17. února 2004, 2004-I, § 91.

471 Viz *Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden v. Bulharsko*, viz výše, § 85 *in fine*.

pouze přesvědčivé a závažné důvody mohou ospravedlnit omezení svobody sdružování.<sup>472</sup> Při rozhodování, zda byla naplněna podmínka nezbytnosti ve smyslu článku 11 odst. 2 Úmluvy, mají smluvní strany pouze omezenou míru posuzovací volnosti, která jde ruku v ruce s pečlivým evropským dohledem, jež pokrývá nejen zákony, ale i rozhodnutí, jež tyto zákony aplikují, a dokonce i ta, která byla vydána nezávislými soudy.<sup>473</sup>

#### IV. PRÁVO NA SVOBODNÉ VOLBY – ČLÁNEK 3 PROTOKOLU Č. 1

*„Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárného sboru.“*

Právo volit a zúčastnit se voleb jako kandidát je jistě důležitým prvkem demokratické společnosti, není však absolutní povahy. Jednotlivé smluvní státy prostřednictvím svých zákonů mohou tato práva doplnit o podmínky, se kterými ustanovení článku 3 Protokolu č. 1 v zásadě počítá. Státy nejsou povinny zavést nějaký konkrétní volební systém: poměrný či většinový. V rozsudku *Py proti Francii* Soud konstatoval, že „pravidla v této oblasti se liší v závislosti na historických a politických faktorech specifických pro každý stát; velká pestrost situací upravených ve volebním zákonodárství početných členských států Rady Evropy ukazuje pestrost možných řešení. Při uplatňování článku 3 Protokolu č. 1 tak musí být každé volební zákonodárství posuzováno ve světle politického vývoje dotyčné země, takže řešení, jež by byla nepřijatelná v kontextu jednoho systému, mohou být ospravedlnitelná v kontextu jiného tak dlouho, pokud zvolený systém vytváří podmínky, které zaručí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárného sboru.“<sup>474</sup>

V konečném důsledku je však vždy na Soudu, aby posoudil, zda byly podmínky stanovené článkem 3 dodrženy: Ve věci *Yumak a Sadak proti Turecku*<sup>475</sup> stěžovatelé napadali desetiprocentní uzavírací klauzuli, která podle jejich názoru na celostátní úrovni představovala porušení článku 3 Protokolu č. 1. Soud připomněl, že v oblasti stanovení výše uzavíracích klauzulí orgány aplikující Úmluvu vždy příznávaly státům značný prostor pro uvážení. Soud musel posoudit, zda tato opatření zabudovaná v systému neomezila dané právo natolik, že by byla ohrožena sama jejich podstata; zda jsou přijata ve snaze prosadit legitimní účel a nejsou nepřiměřená. I tato opatření tak musejí odrážet snahu

472 Viz *Strana svobody a demokracie (ÖZDEP) proti Turecku*, č. 23885/94, 8. prosince 1999, ESLP 1999-VII, § 44.

473 Viz *Sidiropoulos a další proti Řecku*, č. 26695/95, 10. července 1998, ESLP 1998-IV.

474 Č. 66289/01, 11. ledna 2005, ESLP 21005-I (výňatky).

475 Č. 10226/03, 8. července 2008, ESLP 2008.

o zachování integrity a efektivitu volební procedury směřující k rozpoznání vůle lidu prostřednictvím všeobecného volebního práva, a nikoli této snaze zabraňovat. Jakákoli odchylka od všeobecnosti volebního práva podkopává demokratickou legitimitu takto zvoleného zákonodárského sboru a vyloučení některé skupiny obyvatel tak musí být souladné se základními principy článku 3 Protokolu č. 1.<sup>476</sup> Poté, co je vůle lidu takto vyslovena, nesmějí už žádné následné změny volebního systému tuto volbu měnit či zpochybňovat, leda v zájmu záchrany demokratického řádu.<sup>454</sup> Při aplikaci těchto principů na případ stěžovatelů Soud shledal, že i přes značnou výši uzavírací klauzule turecké orgány nepřekročily svůj široký prostor pro uvážení daný v článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Volební právo odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody projednával Soud ve věci *Hirst proti Spojenému království* (č. 2).<sup>477</sup> Připomněl, že v minulosti připouštěla judikatura různá omezení postihující osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Míra uvážení státu je v této oblasti sice široká, ale nikoli neomezená. I když zákon z roku 2000, umožňující volit osobám nacházejícím se ve vazbě, přinesl jisté zlepšení, zákon z roku 1983 zůstal nástrojem bez jakékoliv schopnosti rozlišovat ve velkém množství osob, které postihuje. Jeho ustanovení ukládají globální omezení všem osobám ve výkonu trestu, a to automaticky, bez ohledu na délku trestu, povahu a závažnost spáchaného trestného činu či osobní situaci vězňů. Takové obecné omezení práva zaručeného Úmluvou a majícího rozhodující význam podle názoru Soudu překročilo míru uvážení a není slučitelné s článkem 3 Protokolu č. 1. Svůj názor Soud potvrdil o několik let později ve věci *Greens a M. T. proti Spojenému království*.<sup>478</sup>

## 4. PRÁVO NA OCHRANU MAJETKU

### PRÁVO NA OCHRANU VLASTNICTVÍ – ČLÁNEK 1 PROTOKOLU Č. 1

*„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.*

*Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“*

476 Viz *Aziz proti Kypru*, č. 69949/01, 22. června 2004, ESLP 2004-V.

477 Č. 74025/01, 6. října 2005, ESLP 2005-IX.

478 Č. 60041/08 a 60054/08, 23. listopadu 2010, ESLP 2010.

Podstatou tohoto ustanovení je chránit výkon vlastnického práva, a to jak pozitivní právo pokojně majetek užívat, tak negativní právo jednotlivce jeho majetku za náhradu zbavit. Pojem „majetek“ má zde autonomní obsah, který se neomezuje na vlastnictví hmotného majetku: některá jiná práva a zájmy představující aktiva mohou být také považována za „vlastnická práva“, a tedy za „majetek“ pro účely tohoto ustanovení.<sup>479</sup> Článek 1 Protokolu č. 1 obsahuje tři různé normy: první, jež je vyjádřena v první větě prvního odstavce a má všeobecný charakter, vyslovuje princip respektování vlastnictví; druhá, figurující v druhé větě téhož odstavce, se týká zbavení majetku a podrobuje jej určitým podmínkám; pokud jde o třetí, obsaženou v druhém odstavci, ta přiznává smluvním státům právo, mezi jiným, upravit užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Druhá a třetí norma, které se vztahují na konkrétní případy zásahu do vlastnictví, musejí být interpretovány ve světle principu zakotveného v první normě.<sup>480</sup>

Od roku 1999 měl Soud příležitost vyjádřit se k velkému množství stížností, v nichž jak fyzické, tak právnické osoby namítaly zásah do svých vlastnických práv. Velký senát se ještě jednou po vydání rozhodnutí ve věcech *Malhous proti České republice*,<sup>481</sup> *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice*<sup>482</sup> a *Polacek a Polacková proti České republice*<sup>483</sup> vyjádřil k otázce českých, resp. slovenských restitucí, a to ve věci *Kopecký proti Slovensku*,<sup>484</sup> v níž rekapituloval relevantní zásady týkající se článku 1 Protokolu č. 1:

1. Zbavení vlastnického práva je jednorázovým aktem, který nevytváří pokračující situaci „zbavení práva“.

2. Článek 1 Protokolu č. 1 nezaručuje právo na nabytí majetku.

3. Stěžovatel může namítat porušení článku 1 Protokolu č. 1 pouze tehdy, vztahují-li se inkriminovaná rozhodnutí k „majetku“ ve smyslu tohoto ustanovení. Pojem „majetek“ zahrnuje jak existující majetek, tak majetkové hodnoty, včetně pohledávek, o nichž stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším „legitimní naději“ na získání skutečného vlastnického práva. Naproti tomu za „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 nelze považovat naději, že bude uznáno původní vlastnické právo, které nemohlo být účinně vykonáváno; totéž platí o podmíněné pohledávce, jež zanikla z důvodu nesplnění podmínky.

479 *Viz Gasus Dossier- und Fördertechnik GmbH proti Nizozemí*, č. 15375/89, 23. února 1995, Série A č. 306-B, § 53.

480 *Viz James a další proti Spojenému království*, č. 8793/79, 21. února 1986, Série A č. 98, § 37; *Iairidis proti Řecku*, č. 31107/96, 25. března 1999, ESLP 1999-II, § 55; *Immobiliare Saffi proti Itálii*, č. 22774/93, 28. července 1999, ESLP 1999-V, § 44.

481 Č. 33071/96 (roz.) [velký senát], 13. prosince 2000, ESLP 2000-XII.

482 Č. 39794/98 (roz.) [velký senát], 10. července 2002, ESLP 2002-VII.

483 Č. 38645/97 (roz.) [velký senát], 10. července 2002.

484 Č. 44912/98 [velký senát], 28. září 2004, ESLP 2004-IX.

4. Článek 1 Protokolu č. 1 nemůže být vykládán tak, že smluvním státům ukládá obecnou povinnost přistoupit k restituci majetku, který byl do jejich vlastnictví převeden před ratifikací Úmluvy. Rovněž nijak neomezuje jejich svobodu stanovit pole působnosti restitučních zákonů a podmínky, za kterých lze majetek vrátit osobám, které ho byly zbaveny.

Smluvní státy pak zejména disponují širokou mírou uvážení, pokud jde o možnost vyloučit z práva na restituci některé kategorie bývalých vlastníků. Žádosti osob, které spadají do takové kategorie, potom nemohou zakládat „legitimní naděje“ chráněnou článkem 1 Protokolu č. 1. Pokud ovšem smluvní stát poté, co ratifikoval Úmluvu i tento protokol, přijme zákon umožňující celkovou či částečnou restituci majetku zkonfiskovaného během předchozího režimu, lze takový zákon vykládat tak, že zakládá nové vlastnické právo ve prospěch osob, které splňují restituční podmínky. Stejnou zásadu lze aplikovat ve vztahu k ustanovením o restituci či odškodnění, obsažených v zákonech přijatých před ratifikací Úmluvy, pokud tyto zákony zůstávají v platnosti i po ratifikaci Protokolu č. 1.<sup>485</sup>

Velký senát se soustředil na otázku, zda měl stěžovatel „legitimní naděje“ na uspokojení svého restitučního požadavku, tj. vydání zlatých mincí, které byly jeho otci v minulosti odňaty. Uzavřel, že jeho judikatura nepokládá existenci „skutečného sporu“ či „hájitelného nároku“ za kritérium umožňující posoudit existenci „legitimní naděje“ chráněné článkem 1 Protokolu č. 1. Judikoval, že pokud má dotčený majetkový zájem povahu pohledávky, lze jej za majetkovou hodnotu považovat pouze tehdy, má-li dostatečný základ ve vnitrostátním právu, tj. je-li např. potvrzován ustálenou judikaturou soudů. Podstatnou otázkou pro Soud bylo, zda ve slovenském právu, jak jej interpretují soudy, existoval dostatečný právní základ pro to, aby bylo možné stěžovatelu pohledávku pro účely článku 1 Protokolu č. 1 považovat za „majetkovou hodnotu“. Sporným bodem bylo, zda stěžovatel splnil podmínku stanovenou v § 5 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, totiž povinnost označit, kde se požadovaný majetek nacházel. Stěžovatel tvrdil, že se této povinnosti zhostil, když uvedl, kdy byly mince převedeny na stát a kam byly uloženy, neboť kompetentní orgány nebyly schopny vysvětlit, co se s nimi později stalo. Krajský soud v Bratislavě a Nejvyšší soud konstatovaly, že uvedené zákonné ustanovení ukládá povinnost označit, kde se žádaný majetek nacházel ke dni 1. dubna 1991, kdy nabyl účinnosti zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Nejvyšší soud navíc uvedl, že žádost o restituci movitých věcí se může týkat pouze těch věcí, které byly státem skutečně zkonfiskovány, nikoliv jiných věcí stejného druhu. Tyto soudy dospěly k závěru, že důkazy, které stěžovatel předložil a které shromáždil sám krajský soud, dostatečně neprokazovaly, že v roce 1991 minis-

485 Viz *Broniowski proti Polsku*, č. 31443/96, 22. června 2004, ESLP 2004-V.

terstvo vnitra stále vlastnilo mince zkonfiskované stěžovatelovu otci v roce 1958. Na základě informací, které měl k dispozici, a v rámci své omezené možnosti přezkoumávat skutková či právní pochybení vnitrostátních soudů se Soud nedomníval, že by krajský soud a Nejvyšší soud rozhodovaly o stěžovatelově restituční žádosti svévolně. Nic také nevede Soud k tomu, aby se odchýlil od závěrů těchto soudů o tom, že stěžovatel nesplnil jednu z podmínek stanovených restitučním zákonem. S ohledem na znění příslušných ustanovení zákona č. 87/1991 Sb. a na konkrétní okolnosti daného případu Soud připustil, že stěžovatel nemohl s určitostí vědět, zda splnil uvedenou podmínku stanovenou pro restituci sporných mincí, a že se tudíž nacházel v jiné situaci než stěžovatelé ve věci *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice*, jejichž nároky se vymykaly působnosti zákona, neboť nebyli občany žalovaného státu. Tento rozdíl však nebyl podle názoru Soudu rozhodující, když stěžovatelova restituční pohledávka byla od počátku pohledávkou podmíněnou a otázka, zda splňoval zákonné požadavky, byla předmětem soudního řízení, ve kterém soudy nakonec rozhodly, že nesplnil podmínky uvedené v zákoně. V okamžiku, kdy stěžovatel podal svou restituční žalobu, jeho pohledávka nebyla natolik určitá, aby mohla být považována za „majetkovou hodnotu“ chráněnou článkem 1 Protokolu č. 1, k jehož porušení tedy nedošlo.

Dalším, pro Českou republiku zajímavým rozhodnutím, byl rozsudek vynesený Soudem v červnu 2006 ve věci *Hutten-Czapská proti Polsku*, ve kterém si majitelka nájemního domu stěžovala na špatné fungování vnitrostátního zákonodárství, jež jí ukládalo vybírat jen tzv. regulované nájemné, tedy nájemné, které nebylo přiměřené nákladům na údržbu domu.<sup>486</sup> Soud judikoval, že zásah do stěžovatelčích práv nebyl v rozporu se zásadou zákonnosti. K otázce, zda polské orgány sledovaly „legitimní cíl v obecném zájmu“ Soud připustil, že za daných ekonomických a sociálních okolností projednávané věci sledovala stěžovatelkou napadená právní úprava legitimní cíl v obecném zájmu, jak to vyžaduje druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1. Soud se posléze zabýval otázkou, zda polské orgány našly spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti a stěžovatelčím právem na pokojné užívání majetku. Dovodil, že porušení vlastnického práva, jež stěžovatelka namítala, nebylo spojeno výlučně s výší nájemného, ale spíše spočívalo v souboru vadných ustanovení o určení výše nájemného a omezení práv vlastníků, pokud šlo o skončení nájmu, finančního břemene, které jim ukládal zákon, a v absenci zákonného mechanismu umožňujícího buď vyrovnat, nebo zmírnit ztráty utrpěné v souvislosti s údržbou majetku, nebo obdržet na nezbytné opravy dotace od státu. Soud též konstatoval, že stěžovatelka se svými nájemci nikdy neuzavřela svobodně sjednanou nájemní smlouvu, protože byty v jejím domě byly nájemcům spíše přiděleny státem. Za druhé, okolnosti projednávané věci se lišily od

---

486 Č. 35014/97 [velký senát], 19. června 2006, ESLP 2006-VIII.

okolnosti ve věci *Spadea a Scalabrino proti Itálii*,<sup>487</sup> kde sice stát dočasně pozastavil vyklizení bytů v soukromém vlastnictví, pronajímatelům však zůstalo zachováno právo ukončovat nájem prostou výpovědí bez dalších omezení. Naproti tomu v projednávané věci polská právní úprava spojovala ukončení nájmu s řadou podmínek. Za třetí, ve věci *Mellacher a další proti Rakousku*<sup>488</sup> sice vnitrostátní zákon omezoval výši nájemného, jeho úroveň však nikdy neklesla pod výši nákladů na údržbu nemovitosti a majitelé mohli nájemné zvyšovat tak, aby pokryli náklady nezbytné na údržbu. Toto opatření umožnilo rakouským vlastníkům alespoň udržovat svůj majetek v daném stavu, zatímco polský systém neupravoval žádný mechanismus, který by vlastníkům umožňoval pobírat příspěvky či státní dotace na údržbu, což vedlo k chátrání majetku kvůli chybějícím investicím a modernizaci. Soud judikoval, že s ohledem na důsledky uplatňování právní úpravy regulace nájemného na práva stěžovatelky a dalších osob v průběhu celého relevantního období polský stát nenalezl nezbytnou spravedlivou rovnováhu mezi obecnými zájmy společnosti a ochranou vlastnického práva a porušil tak ustanovení článku 1 Protokolu č. 1. V rozsudku, jenž stvrdil smírné urovnání sporu, se vláda kromě jiného zavázala i k přijetí obecných opatření k zajištění mechanismu ve vnitrostátním právním řádu pro zachování spravedlivé rovnováhy mezi zájmy vlastníků a obecným zájmem společnosti, v souladu s požadavky na ochranu vlastnického práva.<sup>489</sup>

Vedle polského případu regulovaného nájemného Soud konstatoval porušení vlastnických práv ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 i v několika stížnostech proti Maltě.<sup>490</sup> Na projednání čekají i stížnosti proti České republice, v nichž Soud zvažuje aplikaci tzv. pilotního řízení.

Velmi početnou skupinou stížností, kterou se Soud v posledních letech zabýval a i nadále zabývá, jsou stížnosti na nevykonání rozsudku přijatého vnitrostátními soudy. Jde především o stížnosti proti Ukrajině, Rusku a Albánii. Příkladem je věc *Manushaqe Put proti Albánii*,<sup>491</sup> kterou podalo 20 stěžovatelů, bývalých vlastníků pozemků nebo dědiců bývalých vlastníků, které jim byly vyvlastněny komunistickým režimem. V letech 1994 a 1996 jim bylo restituční komisí přiznáno právo na restituci a finanční náhradu podle zákona z roku 1993. Stěžovatelé získali nárok na finanční náhradu místo navrácení majetku, avšak rozhodnutí zůstala dodnes nevykonána. Tento případ nebyl prvním tohoto druhu namířeným proti Albánii, který Soud projednával, a shledal v něm porušení článku 1 Protokolu č. 1. Konstatoval však, že přestože rozhodnutí zůstávají nevykonána až 17 let, vláda nepředložila žádné argumenty, které by ho přesvědčily o změně jeho

487 Č. 12868/87, 28. září 1995, Série A č. 315-B.

488 Č. 10522/83, 11011/84 a 11070/84, 19. prosince 1989, Série A č. A 169.

489 28. dubna 2008.

490 Viz *Ghigo proti Maltě*, č. 31122/05, 26. září 2006; *Fleri Soler a Camillieri proti Maltě*, č. 35349/05, 26. září 2006; *Edwards proti Maltě*, č. 17647/04, 24. října 2006.

491 Č. 604/07, 43628/07, 46684/07 a 34770/09, 31. července 2012.

názoru. Označil danou situaci za systematický a opakující se problém, který se týká velkého množství Albánců. S neuspokojením konstatoval, že již v letech 2007, 2009 a 2011 vyzval albánskou vládu, aby přijala obecná opatření k řešení této situace, avšak bez valného úspěchu, což dokládá skutečnost, že dalších 80 podobných stížností čeká na projednání a jejich počet zřejmě stoupne. Judikoval, že Albánie musí neodkladně přijmout odpovídající opatření a zajistit účinný výkon práva na výplatu kompenzace. Konstatoval zároveň, že vnitrostátní zákonodárství v tomto ohledu bylo v letech 2004 až 2010 několikrát novelizováno, což podle jeho názoru přispělo k veškeré ztrátě právní jistoty. Albánie proto musí přezkoumat celou situaci a informovat Výbor ministrů Rady Evropy, který dohlíží nad výkonem rozsudků Soudu. Jejím úkolem je zejména předložit kompenzační program. Soud zároveň odročil projednávání podobných stížností, které budou předloženy po vynesení rozsudku v této věci, a to na dobu 18 měsíců.

Dodejme, že podobná snaha ve stížnostech namířených proti Ukrajině nebyla korunována úspěchem, kdy po vynesení pilotního rozsudku ve věci *Yuriy Nikolayevich Ivanov proti Ukrajině* ukrajinská vláda na výzvu Soudu nereagovala přijetím odpovídajícího zákona, ani jiným vhodným obecným opatřením.<sup>492</sup> Soud tak nadále projednává stížnosti na průtahy ve výkonu konečných vnitrostátních rozsudků.

## 5. PRÁVA SPOJENÁ S PROCESNÍMI ZÁRUKAMI

### I. PRÁVO NA SPRÁVEDLIVÉ ŘÍZENÍ – ČLÁNEK 6 ÚMLUVY

*„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivé, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého, nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.*

*2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.*

*3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:*

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;*
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;*

<sup>492</sup> Č. 40450/04, 15. října 2009.



- c) *obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;*
- d) *vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;*
- e) *mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“*

## • SPORY O OBČANSKÁ PRÁVA A ZÁVAZKY

Pojem „občanská práva a závazky“ nelze interpretovat pouze odkazem na vnitrostátní právní řád dotčeného státu; jde o „autonomní pojem“ vyplývající z Úmluvy. Článek 6 odst. 1 Úmluvy se použije bez ohledu na postavení účastníků řízení, na charakter právních předpisů, podle kterých má být spor projednáván, a na charakter orgánu, který je v dané věci kompetentní.<sup>493</sup> Ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy se aplikuje na ta soudní řízení, jejichž předmětem je spor o práva a závazky občanského charakteru, zakotvené ve vnitrostátním právu.<sup>494</sup> Pojem „spor“ je třeba pojímat s ohledem na jeho obsahovou stránku.<sup>495</sup> V řízení musí jít o spor skutečný a vážný, může v něm jít o právo jako takové i o způsob jeho uplatnění, řízení se může týkat jak skutkových okolností, tak právních otázek.<sup>496</sup> Spor o občanská práva a závazky musí být předmětem celého řízení, jehož podstata je pro ně rozhodující. Článek 6 se nebude aplikovat na nesporná a jednostranná řízení, jejichž předmětem není spor o právech a nejde v nich tedy o rozporné zájmy.<sup>497</sup>

„Spor“ musí být skutečný a vážný. O takový spor podle názoru Soudu nepůjde v případě občanského řízení zahájeného vězněm proti správě věznice jen proto, že je ve věznici umístěn společně s vězni nakaženými HIV, aniž by jakkoli blíže specifikoval, jakým způsobem jej tato skutečnost přímo ohrožovala.<sup>498</sup> Naopak o „spor“ ve smyslu článku 6 půjde v případě, kdy stěžovatelka žádala státního zástupce, aby podal dovolání, neboť se domnívala, že tento procesní krok byl neoddělitelnou součástí řízení týka-

493 Viz *Georgiadis proti Řecku*, č. 21522/93, 29. května 1997, ESLP 1997-III, § 34.

494 Viz *Masson a Van Zon proti Nizozemí*, č. 15346/89 a 15379/89, 28. září 1995, Série A č. 327-A, § 44; *Acquaviva proti Francii*, č. 19248/91, 21. listopadu 1995, Série A č. 333-A, § 46; *Rolf Gustafsson v. Švédsko*, č. 23196/94, 1. července 1997, ESLP 1997-IV, § 38.

495 Viz *Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, odst. 81; *Gorou proti Řecku* (č. 2) [VS], odst. 27 a 29.

496 Viz *Le Compte, Van Leuven & De Meyer proti Belgii*, č. 6878/75 a 7238/75, 23. června 1981, Série A č. 43, § 45-51; *Bentham proti Nizozemí*, č. 8848/80, 23. října 1985, Série A č. 97, § 32; *Van Marle a další proti Nizozemí*, č. 8543/79, 8674/79, 8675/79 a 8685/79, 26. června 1986, Série A č. 101, § 32.

497 Viz *Alaverdyan proti Arménii*, č. 4523/04 (roz.), 24. srpna 2010, § 33.

498 Viz *Skorobogatykh proti Rusku*, č. 4871/03, 22. prosince 2009.

jičího se odškodnění, kterého se v trestním řízení domáhala.<sup>499</sup> Spor se může týkat nejen skutečně existujícího práva, ale též jeho dosahu nebo způsobu, jakým je vykonáváno.<sup>500</sup> Výsledek řízení musí být přímo rozhodující pro dotčené občanské právo.<sup>501</sup> Neurčitý vztah nebo vzdálené důsledky nestačí k tomu, aby mohl být článek 6 odst. 1 na řízení aplikován. Soud například judikoval, že řízení, ve kterém byla zpochybnována zákonost prodloužení licence na provoz jaderné elektrárny, nespadá do oblasti působnosti článku 6 odst. 1, protože vztah mezi rozhodnutím o prodloužení a právem na ochranu života, psychickou integritou a majetkem byl „příliš neurčitý a vzdálený“, neboť stěžovatelé neprokázali, že byli osobně vystaveni nebezpečí, které by bylo nejen konkrétní, ale především bezprostřední.<sup>502</sup> Podobně řízení, ve kterém se dva státní zaměstnanci snažili napadnout jmenování jednoho z jejich kolegů do funkce, mohlo mít pouze vzdálený vliv na jejich občanská práva, zde na jejich právo na jmenování.<sup>503</sup> Naopak v případech týkajícím se budování přehrad, která měla zaplavit obec, kde stěžovatelé žili,<sup>504</sup> či povolení na provoz zlatého dolu v blízkosti vesnic stěžovatelů, kde měla být použita technika louhování kyanidu, Soud potvrdil aplikaci článku 6 odst. 1.<sup>505</sup> Nedávno ve věci, která se týkala odvolání podaného místním sdružením na ochranu životního prostředí za účelem soudního přezkumu plánovaného rozhodnutí, dospěl Soud k závěru, že mezi sporem a namítanými porušeními práv právnické osoby existoval dostatečný vztah, a to zejména s ohledem na postavení sdružení a jeho zakladatelů a skutečnost, že sledovaný cíl byl omezen v prostoru a ve své podstatě.<sup>506</sup>

Článek 6 nestanoví konkrétní obsah pro „právo“ ve vnitrostátním právu a k tomu, aby určil, zda určité právo existuje, Soud přihlíží k vnitrostátní úpravě. Nemůže cestou výkladu článku 6 odst. 1 vytvářet hmotná občanská práva, která nemají žádný právní základ v daném státě.<sup>507</sup> Při rozhodování, zda existuje občanské „právo“ a zda se má omezení klasifikovat jako hmotné nebo procesní, musí být nejprve identifikována

499 Viz *Gorou proti Řecku* (č. 2), viz výše, § 35.

500 Viz *Benthem proti Nizozemí*, viz výše, § 32.

501 Viz *Uljanov proti Ukrajině*, č. 16472/04 (roz.), 5. října 2010.

502 Viz *Balmer-Schafroth a další proti Švýcarsku*, č. 22110/93, 26. srpna 1997, ESLP 1997-IV, § 40 a *Athanassoglou a další proti Švýcarsku* [velký senát], č. 27644/95, 6. dubna 2000, § 46-55, ESLP 2000-IV; též *sdužení Jihočeské matky proti České republice* (roz.), č. 19101/03, 10. července 2006; *Zapletal proti České republice* (roz.), č. 12720/06, 30. listopadu 2010, týkající se omezeného hluku v továrně; *Ivan Atanasov proti Bulharsku*, č. 12853/03, 2. prosince 2010, § 90-95 teoretický dopad továrny na zpracování těžebního odpadu na životní prostředí.

503 Viz *Revel a Mora proti Francii*, č. 171/03, 15. listopadu 2005.

504 Viz *Gorraiz Lizarraga a další proti Španělsku*, č. 62543/00, 27. dubna 2004, § 46, ESLP 2004-III.

505 Viz *Taşkin a další proti Turecku*, č. 46117/99, 10. listopadu 2004, ESLP 2004-X, odst. 133, též *Zander proti Švédsku*, č. 14282/88, 25. listopadu 1993, Série A č. 279-B, § 24-25.

506 Č. 49230/07, 24. února 2009, ESLP 2009, § 28-30.

507 Viz *Fayed proti Spojenému království*, č. 17101/90, 21. září 1994, Série A č. 294-B, § 65.

příslušná vnitrostátní právní ustanovení a jejich interpretace vnitrostátními soudy.<sup>508</sup> Důležitá je též jeho klasifikace ve vnitrostátním právu.<sup>509</sup> Zda lze právo považovat za občanské, je určeno na základě jeho věcného obsahu a účinků, a nikoli na základě jeho právní klasifikace ve vnitrostátním právu.

Použitelnost článku 6 odst. 1 na spory mezi soukromými osobami, které jsou klasifikovány ve vnitrostátním právu jako občanskoprávní, je nesporná. Problematičtější může být skutečnost, kdy právo je na vnitrostátní úrovni zařazeno do „veřejného práva“ a jeho výsledky jsou rozhodující pro soukromá práva a závazky, ale i zde je článek 6 aplikovatelný. Takové řízení se třeba může týkat povolení k prodeji pozemků,<sup>510</sup> provozování soukromé kliniky,<sup>511</sup> stavebního povolení,<sup>512</sup> vlastnictví a užívání stavby k náboženským účelům,<sup>513</sup> administrativního povolení v souvislosti s požadavky na výkon povolání,<sup>514</sup> licence na podávání alkoholických nápojů,<sup>515</sup> nebo sporu o odškodnění za pracovní nemoc nebo úraz.<sup>516</sup> Článek 6 se vztahuje i na disciplinární řízení před státním orgánem, ve kterých jde o právo pokračovat ve výkonu povolání,<sup>517</sup> řízení na základě žaloby proti státu na nedbalost, řízení na zrušení správního rozhodnutí, které poškozuje práva stěžovatele,<sup>518</sup> na správní řízení o zákazu rybolovu ve vodách ve vlastnictví stěžovatelů<sup>519</sup> a na výběrové řízení, pokud se dotýká občanského práva, například práva nebýt diskriminován v důsledku náboženského názoru nebo politického přesvědčení, jestliže stěžovatel usiluje o svěření veřejné zakázky na stavební práce.<sup>520</sup>

Článek 6 se konečně použije i na jiné, nejen striktně majetkové záležitosti jako je životní prostředí, kde mohou vzniknout spory týkající se umístění dětí do ústavní péče,<sup>521</sup> způsobu zajištění školní docházky dětí,<sup>522</sup> práva na určení otcovství,<sup>523</sup> práva na

508 Viz *Masson a Van Zon proti Nizozemí*, č. 15346/89 a 15379/89, 28. září 1995, Série A č. 327, § 49.

509 Viz *Van Droogenbroeck proti Belgii*, č. 7906/77, 24. června 1982, Série A č. 50, § 38.

510 Viz *Ringeisen proti Rakousku*, č. 2614/65, 16. července 1972, Série A č. 13, § 94.

511 Viz *König proti Německu*, č. 6232/73, 28. června 1978, Série A č. 27, § 94-95.

512 Viz *Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, č. 7151/75 a 7152/75, 23. září 1982, Série A č. 52, § 79.

513 Viz *Sámbata Bihor Greko-Catholic Parish proti Rumunsku*, č. 48107/99, 12. ledna 2010, § 65.

514 Viz *Bentham proti Nizozemí*, viz výše, § 36.

515 Viz *Tre Traktörer Aktiebolag proti Švédsku*, č. 10873/84, 7. července 1989, Série A č. 159, § 43.

516 Viz *Chaudet proti Francii*, č. 49037/06, 29. října 2009, § 30.

517 Viz *Le Compte, Van Leuven a DeMeyere proti Belgii*, viz výše.

518 Viz *De Geouffre de la Pradelle proti Francii*, č. 12964/87, 16. prosince 1992, Série A č. 253-B.

519 Viz *Alatulkkila a další proti Finsku*, č. 335438/96, 28. července 2005, § 49.

520 Viz *Tinnelly & Sons Ltd a další a McElduff a další proti Spojenému království*, č. 20390/92, č. 21322/92, 10. července 1998, ESLP 1998-IV, § 61; *a contrario I. T. C. Ltd. proti Maltě* (roz.), č. 2629/06, 11. prosince 2007.

521 Viz *McMichael proti Spojenému království*, č. 16424/90, 24. února 1995, Série A č. 307-B.

522 Viz *Elles a další proti Švýcarsku*, č. 12573/06, 16. prosince 2010, § 21-23.

523 Viz *Alaverdyan proti Arménii* (roz.), č. 4523/04, 24. srpna 2010, § 33.

svobodu,<sup>524</sup> způsobu a podmínek výkonu trestu, jako jsou spory o omezení spojená s umístěním vězně do věznice se zvýšenou ostrahou,<sup>525</sup> nebo do cely se zvýšeným zabezpečením,<sup>526</sup> nebo disciplinární řízení vedoucí k omezení návštěv rodinných příslušníků ve věznici,<sup>527</sup> spory týkající se práva na dobrou pověst,<sup>528</sup> práva na přístup ke správním dokumentům,<sup>529</sup> nebo práva na odvolání proti zápisu do policejního spisu, kterým je dotčeno právo na dobré jméno, právo na ochranu majetku a možnost získání zaměstnání, a tím také možnost vydělávat si na živobytí,<sup>530</sup> práva být členem sdružení<sup>531</sup> nebo řízení o registraci sdružení<sup>532</sup> a konečně práva na pokračování ve vysokoškolském studiu,<sup>533</sup> což ještě více platí pro základní vzdělání.<sup>534</sup> Takové rozšíření aplikace článku 6 Soudu umožňuje nahlížet na občanskou část tohoto ustanovení způsobem zahrnujícím nejen majetková práva, ale i individuální práva osobní povahy.

Z aplikace článku 6 odst. 1 Úmluvy jsou vyloučena daňová řízení,<sup>535</sup> pokud v nich nejsou ukládány daňové sankce. Pokud je daňový poplatník sankcionován, pohlíží se na daňové řízení z trestněprávního úhlu, a to i kdyby byla uložena pokuta velmi nízká.<sup>536</sup> Pokud jde o disciplinární řízení a pracovněprávní spory státních zaměstnanců, judikatura Soudu prošla zásadním vývojem. Ve věci *Pellegrin proti Francii*<sup>537</sup> byl zaveden tzv. funkcionální prvek pro stanovení, zda pracovník vykonává činnost tak úzce spjatou s výkonem státní moci, že nelze na řízení proti jeho zaměstnavateli článek 6 aplikovat, či má naopak náplň jeho práce jen málo společného se státními záležitostmi, a řízení je možné považovat za občanskoprávní ve smyslu tohoto ustanovení. V dubnu 2007 Soud ve věci *Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku* zásadně rozšířil aplikaci článku 6 Úmluvy i na spory vedené státními zaměstnanci. Napříště připadá výjimka z aplikace článku 6 v úvahu jen tehdy, jsou-li současně splněny dvě podmínky, totiž, že právní řád dotčeného státu výslovně vylučuje přístup k soudu u příslušných pracovních míst nebo zaměstnaneckých kategorií, a že takové vyloučení spočívá na objektivních důvodech souvisejících se zájmy státu. V návaznosti na případ *Vilho Eskelinen proti Finsku* byla aplikace

524 Viz *Laidin proti Francii* (č. 2), č. 43191/98, 5. listopadu 2002.

525 Viz *Enea proti Itálii* [velký senát], č. 74912/01, 17. září 2009, § 97-107, ESLP 2009.

526 Viz *Stegarescu a Bahrin proti Portugalsku*, č. 46194/06, 6. dubna 2010.

527 Viz *Gülmez proti Turecku*, č. 16330/02, 20. května 2008, § 30.

528 Viz *Helmers proti Švédsku*, č. 11826/85, 29. října 1991, § 27.

529 Viz *Loiseau proti Francii* (roz.), č. 46809/99, 18. listopadu 2003.

530 Viz *Pocius proti Litvě*, č. 35601/04, 6. července 2010, § 38-46, a *Užukauskas proti Litvě*, č. 16965/04, 7. července 2010, § 32-40.

531 Viz *Sakellaropoulos proti Řecku* (roz.), č. 38110/08, 6. ledna 2011.

532 Viz *APEH Üldözötteinek Szövetsége a další proti Maďarsku*, č. 32367/96, 5. října 2000, § 34-35.

533 Viz *Emine Araç proti Turecku*, č. 9907/02, 23. září 2008, § 18-25.

534 Viz *Oršuš a další proti Chorvatsku* [velký senát], č. 15766/03, 16. března 2010, § 104, ESLP 2010.

535 Č. 44759/98 [velký senát], 12. července 2001, ESLP 2001-VII.

536 Viz *Jussila proti Finsku* [velký senát], č. 73053/01, 23. listopadu 2006, ESLP 2006-XIV.

537 Č. 28541/95 [velký senát], 8. prosince 1999, ESLP 1999-VIII.

článku 6 Úmluvy rozšířena i na disciplinární řízení vedená proti soudci a předsedovi nejvyššího soudu, a to ve věci *Olujic proti Chorvatsku*.<sup>538</sup> Přestože vláda namítala specifčnost obsahu výkonu funkce předsedy nejvyššího soudu, která by odůvodňovala vyloučení aplikace článku 6, Soud judikoval, že v předmětném řízení byl stěžovatel zbaven nejen funkce předsedy nejvyšší soudní instance, ale i funkce soudce tohoto soudu, což bylo pro občanskoprávní charakter řízení pro Soud rozhodující.

Ustanovení článku 6 Úmluvy se po dlouhou dobu nevztahovalo na řízení, v němž se rozhodovalo o předběžných otázkách či předběžných opatřeních,<sup>539</sup> nebyla-li v něm omezována dispoziční práva účastníka řízení s jeho majetkem.<sup>540</sup> Vyloučení předběžných opatření z rozsahu aplikace článku 6 bylo odůvodněno tím, že taková opatření v zásadě nebyla rozhodující pro občanská práva a svobody ve smyslu tohoto ustanovení. Zásadní obrat přinesl rozsudek ve věci *Micallef proti Maltě*,<sup>541</sup> v němž Soud svůj dosavadní přístup změnil a zahrnul předběžná opatření do rámce článku 6 Úmluvy. Ne všechna taková opatření však mohou mít zásadní vliv na výsledek meritorního řízení, a proto aplikace článku 6 závisí na splnění určitých podmínek: právo, které je předmětem jak hlavního řízení, tak řízení o předběžném opatření, musí být „občanským“ právem, a povaha předběžného opatření, jeho předmět, účel a účinky na toto právo musí být přezkoumatelné. Pokud je předběžné opatření určující pro občanské právo, je článek 6 na dotčené řízení o předběžném opatření aplikovatelný, a to bez ohledu na platnost opatření. Ve výjimečných případech, kdy jeho účinnost závisí na rychlém rozhodovacím procesu, nemusí být splnění všech procesních požadavků článku 6 možné a stačí, aby byly splněny pouze v rozsahu, který je slučitelný s povahou a účelem řízení o předběžném opatření.

O občanských právech může být rozhodováno i v trestním řízení. I v tomto ohledu se judikatura Soudu v průběhu let vyvíjela.<sup>542</sup> V roce 2004 Soud přístup k dané otázce radi-

538 Č. 22330/05, 5. února 2009.

539 Viz *Apis, a. s. proti Slovensku*, č. 39754/98 (roz.), 13. ledna 2000; *Jaffredou proti Francii*, č. 39843/98 (roz.), 15. prosince 1998; *Kress proti Francii*, č. 39594/98 (roz.), 29. února 2000; *Starikov proti Německu*, č. 23395/02 (roz.), 10. dubna 2003; *Libert proti Belgii*, č. 44734/98 (roz.), 8. července 2004.

540 Viz *Markass Car Hire Ltd. proti Kypru*, č. 51591/99 (roz.), 23. října 2001; *Air Canada proti Spojenému království*, č. 18465/91, 5. května 1995, Série A č. 316-A, § 15 a 56; *Zlinsat, spol. s r. o. v. Bulharsko*, č. 57785/00, 15. června 2006, § 72.

541 Č. 17056/06 [velký senát], 15. října 2009, ESLP 2009.

542 Viz *Tomasi proti Francii*, č. 12850/87, 27. srpna 1992, Série A č. 241-A: otázka aplikovatelnosti vyplývající z kombinace vnitrostátního práva s přijetím prohlášení jednotlivce za poškozeného v trestním řízení; *A t-Mouhoub proti Francii*, č. 22924/93, 28. října 1998, ESLP 1998-VIII: potvrzení závěru z předchozího rozsudku; *Acquaviva proti Francii*, č. 19248/91, 21. listopadu 1995, Série A č. 333-A: návrh stěžovatelů na zahájení trestního stíhání, přijatý vyšetřujícím soudcem a nezpochybněný státním zastupitelstvím, jim dočasně znemožňoval přístup k občanskoprávním soudům za účelem náhrady případné újmy. Tím, že zvolili cestu trestního řízení, která vedla k zahájení trestního stíhání za účelem určení viny, což byla podmínka nutná k jakémukoliv odškodnění, zachovali si možnost později požádat o náhradu škody; *Hamer proti Francii*, č. 11861/03, 7. srpna 1996, ESLP 1996-III: stěžovatelka nepodala žádost o náhradu škody a mohla se obrátit na vnitrostátní soudy, článek 6 Úmluvy se neaplikoval.

kálně změnil, když v rozsudku ve věci *Perez proti Francii*<sup>543</sup> judikoval, že článek 6 Úmluvy lze použít na řízení, v němž je projednáváno trestní oznámení s občanskoprávním nárokem. Na rozhodnutí ve francouzské věci později Soud odkázal ve stížnosti *Pfleger proti České republice*<sup>544</sup> a ve věci *Duchoňová proti České republice*,<sup>545</sup> ve které judikoval, že se ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy nebude aplikovat na trestní řízení, jestliže podané trestní oznámení osobou poškozenou nevyústí v podání obžaloby. Opačný názor než ve věci *Duchoňová* Soud vyjádřil v rozsudku, v němž rozhodoval o stížnosti *Loveček a další proti Slovenské republice*.<sup>546</sup>

Ze stále judikatury Soudu konečně vyplývá, že článek 6 Úmluvy se neaplikuje na vyhošťovací a vydávací řízení<sup>547</sup> či na řízení o povolení obnovy řízení.<sup>548</sup> Pokud jde o řízení před Ústavním soudem, lze záruky skýtané článkem 6 odst. 1 Úmluvy vztáhnout, pokud v něm soud rozhoduje o otázce, která je součástí řízení před obecnými soudy, tedy pokud se týká merita věci.<sup>549</sup>

## • TRESTNÍ OBVINĚNÍ

Pojem „trestní obvinění“ má autonomní povahu, nezávislou na právní kvalifikaci činu podle vnitrostátního práva.<sup>550</sup> Lze jej definovat jako „oficiální oznámení, sdělené osobě příslušným orgánem, v němž je tvrzeno, že spáchala trestný čin“.

Pokud vnitrostátní právní řád jasně kvalifikuje určitou skutečnost nebo jednání jako trestný čin popsaný v trestním zákoně a určuje též příslušnost a pravomoc soudů k jeho projednání, je zřejmé, že článek 6 odst. 1 Úmluvy se na dané trestní řízení bude aplikovat. Potíže nastanou, jestliže vnitrostátní zákon určité jednání postihuje, aniž by však muselo jít o jednání trestné. V opačném případě Soud bude hledět na to, zda se přísluš-

543 Č. 47287/99 [velký senát], 12. února 2004, ESLP 2004-I.

544 Č. 58116/00, 27. července 2004.

545 Č. 29858/03 (roz.), 2. října 2006.

546 Č. 11301/03, 21. prosince 2010.

547 Viz *Maaouia proti Francii*, č. 39652/98, 5. října 2000, ESLP 2000-X: rozhodnutí týkající se vstupu, pobytu a vyhoštění cizinců se netýká občanských práv stěžovatele nebo oprávněnosti jeho trestního obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. *Sultani proti Francii*, č. 45223/05, 20. září 2007, ESLP 2007-IV; *Peñañtel Salgado proti Španělsku* (roz.), *Mamatkulov a Askarov proti Turecku*, viz výše odst. 81-83, žaloba na náhradu škody podána žadatelem o azyl pro odepření azylu: *Panjeheighalehei proti Dánsku* (roz.), č. 11230/07, 13. října 2009.

548 Viz *J. F. proti Francii*, č. 39616/98 (roz.), 20. dubna 1999; *Sablon proti Belgii*, č. 36445/97, 10. dubna 2001, § 86; *AO „Uralmash“ proti Rusku*, č. 13338/03 (roz.), 4. dubna 2003; *Rudan proti Chorvatsku*, č. 45943/99 (roz.), 13. září 2001.

549 Viz *Ruiz Mateos a další proti Španělsku*, č. 14324/88, 23. června 1993, Série A č. 262; *Gast a Popp proti Německu*, č. 29375/95, 25. února 2000, ESLP 2000-II; *Křemár proti České republice*, č. 35376/97, 3. března 2000; *Tričković proti Slovinsku*, č. 39914/98, 12. června 2001.

550 Viz *Adolf v. Rakousko*, rozsudek z 26. března 1982, Série A č. 49.

ná právní norma vztahuje pouze na určitou skupinu, nebo je obecně závazná pro všechny, zda má právní norma kárný či preventivní účel, zda uložení trestu závisí na zjištění viny. Dodejme, že skutečnost, že trestný čin není zaznamenán v trestním rejstříku, může být významná, ale není rozhodující. Třetí kritérium odkazuje na maximální možný trest, který příslušný zákon stanoví. Druhé a třetí kritérium stanovené v rozsudku *Engel a další* se aplikují alternativně.

Článek 6 se aplikuje v oblasti disciplinární, a to v případech přečinů proti vojenské disciplíně, kdy dotčené osobě hrozí umístění v disciplinární jednotce alespoň na dva měsíce, na řízení před vojenskými soudy,<sup>551</sup> na přestupky proti vězeňské disciplíně,<sup>552</sup> či na případy porušení povinnosti mlčenlivosti v soudním šetření, jestliže se jí dopustí soudce nebo advokát vázaný nařízením zachovat mlčenlivost.<sup>553</sup> Lze jej použít i ve sféře správní, a to při porušení pravidel silničního provozu postihnutelné pokutou, odebráním bodů nebo řídicího průkazu,<sup>554</sup> na přestupky proti občanskému soužití,<sup>555</sup> daňová řízení, v nichž jsou ukládány daňové sankce<sup>556</sup> a též na přestupky v rámci celního řízení.<sup>557</sup>

Naopak na řízení o politických otázkách jako vyloučení kandidáta z volební listiny, či povinnost zaplatit státu částku rovnající se nadbytku volebních nákladů,<sup>558</sup> se článek 6 Úmluvy neaplikuje. Stejně tak řízení o rozpuštění politické strany se bude týkat čistě politických práv, která se nedotýkají práv občanských ve smyslu tohoto ustanovení.<sup>559</sup> Článek 6 se dále nevztahuje na činnost parlamentních vyšetřovacích komisí, protože provádějí vyšetřování záležitosti obecného a veřejného zájmu.<sup>560</sup> Naopak, pokud jde o lustrační řízení, Soud nedávno dospěl k závěru, že převaha aspektů s trestními kontakty by mohla vést k tomu, že tato řízení budou spadat do působnosti trestní části článku 6 Úmluvy.<sup>561</sup> Konečně se článek 6 neuplatňuje v trestním aspektu na řízení, které se týká obvinění z velezrady prezidenta za hrubé porušení Ústavy.<sup>562</sup>

551 Viz *Findlay proti Spojenému království*, č. 22107/93, 25. února 1997, ESLP 1997-I.

552 Viz *Ezeh a Connors proti Spojenému království*, č. 36665/98 a 40086/98, 9. října 2003, ESLP 2003-X.

553 Viz *Weber proti Švýcarsku*, viz výše.

554 Viz *Lutz proti Německu*, č. 9912/82, 25. srpna 1987, Série A č. 123; *Schmautzer proti Rakousku*, č. 15523/89, 23. října 1995, Série A č. 328-A; *Malige proti Francii*, č. 27812/95, 23. září 1998, ESLP 1998-VII, a *contrario Escoubet proti Belgii*, č. 26780/95, 28. října 1999, ESLP 1999-VII, v němž byl stěžovateli odebrán řídicí průkaz na dobu dvou týdnů, což podle názoru Soudu nebylo opatření, které mělo odradit, nýbrž jehož účelem byla prevence.

555 Viz *Kadubec a Lauko proti Slovensku*, č. 27061/95 a 26138/95, 2. září 1998, ESLP 1998-VI.

556 Viz *Bendenoun proti Francii*, viz výše; *Jussila proti Finsku*, viz výše.

557 Viz *Salabiaku proti Francii*, č. 10519/83, 7. října 1988, Série A č. 141-A.

558 Viz *Pierre-Bloch proti Francii*, viz výše.

559 Viz *Refah Partisi (Welfare Party) a další proti Turecku* [velký senát], č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98, 13. února 2003, ESLP 2003-II.

560 Viz *Montera proti Itálii*, č. 64713/01 (roz.), 9. července 2002.

561 Viz *Matyjek proti Polsku*, č. 38184/03 (roz.), 30. května 2006; *Sidabras a Džiautas proti Litvě*, č. 55480/00 a 59330/00 (roz.), 1. července 2003.

562 Viz *Paksas proti Litvě* [velký senát], č. 34932/04, 6. ledna 2011, ESLP 2011, § 66-67.

## • PŘÍSTUP K SOUDU

Právo na přístup k soudu je jedním z aspektů práva na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.<sup>563</sup> Byť nemá absolutní povahu, je možné jej omezit jen takovým způsobem, aby jeho podstata zůstala zachována.<sup>564</sup> Jedná se především o stanovení podmínek přípustnosti žaloby nebo opravného prostředku. Stát při jejich stanovení musí zachovat vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, kterého chce dosáhnout.<sup>565</sup>

Soud několikrát zdůraznil, že uplatňování pravidel stanovujících lhůty pro podání opravných prostředků nesmí účastníkovi řízení bránit v užití existujícího prostředku nápravy. Navíc tato otázka souvisí s principem právní jistoty, nejedná se o pouhý problém interpretace hmotněprávních pravidel, nýbrž o výklad procesního požadavku, který zabránil meritornímu projednání věci stěžovatelky v rozporu s právem na účinnou soudní ochranu.<sup>566</sup>

S právem na přístup k soudu může souviset přílišný formalismus vnitrostátních soudů, jako byla stížnost *Kadlec a další proti České republice*,<sup>567</sup> v níž Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, pokud směřovala proti rozsudku městského soudu ze dne 19. května 1998, jako opožděnou, neboť podle Ústavního soudu byla podána až dne 17. listopadu 1998; odmítnutí ústavní stížnosti proti rozsudku obvodního soudu ze dne 16. září 1997 bylo odůvodněno tím, že stěžovatelé opomněli ve své stížnosti ze dne 8. září 1998 označit rozhodnutí o posledním opravném prostředku, který jim zákon k ochraně jejich práv poskytoval. Soud, na který se stěžovatelé posléze obrátili, konstatoval porušení práva na přístup k soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, když judikoval, že: „V projednávaném případě má Soud za to, že rozhodnutí Ústavního soudu trpí přílišným formalismem. Podotýká, že Ústavní soud poskytl stěžovatelům lhůtu k odstranění nedostatků stížnosti (a vyzval je k předložení kopie rozhodnutí uvedeného v záhlaví stížnosti) a že jejich právní zástupce příslušnou vadu opravil před koncem této lhůty. Nelze tedy tvrdit, že uvedená nepřesnost nemohla být později napravena, jak tomu bylo ve výše zmíněné věci *Edificaciones March Gallego, a. s., proti Španělsku*, již se dovolávala žalovaná vláda. Soud se rovněž domnívá, že je třeba rozlišit povahu a cíl řízení, o které v této věci šlo, od projednávaného případu. Řízení, které bylo předmětem stížnosti *Edificaciones March Gallego, a. s.*, směřovalo ke splacení dluhu, který dotčené osoby

563 Viz *Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, 28. října 1998, ESLP 1998-VIII, § 136.

564 Viz *Ashingdane proti Spojenému království*, č. 8225/78, 28. května 1985, Série A č. 93, § 57; *Fayed proti Spojenému království*, č. 17101/90, 21. září 1993, Série A č. 94, § 65; *Beer a Regan proti Německu*, č. 28934/95, 19. února 1999, § 49; *Mortier proti Francii*, č. 42195/98, 31. července 2001.

565 Viz *Guérin proti Francii*, č. 25201/94, 29. července 1998, ESLP 1998-V.

566 Viz *Zvolský a Zvolská proti České republice*, č. 46129/99, 12. listopadu 2001, ESLP 2001-IX.

567 Č. 49478/99, 25. května 2004.



uznaly, a netýkalo se opodstatněnosti pohledávky; přísné lhůty, které se v tomto případě aplikovaly, měly za cíl výlučně urychlení zaplacení dané částky a chyba, které se stěžovatelská společnost dopustila, nemohla být v zákonné lhůtě napravena. Naproti tomu v projednávaném případě stěžovatelů se jednalo o řízení před Ústavním soudem, jehož úkolem je kontrolovat dodržování základních práv a napravovat případná porušení těchto práv. Kromě toho, Soud nepovažuje za relevantní argument vlády týkající se skutečnosti, že stížnost stěžovatelů neměla téměř žádnou naději na úspěch, neboť mu nepřislouží spekulovat o výsledku řízení o této stížnosti. Žalovaná vláda rovněž neuvedla žádný relevantní důvod, který bránil Ústavnímu soudu vzít v úvahu skutečnost, že stěžovatelé svou chybu napravili ve stanovené lhůtě, aby odstranili rozpor mezi rozhodnutím zmíněným na titulní straně a předloženou kopií. Soud se pozastavuje nad tím, že by v daném případě bylo bývalo možné odstranit vadu, která byla způsobena zasláním kopie rozhodnutí, jež nebylo předmětem stížnosti, a nikoliv chybu, která se vyskytla v označení rozhodnutí (pouze) na titulní straně. Otázka nastolená v daném případě tedy souvisí s principem právní jistoty; nejedná se o pouhý problém výkladu hmotněprávních pravidel, nýbrž o výklad procesního požadavku, který zabránil meritornímu projednání věci stěžovatelů, a to v rozporu s právem na účinnou soudní ochranu (viz, *mutatis mutandis*, výše cit. *Zvolský a Zvolská proti České republice*). Soud se proto domnívá, že stěžovatelé museli nést nepřiměřené břemeno, jež narušilo spravedlivou rovnováhu mezi legitimním zájmem, kterým je zajištění dodržování formálních podmínek pro zahájení řízení před Ústavním soudem, a právem na přístup k této instanci.

Soud vytkl přílišný formalismus Ústavnímu soudu i ve věci *Bulena proti České republice*,<sup>568</sup> *Šurý proti České republice*,<sup>569</sup> *Soffer proti České republice*,<sup>570</sup> *Zedník proti České republice*,<sup>571</sup> *Geco, a. s. proti České republice*,<sup>572</sup> *Janýr a další proti České republice*<sup>573</sup> či *Tieze a Semeráková proti České republice*.<sup>574</sup>

Jiným aspektem práva na přístup k soudu je zásada, že účastník správního řízení musí mít právo nechat přezkoumat správní rozhodnutí soudem plné jurisdikce, který bude splňovat procesní nároky článku 6 odst. 1 Úmluvy.<sup>575</sup>

Ve věci *Kilián proti České republice*<sup>576</sup> stěžovatel namítal, že neměl možnost nechat přezkoumat rozhodnutí o zastavení územního řízení, které podle tehdy platného práva

568 Č. 57567/00, 20. dubna 2004.

569 Č. 16299/10, 13. října 2011.

570 Č. 31419/04, 8. listopadu 2007.

571 Č. 74328/01, 28. června 2005.

572 Č. 4401/03, 21. září 2006.

573 Č. 12579/06, 19007/10 a 34812/10, 13. října 2011.

574 Č. 26908/09 a 30809/10, 13. října 2011.

575 Viz *Ortenberg proti Rakousku*, č. 12884/87, 25. listopadu 1994, Série A č. 295-B; *Fischer proti Rakousku*, č. 16922/90, 26. dubna 1995, Série A č. 312.

576 Č. 48309/09, 7. prosince 2004.

a názoru soudních orgánů mělo procesní povahu a soudnímu přezkumu nepodléhalo. Soud nejprve konstatoval, že soudem s plnou jurisdikcí nebyl Ústavní soud, který mohl zkoumat pouze soulad rozhodnutí o zastavení řízení s Ústavou. Pokud šlo o přezkum vykonávaný krajským soudem, ten podle tehdy účinného § 244 o. s. ř. mohl jako správní jurisdikce pouze prozkoumat právní otázky, tedy zákonnost správních rozhodnutí, nikoliv skutkový stav. V daném případě se krajský soud věcí nezabýval vůbec, když usoudil, že napadené rozhodnutí bylo procesního charakteru a jako takové bylo vyloučeno z jeho přezkumné pravomoci. Námitky stěžovatele spočívající v tvrzení, že požadavky stavebního úřadu byly nepřiměřené, mohly být přezkoumány pouze odborem magistrátu města, který jistě nespĺňoval nároky článku 6 Úmluvy. Soud uzavřel, že soudní kontrola nespĺnila požadavky tohoto ustanovení a že stěžovatel tak byl zbaven svého práva na přístup k soudu.

Podobný názor vyjádřil Soud i v případě *Štefanec proti České republice*.<sup>577</sup>

## • SPRAVEDLNOST ŘÍZENÍ

Právo na spravedlivé řízení neznamená právo na příznivý výsledek řízení. Údajné porušení práva na spravedlivé řízení je nejčastějším předmětem stížností podaných k Soudu. Zaujímá v demokratické společnosti natolik význačné místo, že nic nemůže odůvodnit restriktivní výklad článku 6.<sup>578</sup> Ve stížnostech na porušení práva na spravedlivé řízení Soud zkoumá individuální aspekty spravedlivého řízení, které stěžovatel namítá, přičemž porušení takového konkrétního práva může znamenat porušení práva na spravedlivý proces. Nicméně v mnoha případech Soud zohledňuje řízení v jeho celku. Může proto konstatovat porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, pokud řízení nahlížené jako celek nenapĺňuje požadavky spravedlivého řízení, i když každé procesní pochybení samo o sobě by Soud nepřesvědčilo o tom, že řízení nebylo „spravedlivé“ ve smyslu tohoto ustanovení.<sup>579</sup> Tento postup Soud zvolil například při projednávání stížnosti *Kinský proti České republice*,<sup>580</sup> v níž se zabýval především otázkou, zda byla spravedlivost občanskoprávního řízení ovlivněna medializovanými výroky některých politiků, zavedením dohledu Ministerstva spravedlnosti a paralelně probíhajícího trestního řízení vedeného proti stěžovateli a jeho právnímu zástupci. Zaměřil se přitom zejména na některé dílčí aspekty práva na spravedlivý proces, jako je nezávislost a nestrannost soudů a rovnost zbraní mezi účastníky řízení. Judikoval, že několik vysoce postavených politiků, včetně ministrů a představitelů významných politických stran, se vyjádřilo

<sup>577</sup> Č. 75615/01, 18. července 2006.

<sup>578</sup> Viz *Perez proti Francii*, viz výše, § 64.

<sup>579</sup> Viz *Barberà, Messegué a Jabardo proti Španělsku*, č. 10588/83, 10589/83 a 10590/83, 6. prosince 1988, Série A č. 146, § 89; *Mirilašvili proti Rusku*, č. 6293/04, 11. prosince 2008, § 165.

<sup>580</sup> Č. 42856/06, 9. února 2012.

v tom smyslu, že rozhodnutí soudů ve prospěch stěžovatele jsou chybná a že jeho úspěch, jako potomka nacisty, je pro stát nepřijatelný. Ministerstvo spravedlnosti si dále vyžádalo od soudů informace o průběhu příslušných řízení, a to nad rámec své běžné dohledové praxe. Vůči stěžovateli a jeho právnímu zástupci konečně bylo v souvislosti s majetkovými spory po určité době vedeno trestní řízení, ve kterém byly shromážděny informace o postupu stěžovatele při jeho snaze o vydání nemovitého majetku. Soud přitom nemohl ponechat bez povšimnutí, že již na vnitrostátní úrovni Ústavní soud označil ve svém souhrnu zmíněné aktivity dotýkající se stěžovatele za nepřiměřené a nepřijatelné v demokratické společnosti. Přestože neshledal žádné důkazy o tom, že by výše uvedené skutečnosti negativně ovlivnily výsledek občanskoprávního řízení, v němž stěžovatel neuspěl, a nechtěl ani o této otázce jakkoli spekulovat, zdůraznil zásadní význam *zdání* nestrannosti soudců a spravedlivosti řízení vůbec a z toho plynoucí důvěry veřejnosti v soudy. Dospěl přitom k závěru, že stěžovatel mohl mít o spravedlivosti řízení pochybnosti postavené na objektivním základě, a proto řízení jako celek nesplnilo požadavky práva na spravedlivý proces, čímž došlo k porušení článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech.<sup>581</sup>

Důležitým aspektem práva na spravedlivé řízení je rovnost zbraní, vyžadující – jak v občanskoprávním, tak trestním řízení –, aby obě strany v řízení měly možnost předložit svou věc nezávislému a nestrannému soudu za podmínek, které ani jednu z nich nestaví do méně výhodného postavení.<sup>582</sup> Rovnost zbraní při provádění důkazů se zejména projevuje v možnosti otevřené pro každou stranu sporu předkládat důkazy za účelem prokázat skutkový stav ve svůj prospěch v podmínkách, jež je neuvádí do situace čistého neprospěchu vzhledem k protistraně.<sup>583</sup>

Soud shledal porušení zásady rovnosti zbraní ve věci *Milatová a další proti České republice*,<sup>584</sup> v níž se vyjadřoval k námitce stěžovatelů, že podle zákona o Ústavním soudu nemá soudce-zpravodaj povinnost vyjádření předložená ostatními účastníky řízení k podané ústavní stížnosti zasílat stěžovateli a dát mu možnost se k věci vyjádřit. Soud uvedl, že předmětná vyjádření obsahovala názory na námítky uvedené stěžovateli v ústavní stížnosti a zjevně měla ovlivnit rozhodnutí Ústavního soudu návrhem na zamítnutí stížnosti. S ohledem na povahu otázek, kterými se měl Ústavní soud zabývat, lze mít za to, že stěžovatelé měli legitimní zájem na obdržení kopií písemných vyjádření odpůrce a krajského soudu. Soud nepovažuje za nutné zjišťovat, zda v důsledku opomenutí předání těchto dokumentů vznikla stěžovatelům újma; k porušení Úmluvy

581 Viz tisková zpráva Ministerstva spravedlnosti k danému případu, český text rozsudku je k nahlédnutí na webových stránkách ministerstva [www.justice.cz](http://www.justice.cz).

582 Viz *Ruiz-Mateos a další proti Španělsku*, viz výše, odst. 63; *Brandstetter proti Rakousku*, rozsudek z 28. srpna 1991, Série A č. 211, § 66-67.

583 Viz *Dombo Behr B. V. proti Nizozemí*, č. 14448/88, 27. října 1993, Série A č. 274, § 33.

584 Č. 61811/00, 21. června 2005, ESLP 2005-V.

může dojít i v případě, že újma nevznikla. Je na stěžovatelích, aby posoudili, zda je nutné se k dokumentu vyjádřit. Bylo proto povinností Ústavního soudu umožnit stěžovatelům zaujmout stanovisko k písemným vyjádřením ještě předtím, než ve věci rozhodl, což se nestalo, čímž byli stěžovatelé zbaveni práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení tudíž došlo.

Konzervativnější přístup Soud zvolil ve věci *Verdu-Verdu proti Španělsku*,<sup>585</sup> když v podstatě opustil tezi nezbytnosti zjišťovat vznik újmy. Ve svém rozsudku judikoval, že stěžovatel nemohl s úspěchem tvrdit, že nemožnost popřít stanovisko ministerstva, které mu nebylo předáno, mu znemožnilo se hájit a způsobilo porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy. Stěžovatel navíc opomněl uvést, v čem mu nepředání dotčeného stanoviska způsobilo újmu.

Přístup Soudu v těchto případech se radikálně změnil po vstupu Protokolu č. 14 v platnost. Nové kritérium přijatelnosti založené na absenci podstatné újmy bylo poprvé v českých stížnostech použito ve věci *Holub proti České republice*.<sup>586</sup> Ve svém rozhodnutí o nepřijatelnosti Soud judikoval, že stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ve svých stanoviscích k ústavní stížnosti nižší soudy, které o věci rozhodovaly, nevedly žádný nový komentář ke svým rozhodnutím, jejichž obsah byl stěžovatelům znám. Kromě toho z usnesení Ústavního soudu nebylo zřejmé, že by o tato stanoviska opřel svůj názor a stěžovatelé přitom nespécifikovali, co by bývali uvedli, kdyby jim byla stanoviska zaslána.

Soud konstatoval, že dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě nevyžadovalo přezkoumání odůvodněnosti stížnosti. Ústavní soud totiž po vynesení rozsudku *Milatová* a další změnil svou praxi a doporučil soudcům zpravodajům, aby je v případě, že stanoviska obsahují nové skutečnosti či argumenty, zaslali stěžovatelům, aby se k nim ve stanovené lhůtě mohli vyjádřit. Ostatně Výbor ministrů Rady Evropy vyjádřil názor, že Česká republika splnila svoji povinnost přijmout opatření k výkonu tohoto rozsudku. Stížnosti pana Holuba a dalších stěžovatelů tak podle názoru Soudu nekladly vážné otázky aplikace či interpretace Úmluvy nebo důležité otázky týkající se vnitrostátního práva. Soud konečně konstatoval, že věc byla řádně přezkoumána na vnitrostátní úrovni a že argumenty stěžovatelů byly náležitě projednány a zodpovězeny soudy obou instancí, které ve věci předtím, než byla předložena Ústavnímu soudu, meritorně rozhodovaly.

Svůj názor Soud zopakoval a dále rozvedl ve svém rozhodnutí ke stížnosti *Šumbera proti České republice*.<sup>587</sup> Naopak v rozsudku ve věci *3A. CZ, s. r. o. proti České republice*<sup>588</sup> viděl podstatný rozdíl v postavení stěžovatelské společnosti, který spočíval v tom, že v projednávané věci krajský soud ve stanovisku k ústavní stížnosti předkládaném Ústavnímu soudu dále rozvedl svou argumentaci již uvedenou ve svém rozhodnutí.

---

585 Č. 43432/02, 15. února 2007.

586 Č. 24880/05 (roz.), 14. prosince 2010.

587 Č. 48228/08, 12. února 2012.

588 Č. 21835/06, 10. února 2011.

Nebylo tak možno vyloučit, že stanovisko obsahovalo skutečnosti, o kterých stěžovatelská společnost nevěděla, a na něž mohla chtít reagovat, když šlo navíc o posouzení otázky vyvolávající určitou názorovou nejednotnost. Nebylo též vyloučené, že tyto skutečnosti mohly být do jisté míry pro rozhodnutí Ústavního soudu důležité. Soud tak nemohl dojít k závěru, že společnost neutrpěla „podstatnou újmu“ při výkonu svého práva účastnit se přiměřeným způsobem řízení před Ústavním soudem.

Dalším aspektem spravedlivého řízení je kontradiktornost řízení, implikující možnost stran řízení seznámit se s každým dokladem nebo návrhem předloženým soudem a možnost se k němu vyjádřit.<sup>589</sup> Ve věci *Feldbrugge proti Nizozemí* se stěžovatelka odvolala proti rozhodnutí, kterým jí byla odepřena výplata nemocenských dávek. Soud konstatoval, že odvolací řízení nemělo kontradiktorní charakter, neboť stěžovatelka nebyla ani vyslyšena, ani vyzvána, aby podala písemné připomínky. Ani jí, ani jejímu právnímu zástupci nebyla dána možnost nahlédnout do spisu a vyjádřit se především ke znaleckým posudkům, které byly podkladem k rozhodnutí o jejím odvolání.<sup>590</sup>

Ačkoli Soud neukládá smluvním státům Úmluvy zakládat soudy druhého a třetího stupně, stát, který takové soudy založí, má povinnost bdít nad zachováváním procesních práv v soudním řízení.<sup>591</sup> Určité procesní nedostatky, ke kterým došlo v prvostupňovém řízení, mohou být napraveny v odvolacím řízení. Stejně tak řízení, určená výlučně k projednání právních otázek a nikoli skutkového stavu, mohou splňovat požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy i tehdy, když odvolací nebo dovolací soud neposkytl odvolateli nebo dovolateli možnost osobně se k věci vyjádřit.<sup>592</sup>

Přípustnost a hodnocení důkazů je dalším aspektem spravedlivého řízení, který však článek 6 Úmluvy výslovně neuvádí. Jedná se o oblast podřízenou na prvním místě vnitrostátnímu právu a hodnocení důkazů předložených stranami sporu v zásadě náleží vnitrostátním soudům. Soudy přísluší zkoumat, zda řízení ve svém celku včetně způsobu provádění důkazů mělo spravedlivý charakter. Nutnost vyloučit nerovnováhu mezi stranami sporu a nastolit mezi nimi rovnost zbrani byla již mnohokrát judikaturou Soudu potvrzena.<sup>593</sup>

Pokud jde o vyslýchání svědků jako důkazního zdroje, článek 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy nezaručuje v tomto případě obžalovanému neomezené právo a je na vnitrostátním soudě, aby rozhodl o nutnosti či prospěšnosti předvolání určitého svědka, a aby zdůvodnil, proč se rozhodl nepředvolat svědka, jehož výslech je obhajobou požado-

589 Viz *Vermeulen proti Belgii*, č. 19075/91, 20. února 1996, ESLP 1996-I, § 33; *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91, 18. února 1996, ESLP 1996-I, § 24.

590 Č. 8562/79, 29. května 1986, Série A č. 99, § 44.

591 Viz *Delcourt proti Belgii*, č. 2689/65, 7. ledna 1970, Série A č. 11, § 25.

592 Viz *Ekbatani proti Švédsku*, č. 1056383, 26. května 1988, Série A č. 134, § 31.

593 Viz *Řecké rafinérie Stran a Stratis Andreadis proti Řecku*, č. 13427/87, 9. prosince 1994, Série A č. 301-B, § 46; *Doorson proti Nizozemí*, č. 20524/92, 26. března 1996, ESLP 1996-II, § 67.

ván.<sup>594</sup> Důkazy musejí být obvykle předloženy ve veřejném jednání a v přítomnosti obžalovaného, a to za účelem kontradiktorní diskuse. Užití výpovědi získaných ve stadiu vyšetřování však samo o sobě není v rozporu s odst. 1 a 3 písm. d) článku 6 Úmluvy, jsou-li přitom respektována práva obhajoby. Ta vyžadují, aby byla obžalovanému poskytnuta přiměřená příležitost popřít svědectví v jeho neprospěch a dát vyslechnout jeho autora během výpovědi nebo případně později.<sup>595</sup> Právo zaručené čl. 6 odst. 3 písm. d) zahrnuje nejen rovnováhu mezi obžalobou a obhajobou, ale také kontradiktornost výslechu svědků. Obecně platí, že úkolem Soudu je zajistit plnění závazků přijatých smluvními státy. Nepřísluší mu zabývat se skutkovými nebo právními omyly, jichž se měly dopustit vnitrostátní soudy, ledaže porušují práva a svobody chráněné Úmluvou. Článek 6 sice zaručuje právo na spravedlivý proces, neupravuje však přípustnost důkazů.<sup>596</sup> Soud musí posoudit, zda řízení bylo jako celek spravedlivé,<sup>597</sup> a přitom odpovědět na otázku, zda byla dodržena práva obhajoby, a zejména zkoumat, zda byla stěžovateli poskytnuta možnost napadnout pravost důkazu. Soud rovněž přihlíží ke kvalitě důkazu včetně okolností, za kterých byl pořízen. Při určování, zda bylo řízení spravedlivé jako celek, lze přihlídnout k váze veřejného zájmu na postihu za konkrétní trestný čin a na uložení sankce jeho pachateli a tu porovnat se zájmem jednotlivce, aby důkazy v jeho neprospěch byly opatřovány zákonnou cestou. Veřejným zájmem však nelze odůvodňovat přijetí opatření, která zbavují práva obhajoby stěžovatele jejich samotné podstaty, včetně práva nevyprávět ve svůj neprospěch zaručeného článkem 6 Úmluvy.<sup>598</sup>

Nepřipuštěním části důkazního materiálu se Soud zabýval ve věci *P. G. a J. H. proti Spojenému království*.<sup>599</sup> Pan B. a stěžovatelé byli obžalováni ze spolčení za účelem loupeže finančních prostředků soukromé společnosti. Pan B. prohlásil, že se cítí vinen, a to s ohledem na rozhodnutí Sněmovny lordů v jiné věci, ve které bylo rozhodnuto, že relevantní důkazy byly přípustné bez ohledu na to, že byly získány v rozporu se zákonem. Stěžovatelé však přípustnost důkazů získaných z odposlouchávacího zařízení v bytě pana B. zpochybňovali. Namítali, že část důkazů vztahujících se k povolení použít zařízení na odposlech nebyla obhajobě zpřístupněna, že část ústní výpovědi policejního důstojníka byla vyslechnuta jen soudcem a že důkazy získané z odposlechu v bytě pana B., jakož i hlasové vzorky ze zařízení na policejní stanici, byly použity jako důkazy při procesu. Soud byl přesvědčen, že obhajobě byly podávány informace a bylo

594 Viz *Bricmont proti Belgii*, č. 10857/84, 7. července 1989, Série A č. 158.

595 Viz *Saidí proti Francii*, č. 14647/89, 20. září 1993, Série A č. 261-C.

596 Viz *Schenk proti Švýcarsku*, č. 10862/84, 12. července 1988, Série A č. 140, § 45-46; *Teixeira de Castro proti Portugalsku*, č. 25829/94, 9. června 1998, ESLP 1998-IV, § 34; *Jalloh proti Německu* [velký senát], č. 54810/00, 11. července 2006, § 94-96, ESLP 2006-IX.

597 Viz *Khan proti Spojenému království*, č. 35394/97, § 34, ESLP 2000-V; *Allan proti Spojenému království*, č. 48539/99, § 42, ESLP 2002-IX.

598 Viz, *mutatis mutandis*, *Heaney a McGuinness proti Irsku*, č. 34720/97, § 57-58, ESLP 2000-XII.

599 Č. 44787/98, 25. září 2001, ESLP 2001-IX.

jí umožněno podávat návrhy a účastnit se trestního řízení tak dalece, jak to bylo možné, aniž jí byl zpřístupněn materiál, o jehož utajení obžaloba usilovala s ohledem na veřejný zájem. Navíc utajený materiál nebyl předložen porotě a nebyl použit obžalobou. Podle názoru Soudu skutečnost, že potřeba utajení byla po celou dobu posuzována soudcem řídícím proces, poskytovala další významnou záruku tím, že bylo jeho povinností dohlížet v průběhu celého řízení na spravedlnost či nespravedlnost toho, že část materiálů zůstala utajena. Nikdo netvrdil ani nenaznačil, že by soudce nebyl nezávislý a nestranný ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Soud proto došel k závěru, že zásady kontradiktorního řízení a rovnosti zbrání byly zachovány.

Se získáváním důkazů nezákonným způsobem v trestním řízení souvisí zachování práva nevypovídat a výsady neusvědčovat sám sebe. Jejich smysl spočívá mimo jiné v ochraně obžalovaného proti nepřístojnému nátlaku ze strany úřadů, čímž přispívají k tomu, aby nedocházelo k justičním omylům a aby byly naplněny cíle článku 6. Právo neusvědčovat sám sebe předpokládá zejména to, že vyšetřující orgány v trestním řízení prokazují vinu obžalovaného, aniž by se uchýlovaly k důkazům získaným pomocí násilí nebo nátlaku proti vůli obžalovaného.<sup>600</sup> Při posuzování, zda dotčený postup potlačil samotnou podstatu výsady neusvědčovat sám sebe, Soud hledí zejména na povahu a intenzitu donucení, existenci jakýchkoliv relevantních procesních záruk a k čemu byl každý z takto získaných důkazů použit.<sup>601</sup> Právo neusvědčovat sám sebe je primárně spojeno s respektováním vůle obviněné osoby nevypovídat. V souladu s běžnou praxí v právních řádech smluvních stran Úmluvy, a taktéž v jiných zemích, se právo nevypovídat v trestním řízení nevztahuje na použití těch důkazů, jež jsou sice získány od obviněného s pomocí donucení, ale existují nezávisle na jeho vůli, což je též případ dokumentů získaných na základě domovní prohlídky, dechových zkoušek, vzorků krve, moči, vlasů či nahrávky hlasu a získání lidské tkáně pro účely testů DNA.<sup>602</sup>

Ve věci *Jalloh proti Německu* Soud judikoval, že použití drog získaných násilnou aplikací emetik jako důkazního materiálu činilo soudní řízení proti stěžovateli, drogovému dealerovi, jako celek nespravedlivým.<sup>603</sup>

V rozsudku k případu *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*<sup>604</sup> zase konstatoval, že smluvní stát nesmí deportovat osobu do země, kde by v rámci trestního řízení mohl být použit důkaz získaný mučením.

600 Viz *Saunders proti Spojenému království* [velký senát], č. 19187/91, 17. prosince 1996, ESLP 1996-VI, § 68; *Heaney a McGuinness proti Irsku*, č. 34720/97, 21. prosince 2000, ESLP 2000-XII, § 40.

601 Viz *Tirado Ortiz a Lozano Martin proti Španělsku*, č. 43486/98 (roz.), 15. června 1999, ESLP 1999-V; *Heaney a McGuinness proti Irsku*, viz výše, § 551-55.

602 Viz *Saunders proti Spojenému království*, viz výše, § 69; *Choudhary proti Spojenému království*, č. 40084/98 (roz.), 4. května 1999.

603 Č. 54810/00 [velký senát], 11. července 2006, ESLP 2006-IX, § 122.

604 Č. 8139/09, 17. ledna 2012.

K problematice nepřítomných svědků, kteří nemohou být žádným způsobem vyslechnuti obhajobou proto, že během řízení zmizeli nebo zemřeli, se Soud nedávno vyjádřil ve věcech *Al-Khawaja proti Spojenému království* a *Tahery proti Spojenému království*, které spojil ke společnému projednání.<sup>605</sup>

Znovu připomenul, že ustanovení článku 6 Úmluvy v prvé řadě vyžaduje, aby trestní řízení bylo ve svém celku spravedlivé. Oproti názoru, který zastával řadu let, nově připustil, že odsouzení může spočívat rozhodujícím způsobem na základě výpovědi nepřítomného svědka, avšak pouze tehdy, jsou-li práva obhajoby zajištěna jiným způsobem. V nově stanoveném tzv. „balančním testu“ Soud bude napříště v podobných případech hledět na skutečnost, zda je svědecká výpověď výhradním nebo rozhodujícím prvkem pro konstatování viny obžalovaného a zda jsou přítomny vyvažující faktory včetně pevných a účinných procesních záruk. V případě *Al-Khawaja* pak Soud konstatoval, že článek 6 nebyl porušen, když svědecká výpověď zemřelé klíčové svědkyně byla podpořena dalšími svědeckými výpověďmi, na jejichž základě mohla porota řádně posoudit vinu obžalovaného. V případě *Tahery* tomu tak nebylo, neboť vedle klíčového svědka, jenž se odmítl podrobit křížovému výslechu, chyběli další očití svědkové, kteří mohli potvrdit, že právě stěžovatel byl pachatelem.

## • VEŘEJNOST ŘÍZENÍ A VYNESENÍ ROZSUDKU

Veřejnost soudního řízení je další procesní zárukou, zakotvenou v článku 6 odst. 1 Úmluvy. Veřejná povaha řízení chrání jeho účastníky před tajným výkonem spravedlnosti bez veřejného dohledu; je také jedním z prostředků, jimiž může být udržována důvěra v soudy. Zprůhlednění výkonu spravedlnosti jeho veřejností přispívá k dosažení cíle článku 6 odst. 1, totiž ke spravedlivému procesu, jehož zárukou je jedním ze základních principů jakékoliv demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy.<sup>606</sup> Ani znění, ani smysl článku 6 odst. 1 Úmluvy nebrání účastníku řízení, aby se svobodně veřejného jednání vzdal výslovně nebo mlčky. Vzdání se práva však musí být jednoznačné a nesmí se dotknout důležitého veřejného zájmu.<sup>607</sup> Nicméně opomenutí žádat o veřejné projednání je jednoznačným vzdáním se tohoto práva tehdy, jestliže národní soudy zpravidla z vlastního podnětu nenařizují ústní jednání, avšak vnitrostátní právo výslovně upravuje možnost nařídít veřejné jednání na žádost jedné ze stran,<sup>608</sup> nebo pokud alespoň exis-

605 Č. 26766/05 a 22228/06 [velký senát], 15. prosince 2011, ESLP 2011.

606 Viz *Diennet proti Francii*, č. 18160/91, 26. září 1995, Série A č. 325-A, § 33; *Malhous proti České republice* [velký senát], č. 33071/96, 12. července 2001, § 55.

607 Viz *Håkansson a Sturesson proti Švédsku*, č. 11855/85, 21. února 1990, Série A č. 171-A, § 66.

608 Viz *Zumtobel proti Rakousku*, č. 12235/86, 21. září 1993, Série A č. 268-A, § 34; *Schuler-Zraggen proti Švýcarsku*, č. 14518/89, 24. června 1993, Série A č. 263, § 58; *Lundevall proti Švédsku*, č. 38629/97, 12. listopadu 2002, § 23.



tuje praxe konat veřejné jednání na žádost jedné ze stran.<sup>609</sup> Naopak otázka, zda stěžovatel navrhol či nikoliv nařízení veřejného jednání, je při posuzování dodržení článku 6 odst. 1 Úmluvy zcela bezpředmětná, pokud vnitrostátní právo tuto možnost vylučuje<sup>610</sup> nebo jestliže příslušná ustanovení konání ústního jednání výslovně nevylučují, avšak v praxi soudy veřejná jednání nikdy nenařizují.<sup>611</sup> Jestliže se ústní řízení uskutečnilo před soudem první instance, skutečnost, že odvolací, případně dovolací řízení probíhá bez takového jednání, lze odůvodnit zvláštními okolnostmi nebo povahou projednávané věci.<sup>612</sup>

## • NESTRANNOST A NEZÁVISLOST SOUDU

K tomu, aby splňoval požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy, musí být soudní orgán též nestranný a nezávislý. Z judikatury Soudu vyplývá, že nezávislost je třeba posuzovat s ohledem na nezávislost na výkonné moci, na délce mandátu, na záruky proti nátlaku a na vnější projev nezávislosti.<sup>613</sup> Mimoto, ve smyslu článku 6 odst. 1 je nezávislost a nestrannost soudce v dané situaci třeba posuzovat i podle toho, zda sám nabízí dostatečnou jistotu, že jakákoli pochybnost o jeho podjatosti je vyloučena.<sup>614</sup> Osobní nestrannost soudců se předpokládá, dokud není prokázán opak.<sup>615</sup> Pokud jde o objektivní hodnocení, Soud vždy zkoumá, zda nezávisle na chování soudce existují jisté ověřitelné skutečnosti, které zpochybňují jeho nestrannost. V této oblasti mohou mít význam i pouhá zdání. Proto při zkoumání, zda v dané věci existují legitimní důvody svědčící o nedostatku nestrannosti soudce, Soud bere úvahu i hledisko obžalovaného, přestože nehraje rozhodující roli. Určujícím prvkem je to, zda je možné považovat obavy dotčené osoby za objektivně ospravedlnitelné.<sup>616</sup>

Porušení nestrannosti dvou soudců vrchního soudu, který projednával stěžovatelovo odvolání v jeho trestní věci, byla namítána též v případě *Chmelíř proti České republice*,<sup>617</sup> v níž Soud shledal porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

609 Viz *Pauger proti Rakousku*, č. 16717/90, 28. května 1997, ESLP 1997-III, § 60.

610 Viz *Diennet proti Francii*, viz výše, § 34.

611 Viz *Werner proti Rakousku*, č. 21835/93, 24. listopadu 1997, ESLP 1997-VII; *H. proti Belgii*, 30. listopadu 1987, Série A č. 127, § 54.

612 Viz *Jan-Ake Andersson proti Švédsku*, č. 11274/84, 29. října 1991, Série A č. 212-C, § 27.

613 Viz *Kadubec proti Slovensku*, viz výše, § 56.

614 Viz *Revoldini a další proti Lucemburku*, č. 50595/99 (roz.), 18. ledna 2001; *Didier proti Francii* (roz.), č. 58188/00, 27. srpna 2002; *Gautrin a další proti Francii*, č. 21257/93 a 21260/93, 20. května 1998, ESLP 1998-III, § 58; *Pullar proti Spojenému království*, č. 22399/93, 16. června 1996, ESLP 1996-III.

615 Viz *Cianetti proti Itálii*, č. 55634/00, 22. dubna 2004.

616 Viz *Ferrantelli a Santangelo proti Itálii*, č. 19874/92, 7. srpna 1996, ESLP 1996-III; *Morel proti Francii*, č. 33663/02, 6. června 2000, ESLP 2000-VI.

617 Č. 64935/01, 7. června 2005.

## • PRÁVNÍ ZASTOUPENÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Právo osoby obviněné ze spáchání trestného činu na obhájce, a to i ustanoveného, je-li to třeba, je jeden ze základních stavebních kamenů spravedlivého procesu.<sup>618</sup> Z tohoto pohledu článek 6 Úmluvy může mít určitou důležitost i předtím, než je případ předán soudu k projednání, neboť spravedlnost řízení může být narušena i v přípravné fázi trestního řízení.<sup>619</sup> Způsob, jakým je článek 6 odst. 1 a 3 písm. c) aplikován během přípravného řízení, závisí na zvláštních prvcích řízení a skutkovém stavu daného případu. Článek 6 v zásadě vyžaduje, aby obžalovaný měl právního zástupce od počátku trestního řízení při prvním policejním výslechu,<sup>620</sup> ledaže by bylo prokázáno, že na základě přesvědčivých důvodů lze toto právo omezit. Avšak, i když by tu takové důvody byly, omezení práv nesmí zasáhnout do práv garantovaných článkem 6. Práva obhajoby budou nenapravitelně zasažena, jestliže inkriminující prohlášení učiněné během policejního výslechu bez přítomnosti advokáta bude použito jako jeden z prvků pro konstatování viny.<sup>621</sup> I v případech, kde obviněný mlčí a nebyl předběžně vyslechnut, může omezení jeho práva na právní zastoupení od okamžiku zatčení být v rozporu s požadavky článku 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.<sup>622</sup>

## • PRESUMPCE NEVINY

Zásada presumpce nevinny zakotvená ve druhém odstavci článku 6 Úmluvy je dalším prvkem spravedlivého trestního řízení, jež je požadováno od prvního odstavce tohoto ustanovení.<sup>623</sup> Soud proto posuzuje námitky porušení Úmluvy z pohledu obou textů dohromady. K jejímu porušení dojde, jestliže soudní rozhodnutí nebo prohlášení veřejné osoby k obviněnému ze spáchání trestného činu obsahuje názor, že je vinen dřív, než byla jeho vina zákonně dokázána. Stačí, aby byla vyslovena pouhá poznámka na osobu obžalovaného, naznačující jeho vinu. Soud konstantně podtrhuje důležitost výběru slov veřejných osob při jejich prohlášeních na veřejnosti učiněných předtím, než je dotčená osoba

618 Viz *Krombach proti Francii*, č. 29731/96, 13. února 2001, § 89, ESLP 2001-II.

619 Viz *Imbrioscia proti Švýcarsku*, č. 13972/88, 24. listopadu 1993, § 36, Série A č. 275, *Öcalan proti Turecku* [velký senát], č. 46221/99, § 131, ECHR 2005-IV.

620 Viz *John Murray proti Spojenému království*, č. 18791/91, 8. února 1996, § 63, ESLP 1996-I; *Öcalan proti Turecku*, viz výše, § 131.

621 Viz *Salduz proti Turecku* [velký senát], č. 36391/02, 27. listopadu 2008, § 55, ECHR 2008.

622 Viz *Dayanan proti Turecku*, č. 7377/03, 13. října 2009, § 32-33, ECHR 2009.

623 Viz *Deweer proti Belgii*, viz výše, § 56; *Minelli proti Švýcarsku*, č. 14991/02, 25. března 1983, Série A č. 62, § 27; *Allenet de Ribemont proti Francii*, č. 15175/89, 10. února 1995, Série A č. 308, § 35; *Bernard proti Francii*, č. 22885/93, 24. dubna 1998, ESLP 1998-II, § 37.

souzena a prohlášeno, že trestný čin skutečně spáchala.<sup>624</sup> Veřejné osoby tak musí velmi pečlivě zvažovat slova, která užijí ve svých prohlášeních, aby se nedopustily porušení ustanovení článku 6 odst. 2 Úmluvy.<sup>625</sup> Dalším aspektem presumpce nevinny je princip, že pochybnost svědčí obžalovanému. V tomto ohledu Soud stanovil, že článek 6 odst. 2 Úmluvy zaručuje obžalovanému právo mlčet, jakož i právo nepřispívat k vlastnímu obvinění.<sup>626</sup> Třetím a posledním aspektem je zásada, že obžalovaný nesmí být považován za vinného, dokud není rozhodnuto o jeho posledním řádném opravném prostředku.

## • PŘIMĚŘENÁ DÉLKA SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Problém dlouhotrvajících soudních sporů, se kterými se Soud potýkal ve stížnostech podaných proti České republice, se dočkal radikální změny dne 26. dubna 2006, kdy nabyla účinnosti novela zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným služebním postupem (zákon č. 160/2006). Soud zkoumal nově vytvořený opravný prostředek, jímž lze nahradit vzniklou nemateriální újmu, a shledal jej účinným jak z hlediska článku 35 odst. 1 Úmluvy, tak článku 13 Úmluvy.<sup>627</sup>

## II. ULOŽENÍ TRESTU JEN NA ZÁKLADĚ ZÁKONA (NULLUM CRIMEN, NULLA POENA SINE LEGE) – ČLÁNEK 7 ÚMLUVY

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

Článek 7 Úmluvy zahrnuje obecný princip, podle kterého pouze zákon může definovat zločin a stanovit trest (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) a zpětná aplikace nemů-

624 Viz *Nešák proti Slovensku*, č. 65559/01, § 88 a 89, 27. února 2007; *Garycki proti Polsku*, č. 14348/02, § 71, 6. února 2007; *Capeau proti Belgii*, č. 42914/98, 13. ledna 2005, § 22, ECHR 2005-I; *Böhmér proti Německu*, č. 37568/97, § 54, 3. října 2002; *Allenet de Ribemont proti Francii*, 10. února 1995, § 35, Série A č. 308; *Minelli proti Švýcarsku*, 25. března 1983, § 38, Série A č. 62; *Daktaras proti Litvě*, č. 42095/98, § 41-43, ECHR 2000-X.

625 Viz *Khuzhin a další proti Rusku*, č. 13470/02, § 94, 23. října 2008.

626 Viz *Funke proti Francii*, č. 10828/84, 25. února 1993, Série A č. 256-A, § 44; *Saunders proti Spojenému království*, viz výše, § 68; *Serves proti Francii*, č. 20225/92, 20. října 1997, ESLP 1997-VI, § 46.

627 Viz *Vokurka proti České republice*, č. 40552/02 (roz.), 16. října 2007.

že být použita tam, kde je to nevýhodné pro obžalovaného.<sup>628</sup> Jakkoli zmíněný článek hlavně zamezuje rozšiřování rozsahu současných trestných činů na činy, které před tím nebyly trestné, stanoví také princip, že trestní právo nesmí být extenzivně vykládáno v neprospěch obžalovaného, například prostřednictvím analogie. Z toho vyplývá, že trestné činy a odpovídající tresty musí být zákonem jasně definovány. Tento požadavek je splněn, pokud jedinec může z formulace příslušného ustanovení, případně s pomocí výkladu, rozpoznat, jaké konání nebo opomenutí může vést k jeho trestněprávní odpovědnosti.<sup>629</sup> Hovoří-li článek 7 o „zákoně“, naráží na totéž pojetí, na které se Úmluva odvolává na jiném místě – články 8, 9, 10 – když používá tento termín. Jedná se o pojetí, které zahrnuje jak zákon, tak i judikaturu a obsahuje kvalitativní požadavky, včetně těch o přípustnosti a předvídatelnosti.<sup>630</sup> Soud tedy musí vždy přezkoumat, zda v době, kdy obžalovaná osoba spáchala čin, který vedl k jejímu stíhání a odsouzení, bylo v účinnosti ustanovení zákona, na základě něž lze takovou osobu stíhat, a jestli uložený trest nepřekračuje meze definované tímto ustanovením.

Ve věci *Achour proti Francii*<sup>631</sup> stěžovatel namítal, že byl považován za recidivistu, když byl souzen a usvědčen z trestného činu spáchaného v roce 1995. Soud prověřoval ustanovení o recidivě a způsob, jakým byly v rámci okolností tohoto případu aplikovány, avšak judikoval, že k porušení článku 7 nedošlo.

Retroaktivním prodloužením zabezpečovací detence stěžovatelů nad maximální období, které bylo povoleno v době spáchání trestných činů, se Soud zabýval hned ve třech kauzách: *Kallweit proti Německu*,<sup>632</sup> *Mates proti Německu*<sup>633</sup> a *Schummer proti Německu (č. 1)*.<sup>634</sup> Všichni tři stěžovatelé byli odsouzeni jako recidivisté k trestům odnětí svobody za spáchání vážných, sexuálně motivovaných trestných činů v letech 1992, 1990 a 1985. Stěžovatelům byla zároveň nařízena následná zabezpečovací detence. Ta však byla několikrát prodloužena a trvala vcelku déle než deset let. Rozhodnutí o prodloužení se opírala o posudky z oboru psychiatrie a neurologie, podle kterých by propuštěním na svobodu vzniklo nebezpečí, že stěžovatelé budou pokračovat v trestné činnosti a působit obětem vážnou újmu. Byl v nich přitom použit článek 67 d) odst. 3 trestního zákona ve znění z roku 1998, podle kterého délka prvního období zabezpečovací detence mohla být prodloužena na neomezenou dobu. Naopak podle znění platného v okamžiku spáchání trestných činů a odsouzení stěžovatelů toto období nesmělo přesáhnout deset let. Soud,

628 Viz *Kokkinakis proti Řecku*, č. 14307/88, 25. května 1993, Série A č. 260-A, § 52.

629 Viz *Cantoni proti Francii*, č. 17862/91, 15. listopadu 1996, ESLP 1996-V, § 29; *S. W. a C. R. proti Spojenému království*, č. 20166/92 a 20190/92, 22. listopadu 1995, Série A č. 335-B, § 35, a § 33.

630 Viz *Coëme a další proti Belgii*, č. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 a 33210/96, 22. června 2000, ESLP 2000-VII, *E. K. v. Turecko*, č. 28496/95, 7. února 2002, § 51.

631 Č. 67335/01 [velký senát], 29. března 2006, ESLP 2006-IV.

632 Č. 17792/07, 13. ledna 2011.

633 Č. 20008/07, 13. ledna 2011.

634 Č. 273608/04 a 42225/07, 13. ledna 2011.

na který se stěžovatelé obrátili, odkázal na své závěry v rozsudku *M. proti Německu*,<sup>635</sup> v němž judikoval, že zabezpečovací detence spadá pod článku 7 odst. 1 Úmluvy, když stejně jako v případě trestu odnětí svobody je opatřením zbavení svobody. V praxi jsou jednotlivci, kteří podléhají tomuto typu preventivní detence, umístěni do normálních věznic. Detenční režim je lehce odlišný od trestů odnětí svobody podle obecného práva, avšak mezi výkonem trestu odnětí svobody a preventivní detencí není velkého rozdílu. Od změny trestního práva v roce 1998 navíc zabezpečovací detence není časově omezena. Vzhledem k tomu, že v okamžiku spáchání trestných činů stěžovatelům bylo možno nařídit zabezpečovací detenci maximálně na 10 let, prodloužení tohoto opatření bylo dodatečným trestem, který jim byl uložen retroaktivně.

### III. PRÁVO NA ODVOLÁNÍ V TRESTNÍCH VĚCECH – ČLÁNEK 2 PROTOKOLU Č. 7

*„1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.*

*2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případech méně závažných trestných činů určených zákonem, nebo pokud byl jednotlivec souzen v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byl uznán vinným a odsouzen na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.“*

Spolu s ustanoveními článků 3 a 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě je článek 2 doplňkem k procesním právům zakotveným v článku 6 a 7 Úmluvy. Zásada dvoustupňového soudnictví je jednou ze základních zásad trestního práva. První odstavce článku 2 odráží velmi jednoduché pravidlo, totiž právo obžalovaného být souzen podruhé, a to soudem vyšší instance, než soudem, který jej shledal vinným a rozhodl o jeho potrestání. Zásada dvoustupňového soudnictví však není neomezená: nevztahuje se na případy méně závažných trestných činů, na rozhodnutí vynesená nejvyšší soudní instancí, pokud rozhodovala jako soud první instance, a na rozhodnutí, jimiž byl obžalovaný uznán vinným na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku. Ačkoli je na vnitrostátním zákonu, aby stanovil, které méně závažné trestné činy se vymknou aplikaci článku 2 Protokolu č. 7, není z českého práva naprosto zřejmé, které trestné činy má český zákonodárce na mysli. Nejvyšší soudní instancí ve smyslu druhé části druhého odstavce článku 2 by měl být teoreticky Nejvyšší soud, i když jeho rozhodování v prvním stupni v trestních věcech je otázkou. Konečně třetí výjimka z aplikace článku 2 nepotřebuje bližšího vysvětlení: jde o rozhodnutí o vině a trestu na základě odvolání prokurátora, resp. státního zástupce, které je vlastně v pořadí již druhým rozhodnutím v téže trestní věci.

635 Č. 19359/04, 17. prosince 2009, ESLP 2009.

Soud se zabýval námitkou porušení článku 2 Protokolu č. 7 ve věci *Krombach proti Francii*,<sup>636</sup> v níž stěžovatel tvrdil, že mu nebylo umožněno podat kasační stížnost proti odsuzujícímu rozsudku, který proti němu vynesl porotní soud v kontumačním řízení, v němž nebylo jeho obhájci umožněno přednést obhajobu jeho klienta. Namítal, že měl v úmyslu podat kasační stížnost proti oběma rozsudkům porotního soudu, z nichž první se zabýval otázkou viny a druhý otázkou občanskoprávních zájmů poškozených. Avšak ve smyslu ustanovení § 636 trestního řádu nemůže kasační stížnost podat osoba, která byla souzena a odsouzena v kontumačním řízení. Soud potvrdil, že při stanovování podmínek pro výkon práv zakotvených v článku 2 Protokolu č. 7 mají smluvní státy široký posuzovací prostor. Přezkoumání výroku o vině nebo trestu soudem vyššího stupně se tak může týkat buď skutkových i právních otázek, nebo se omezit jen na právní otázky. Kromě toho v některých zemích musí osoba, která si přeje obrátit se na odvolací orgán, požádat o povolení tak učinit.<sup>637</sup> Nicméně omezení kladená vnitrostátními zákony na opravný prostředek uvedený v tomto ustanovení musejí – podobně jako u práva na přístup k soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy – sledovat legitimní cíl a nesmějí zasahovat samu podstatu tohoto práva.<sup>638</sup> Toto ustanovení samo o sobě v souladu s výjimkou připuštěnou druhým odstavcem článku 2 bylo potvrzeno prohlášením Francie, podle kterého: „Ve smyslu článku 2 odst. 1 se může přezkoumání soudem vyššího stupně omezit na kontrolu aplikace vnitrostátního zákona, jako je kasační opravný prostředek.“ Ve francouzském právu v dané době neexistovala možnost se proti rozsudku porotního soudu odvolat. V zásadě bylo možné jen podat kasační stížnost, což na první pohled mohlo potvrdit slučitelnost s ustanovením článku 2 Protokolu č. 7.<sup>639</sup> Soud však připomněl, že prohlášení nepokrylo § 636 trestního řádu, který výslovně vylučuje podání kasační stížnosti proti rozsudku vynesena v kontumačním řízení. Následkem toho odsouzení stěžovatele, vyhlášené v jeho nepřítomnosti po projednání jeho případu porotou pouze v jednom stupni řízení, nemohlo být napadeno žádným „nápravným prostředkem“ před soudním orgánem v běžném slova smyslu.

Z hlediska pana Krombacha šlo jednak o meritorní obhajobu proti němu vzneseným obviněním a zároveň o vznesení procesní námitky *in limine litis*. Soud přisoudil význam skutečnosti, že stěžovatel neměl možnost dát přezkoumat, alespoň Kasačním soudem, zákonnost odmítnutí porotního soudu nechat v ústním trestním řízení před porotou promluvit jeho obhájce. Uzavřel, že stěžovatel neměl reálnou možnost ani být hájen

636 Viz kapitola pojednávající o článku 6 odst. 3 Úmluvy.

637 Viz *Pesti a Frodl proti Rakousku* (roz.), č. 27618/95 a 27619/95, 18. ledna 2000; *Hannak proti Rakousku* (roz.), č. 70883/01, 9. července 2002.

638 Viz *Haser proti Švýcarsku* (roz.), č. 33050/96, 27. dubna 2000; *Didier proti Francii* (roz.), č. 58188/00, 27. srpna 2002.

639 Viz *Loewenguth proti Francii* (roz.), č. 53183/99, 30. května 2000, ESLP 2000-VI; *Deperrois proti Francii* (roz.), č. 48203/99, 22. června 2000.

v prvním stupni, ani nechat přezkoumat své odsouzení vyšším soudem, čímž došlo k porušení ustanovení článku 2 Protokolu č. 7.

#### **IV. PRÁVO NA ODŠKODNĚNÍ V PŘÍPADĚ JUSTIČNÍHO OMYLU – ČLÁNEK 3 PROTOKOLU Č. 7**

*Právo na odškodnění je dalším právem obsaženým v Protokolu č. 7, a to v ustanovení článku 3, podle kterého:*

*„Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově zjištěná skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo zcela nebo částečně vinou této osoby.“*

Dovolat se práva na odškodnění za justiční omyl může odsouzený, jehož odsuzující rozsudek je pravomocný a vykonatelný a jestliže k odhalení justičního omylu<sup>640</sup> došlo na základě skutečnosti, kterou vědomě neskrýval, anebo se na ukrytí alespoň nepodílel. Ustanovení článku 3 však nestanoví způsob, jakým by k odhalení justičního omylu mělo procesně dojít, a nechává úpravu na vnitrostátním právu jednotlivých smluvních stran Úmluvy. Toto ustanovení se však nebude aplikovat na řízení, které skončilo například v odvolacím řízení osvobozením obžalovaného.<sup>641</sup>

Náhrada škody je poskytována jak za újmu materiální (ušlý výdělek), tak morální (psychické trauma). Odškodnit újmu materiální nelze než peněžitým plněním, újmu morální je možno odškodnit též vyhlášením ve Sbírce zákonů nebo v tisku, že dotyčná osoba je nevinná a že došlo k justičnímu omylu. Je samozřejmě na jednotlivých státech, jakým způsobem upraví řízení o odškodnění, včetně výše poskytnutých peněžitých plnění. Úmluva ani Protokol č. 7 v tomto ohledu nestanoví explicitně žádná pravidla.<sup>642</sup> Pokud jde o českou legislativu, otázkou zůstává, zda je na odškodnění nemateriální újmy možno použít zákon č. 58/1969 Sb. Odškodnění by se mělo poskytnout v plné výši i tehdy, jestliže v důsledku zrušení odsuzujícího rozsudku nebo poskytnutí milosti jsou vráceny zaplacené peněžité tresty, náklady řízení a odškodnění poškozenému. Stejně jako v případě článku 2 Protokolu č. 7 se Soud doposud nezabýval stížnostmi na porušení článku 3 tohoto protokolu v jejich merit.

640 Viz *Sekanina proti Rakousku*, viz výše, § 25.

641 Viz *Georgiou proti Řecku* (roz.), č. 45138/98, 13. ledna 2000; *Y. M. proti Francii* (roz.), č. 24948/94, 28. června 1995.

642 Viz *Nakov proti „Bývalé jugoslávské republice Makedonii“* (roz.), č. 68286/01, 24. října 2002.

## V. NON BIS IN IDEM – ČLÁNEK 4 PROTOKOLU Č. 7

„1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.

3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.“

Podle zásady *non bis in idem* nelze nikoho trestně stíhat, soudit a odsoudit za stejné skutečnosti, za které byl již jednou pravomocně odsouzen nebo osvobozen. Termín „řízení podléhající pravomoci téhož státu“ omezuje použití tohoto článku na vnitrostátní úroveň. Přesto, že článek 4 používá výraz „stíhání nebo potrestání“ za stejný trestný čin konstituovaný stejnými skutečnostmi, není teoreticky vyloučeno, aby byla tatáž osoba stíhána za tytéž skutečnosti, avšak pod jiným hmotněprávním ustanovením vnitrostátního trestního práva. Avšak judikatura Soudu ukázala, že případy, ve kterých je jednotlivec stíhán, souzen a odsouzen pro dva různé trestné činy na základě stejných skutečností, mohou být v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7.<sup>643</sup> Tohoto ustanovení se však může dovolat i osoba, která nebyla definitivně odsouzena, nýbrž pouze stíhána a trestní řízení bylo proti ní posléze pro nedostatek důkazů zastaveno.<sup>644</sup>

Ve věci *Gradinger proti Rakousku*<sup>645</sup> se stěžovatel účastnil dopravní nehody, při níž byl zabit cyklista. Po provedené krevní zkoušce byla u něho zjištěna přítomnost alkoholu 0,8g/‰. Bylo proti němu nejprve zahájeno trestní řízení pro trestný čin řízení motorového vozidla v opilosti (§ 81 odst. 2 trestního zákona), které skončilo rozhodnutím o neaplikovatelnosti daného ustanovení trestního zákona, bez toho, aby byl stěžovatel formálně osvobozen. Posléze bylo proti němu zavedeno správní řízení podle silničního zákona, které vedlo k jeho odsouzení. Soud při projednávání případu připustil, že oba trestné činy, ze kterých byl stěžovatel obviněn, mají odlišný charakter. Zatímco poprvé šlo o trestný čin zabítí podle trestního zákona, v druhém případě se jednalo o úpravu plynulosti silničního provozu podle silničního zákona a postih za řízení vozidla v opilosti. Nicméně došel k závěru, že obě rozhodnutí – trestní a správní – se opírala o tentýž skutkový stav, a proto článek 4 Protokolu č. 7 byl porušen.

Dodejme, že soudní vazba, která doprovází celní pokutu, není formou výkonu pokuty,

643 Viz *Oliveira proti Švýcarsku*, č. 25711/94, 30. července 1998, ESLP 1998-V, § 26-28.

644 Viz *Zigarella proti Itálii* (roz.), č. 48154/99, 3. října 2002.

645 Č. 15963/90, 23. října 1995, Série A č. 328-C.



nýbrž samostatným trestním opatřením<sup>646</sup> jak ve smyslu článku 7 Úmluvy, tak článku 4 Protokolu č. 7. Bylo by nelogické, aby jednotlivá ustanovení vykládala stejné užití termíny jinak.<sup>647</sup> V rozsudku ve věci *Franz Fischer proti Rakousku*<sup>648</sup> Soud judikoval, že text článku 4 Protokolu č. 7 nemá na mysli „stejně trestné činy“, ale spíše „nové“ trestní řízení a odsouzení pro trestný čin, pro který stěžovatel byl už jednou osvobozen či odsouzen. Samotná skutečnost, že jeden úkon může naplňovat více než jeden trestný čin, není v rozporu s tímto ustanovením. Soud se proto neomezuje na konstatování, že stěžovatel byl na základě jednoho úkonu souzen nebo potrestán pro spáchání více trestných činů. Existují případy, kdy jeden úkon naplňuje podstatu více trestných činů, ačkoli posléze dotčená osoba je stíhána jen pro jeden, neboť tento trestný čin v sobě zahrnuje ostatní podstatné prvky trestných činů. Velmi názorným případem je úkon, který naplňuje podstatu dvou trestných činů obsahujících stejné prvky s tím rozdílem, že druhý trestný čin obsahuje jeden prvek navíc. Někdy se obsah dvou trestných činů liší jen velmi nepatrně. Proto tam, kde různé trestné činy jsou založeny z jednoho úkonu, jsou vyšetřovány a trestní řízení je zahajováno u každého z nich postupně, tedy druhý trestný čin poté, co trestní řízení týkající se prvního trestného činu skončilo konečným rozsudkem, Soud přezkoumává, zda tyto trestné činy mají stejné základní prvky<sup>649</sup> či nikoliv.

## 6. PRÁVA APLIKOVATELNÁ POUZE S JINÝM USTANOVENÍM ÚMLUVY

### I. PRÁVO NA ÚČINNÝ PRÁVNÍ PROSTŘEDEK NÁPRAVY – ČLÁNEK 13 ÚMLUVY

*„Každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“*

Článek 13 Úmluvy zaručuje právo na prostředek nápravy ve vnitrostátním právním řádu, který dovoluje prosazovat práva a svobody zaručené Úmluvou v případě, že dojde k jejich porušení. Ačkoli mají smluvní státy jistou volnost, aby splnily své povinnosti vyplývající z tohoto ustanovení, je třeba, aby v jejich právních systémech existovaly právní prostředky nápravy, umožňující kompetentnímu orgánu rozhodnout ve věci porušení práv garantovaných Úmluvou meritorně a poskytnout odpovídající nápravu. Rozsah povinností vyplývajících z tohoto ustanovení pak bude záviset na stěžovatelově

646 Viz *Jamil proti Francii*, č. 15917/89, 8. června 1995, Série A č. 317-B.

647 Viz *Göktan proti Francii*, č. 33402/96, 2. července 2002, ESLP 2002-V.

648 Rozsudek z 29. května 2001, odst. 25.

649 Viz *Sailer proti Rakousku*, č. 38237/97, 6. září 2002; *W. F. proti Rakousku*, č. 38275/97, 30. srpna 2002.

námítce porušení Úmluvy, ale prostředek nápravy musí být vždy „účinný“ v praxi i v teorii práva, a to zejména v tom smyslu, že jeho výkonu nesmí být nikterak bráněno jednáním nebo opomenutím státních orgánů.<sup>650</sup> Při splnění určitých okolností může soubor několika prostředků nápravy splnit požadavky článku 13.<sup>651</sup> Toto ustanovení však požaduje, aby prostředek nápravy byl ve vnitrostátním právu k dispozici pouze v souvislosti s újmou, na kterou lze hledět jako na „hájitelnou“ ve smyslu Úmluvy.<sup>652</sup> Nejde tak daleko, aby zaručoval právo napadnout zákon s tvrzením, že odporuje Úmluvě.

Ustanovení článku 5 odst. 4 a článku 6 odst. 1 Úmluvy však článek 13 Úmluvy překonávají a absorbují tím, že poskytují právo na specifický opravný prostředek. Článek 5 odst. 4 garantuje jednotlivci zbavenému svobody právo na to, aby o jeho zbavení svobody rozhodl co nejdříve soud. Záruky článku 6 odst. 1 jsou též hlubší povahy, neboť na rozdíl od článku 13 se týkají řízení před soudním orgánem. Podobné ustanovení článku 2 Protokolu č. 7 zaručující právo na opravný prostředek cizincům proti rozhodnutí o vyhoštění je v postavení *lex specialis* vůči článku 13 Úmluvy. Účinný opravný prostředek ve smyslu tohoto ustanovení je prostředkem, o němž rozhoduje vnitrostátní orgán, který nemusí být nutně orgánem soudním ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Kromě toho článek 13 je orientován na porušení práv a svobod uvedených v Úmluvě a jejích protokolech, zatímco opravný prostředek ve smyslu článku 6 odst. 1 se týká všech občanskoprávních nároků a závazků, přičemž všechna práva zaručená v Úmluvě nemají zdaleka občanskoprávní charakter.<sup>653</sup> Nestačí však, aby se stěžovatel dovolával porušení práva nebo svobody. Musí se cítit „reálně“ poškozeným, resp. musí mít tzv. „tvrzený (hájitelný) nárok“ (grief défendable; arguable claim).<sup>654</sup>

Článek 13 Úmluvy nemá přímý vliv na vnitrostátní právo. Smluvní státy mají organizovat vnitrostátní legislativu a zaručit účinné opravné prostředky. Na první pohled by se mohlo zdát, že k tomu, aby mohl vést k dosažení nápravy konkrétních porušení, musí být vnitrostátní prostředek nápravy přímo aplikovatelný do vnitrostátního zákonodárství. Soud se k této otázce staví racionálně, když nevyžaduje, aby členské státy inkorpo-

650 Viz *Büyükdag proti Turecku*, č. 28340/95, 21. prosince 2000, § 64; *Aksoy proti Turecku*, č. 21987/93, 18. prosince 1996, § 95, ESLP 1996-VI.

651 Viz *Leander proti Švédsku*, č. 9248/81, 26. března 1987, § 77, Série A č. 116.

652 Viz *Boyle a Rice proti Spojenému království*, č. 9659/82 a 9658/82, 27. dubna 1988, § 54, Série A č. 131.

653 Viz *Airey proti Irsku*, viz výše, kde Soud uvedl, že „žaloba na odlohu je žalobou mající občanskoprávní charakter ve smyslu článku 6 odst. 1. Článek 8 Úmluvy zavazuje Irsko poskytnout stěžovateli účinnou možnost takovou žalobu podat a organizovat si svůj soukromý život. Články 13 a 6 odst. 1 Úmluvy se zde překrývají, Soud proto nepokládá za nutné rozhodnout o tom, zda je zde nedostatek v nárocích prvního, jenž je méně náročný než druhý a je jím zcela pohlcen“.

654 Viz *Leander proti Švédsku*, č. 9248/81, 26. března 1987, Série A č. 116, § 77 (a); *Boyle a Rice proti Spojenému království*, č. 55434/00, 27. dubna 1988, Série A č. 131, § 52; *Plattform „Ärztze für das Leben“ proti Rakousku*, č. 10126/82, 21. června 1988, Série A č. 139, § 25-27.

rovaly Úmluvu a její protokoly do svých právních systémů. Stačí, když v té či oné formě vnitrostátní právní řád zajistí každému, kdo podléhá soudní moci, práva a svobody přiznané Úmluvou.<sup>655</sup>

I když článek 13 Úmluvy chrání všechny oběti porušení, ke kterým došlo v důsledku rozhodnutí soudních orgánů, nezaručuje právo na soud druhé instance (tedy odvolací soud). Pokud však soud nerespektoval práva stěžovateli přiznaná Úmluvou, měl by mít stěžovatel možnost obrátit se na soud vyšší instance. Rozsah kontroly v rámci opravného prostředku proti rozhodnutím soudů ve smyslu článku 13 je omezený. Nelze na něj pohlížet jako na prostředek nápravy či změny pravomocných rozhodnutí. Rozhodnutí nejvyšších soudních instancí nemohou navíc být předmětem žádné další kontroly. Konečně ani článek 13, ani žádné jiné ustanovení Úmluvy smluvním státům neukládá povinnost poskytnout jednotlivcům podléhajícím jejich jurisdikci opravný prostředek ve formě ústavní stížnosti. Právo na zahájení trestního řízení proti původci údajného trestného činu též není v katalogu práv, uvedených v Úmluvě.

## II. ZÁKAZ DISKRIMINACE – ČLÁNEK 14 ÚMLUVY

*„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakékoli příčině, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, rod nebo jiné postavení.“*

Na rozdíl od Paktu o občanských a politických právech OSN se zákaz diskriminace ve smyslu článku 14 Úmluvy vztahuje pouze na práva zaručená v Úmluvě a v dodatkových protokolech.<sup>656</sup> Námitka porušení článku 14 Úmluvy musí být proto vždy spojena s jiným ustanovením Úmluvy, zaručujícím materiální právo. Jestliže Úmluva dané právo nezaručuje, nelze si stěžovat na diskriminaci při jeho výkonu. Pokud se diskriminační jednání týká práva, k jehož aplikaci stát vyslovil výhradu, není stát vázán ani článkem Úmluvy, které dané právo obsahuje, ani článkem 14 do té míry, pokud zakazuje diskriminační jednání při výkonu tohoto práva. Například právo být poslancem parlamentu není Úmluvou zaručeno. Ochrany článku 14 se proto nemůže dovolávat osoba, která si stěžuje na to, že její poslanecký mandát byl zrušen pro neslučitelnost s jeho profesorskou funkcí na vysoké škole neuniverzitního charakteru, přestože výkon tohoto práva profesory vyučujícími na univerzitách nebyl tímto způsobem omezen. Pravidlo zákazu diskriminace lze přirovnat k principu rovnosti zbraní anebo rovnosti při výsledku svědků obžaloby a obhajoby, jež vyplývá z práva na spravedlivé soudní říze-

655 Viz *Lithgow proti Spojenému království*, viz výše; *James a další proti Spojenému království*, viz výše.

656 Článek 2 odst. 1 a článek 3 Paktu.

ní zaručeného článkem 6 Úmluvy. Ustanovení článku 14 lze též porovnat s článkem 5 Protokolu č. 7, jenž zaručuje rovnost mezi manžely.

Otázka samostatnosti článku 14 Úmluvy nesmí být zaměňována s otázkou jeho autonomie.<sup>657</sup> Soud pohlíží na spojení článku 14 s jiným ustanovením Úmluvy velmi pružně: stačí, aby se předmět sporu zcela nevymykal textu článku, který je s článkem 14 spojován,<sup>658</sup> anebo aby kritizovaná opatření byla přímo spojena s výkonem Úmluvou zaručeného práva,<sup>659</sup> anebo aby relevantní skutečnosti spadaly do oblasti Úmluvou zaručeného práva.<sup>660</sup> Skutečná autonomie článku 14 Úmluvy je zvláště patrná v případě práv, do kterých může být zásah státem z hlediska Úmluvy opodstatněný. Jde zejména o ustanovení článků 8 až 11 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1. V takovém případě se jedná o omezující zásahy, které nemusí nutně znamenat diskriminaci. Totéž platí o oblastech, „kde existuje více způsobů, jak stát může dostát svým povinnostem“. Pokud by však způsob zavádění opatření nebo omezení (které by jinak bylo v souladu s Úmluvou) bylo diskriminační, porušoval by článek 14 ve spojení s daným ustanovením Úmluvy.

Podle ustálené judikatury Soudu diskriminace znamená různé zacházení bez objektivního a rozumného ospravedlnění s osobami, jejichž situace je v relevantních věcech podobná.<sup>661</sup> Ovšem ne každý rozdíl v zacházení bude znamenat porušení čl. 14. Musí být zjištěno, že jiné osoby v obdobné situaci nebo v situaci, která je v relevantních věcech podobná, jsou zvýhodněny a že toto rozlišování je diskriminační.<sup>662</sup> Rozdíl v zacházení je podle článku 14 Úmluvy diskriminační tehdy, když nemá objektivní a rozumné ospravedlnění. Existuje-li takové ospravedlnění, musí být posouzeno ve vztahu k principům všeobecně uznávaným v demokratické společnosti. Nestačí, že rozdílné zacházení při výkonu práva zaručeného Úmluvou má legitimní cíl: článek 14 může být porušen, i když bude jasně zjištěno, že neexistuje „rozumná míra proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem.“<sup>663</sup>

Jinak řečeno, pojem diskriminace zahrnuje případy, kdy se s osobou nebo skupinou zachází bez řádného ospravedlnění méně příznivě než s jinou, i když Úmluva nevyžaduje příznivější zacházení.<sup>664</sup> Článek 14 nezakazuje různé zacházení založené na objektivním posouzení zásadně rozdílných skutkových okolností, které nachází spravedlivou

657 Viz *Belgická jazyková záležitost*, rozsudek z 23. července 1968, Série A č. 6, odst. 9.

658 Viz *Van der Musselle proti Belgii*, č. 8919/80, 23. listopadu 1983, Série A č. 70, § 43; *Thlimmenos proti Řecku*, č. 34369/97, 6. dubna 2000, ESLP 2000-IV.

659 Viz *Schmidt a Dahlström proti Švédsku*, č. 5589/72, 6. února 1976, Série A č. 21, § 39.

660 Viz *Abdulaziz, Cabalez a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80, 9473/81 a 9474/81, 28. května 1985, Série A č. 94, § 71.

661 Viz *Willis proti Spojenému království*, č. 36042/97, 11. června 2002, ESLP 2002-IV, § 48.

662 Viz *Unal Tékeli v. Turecko*, č. 29865/96, 16. listopadu 2004, ESLP 2004-X (výňatky), § 49.

663 Viz *Petrovic v. Rakousko*, č. 20458/92, 27. března 1998, ESLP 1998-II, § 30.

664 Viz *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Velké Británii*, viz výše, § 82.

rovnováhu mezi ochranou zájmů společnosti a respektováním práv a svobod chráněných Úmluvou, jelikož je založeno na veřejném zájmu.<sup>665</sup> Smluvní státy disponují širokou mírou uvážení (margin of appreciation), když posuzují, zda a do jaké míry ospravedlňují rozdíly v jinak podobných situacích rozdílné zacházení.<sup>666</sup> Rozsah míry uvážení se bude lišit podle konkrétních okolností případu, předmětu sporu a jeho pozadí, ale konečné rozhodnutí o dodržování závazků stanovených Úmluvou zůstává na Soudu. Jelikož Úmluva představuje hlavně a především systém pro ochranu lidských práv, Soud bere ohled na měnící se podmínky ve smluvních státech a reaguje například na jejich rodičí se konsenzus ohledně vytyčených standardů.<sup>667</sup>

Důležitým případem diskriminace, kterým se Soud v roce 2007 zabýval, byla věc *D. H. proti České republice*, o níž už byla řeč v souvislosti s právem rodičů na výuku jejich dětí. Jejím předmětem byla diskriminace romských dětí umístovaných ve zvláštních školách. Podobným případem byla věc *Oršuš a další proti Chorvatsku*.<sup>668</sup>

Ve věci *Paulík proti Slovensku*<sup>669</sup> stěžovatel tvrdil, že s ním bylo zacházeno odlišně od těch mužů, jejichž otcovství bylo určeno buď souhlasným prohlášením rodičů, nebo na základě domněnky, že otcem je manžel matky. Tito otcové mohli, na rozdíl od něho, později otcovství popřít, pokud se objevily nové důkazy, které vylučovaly jejich otcovství. Soud ve svém rozsudku přijal názor, že existují jisté rozdíly v zacházení mezi otci „domnělymi“ a stěžovatelem, jehož otcovství bylo určeno soudem. Skutečnost, že existovaly určité rozdíly mezi dvěma či více jednotlivci, však nevylučovalo, že tyto osoby byly v dostatečně srovnatelném postavení a mají dostatečně srovnatelné zájmy. Měl za to, že všechny tyto osoby jsou v analogickém postavení. Právní řád jim uděloval rozdílné právní zacházení v tom smyslu, že stěžovatel, na rozdíl od tzv. „domnělých otců“, nemohl požádat Nejvyšší státní zastupitelství, aby napadlo určení otcovství v zájmu společnosti. Soud se tedy zabýval otázkou, zda toto rozdílné zacházení mělo objektivní a rozumné odůvodnění. Přijal názor, že v zásadě mohl legitimní zájem na zajištění právní jistoty rodinných vztahů a ochraně zájmů dětí být důvodem pro rozdílné zacházení s osobami, jejichž otcovství bylo předpokládáno, a osobami, jejichž otcovství bylo určeno v řízení před soudem. V tomto konkrétním případě však sledování tohoto zájmu způsobilo, že zatímco stěžovatel neměl k dispozici žádné prostředky, kterými by mohl napadnout dříve určené otcovství, jiné osoby v analogické situaci tuto možnost měly. Podle stávajícího právního řádu nebyla přípustná žádná odchylka, která by zohlednila zvláštní okolnosti stěžovatelova případu, zejména věk, osobní situaci a chování jeho údajné dcery, jakož i ostatních dotčených osob zapojených do případu. Soud tudíž

665 Viz *G. M. B. a K. M. proti Spojenému království* (roz.), č. 36797/97, 27. září 2001.

666 Viz *Gaygusuz proti Rakousku*, č. 17371/90, 16. září 1996, ESLP 1996-IV, § 42.

667 Viz *Unal Tekeli v. Turecko*, viz výše, § 54; a *mutatis mutandis*, *Stafford proti Velké Británii*, viz výše, § 68.

668 Viz výše.

669 Č. 10669/05, 10. října 2006.

dospěl k závěru, že neexistoval vztah přiměřenosti mezi sledovaným cílem a prostředky k dosažení tohoto cíle použitými a došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Stížnost *Bączkowski a další proti Polsku*<sup>670</sup> se týkala diskriminace homosexuálů při výkonu jejich práva na svobodu shromažďování ve smyslu článku 11 Úmluvy. Stěžovatelé tvrdili, že pouliční průvod i stacionární shromáždění byly zakázány právě proto, že chtěly poukázat na diskriminaci homosexuálů. Soud sice pod tímto bodem nejprve poznamenal, že „rozhodnutí prvoinstančních správních orgánů zakazující pouliční průvod a stacionární shromáždění neobsahovala žádný přímý motiv“ a že Soud „nemůže spekulovat o existenci jiných motivů než těch, které byly explicitně vyjádřeny v těchto správních rozhodnutích“. Nakonec však dospěl k závěru o porušení ustanovení článků 11 a 14 Úmluvy.

---

670 Č. 1543/06, 3. května 2007.



# PŘÍLOHA I

## **ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD VE ZNĚNÍ PROTOKOLŮ č. 11 a 14**

### **S PROTOKOLY č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13**

Text Úmluvy je předkládán ve znění novelizovaném ustanoveními Protokolu č. 14 (CETS č. 194), jenž vstoupil v platnost 1. června 2010.

Text Úmluvy byl novelizován ustanoveními Protokolu č. 3 (ETS 45), který vstoupil v platnost 21. září 1970, Protokolu č. 5 (ETS č. 55), který vstoupil v platnost 20. prosince 1971 a Protokolu č. 8 (ETS č. 118), který vstoupil v platnost 1. ledna 1990, a zahrnoval též text Protokolu č. 2 (ETS č. 44) který, v souladu s ustanovením svého článku 5 odst. 3, byl nedílnou součástí Úmluvy od 21. září 1970, kdy vstoupil v platnost. Všechna ustanovení, která byla novelizována nebo přidána těmito Protokoly, jsou nahrazena Protokolem č. 11, a to k 1. listopadu 1998, kdy tento Protokol vstoupil v platnost. K tomuto datu byl Protokol č. 9 (ETS č. 140), který vstoupil v platnost 1. října 1994, zrušen a Protokol č. 10 (ETS 146) pozbyl svého významu.

Stav ratifikací Úmluvy a jejich Protokolů, jakož i úplný seznam prohlášení a výhrad jsou přístupné na internetových stránkách Soudu <http://conventions.coe.int>.



Řím, 4. XI. 1950

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

majíce na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů 10. prosince 1948;

majíce na zřeteli, že tato deklarace směřuje k zabezpečení všeobecného a účinného uznávání a dodržování práv v ní vyhlášených;

majíce na zřeteli, že cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy, a že jedním ze způsobů, jak se má tento cíl uskutečňovat, je ochrana a další rozvoj lidských práv a základních svobod;

znovu potvrzující svou hlubokou víru v ty základní svobody, které jsou základem spravedlnosti a míru ve světě a které jsou nejlépe zachovávány na jedné straně účinnou politickou demokracií a na druhé straně společným pojetím a dodržováním lidských práv, na němž závisí;

rozhodnuty, jakožto vlády evropských států, které jsou stejného smýšlení a mají společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu, podniknout první kroky ke kolektivnímu zaručení některých práv vyhlášených ve Všeobecné deklaraci;

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Povinnost respektovat lidská práva**

Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

## **HLAVA I PRÁVA A SVOBODY**

### **Článek 2 – Právo na život**

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
  - a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
  - b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
  - c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

### **Článek 3 – Zákaz mučení**

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

### **Článek 4 – Zákaz otroctví a nucených prací**

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:
  - a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
  - b) služba vojenského charakteru nebo, v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
  - c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
  - d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

### **Článek 5 – Právo na svobodu a osobní bezpečnost**

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:
  - a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
  - b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;
  - c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
  - d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
  - e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
  - f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.
2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.
4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.
5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

## **Článek 6 – Právo na spravedlivé řízení**

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.
2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:
  - a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
  - b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
  - c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
  - d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
  - e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

## **Článek 7 – Uložení trestu jen na základě zákona**

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem.

Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

### **Článek 8 – Právo na respektování soukromého a rodinného života**

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

### **Článek 9 – Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání**

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.
2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

### **Článek 10 – Svoboda projevu**

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.
2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

### **Článek 11 – Svoboda shromažďování a sdružování**

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.
2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

### **Článek 12 – Právo uzavřít manželství**

Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

### **Článek 13 – Právo na účinný právní prostředek nápravy**

Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

### **Článek 14 – Zákaz diskriminace**

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

### **Článek 15 – Odstoupení od závazků v naléhavé situaci**

1. V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření směřující k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.
2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článků 3, 4 (odstavec 1) a 7.

Každá Vysoká smluvní strana využívající svého práva na odstoupení bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala, a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti, a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

### **Článek 16 – Omezení politické činnosti cizinců**

Nic v článcích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.

### **Článek 17 – Zákaz zneužití práva**

Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na popření kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.

### **Článek 18 – Omezení výkonu práv**

Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.

## **HLAVA II**

## **EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA**

### **Článek 19 – Zřízení Soudu**

K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen „Soud“. Svou činnost vykonává trvale.

### **Článek 20 – Počet soudců**

Soud tvoří soudci, jejichž počet se rovná počtu Vysokých smluvních stran.

### **Článek 21 – Podmínky výkonu funkce**

1. Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky.
2. Soudci zasedají v Soudu jako soukromé osoby.
3. Ve svém funkčním období soudci nemohou vykonávat žádnou činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí, nestranností nebo s požadavky činnosti vykonávané na plný úvazek; o jakékoli otázce vzniklé v souvislosti s tímto odstavcem rozhodne Soud.

### **Článek 22 – Volba soudců**

1. Soudce volí většinou z odevzdaných hlasů Parlamentní shromáždění, za každou Vysokou smluvní stranu ze seznamu tří kandidátů navržených Vysokou smluvní stranou.

### **Článek 23 – Funkční období a odvolání**

1. Soudci jsou voleni na období devíti let. Nemohou být zvoleni znovu.
2. Funkční období soudců končí dosažením věku 70 let.
3. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Po svém nahrazení však pokračují v projednávání těch případů, které již začali posuzovat.
4. Soudce může být zbaven funkce, pouze pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou rozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.

### **Článek 24 – Kancelář Soudu a zpravodajové**

1. Soud má kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu.
2. Pokud Soud zasedá jako samosoudce, pomáhají mu zpravodajové, kteří vykonávají své funkce pod dohledem předsedy Soudu. Jsou součástí kanceláře Soudu.

### **Článek 25 – Plénum Soudu**

Plénum Soudu

- a) volí na tříleté období svého předsedu a jednoho nebo dva místopředsedy; ti mohou být zvoleni znovu;
- b) ustavuje senáty na pevně stanovené období;
- c) volí předsedy senátů Soudu, kteří mohou být zvoleni znovu;
- d) přijímá jednací řád Soudu,
- e) volí tajemníka Soudu a jednoho nebo více jeho zástupců,
- f) předkládá žádosti ve smyslu článku 26 odst. 2.

### **Článek 26 – Samosoudci, výbory, senáty a velký senát**

1. K projednání předložených případů zasedá Soud jako samosoudce, ve výběrech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu ustavují výbory na pevně stanovené období.
2. Na žádost pléna Soudu může Výbor ministrů jednomyslným rozhodnutím a na pevně stanovené období snížit počet soudců v senátech na pět.
3. Samosoudce nepřezkoumává žádnou stížnost směřující proti Vysoké smluvní straně, za kterou byl zvolen.
4. Členem senátu a velkého senátu je automaticky soudce zvolený za dotčenou Vysokou smluvní stranu. Pokud takový soudce není nebo není schopen zasedat, zasedá jako soudce osoba vybraná předsedou Soudu ze seznamu poskytnutého předem touto stranou.
5. Členy velkého senátu jsou rovněž předseda Soudu, místopředsedové, předsedové senátů a další soudci určení v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ předán velkému senátu podle článku 43, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který

vynesl rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který v něm zasedal za dotčenou smluvní stranu.

### **Článek 27 – Pravomoc samosoudců**

1. Samosoudce může prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů Soudu stížnost podanou podle článku 34, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání.
2. Toto rozhodnutí je konečné.
3. Pokud samosoudce neprohlásí stížnost za nepřijatelnou nebo ji nevyškrtne, postoupí ji tento soudce výboru či senátu k dalšímu přezkoumání.

### **Článek 28 – Pravomoc výborů**

1. Stížnost podanou podle článku 34 může výbor jednomyslně:
  - a) prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání; nebo
  - b) prohlásit ji za přijatelnou a vynést zároveň rozsudek o odůvodněnosti stížnosti, pokud ji nastolená otázka vztahující se k výkladu nebo použití Úmluvy nebo jejích protokolů je již řešena ustálenou judikaturou Soudu.
2. Rozhodnutí a rozsudky podle odstavce 1 jsou konečné.
3. Pokud soudce zvolený za dotčenou Vysokou smluvní stranu není členem výboru, výbor, s ohledem na všechny podstatné okolnosti, včetně toho, zda tato strana zpochybnila uplatnění postupu podle odstavce 1 b), může v jakékoli fázi řízení přizvat tohoto soudce na místo jednoho ze svých členů.

### **Článek 29 – Rozhodnutí senátů o přijatelnosti a odůvodněnosti věci**

1. Není-li přijato žádné rozhodnutí podle článku 27 a 28, ani vynesl rozsudek podle článku 28, vysloví se senát o přijatelnosti a odůvodněnosti individuálních stížností podaných podle článku 34. Rozhodnutí o přijatelnosti lze přijmout odděleně.
2. Senát se vysloví o přijatelnosti a meritu mezistátních stížností podaných podle článku 33. Rozhodnutí o přijatelnosti se přijímá odděleně, ledaže Soud ve výjimečných případech rozhodne jinak.

### **Článek 30 – Postoupení věci velkému senátu**

Vyvolává-li případ projednáváný senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vyneseným Soudem dříve, může senát, dokud nevynese rozsudek, postoupit případ velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.



## **Článek 31 – Pravomoci velkého senátu**

Velký senát

- a) se vyslovuje ke stížnostem podaným podle článku 33 nebo článku 34, pokud mu byla věc předána senátem podle článku 30 nebo pokud mu byla věc předána podle článku 43;
- b) rozhoduje o záležitostech postoupených Soudem Výborem ministrů v souladu s článkem 46 odst. 4; a
- c) posuzuje žádosti o poradní stanoviska podané podle článku 47.

## **Článek 32 – Pravomoc Soudu**

1. Pravomoc Soudu se vztahuje na všechny otázky týkající se výkladu a provádění této Úmluvy a jejích Protokolů, které mu budou předloženy podle článků 33, 34, 46 a 47.
2. V případě sporu o pravomoc Soudu rozhodne Soud.

## **Článek 33 – Mezistátní stížnosti**

Každá Vysoká smluvní strana může předložit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů jinou Vysokou smluvní stranou.

## **Článek 34 – Individuální stížnosti**

Soud může přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

## **Článek 35 – Podmínky přijatelnosti**

1. Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí.
2. Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, která je
  - a) anonymní nebo
  - b) v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná anebo již předložená jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instanci a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.
3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34, pokud se domnívá, že:
  - a) je neslučitelná s ustanoveními Úmluvy nebo jejích Protokolů, zjevně neopodstatněná nebo zneužívající právo na stížnost; nebo

- b) stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem.

Soud odmítne každou stížnost, kterou považuje za nepřijatelnou podle tohoto článku. Může tak učinit v jakékoli fázi řízení.

### **Článek 36 – Zásah třetí strany**

1. Při projednávání každé věci senátem nebo velkým senátem má Vysoká smluvní strana, jejímž příslušníkem je stěžovatel, právo předložit písemné připomínky a zúčastnit se zasedání.
2. V zájmu řádného chodu spravedlnosti může předseda Soudu přizvat kteroukoli Vysokou smluvní stranu, která není účastníkem řízení, nebo kteroukoli dotčenou osobu, která není stěžovatelem, aby předložily písemné připomínky nebo se zúčastnily zasedání.
3. Ke všem případům předloženým senátu nebo velkému senátu může komisař Rady Evropy pro lidská práva předložit písemné stanovisko a účastnit se veřejného jednání.

### **Článek 37 – Vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů**

1. Soud může v kterékoli fázi řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, jestliže okolnosti dovolují dospět k závěru, že
  - a) stěžovatel již nemíní trvat na své stížnosti, nebo
  - b) věc již byla vyřešena, nebo
  - c) pro jakýkoliv jiný Soudem zjištěný důvod není dále opodstatněné pokračovat v jejím projednávání.

Soud však pokračuje v projednávání stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly.

2. Soud může rozhodnout o vrácení stížnosti do seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti odůvodňují takový krok.

### **Článek 38 – Posouzení případu**

Soud případ projedná kontradiktorním způsobem se zástupci stran, a je-li to třeba, přistoupí k šetření, pro jehož účinné provedení poskytnou dotčené Vysoké smluvní strany všechny nezbytné prostředky.

### **Článek 39 – Smírná urovnání**

1. V jakékoli fázi řízení může být Soud nápomocen dotčeným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání věci respektujícího lidská práva tak, jak jsou stanovena Úmluvou a jejími Protokoly.

2. Řízení vedené podle odstavce 1 je důvěrné.
3. Je-li dosaženo smírného urovnání, vyškrtne Soud případ ze svého seznamu rozhodnutím, které se omezí na stručné vylíčení skutečností a přijatého řešení.
4. Toto rozhodnutí je předáno Výboru ministrů, který dohlíží na plnění podmínek smírného urovnání uvedených v rozhodnutí.

#### **Článek 40 – Veřejné zasedání a přístup k dokumentům**

1. Zasedání jsou veřejná, pokud Soud z důvodu výjimečných okolností nerozhodne jinak.
2. Dokumenty uložené v kanceláři Soudu jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda Soudu nerozhodne jinak.

#### **Článek 41 – Spravedlivé zadostiučinění**

Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

#### **Článek 42 – Rozsudky senátů**

Rozsudky senátů se stávají konečnými v souladu s ustanoveními článku 44 odstavce 2.

#### **Článek 43 – Postoupení věci velkému senátu**

1. V tříměsíční lhůtě od data rozsudku senátu může každá zúčastněná strana ve výjimečných případech požádat o postoupení věci velkému senátu.
2. Kolegium pěti soudců velkého senátu žádost přijme, pokud věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo závažnou otázku všeobecné povahy.
3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.

#### **Článek 44 – Konečné rozsudky**

1. Rozsudek velkého senátu je konečný.
2. Rozsudek senátu se stává konečným,
  - a) když strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení věci velkému senátu, nebo
  - b) po třech měsících lhůty od data rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení věci velkému senátu, nebo
  - c) když kolegium velkého senátu zamítne žádost o postoupení podanou podle článku 43.
3. Konečný rozsudek je zveřejněn.

### **Článek 45 – Odůvodnění rozsudků a rozhodnutí**

1. Rozsudky, stejně jako rozhodnutí prohlašující stížnosti za přijatelné nebo nepřijatelné, jsou odůvodněny.
2. Jestliže rozsudek vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit své odlišné stanovisko.

### **Článek 46 – Závaznost a výkon rozsudků**

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky Soudu ve všech sporech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.
3. Jestliže se Výbor ministrů domnívá, že dohledu nad výkonem konečného rozsudku brání problém týkající se výkladu tohoto rozsudku, může se obrátit na Soud, aby rozhodl o této výkladové otázce. Rozhodnutí obrátit se na Soud musí být přijato dvoutřetinovou většinou zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.
4. Jestliže se Výbor ministrů domnívá, že se některá Vysoká smluvní strana odmítá řídit konečným rozsudkem vydaným ve sporu, jehož je stranou, může se po formální výzvě adresované této straně rozhodnutím přijatým dvoutřetinovou většinou zástupců oprávněných zasedat ve Výboru obrátit na Soud v otázce, zda tato strana plní své povinnosti podle odstavce 1.
5. Jestliže Soud shledá porušení odstavce 1, postoupí věc Výboru ministrů ke zvážení opatření, jež mají být přijata. Jestliže Soud neshledá porušení odstavce 1, postoupí věc Výboru ministrů, který ukončí svůj dohled.

### **Článek 47 – Poradní stanoviska**

1. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejích protokolů.
2. Tyto posudky se nemohou zabývat otázkami, které se týkají obsahu nebo rozsahu práv a svobod stanovených v Hlavě I Úmluvy a v protokolech, ani jinými otázkami, které by mohly Soud nebo Výbor ministrů posuzovat v důsledku jakýchkoli řízení, jež mohou být zahájena podle této Úmluvy.
3. Rozhodnutí Výboru ministrů, kterým se žádá Soud o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.

### **Článek 48 – Poradní pravomoc Soudu**

Soud rozhodne, zda žádost o poradní stanovisko podaná Výborem ministrů spadá do jeho pravomoci, jak je definována v článku 47.

### **Článek 49 – Odůvodnění poradních stanovisek**

1. Poradní stanovisko Soudu je odůvodněno.
2. Jestliže poradní stanovisko vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit svůj odlišný názor.
3. Poradní stanovisko Soudu se zašle Výboru ministrů.

### **Článek 50 – Výdaje na činnost Soudu**

Výdaje na činnost Soudu hradí Rada Evropy.

### **Článek 51 – Výsady a imunity soudců**

Soudci požívají při výkonu funkcí výsad a imunit uvedených v článku 40 Statutu Rady Evropy a v dohodách uzavřených na základě tohoto článku.

## **HLAVA III ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ**

### **Článek 52 – Dotazy generálního tajemníka**

Každá Vysoká smluvní strana poskytne na žádost generálního tajemníka Rady Evropy požadované vysvětlení o způsobu, jakým její vnitrostátní právo zajišťuje účinné provádění všech ustanovení této Úmluvy.

### **Článek 53 – Ochrana uznaných lidských práv**

Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou úmluvou, jíž je stranou.

### **Článek 54 – Pravomoci Výboru ministrů**

Nic v této Úmluvě nebrání pravomocím, které Výboru ministrů přiznal Statut Rady Evropy.

### **Článek 55 – Zřeknutí se jiného způsobu urovnávání sporů**

S výhradou zvláštního ujednání Vysoké smluvní strany souhlasí, že mezi sebou nepoužijí smluv, úmluv nebo prohlášení, které jsou mezi nimi v platnosti, k tomu, aby předkládaly formou žalob spory vyplývající z výkladu nebo provádění této Úmluvy k jinému způsobu urovnání, než je stanoveno v této Úmluvě.

### **Článek 56 – Územní působnost Úmluvy**

1. Každý stát může při ratifikaci nebo kdykoli později prohlásit sdělením generálnímu

- tajemníkovi Rady Evropy, že tato Úmluva se bude vztahovat, s výhradou odstavce 4 tohoto článku, na všechna nebo kterákoli z území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědna.
2. Úmluva se bude vztahovat na jedno nebo více území uvedených ve sdělení počínaje třicátým dnem následujícím po přijetí tohoto sdělení generálním tajemníkem Rady Evropy.
  3. Na uvedených územích budou ustanovení této Úmluvy prováděna s přihlédnutím k místním potřebám.
  4. Každý stát, který učiní prohlášení podle prvního odstavce tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 této Úmluvy.

### **Článek 57 – Výhrady**

1. Každý stát může při podpisu této Úmluvy nebo uložení své ratifikační listiny učinit výhradu ke kterémukoli ustanovení Úmluvy, pokud zákon, který v té době platí na jeho území, není v souladu s tímto ustanovením. Výhrady všeobecné povahy nejsou podle tohoto článku povoleny.
2. Každá výhrada učiněná podle tohoto článku musí obsahovat stručný popis příslušného zákona.

### **Článek 58 – Vypovězení**

1. Vysoká smluvní strana může vypovědět tuto Úmluvu až po uplynutí pěti let od data, kdy se stala její stranou, a po šesti měsících od zaslání sdělení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, který o tom informuje ostatní Vysoké smluvní strany.
2. Tato výpověď nemůže zprostit zúčastněnou Vysokou smluvní stranu závazků vyplývajících z této Úmluvy, pokud jde o jakýkoli skutek, který by mohl znamenat porušení těchto závazků a kterého by se smluvní strana dopustila před datem, k němuž výpověď nabývá účinnosti.
3. Každá Vysoká smluvní strana, která přestane být členem Rady Evropy, přestane být stranou této Úmluvy za stejných podmínek.
4. Úmluva může být vypovězena podle ustanovení předcházejících odstavců, pokud jde o kterákoli území, na něž se vztahuje podle článku 56.

### **Článek 59 – Podpis a ratifikace**

1. Tato Úmluva je otevřena k podpisu členům Rady Evropy. Podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.
2. Evropská unie může přistoupit k této Úmluvě.
3. Tato Úmluva vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin.

4. Pro každý stát, který Úmluvu podepsal a který ji bude ratifikovat později, vstoupí Úmluva v platnost ihned po uložení ratifikační listiny.
5. Generální tajemník Rady Evropy oznámí všem členům Rady Evropy vstup Úmluvy v platnost, jména Vysokých smluvních stran, které ji ratifikovaly, jakož i uložení každé ratifikační listiny, k němuž dojde později.

Sjednáno v Římě 4. listopadu 1950 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník všem státům, které Úmluvu podepsaly.

## PROTOKOL Č. 1 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Paříž, 20. III. 1952

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Ochrana majetku**

1. Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.
2. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

### **Článek 2 – Právo na vzdělání**

Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.

### **Článek 3 – Právo na svobodné volby**

Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárního sboru.

### **Článek 4 – Územní působnost**

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.
2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předcho-



zího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoliv území.

3. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

### **Článek 5 – Vztah k Úmluvě**

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1, 2, 3 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

### **Článek 6 – Podpis a ratifikace**

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a bude jej ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.
2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Sjednáno v Paříži dne 20. března 1952 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem signatářským vládám.

## **PROTOKOL Č. 4 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD, PŘIZNÁVAJÍCÍ NĚKTERÁ PRÁVA A SVOBODY JINÉ NEŽ TY, KTERÉ JSOU JIŽ UVEDENY V ÚMLUVĚ A V PRVNÍM DODATKOVÉM PROTOKOLU K ÚMLUVĚ**

Štrasburk, 16. IX. 1963

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“) a v člancích 1 až 3 prvního dodatkového protokolu k Úmluvě, podepsaného v Paříži 20. března 1952,

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Zákaz uvěznění pro dluh**

Nikdo nemůže být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

### **Článek 2 – Svoboda pohybu**

1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.
2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.
3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.
4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.

### **Článek 3 – Zákaz vyhoštění občanů**

1. Nikdo nebude, ať individuálně nebo hromadně, vyhoštěn z území státu, jehož je státním příslušníkem.
2. Nikdo nebude zbaven práva vstoupit na území státu, jehož je státním příslušníkem.

### **Článek 4 – Zákaz hromadného vyhoštění cizinců**

Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.

## **Článek 5 – Územní působnost**

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.
2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoli území.
3. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.
4. Území každého státu, na které se vztahuje tento protokol vzhledem k jeho ratifikaci nebo jeho přijetí tímto státem, a každé území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení učiněnému tímto státem podle tohoto článku, budou považována za různá území, pokud jde o odkazy na území státu učiněné v člancích 2 a 3.
5. Každý stát, který učiní prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 Úmluvy založené na všech nebo některém z článků 1 až 4 tohoto protokolu.

## **Článek 6 – Vztah k Úmluvě**

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

## **Článek 7 – Podpis a ratifikace**

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení pěti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a který jej bude ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.
2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 16. září 1963 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem státům, které Úmluvu podepsaly.

## PROTOKOL Č. 6 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD TÝKAJÍCÍ SE ZRUŠENÍ TRESTU SMRTI

Štrasburk, 28. IV. 1983

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“), berouce v úvahu, že vývoj, k němuž došlo v některých členských státech Rady Evropy, vyjadřuje všeobecnou tendenci ve prospěch zrušení trestu smrti,

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Zrušení trestu smrti**

Trest smrti se ruší. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen, ani popraven.

### **Článek 2 – Trest smrti v době války**

Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest smí být uložen pouze v případech předvidaných zákonem a v souladu s jeho ustanoveními. Stát sdělí generálnímu tajemníkovi Rady Evropy příslušná ustanovení tohoto zákona.

### **Článek 3 – Zákaz odstoupení**

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

### **Článek 4 – Zákaz výhrad**

K ustanovením tohoto protokolu není přípustná žádná výhrada podle článku 57 Úmluvy.

### **Článek 5 – Územní působnost**

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení listin o ratifikaci, přijetí nebo schválení určit jedno nebo více území, na která se tento protokol bude vztahovat.
2. Každý stát může kdykoliv později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.
3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců smí být odvoláno, pokud jde o kterékoli území uvedené v tomto prohlášení sdělením zaslaným gene-

rálnímu tajemníkovi. Odvolání nabývá účinnosti první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového sdělení generálním tajemníkem.

### **Článek 6 – Vztah k Úmluvě**

Smluvní státy považují články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

### **Článek 7 – Podpis a ratifikace**

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státními Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nebude moci ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

### **Článek 8 – Vstup v platnost**

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po datu, kdy pět členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanovením článku 7.
2. Pro každý členský stát, který následně vyjádří svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po datu uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

### **Článek 9 – Činnost deponitáře**

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost podle jeho článků 5 a 8;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení nebo sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 28. dubna 1983 ve francouzštině a v angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

## PROTOKOL Č. 7 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Štrasburk, 22. XI. 1984

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

rozhodnuty podniknout další opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Procesní záruky v případech vyhoštění cizinců**

1. Cizinec, který má povolen pobyt na území některého státu, může být vyhoštěn pouze na základě výkonu rozhodnutí přijatého v souladu se zákonem a musí mít možnost:
  - a) uplatnit námitky proti svému vyhoštění;
  - b) dát přezkoumat svůj případ a
  - c) dát se zastupovat za tímto účelem před příslušným úřadem nebo osobou nebo osobami tímto úřadem určenými.
2. Cizinec může být vyhoštěn před výkonem práv uvedených v odstavci 1. a), b) a c) tohoto článku, je-li takové vyhoštění nezbytné v zájmu veřejného pořádku nebo je-li odůvodněno zájmy národní bezpečnosti.

### **Článek 2 – Právo na odvolání v trestních věcech**

1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.
2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případě méně závažných trestných činů určených zákonem, nebo pokud byl jednotlivec souzen v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byl uznán vinným a odsouzen na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.

### **Článek 3 – Právo na odškodnění v případě justičního omylu**

Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově zjištěná skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe

platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo zcela nebo částečně vinou této osoby.

### **Článek 4 – Právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát**

1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.
2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.
3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

### **Článek 5 – Rovnost mezi manžely**

Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.

### **Článek 6 – Územní působnost**

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení listin o ratifikaci, přijetí nebo schválení určit jedno nebo více území, na něž se tento protokol bude vztahovat, přičemž určí rozsah, v jakém se zavazuje plnit ustanovení protokolu na tomto nebo na těchto územích.
2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel prohlášení.
3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců může být odvoláno nebo pozměněno, pokud jde o kterékoliv území uvedené v tomto prohlášení, sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nebo změna nabude účinnosti první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel sdělení.
4. Prohlášení učiněné podle tohoto článku se považuje za prohlášení učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.
5. Území každého státu, na něž se tento protokol vztahuje na základě ratifikace, přijetí nebo schválení tímto státem, a každé z území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení, učiněnému tímto státem podle tohoto článku, mohou být považována za různá území, pokud jde o odkaz na území státu učiněný v článku 1.

6. Každý stát, jenž učinil prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy založené na člancích 1 až 5 tohoto protokolu.

### **Článek 7 – Vztah k Úmluvě**

Členské státy považují články 1 až 6 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

### **Článek 8 – Podpis a ratifikace**

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státním Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nemůže ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

### **Článek 9 – Vstup v platnost**

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data, kdy sedm členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem podle ustanovení článku 8.
2. Pro každý členský stát, který následně vyjádří svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení.

### **Článek 10 – Činnost depozitáře**

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 6 a 9;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení nebo prohlášení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 22. listopadu 1984 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státním Rady Evropy.



## PROTOKOL Č. 12 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Řím, 4. XI. 2000

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

majíce na zřeteli základní princip, podle něž jsou si všichni lidé rovni před zákonem a mají právo na rovnou ochranu zákona,

odhodlány podniknout další kroky na podporu rovnosti všech lidí cestou kolektivního prosazování všeobecného zákazu diskriminace prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

potvrzující, že zásada zákazu diskriminace nebrání účastnickým státům v přijímání opatření na podporu úplné rovnosti za předpokladu, že pro tato opatření existuje objektivní a přiměřené opodstatnění,

dohodly se na následujícím:

### **Článek 1 – Všeobecný zákaz diskriminace**

1. Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnosti menšiny, majetku, rodu či jiného postavení.
2. Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoli důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.

### **Článek 2 – Územní působnost**

1. Každý stát může při podpisu nebo při uložení své listiny o ratifikaci, přijetí či schválení určit území, na něž se bude vztahovat tento protokol.
2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli další území uvedené v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.
3. Každé prohlášení učiněné podle předchozích dvou odstavců může být ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení odvoláno či změněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabudou účinnosti prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.

4. Prohlášení učiněné v souladu s tímto článkem se považuje za prohlášení učiněné v souladu s odstavcem 1 článku 56 Úmluvy.
5. Každý stát, který učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 či 2 tohoto článku, může kdykoli poté prohlásit jménem jednoho či více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ohledně článku 1 tohoto protokolu.

### **Článek 3 – Vztah k Úmluvě**

Členské státy považují články 1 a 2 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto.

### **Článek 4 – Podpis a ratifikace**

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí či schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí tento protokol ratifikovat, přijmout či schválit bez předchozí či současné ratifikace Úmluvy. Ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

### **Článek 5 – Vstup v platnost**

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádřilo souhlas být vázáno protokolem v souladu s ustanoveními článku 4.
2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas být vázán protokolem, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení.

### **Článek 6 – Činnost depozitáře**

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 2 a 5;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno v Římě dne 4. listopadu 2000 v jazyce anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státům Rady Evropy.

## **PROTOKOL Č. 13 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD, TÝKAJÍCÍ SE ZRUŠENÍ TRESTU SMRTI ZA VŠECH OKOLNOSTÍ**

Vilnius, 3. V. 2002

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

přesvědčeny, že právo každého člověka na život je základní hodnotou demokratické společnosti a že zrušení trestu smrti je nezbytné pro ochranu tohoto práva a pro plné uznání nezadatelné důstojnosti všech lidských bytostí;

přejíce si posílit ochranu práva na život zaručeného Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“);

konstatující, že Protokol č. 6 k Úmluvě, týkající se zrušení trestu smrti, podepsaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983, nevylučuje trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války;

rozhodnuty učinit poslední krok ke zrušení trestu smrti za všech okolností,

se dohodly takto:

### **Článek 1 – Zrušení trestu smrti**

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nesmí být odsouzen k takovému trestu ani popraven.

### **Článek 2 – Zákaz odstoupení**

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

### **Článek 3 – Zákaz výhrad**

Vůči ustanovením tohoto protokolu nelze učinit výhradu podle článku 57 Úmluvy.

### **Článek 4 – Územní působnost**

1. Každý stát může při podpisu nebo ukládání své listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení určit jedno či více území, na něž se vztahuje tento protokol.
2. Každý stát může kdykoli později, prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli jiné území určené v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Každé prohlášení učiněné podle dvou předchozích odstavců může, ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení, být odvoláno či pozměněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabude účinnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.

### **Článek 5 – Vztah k Úmluvě**

Členské státy považují články 1 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto.

### **Článek 6 – Podpis a ratifikace**

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státními Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by dříve či zároveň ratifikoval Úmluvu. Listiny o ratifikaci, přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

### **Článek 7 – Vstup v platnost**

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádří souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanoveními článku 6.
2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas jím být vázán, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne uložení listiny o ratifikaci, přijetí či schválení.

### **Článek 8 – Funkce deponitáře**

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 4 a 7;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Vilniusu dne 3. května 2002 v angličtině a francouzštině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státním Rady Evropy.



# PŘÍLOHA II

## JEDNACÍ ŘÁD EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

### Obsah

Článek 1	Vymezení pojmů .....	179
<b>ODDÍL I – ORGANIZACE A ČINNOST SOUDU .....</b>		<b>180</b>
<b>Kapitola I – Soudci .....</b>		<b>180</b>
Článek 2	Stanovení délky mandátu .....	180
Článek 3	Přísaha nebo slavnostní prohlášení .....	181
Článek 4	Neslučitelnost .....	181
Článek 5	Zasedací pořádek .....	181
Článek 6	Vzdání se funkce .....	182
Článek 7	Odvolání .....	182

<b>Kapitola II – Předsednictví Soudu a úloha grémia</b> .....	<b>182</b>
Článek 8 Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí .....	<b>182</b>
Článek 9 Činnost předsedy Soudu .....	<b>183</b>
Článek 9A Úloha grémia .....	<b>183</b>
Článek 10 Činnost místopředsedů Soudu .....	<b>184</b>
Článek 11 Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu .....	<b>184</b>
Článek 12 Předsednictví sekcí a senátů .....	<b>184</b>
Článek 13 Nezpůsobilost k výkonu funkce .....	<b>184</b>
Článek 14 Vyvážené zastoupení pohlaví .....	<b>184</b>
<b>Kapitola III – Kancelář</b> .....	<b>185</b>
Článek 15 Volba tajemníka .....	<b>185</b>
Článek 16 Volba zástupců tajemníka .....	<b>185</b>
Článek 17 Činnost tajemníka .....	<b>185</b>
Článek 18 Vnitřní struktura Kanceláře .....	<b>186</b>
Článek 18A Zpravodajové .....	<b>186</b>
<b>Kapitola IV – Činnost Soudu</b> .....	
Článek 19 Sídlo Soudu .....	<b>186</b>
Článek 20 Zasedání pléna Soudu .....	<b>186</b>
Článek 21 Jiná zasedání Soudu .....	<b>187</b>
Článek 22 Porady .....	<b>187</b>
Článek 23 Hlasování .....	<b>187</b>
Článek 23A Rozhodnutí formou tichého souhlasu .....	<b>188</b>
<b>Kapitola V – Složení Soudu</b> .....	<b>188</b>
Článek 24 Složení velkého senátu .....	<b>188</b>
Článek 25 Ustavování sekcí .....	<b>189</b>
Článek 26 Složení senátů .....	<b>190</b>
Článek 27 Výbory .....	<b>190</b>
Článek 27A Samosoudce .....	<b>191</b>
Článek 28 Zaneprázdnění, vzdání se funkce a vyloučení soudce .....	<b>191</b>
Článek 29 Soudci <i>ad hoc</i> .....	<b>192</b>
Článek 30 Společný zájem .....	<b>193</b>
<b>ODDÍL II – ŘÍZENÍ</b> .....	<b>194</b>
<b>Kapitola I – Všeobecná ustanovení</b> .....	<b>194</b>

Článek 31	Možnost zvláštního postupu .....	194
Článek 32	Procesní pokyny .....	194
Článek 33	Veřejnost dokumentů .....	194
Článek 34	Užívání jazyků .....	195
Článek 35	Zastoupení smluvních stran .....	196
Článek 36	Zastoupení stěžovatelů .....	196
Článek 37	Sdělení, oznámení a předvolání .....	197
Článek 38	Písemná podání .....	197
Článek 38A	Projednávání procesních otázek .....	198
Článek 39	Předběžná opatření .....	198
Článek 40	Naléhavé sdělení o podané stížnosti .....	198
Článek 41	Pořadí projednávání stížností .....	198
Článek 42	Spojení a souběžné projednání stížností .....	198
Článek 43	Vyškrtnutí a opětné zařazení .....	199
Článek 44	Přistoupení dalšího účastníka řízení .....	199
Článek 44A	Povinnost součinnosti se Soudem .....	201
Článek 44B	Nerespektování nařízení Soudu .....	201
Článek 44C	Nedostatek součinnosti .....	201
Článek 44D	Nevhodná podání účastníka řízení .....	201
Článek 44E	Netrvání na stížnosti .....	201
<b>Kapitola II – Zahájení řízení .....</b>		<b>202</b>
Článek 45	Podpisy .....	202
Článek 46	Obsah mezistátní stížnosti .....	202
Článek 47	Obsah individuální stížnosti .....	202
<b>Kapitola III – Soudci zpravodajové .....</b>		<b>204</b>
Článek 48	Mezistátní stížnosti .....	204
Článek 49	Individuální stížnosti .....	204
Článek 50	Řízení před velkým senátem .....	204
<b>Kapitola IV – Řízení o přijatelnosti .....</b>		<b>205</b>
<i>Mezistátní stížnosti .....</i>		<b>205</b>
Článek 51	Přidělení stížností a následující řízení .....	205
<i>Individuální stížnosti .....</i>		<b>205</b>
Článek 52	Přidělení stížnosti sekcím .....	205
Článek 52A	Řízení před samosoudcem .....	206
Článek 53	Řízení před výborem .....	206



Článek 54	Řízení před senátem .....	207
Článek 54A	Spojené projednání přijatelnosti a merita stížnosti .....	207
<i>Stížnosti mezistátní a individuální</i> .....		207
Článek 55	Námítky nepřijatelnosti .....	207
Článek 56	Rozhodnutí senátu .....	208
Článek 57	Jazykové verze rozhodnutí .....	208
<b>Kapitola V – Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti</b> .....		208
Článek 58	Mezistátní stížnosti .....	208
Článek 59	Individuální stížnosti .....	209
Článek 60	Žádost o spravedlivé zadostiučinění .....	209
Článek 61	Pilotní řízení .....	209
Článek 62	Smírné urovnání .....	210
Článek 62A	Jednostranné prohlášení .....	211
<b>Kapitola VI – Ústní jednání</b> .....		212
Článek 63	Veřejný charakter ústního jednání .....	212
Článek 64	Vedení ústního jednání .....	212
Článek 65	Nedostavení se .....	212
Článek 70	Zápis z ústního jednání .....	213
<b>Kapitola VII – Řízení před velkým senátem</b> .....		213
Článek 71	Použitelnost procesních ustanovení .....	213
Článek 72	Odstoupení věci senátem ve prospěch velkého senátu .....	213
Článek 73	Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany .....	214
<b>Kapitola VIII – Rozsudky</b> .....		214
Článek 74	Obsah rozsudku .....	214
Článek 75	Rozhodnutí o otázce spravedlivého zadostiučinění .....	215
Článek 76	Jazykové verze rozsudku .....	215
Článek 77	Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku .....	215
Článek 78	Publikování rozsudku a dalších dokumentů .....	216
Článek 79	Žádost o výklad rozsudku .....	216
Článek 80	Žádost o revizi rozsudku .....	216
Článek 81	Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích .....	217
<b>Kapitola IX – Poradní stanoviska</b> .....		217
Článek 82	.....	217

Článek 83 .....	217
Článek 84 .....	218
Článek 85 .....	218
Článek 86 .....	218
Článek 87 .....	218
Článek 88 .....	218
Článek 89 .....	218
Článek 90 .....	219
<b>Kapitola X – Řízení podle článků 46 odst. 3, 4 a 5 Úmluvy .....</b>	<b>219</b>
<i>Oddíl I – Řízení podle článku 46 odst. 3 Úmluvy .....</i>	<i>219</i>
Článek 91 .....	219
Článek 92 .....	219
Článek 93 .....	219
<i>Oddíl II – Řízení podle článku 46 odst. 4 a 5 Úmluvy .....</i>	<i>220</i>
Článek 94 .....	220
Článek 95 .....	220
Článek 96 .....	220
Článek 97 .....	220
Článek 98 .....	220
Článek 99 .....	220
<b>Kapitola XI – Právní pomoc .....</b>	<b>221</b>
Článek 100 .....	221
Článek 101 .....	221
Článek 102 .....	221
Článek 103 .....	221
Článek 104 .....	222
Článek 105 .....	222
<b>ODDÍL III – PŘECHODNÁ USTANOVENÍ .....</b>	<b>222</b>
Článek 106 Vztahy mezi Soudem a Komisí .....	222
Článek 107 Řízení před senátem a velkým senátem .....	222
Článek 108 Schválení právní pomoci .....	223
Článek 109 Žádost o výklad nebo revizi rozsudku .....	223

**ODDÍL IV – ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ ..... 224**

Článek 110	Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení.....	<b>224</b>
Článek 111	Vstup jednacího řádu v platnost .....	<b>224</b>

**PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU (o provádění šetření na místě)..... 225**

Článek A1	Vyšetřovací opatření .....	<b>225</b>
Článek A2	Povinnosti účastníků řízení vyplývající z vyšetřovacího opatření .....	<b>225</b>
Článek A3	Nedostavení se před delegací .....	<b>226</b>
Článek A4	Vedení řízení před delegací .....	<b>226</b>
Článek A5	Předvolání svědků, znalců a dalších osob před delegací .....	<b>226</b>
Článek A6	Prísaha nebo slavnostní prohlášení svědků a znalců vyslychaných delegací .....	<b>227</b>
Článek A7	Slyšení svědků, znalců a jiných osob před delegací .....	<b>227</b>
Článek A8	Zápis z řízení vedeného delegací .....	<b>227</b>

**PRAKTICKÉ POKYNY ..... 229**

Žádosti o předběžná opatření .....	<b>229</b>
Zahájení řízení .....	<b>232</b>
Písemná stanoviska .....	<b>234</b>
Žádosti o spravedlivé zadostiučinění .....	<b>238</b>
Zabezpečené elektronické zasilání .....	<b>242</b>
Žádost o utajení totožnosti .....	<b>244</b>

**Poznámka Kanceláře**

Toto nové znění Jednacího řádu obsahuje změny přijaté plénem Soudu 2. dubna 2012. Nové znění vstoupilo v platnost 1. září 2012.

Veškeré dodatečné texty a aktualizace budou zveřejněny na webových stránkách Soudu [www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int).

## Evropský soud pro lidská práva s přihlédnutím k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a jejím Protokolům,

### přijal tento jednací řád:

#### Článek I<sup>1</sup>

#### (Vymezení pojmů)

Pro účely tohoto jednacího řádu, pokud z kontextu nevyplývá něco jiného:

- a) pojmem „Úmluva“ se rozumí Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a její Protokoly;
- b) pojmem „plénium Soudu“ se rozumí Evropský soud pro lidská práva zasedající v plénu;
- c) pojmem „velký senát“ se rozumí velký senát složený ze sedmnácti soudců ustavený ve smyslu článku 26 odst. 1 Úmluvy;
- d) pojmem „sekce“ se rozumí senát ustavený plénem Soudu na období stanovené podle článku 25 písm. b) Úmluvy, a pojem „předseda sekce“ označuje soudce, který byl zvolen předsedou této sekce plénem Soudu podle článku 25 písm. c) Úmluvy;
- e) pojmem „senát“ se rozumí senát složený ze sedmi soudců ustavený ve smyslu článku 26 odst. 1 Úmluvy, a pojem „předseda senátu“ označuje soudce, který tomuto „senátu“ předsedá;
- f) pojmem „výbor“ se rozumí výbor složený ze tří soudců ustavený podle článku 26 odst. 1 Úmluvy a termín „předseda výboru“ označuje soudce, který tomuto „výboru“ předsedá;
- g) pojmem „samosoudce“ se rozumí samosoudce zasedající podle článku 26 odst. 1 Úmluvy;
- h) pojmem „Soud“ se rozumí jak plénium Soudu, velký senát, sekce, senát, výbor, tak i kolegium pěti soudců ve smyslu článku 43 odst. 2 Úmluvy;
- i) pojmem „soudce *ad hoc*“ se rozumí osoba, která byla vybrána podle článku 26 odst. 4 Úmluvy a v souladu s článkem 29 tohoto jednacího řádu, aby zasedala jako člen velkého senátu nebo senátu;
- j) pojmy „soudce“ nebo „soudci“ se rozumí soudci zvolení Parlamentním shromážděním Rady Evropy nebo soudci *ad hoc*;
- k) pojmem „soudce zpravodaj“ se rozumí soudce určený k plnění úkolů ve smyslu článků 48 a 49 tohoto jednacího řádu;
- l) pojmem „zpravodaj“ se rozumí člen Kanceláře pověřený pomáhat samosoudcům ustaveným podle článku 24 odst. 2 Úmluvy;

<sup>1</sup> Ve znění novel ze 7. července 2003 a 13. listopadu 2006.

- m) pojmem „delegát“ se rozumí soudce určený senátem, aby se účastnil delegace; pojem „vedoucí delegace“ označuje delegáta jmenovaného senátem k tomu, aby vedl delegaci;
- n) pojem „delegace“ označuje orgán složený z delegátů, členů kanceláře Soudu a jakékoli další osoby určené senátem, aby poskytovala delegaci pomoc;
- o) pojmem „tajemník“ se rozumí tajemník Soudu nebo tajemník sekce;
- p) pojmy „účastník řízení“ a „účastníci řízení“ se rozumí:
- Vysoké smluvní strany stěžující si a napadené stížností;
  - stěžovatel (osoba, nevládní organizace nebo skupina osob), který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy;
- q) pojmem „vedlejší účastník“ se rozumí kterákoliv smluvní strana, kterákoli dotčená osoba nebo Komisař pro lidská práva Rady Evropy, kteří využili svého práva ve smyslu článku 36 odst. 1, 2 a 3 Úmluvy nebo byli vyzváni, aby předložili písemné vyjádření nebo se zúčastnili ústního zasedání;
- r) pojem „ústní zasedání“ označuje ústní jednání o přijatelnosti a/nebo merituu stížnosti, nebo žádosti o revizi či poradní stanovisko, o žádosti účastníka řízení nebo Výboru ministrů o výklad rozsudku, nebo o otázce, zda účastník řízení nesplnil povinnost ve smyslu článku 46 odst. 4 Úmluvy;
- s) pojmem „Výbor ministrů“ se rozumí Výbor ministrů Rady Evropy;
- t) pojmy „bývalý Soud“ a „Komise“ se rozumí Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, vytvořené podle původního článku 19 Úmluvy.

## ODDÍL I

### ORGANIZACE A ČINNOST SOUDU

#### Kapitola I

#### Soudci

##### Článek 2<sup>2</sup>

##### (Stanovení délky mandátu)

1. Jestliže je soudcovské místo volné k datu zvolení nového soudce, nebo jestliže ke zvolení dojde méně než tři měsíce předtím, než se místo uvolní, délka jeho mandátu se počítá ode dne převzetí soudcovského mandátu. K převzetí dojde nejpozději tři měsíce po zvolení, ledaže by předseda ve výjimečném případě rozhodl jinak.

---

2 Ve znění novely ze dne 13. listopadu 2006 a 2. dubna 2012.

2. Jestliže ke zvolení nového soudce dojde více než tři měsíce předtím, než se soudcovské místo uvolní, délka jeho mandátu se počítá ode dne, kdy se místo uvolní.
3. Podle článku 23 odst. 3 Úmluvy zvolený soudce zůstává ve funkci, dokud jeho nástupce nesloží přísahu nebo neučiní prohlášení ve smyslu článku 3 tohoto jednacího řádu.

### Článek 3

#### (Přísaha nebo slavnostní prohlášení)

1. Každý zvolený soudce složí před nastoupením do funkce, na prvním zasedání pléna Soudu, jehož se po svém zvolení účastní, nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu přísahu či učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:  
„Přisahám“ nebo „Slavnostně prohlašuji“ – „že budu vykonávat funkci soudce čestně, nezávisle a nestranně a že budu zachovávat mlčenlivost o obsahu porad.“
2. O tomto úkonu se pořizuje zápis.

### Článek 4<sup>3</sup>

#### (Neslučitelnost)

1. Podle článku 21 odst. 3 Úmluvy soudci po dobu výkonu své funkce nemohou vyvíjet žádnou politickou nebo správní činnost, ani žádnou profesní činnost, která by byla neslučitelná s jejich nezávislostí nebo nestranností či s jejich pracovním vytížením vyplývajícím z činnosti vykonávané na plný úvazek. Každý soudce předsedovi Soudu svou vedlejší činnost oznámí. V případě sporu mezi předsedou Soudu a soudcem rozhodne plénium Soudu.
2. Bývalý soudce nemůže jakkoli zastupovat účastníka řízení nebo vedlejšího účastníka řízení v řízení před Soudem týkajícím se stížnosti podané před ukončením jeho nebo jejího mandátu. Pokud jde o stížnosti podané po tomto datu, bývalý soudce nemůže jakkoli zastupovat účastníka řízení nebo vedlejšího účastníka řízení v řízení před Soudem do uplynutí doby dvou let od ukončení mandátu.

### Článek 5<sup>4</sup>

#### (Zasedací pořádek)

1. Zvolení soudci zaujímají místo po předsedovi a místopředsedech Soudu a předsedech sekcí, a to podle data, kdy se ujmou soudcovského mandátu podle článku 2 odst. 1 a 2 tohoto jednacího řádu.
2. Místopředsedové Soudu, kteří byli do této funkce zvoleni ve stejný den, zaujímají místo podle délky svého soudcovského mandátu. V případě rovnosti je rozhodující jejich věk. Stejně pravidlo platí pro předsedy sekcí.

---

3 Ve znění novely ze dne 29. března 2010.

4 Ve znění novely ze 14. května 2007.

3. Soudci se stejnou délkou mandátu zaujímají místo podle svého věku.
4. Soudci *ad hoc* zaujímají místo podle svého věku, a to po soudcích řádně zvolených.

### Článek 6

#### (Vzdání se funkce)

Soudce se vzdá své funkce do rukou předsedy Soudu, který ji předá generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. S výjimkou článků 24 odst. 4 *in fine* a 26 odst. 3 tohoto jednacího řádu je důsledkem vzdání se funkce uvolnění místa soudce.

### Článek 7

#### (Odvolání)

Soudce nemůže být ze své funkce odvolán, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou v plénu nerozhodnou, že přestal splňovat požadavky stanovené pro výkon funkce. Soudce musí být předtím vyslechnut plénem Soudu. Řízení o odvolání může zahájit kterýkoli soudce.

## Kapitola II<sup>5</sup>

### Předsednictví Soudu a úloha grémia

#### Článek 8<sup>6</sup>

##### (Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí)

1. Plénum Soudu volí svého předsedu, dva místopředsedy a předsedy sekcí na tříleté období, které nesmí přesáhnout délku jejich soudcovského mandátu.
2. Každá sekce též volí na tříleté období místopředsedu, který zastupuje předsedu v případě jeho zaneprázdnění.
3. Soudce zvolený podle odstavců 1 a 2 tohoto článku může být k výkonu stejné funkce zvolen znovu, avšak jen jednou. Toto omezení počtu funkčních období nebrání soudci vykonávajícím funkci, jak shora uvedeno, ke dni vstupu v platnost tohoto znění<sup>7</sup> článku 8 být zvolen do stejné funkce ještě jednou znovu.
4. Předsedové a místopředsedové vykonávají své funkce do zvolení svých nástupců.
5. Volby podle tohoto článku jsou tajné; účastní se jich pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný kandidát nezíská absolutní většinu hlasujících soudců, probíhá další volba až do zvolení toho kandidáta, který získá nejvyšší počet hlasů. Po každém vo-

5 Ve znění novely ze 7. července 2003.

6 Ve znění novely ze 7. listopadu 2005 a 20. února 2012.

7 1. prosinec 2005.

lebním kole je vyloučen kandidát, který získá méně než pět hlasů. Ze zbývajících kandidátů je vyloučen i ten kandidát, který získá nejnižší počet hlasů. Jestliže více kandidátů získá nejnižší počet hlasů, je vyloučen kandidát, který je poslední podle zasedacího pořádku podle článku 5 tohoto jednacího řádu. V případě rovnosti hlasů dvou kandidátů při závěrečném hlasování má přednost ten, který má přednostní právo ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

### Článek 9

#### (Činnost předsedy Soudu)

1. Předseda Soudu řídí práci a administrativní činnost Soudu. Zastupuje Soud navenek a zajišťuje zejména jeho vztahy s orgány Rady Evropy.
2. Předseda Soudu předsedá plenárním zasedáním Soudu, zasedáním velkého senátu a zasedáním kolegia pěti soudců.
3. Neúčastní se posuzování případů projednávaných senáty, není-li soudcem zvoleným za dotčenou smluvní stranu.

### Článek 9A<sup>8</sup>

#### (Úloha grémia)

1. a) Soud ustavuje grémium složené z předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů sekcí. Jestliže se některý místopředseda Soudu nebo předseda sekce nemůže zasedání grémia zúčastnit, nahradí ho místopředseda sekce nebo, není-li to možné, člen sekce, který jej služebně následuje ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.  
b) Grémium může na své zasedání přizvat kteréhokoli člena Soudu nebo jinou osobu, domnívá-li se, že je jejich přítomnost nezbytná.
2. Grémium asistují tajemník Soudu a jeho zástupci.
3. Úkolem grémia je pomáhat předsedovi Soudu ve výkonu jeho funkcí spojených s řízením práce a administrativní činností Soudu. K tomuto účelu mu může předseda položit jakoukoli administrativní či mimosoudní otázku v rámci jeho kompetence.
4. Grémium též usnadňuje koordinaci mezi sekcemi Soudu.
5. Předseda se může na grémium obrátit před vydáním procesních pokynů ve smyslu článku 32 tohoto jednacího řádu a před schválením obecných pokynů vydávaných tajemníkem Soudu podle článku 17 odst. 4 tohoto jednacího řádu.
6. Grémium je oprávněno informovat plénum Soudu o každé otázce. Rovněž je oprávněno mu předkládat své návrhy.
7. Z každého zasedání grémia je pořizován zápis, který je rozeslán soudcům v obou oficiálních jazycích Soudu. Tajemníka grémia jmenuje tajemník Soudu se souhlasem předsedy.

---

8 Vložen 7. července 2003.



### Článek 10

#### (Činnost místopředsedů Soudu)

Místopředsedové Soudu jsou nápomocni předsedovi Soudu. Zastupují jej v případě, že není schopen vykonávat svou funkci, je-li tato funkce neobsazena, nebo pokud o to požádá. Předsedají též sekcím.

### Článek 11

#### (Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu)

V případě současného zaneprázdnění předsedy a místopředsedů Soudu, nebo nejsou-li jejich funkce obsazeny, zajišťuje předsednictví jeden z předsedů sekcí. Pokud ani jeden z nich není k dispozici, zajistí předsednictví další zvolený soudce v pořadí podle přednostního práva ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

### Článek 12<sup>9</sup>

#### (Předsednictví sekcí a senátů)

Předsedové sekcí předsedají zasedáním sekce a senátů, jichž jsou členy, a řídí činnost sekcí. Místopředsedové sekcí zastupují předsedy sekcí v případě jejich zaneprázdnění, není-li funkce předsedy sekce obsazena, nebo pokud o to předseda sekce požádá. Není-li to možné, zastávají tyto funkce členové sekce a senátů, a to v pořadí vyplývajícím z přednostního práva ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

### Článek 13<sup>10</sup>

#### (Nezpůsobilost k výkonu funkce)

Členové Soudu nemohou předsedat v případech, ve kterých je zúčastněnou stranou smluvní strana, již jsou státní občané nebo za kterou byli zvoleni, nebo v případech, ve kterých byli ustanoveni podle článku 29 odst. 1 písm. a) nebo článku 30 odst. 1 tohoto jednacího řádu.

### Článek 14

#### (Vyvážené zastoupení pohlaví)

Při ustanovování uvedených v této a následující kapitole se Soud řídí politikou zachovávající vyvážené zastoupení obou pohlaví.

---

9 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

10 Ve znění novely ze 4. července 2005.

## Kapitola III

### Kancelář

#### Článek 15

##### (Volba tajemníka)

1. Plénum Soudu volí svého tajemníka. Kandidáti musejí požívat nejlepší mravní pověsti a mít právní, administrativní a jazykové znalosti a zkušenosti potřebné pro výkon této funkce.
2. Tajemník je volen na pětileté obnovitelné období. Z funkce může být odvolán jen tehdy, jestliže zvolení soudci v plénu rozhodnou dvoutřetinovou většinou, že již nespĺňuje stanovené požadavky. Tajemník musí být předtím vyslechnut plénum Soudu. Řízení o odvolání je oprávněn zahájit kterýkoli soudce.
3. Volby se provádějí tajně; účastní se jich pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů, přistupuje se k užší volbě mezi dvěma kandidáty, kteří získali největší počet hlasů. Při rovnosti hlasů je dána přednost ženě – pokud kandiduje -, a poté nejstaršímu kandidátovi.
4. Před nastoupením do funkce skládá tajemník před plénum Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem: „Přisáhám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“ – „že budu vykonávat mně svěřenou funkci tajemníka Evropského soudu pro lidská práva ve vší loajalitě, mlčenlivosti a svědomitosti.“

O tomto úkonu se pořizuje zápis.

#### Článek 16

##### (Volba zástupců tajemníka)

1. Plénum Soudu volí též dva zástupce tajemníka, a to za podmínek, způsobem a na období stanovených v předchozím článku. Postup stanovený pro odvolání tajemníka platí též pro odvolání jeho zástupců. Soud předtím tyto záležitosti projedná s tajemníkem.
2. Před nástupem do funkce musí zástupce tajemníka Soudu před plénum Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu, složit stejnou přísahu nebo učinit stejné slavnostní prohlášení jako tajemník Soudu. O tomto úkonu se pořizuje zápis.

#### Článek 17

##### (Činnost tajemníka)

1. Tajemník pomáhá Soudu při výkonu jeho činnosti. Na základě zmocnění předsedou Soudu odpovídá za organizaci práce a činnost Kanceláře Soudu.
2. Spravuje archiv Soudu. Jeho prostřednictvím jsou Soudu zasílána a Soudem rozesílána oznámení a sdělení týkající se případů, které jsou nebo budou Soudu předloženy.

3. Tajemník, pokud není nucen zachovat mlčenlivost vyplývající z jeho funkce, odpovídá na žádosti o informace týkající se činnosti Soudu, zvláště požadované tiskem.
4. Kancelář se řídí obecnými pokyny vypracovanými tajemníkem, které schvaluje předseda Soudu.

#### *Článek 18<sup>11</sup>*

##### **(Vnitřní struktura Kanceláře)**

1. Kancelář je složena z kanceláří sekcí, jejichž počet odpovídá počtu sekcí, které byly Soudem ustaveny, a z oddělení, která Soudu poskytují potřebné a požadované administrativní a právní služby.
2. Tajemník sekce je nápomocen sekcí při plnění jejich povinností. Při plnění těchto úkolů je oprávněn využít zástupce tajemníka sekce.
3. Pracovníci Kanceláře jsou jmenováni tajemníkem Soudu se souhlasem předsedy Soudu. Jmenování tajemníka a jeho zástupce probíhá podle výše uvedených článků 15 a 16.

#### *Článek 18A<sup>12</sup>*

##### **(Zpravodajové)**

1. Při zasedání ve formaci samosoudce Soudu pomáhají zpravodajové, kteří jednají na základě zmocnění předsedou Soudu. Jsou součástí Kanceláře.
2. Zpravodajové jsou jmenováni předsedou Soudu na návrh tajemníka Kanceláře.

## **Kapitola IV**

### **Činnost Soudu**

#### *Článek 19*

##### **(Sídlo Soudu)**

1. Sídlo Soudu je v sídle Rady Evropy ve Štrasburku. Soud může však vykonávat svou činnost jinde na území kteréhokoli členského státu Rady Evropy, považuje-li to za účelné.
2. Soud může rozhodnout, a to kdykoli v průběhu projednávání stížnosti, že je nezbytné, aby sám nebo jeden či více jeho členů provedl jiný úkon na jiných místech.

#### *Článek 20*

##### **(Zasedání pléna Soudu)**

1. Zasedání pléna Soudu svolává předseda Soudu, jestliže to vyžaduje výkon činnosti

---

11 Ve znění novely z 13. listopadu 2006 a 2. dubna 2012.

12 Vložen dne 13. listopadu 2006.

Soudu dle Úmluvy a jednacího řádu. Předseda Soudu svolá plénum Soudu také tehdy, požaduje-li to nejméně jedna třetina členů Soudu, vždy však alespoň jednou za rok za účelem projednání administrativních otázek.

2. Plénum je usnášeníschopné za přítomnosti alespoň dvou třetin zvolených soudců.
3. Není-li plénum usnášeníschopné, předseda zasedání odročí.

### Článek 21

#### (Jiná zasedání Soudu)

1. Zasedání velkého senátu, senátů a výborů jsou stálá. Na návrh předsedy Soud stanoví období, ve kterých bude zasedat.
2. Mimo shora uvedená období jsou velký senát i senáty svolány v naléhavém případě svými předsedy.

### Článek 22

#### (Porady)

1. Porady Soudu jsou neveřejné. Obsah jeho porad zůstává tajný.
2. Porad se účastní pouze soudci. Účastní se jich též tajemník nebo osoba pověřená jeho zastupováním, dále pak další pracovníci Kanceláře a případně tlumočníci, jestliže je jejich přítomnost potřebná. Jiná osoba se nemůže porad účastnit, ledaže by její účast Soud zvláštním rozhodnutím připustil.
3. Před každým hlasováním o jakékoli otázce, která byla Soudu předložena, předseda může vyzvat soudce, aby se k ní vyjádřili.

### Článek 23

#### (Hlasování)

1. Soud přijímá svá rozhodnutí většinou hlasů přítomných soudců. Při rovnosti hlasů se hlasuje znovu. Dojde-li opět k rovnosti hlasů, rozhoduje hlas předsedy. Tento odstavec se použije, pokud z jiného ustanovení jednacího řádu nevyplývá něco jiného.
2. Rozhodnutí a rozsudky velkého senátu a senátů jsou přijímány většinou přítomných soudců. Soudce se při konečném hlasování o přípustnosti stížnosti nebo o rozhodnutí ve věci nemůže zdržet hlasování.
3. Obvykle se hlasuje zvednutím ruky. Předseda může rozhodnout, že se bude hlasovat podle jmen, a to v pořadí opačném k zasedacímu pořádku.
4. Každá otázka, která je předmětem hlasování, musí být přesně formulována.

### Článek 23A<sup>13</sup>

#### (Rozhodnutí formou tichého souhlasu)

Je-li třeba, aby Soud rozhodl o procesní nebo jakékoli jiné otázce mimo plánované zasedání, předseda je oprávněn dát pokyn, aby byl návrh rozhodnutí rozeslán soudcům, kteří se k němu mohou ve stanovené lhůtě vyjádřit. Pokud nikdo ze soudců nepředloží žádnou námitku, je návrh pokládán za přijatý po uplynutí této lhůty.

## Kapitola V

### Složení Soudu

### Článek 24<sup>14</sup>

#### (Složení velkého senátu)

1. Velký senát se skládá ze sedmnácti soudců a alespoň ze tří soudců-náhradníků.
2. a) Členy velkého senátu jsou předseda a místopředsedové Soudu a dále pak předsedové sekci. Jestliže se některý z místopředsedů Soudu či předseda sekce nemůže zúčastnit zasedání velkého senátu, nahradí ho místopředseda příslušné sekce.
- b) Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce ustanovený podle článků 29 nebo 30 tohoto jednacího řádu je členem velkého senátu *ex officio* ve smyslu článku 26 odst. 4 a 5 Úmluvy.
- c) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 30 Úmluvy, jsou členy velkého senátu i členové senátu, který o postoupení rozhodoval.
- d) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 43 Úmluvy, není členem velkého senátu žádný ze soudců, který zasedal v senátu, jež vynesl rozsudek v postoupené věci, s výjimkou předsedy tohoto senátu a soudce, který v něm zasedal za dotčenou smluvní stranu, či jiného soudce, který zasedal v senátě nebo senátech, které rozhodovaly o přijatelnosti stížnosti.
- e) Soudci a soudci-náhradníci, kteří jsou povoláni doplnit velký senát v případech jemu postoupených, jsou vybráni ze zbývajících soudců losem taženým předsedou Soudu za přítomnosti tajemníka. Pravidla losování jsou stanovena plénem Soudu s ohledem na potřebu vyváženého geografického zastoupení odrážející různost právních systémů smluvních stran.
- f) Při posuzování žádosti o poradní stanovisko ve smyslu článku 47 Úmluvy, je velký senát složen podle ustanovení odstavce 2 písm. a) a e) tohoto článku jednacího řádu.

13 Vložen 13. prosince 2004.

14 Ve znění novel z 8. prosince 2000, 13. prosince 2004, 4. července a 7. listopadu 2005, 29. května a 13. listopadu 2006.

- g) Při posuzování žádosti podané podle článku 46 odst. 4 Úmluvy jsou členy velkého senátu, kromě soudců uvedených v odstavci 2 písm. a) a b) tohoto článku jednacího řádu, i členové senátu nebo výboru, který v dotčeném případě vynesl rozsudek. Jestliže byl rozsudek vydán velkým senátem, bude velký senát zasedat v původním složení. Ve všech případech včetně těch, kdy není možné sestavit původní velký senát, jsou soudci a soudci-náhradníci, kteří mají ve velkém senátu zasedat, ustanoveni podle klíče uvedeného v odstavci 2 písm. e) tohoto článku jednacího řádu.
3. Nemohou-li se soudci zasedání velkého senátu zúčastnit, jsou nahrazeni soudci-náhradníky podle klíče uvedeného v odstavci 2 písm. e) tohoto článku jednacího řádu.
4. Soudci a soudci-náhradníci jmenovaní podle předchozích ustanovení zasedají až do konce řízení. Po uplynutí jejich mandátu se i nadále účastní projednávání věci, jestliže byli přítomni u posuzování jejího merita. Toto ustanovení se rovněž použije na řízení o poskytnutí poradního stanoviska.
5. a) Kolegium pěti soudců velkého senátu, které posuzuje žádost předloženou podle článku 43 Úmluvy, se skládá z:
- předsedy Soudu. Není-li přítomen, zastoupí ho místopředseda Soudu podle zasedacího pořádku;
  - dvou předsedů sekcí, kteří se pro tento účel pravidelně střídají. Pokud nemožou zasedat, nahradí je místopředsedové jejich sekcí;
  - dvou soudců pravidelně se střídajících ze soudců zvolených zbývajícími sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců;
  - alespoň dvou soudců-náhradníků určených z pravidelně se střídajících soudců zvolených sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců.
- b) Při posuzování žádosti o předání případu velkému senátu v kolegiu nezasedá soudce, který se účastnil rozhodování o přijatelnosti či meritu daného případu.
- c) V kolegiu nemůže zasedat soudce, který byl zvolen za dotčenou smluvní stranu nebo je jejím státním příslušníkem. Projednávání žádosti o předání věci velkému senátu se nemůže účastnit soudce ustanovený dotčenou smluvní stranou podle článků 29 nebo 30 tohoto jednacího řádu.
- d) Je-li některý z členů kolegia z jednání podle odstavců b) a c) vyloučen, nahradí ho soudce-náhradník určený z pravidelně se střídajících soudců zvolených sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců.

## Článek 25

### (Ustavování sekcí)

1. Senáty ve smyslu článku 25 písm. b) Úmluvy (nazvané v tomto jednacím řádu „sece“) jsou ustavovány na návrh předsedy Soudu plénem Soudu na tříleté období, které začíná dnem zvolení držitelů předsednických funkcí podle článku 8 tohoto jednacího řádu. Jsou ustavovány nejméně čtyři sekce.

2. Každý soudce je členem jedné sekce. Složení sekcí musí být vyvážené jak z hlediska geografického, tak z hlediska zastoupení pohlaví a musí též zohledňovat různé právní systémy smluvních stran.
3. Přestane-li být soudce členem Soudu před uplynutím období, pro které byla sekce ustavena, nahradí ho jeho nástupce, který se stane též členem sekce.
4. Vyžadují-li to okolnosti, předseda Soudu může výjimečně měnit složení sekcí.
5. Plénum Soudu může na návrh předsedy ustavit další sekci.

### Článek 26<sup>15</sup>

#### (Složení senátů)

1. Senáty o sedmi soudcích ve smyslu článku 26 odst. 1 Úmluvy určené k projednávání případů předložených Soudu jsou sestavovány ze sekcí podle následujícího klíče:
  - a) S výjimkou odstavce 2 tohoto článku a článku 28 odst. 4 poslední věty tohoto jednacího řádu se senát vždy skládá z předsedy sekce a soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu. Není-li tento soudce členem sekce, ke které byla stížnost přidělena ve smyslu článků 51 nebo 52 tohoto jednacího řádu, účastní se zasedání sekce jako její člen *ex officio* ve smyslu článku 26 odst. 4 Úmluvy. Článek 29 tohoto jednacího řádu se aplikuje, pokud tento soudce nemůže zasedat nebo se práva zasedat vzdá.
  - b) Ostatní členové senátu jsou určeni předsedou sekce z členů sekce podle systému rotace.
  - c) Členové sekce, kteří nejsou určeni, se účastní projednávání případu jako soudci-náhradníci.
2. Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce zvolený či určený *ad hoc* podle článků 29 a 30 tohoto jednacího řádu mohou být předsedou senátu zproštěni účasti na jednání o přípravných a procesních otázkách. V takových případech se má za to, že dotčená smluvní strana určila na místo tohoto soudce prvního soudce-náhradníka podle článku 29 odst. 1 tohoto jednacího řádu.
3. Po skončení svého mandátu se soudce i nadále podílí na projednávání těch případů, ve kterých se účastnil rozhodování o meritů věci.

### Článek 27<sup>16</sup>

#### (Výbory)

1. Výbory složené ze tří soudců příslušejících k jedné sekci jsou vytvořeny podle článku 26 odst. 1 Úmluvy. Po projednání s předsedy sekcí předseda Soudu rozhodne o počtu výborů, které je třeba ustavit.

---

15 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

16 Ve znění novely z 13. listopadu 2006.

2. Výbory jsou ustavovány na období dvanácti měsíců z pravidelně se střídajících členů příslušné sekce, s výjimkou předsedy sekce.
3. Členové sekce, kteří nejsou členy výboru, včetně předsedy sekce, mohou být vyzváni, aby zasedali. Rovněž mohou být vyzváni, aby nahradili soudce, kteří se nemohou zasedání výboru zúčastnit.
4. Předsedou výboru je člen sekce, který v ní má přednostní právo.

#### Článek 27A<sup>17</sup>

##### (Samosoudce)

1. Funkce samosoudce je ustanovena podle článku 26 odst. 1 Úmluvy. Po projednání v grémiu předseda Soudu rozhodne o počtu samosoudců, kteří mají být ustaveni, a jmenuje je. Předtím připraví seznam smluvních stran, stížnosti proti nimž budou jednotliví samosoudci projednávat během stanoveného období.
2. Samosoudce je jmenován na období dvanácti měsíců z pravidelně se střídajících soudců. Předseda Soudu a předsedové sekci jsou z funkce samosoudce vyloučeni. Samosoudci vykonávají další povinnosti v rámci sekcí, jichž jsou členy, ve smyslu článku 25 odst. 2 tohoto jednacího řádu.
3. Podle článku 24 odst. 2 Úmluvy každému samosoudci při rozhodování pomáhá zpravodaj.

#### Článek 28<sup>18</sup>

##### (Zaneprázdnění, vzdání se funkce a vyloučení soudce)

1. Soudce, který se nemůže účastnit zasedání, na které byl pozván, o tom musí co nejdříve zpravit předsedu senátu.
2. Soudce se nemůže účastnit projednávání případu:
  - a) ve kterém je osobně zainteresován, z důvodu například manželského, rodičovského nebo jiného blízkého rodinného vztahu, nebo úzkého osobního nebo profesního vztahu, nebo vztahu podřízenosti vůči některému z účastníků řízení;
  - b) v němž dříve vystupoval jako zástupce vlády, advokát či poradce účastníka řízení nebo jiné zainteresované osoby, nebo na vnitrostátní nebo mezinárodní úrovni jako člen jiného soudu nebo vyšetřovací komise, nebo z jakéhokoliv jiného důvodu;
  - c) je-li soudcem *ad hoc* nebo bývalým soudcem zasedajícím i nadále podle článku 26 odst. 3 tohoto jednacího řádu a je angažován politicky, administrativně či jinak profesně způsobem, který je neslučitelný s jeho nezávislostí nebo nestranností;

17 Vložen 13. listopadu 2006.

18 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 13. prosince 2004 a 13. listopadu 2006.



- d) jestliže se vyjádřil veřejně, prostřednictvím médií, písemně, formou veřejných činností či jiným způsobem majícím objektivně negativní vliv na jeho nestrannost;
  - e) jestliže z jakéhokoliv jiného důvodu lze oprávněně pochybovat o jeho nezávislosti nebo nestranosti.
3. Jestliže se soudce z výše uvedených nebo jiných důvodů zřekne projednání případu, informuje o tom předsedu senátu, jenž ho jeho povinnosti zproští.
  4. Pokud se dotčený soudce či předseda domnívá, že je zde jeden či více důvodů uvedených v odstavci 2 tohoto článku jednacího řádu, posoudí věc senát. Po vyslechnutí dotčeného soudce se senát poradí a hlasuje v jeho nepřítomnosti. Při poradě a hlasování je soudce nahrazen prvním soudcem-náhradníkem. Stejně se postupuje, je-li tento soudce jmenován dotčenou smluvní stranou, u níž se má za to, že určila pro tento účel prvního soudce-náhradníka ve smyslu článku 29 odst. 1 tohoto jednacího řádu.
  5. Shora uvedená ustanovení se použijí též na samosoudce a na účast soudce ve výboru s tím, že sdělení ve smyslu odstavců 1 a 3 tohoto článku jednacího řádu se předloží předsedovi sekce.

#### Článek 29<sup>19</sup>

##### (Soudci *ad hoc*)

1. a) Nemůže-li se soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu zúčastnit projednání případu, zřekne-li se projednání případu nebo je-li vyloučen, nebo není-li takového soudce, ledaže by dotčená smluvní strana využila možnosti jmenovat *ad hoc* soudce v souladu s ustanoveními odstavce 1 písm. b) tohoto článku jednacího řádu, předseda senátu ji vyzve, aby mu do třiceti dnů sdělila jméno osoby, kterou si přeje jmenovat z ostatních zvolených soudců.
- b) Jestliže smluvní strana využila možnosti jmenovat *ad hoc* soudce, předseda senátu vybere jednoho soudce ze seznamu, který mu dříve smluvní strana předložila, obsahujícího jména tři až pěti osob, které smluvní strana označila za způsobilé vykonávat funkci *ad hoc* soudce na obnovitelné dvouleté období a splňující podmínky uvedené v odstavci 1 písm. d) tohoto článku jednacího řádu. Seznam zahrnuje osoby obou pohlaví a obsahuje podrobný životopis všech uvedených osob. Ty nemohou jakkoli zastupovat žádného z účastníků řízení nebo vedlejšího účastníka v řízení před Soudem.  
Pro účely aplikace článku 26 odst. 4 Úmluvy a první shora uvedené věty, jména dalších zvolených soudců jsou *ipso jure* považována za součást seznamu.
- c) Řízení uvedené v odstavci 1 a) a b) tohoto článku jednacího řádu se aplikuje, pokud osoba takto jmenovaná nemůže zasedat nebo se zřekne projednání případu.

19 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 13. listopadu 2006 a 29. března 2010.

- d) Soudce *ad hoc* musí splňovat podmínky stanovené v článku 21 odst. 1 Úmluvy, nesmí mu v zasedání bránit žádný důvod uvedený v článku 28 tohoto jednacího řádu a musí splňovat požadavky pohotovosti a přítomnosti uvedených v odstavci 5 tohoto článku jednacího řádu. Během stanoveného období, kdy vykonává svou funkci, *ad hoc* soudce nesmí jakkoli zastupovat žádného účastníka řízení nebo vedlejšího účastníka v řízení před Soudem.
2. Má se za to, že se dotčená smluvní strana vzdala práva jmenovat *ad hoc* soudce
    - a) jestliže neodpoví ve lhůtě třiceti dnů uvedené v odstavci 1 písm. a) nebo do konce prodloužené lhůty k tomuto účelu předsedou senátu;
    - b) jestliže má v úmyslu jmenovat *ad hoc* soudce, avšak v okamžiku, kdy je její vláde předána stížnost podle článku 54 odst. 2 tohoto jednacího řádu, nepředložila tajemníku seznam uvedený v odstavci 1 písm. b) tohoto článku jednacího řádu nebo jestliže senát má za to, že méně než tři osoby uvedené na seznamu splňují podmínky stanovené v odstavci 1 písm. d) tohoto článku jednacího řádu.
  3. Předseda senátu může rozhodnout, že dotčená smluvní strana nebude vyzvána, aby určila soudce podle odstavce 1 písm. a) tohoto článku jednacího řádu, dokud jí nebude předána stížnost podle článku 54 odst. 2 tohoto jednacího řádu. V takovém případě do doby, než smluvní strana soudce určí, se má za to, že určila na jeho místo prvního soudce-náhradníka.
  4. Při zahájení prvního zasedání po svém jmenování složí soudce *ad hoc* přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení ve smyslu článku 3 tohoto jednacího řádu. O tomto úkonu se pořizuje zápis.
  5. Soudci *ad hoc* musí být k dispozici Soudu a účastnit se zasedání senátu, s výjimkou článku 26 odst. 2 tohoto jednacího řádu.

### Článek 30<sup>20</sup>

#### (Společný zájem)

1. Jestliže dvě nebo několik smluvních stran, které podaly stížnost nebo proti nimž byla stížnost podána, mají na věci společný zájem, předseda senátu je může vyzvat, aby po vzájemné dohodě jmenovaly ze soudců za ně zvolených jen jednoho společného soudce, který bude ve věci zasedat *ex officio*; nedohodnou-li se, předseda Soudu vylosuje z navržených soudců toho, který bude zasedat jako soudce společného zájmu.
2. Předseda senátu může rozhodnout, že vyzve dotčené smluvní strany, aby postupovaly ve smyslu odstavce 1 tohoto článku jednacího řádu, až poté, co je stížnost dána žalovaným smluvním stranám na vědomí ve smyslu článku 54 odst. 2 tohoto jednacího řádu.
3. Ve sporu o existenci společného zájmu, nebo jiné s tím spojené otázky, rozhodne senát v případě potřeby až po obdržení písemného stanoviska dotčených smluvních stran.

---

20 Ve znění novely ze 7. července 2003.

## ODDÍL II

### ŘÍZENÍ

#### Kapitola I

##### Všeobecná ustanovení

###### *Článek 31*

###### (Možnost zvláštního postupu)

Ustanovení tohoto oddílu nebrání tomu, aby Soud postupoval v určitém případě jinak, je-li to nezbytné a vzal-li v úvahu stanoviska účastníků řízení.

###### *Článek 32*

###### (Procesní pokyny)

Předseda Soudu je oprávněn vydávat praktické pokyny, zvláště pokud jde o takové otázky, jako je obesílání k ústnímu zasedání a předkládání písemných stanovisek nebo jiných dokumentů.

###### *Článek 33<sup>21</sup>*

###### (Veřejnost dokumentů)

1. Veškeré dokumenty předložené Kanceláři účastníky řízení nebo vedlejšími účastníky řízení v souvislosti s podanou stížností, s výjimkou materiálů týkajících se jednání o dosažení smíru ve smyslu článku 62 tohoto jednacího řádu, jsou přístupné veřejnosti podle pokynů tajemníka, pokud předseda senátu nerozhodne jinak z důvodů uvedených v odstavci 2 tohoto článku jednacího řádu, a to buď z vlastní iniciativy, nebo na žádost jednoho z účastníků řízení či jiné dotčené osoby.
2. Přístup veřejnosti k dokumentu nebo jeho části může být omezen v zájmu zachování dobrých mravů, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, když to zájmy nezletilých osob nebo ochrana soukromí účastníků řízení nebo jakékoli jiné dotčené osoby vyžadují nebo za zvláštních okolností, jestliže by zveřejnění dokumentu mohlo poškodit zájmy spravedlnosti, a to v míře, kterou předseda senátu považuje za zcela nezbytnou.
3. Žádost o utajení ve smyslu odstavce 1 tohoto článku jednacího řádu musí být odůvodněna a musí upřesnit, zda se týká všech dokumentů nebo jen některých z nich.

---

21 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 7. července 2003, 4. července 2005, 13. listopadu 2006 a 14. května 2007.

4. Rozhodnutí a rozsudky senátu jsou přístupné veřejnosti. Rozhodnutí a rozsudky výboru včetně rozhodnutí, na které se aplikuje výjimka z článku 53 odst. 5 tohoto jednacího řádu, jsou přístupné veřejnosti. Soud pravidelně zpřístupňuje veřejnosti obecné informace o rozhodnutích přijatých samosoudci podle článku 52A odst. 1 tohoto jednacího řádu a výbory podle článku 53 odst. 5 jednacího řádu.

### Článek 34<sup>22</sup>

#### (Užívání jazyků)

1. Oficiálními jazyky Soudu jsou angličtina a francouzština.
2. Jestliže je stížnost podána ve smyslu článku 34 Úmluvy, veškerý styk se stěžovatelem nebo jeho zástupcem a veškerá ústní a písemná stanoviska předložená stěžovatelem nebo jeho zástupcem, nejsou-li učiněny nebo vyhotoveny v jednom z oficiálních jazyků, mohou být učiněny nebo vyhotoveny v oficiálním jazyce jedné ze smluvních stran do okamžiku, než je stížnost dána na vědomí smluvní straně podle tohoto jednacího řádu. Pokud je jedna ze smluvních stran informována o stížnosti nebo jí je dána stížnost na vědomí podle tohoto jednacího řádu, stížnost a přílohy jí musí být předány v jazyce, ve kterém je stěžovatel předložil Kanceláři.
3.
  - a) Veškerá korespondence se stěžovatelem nebo jeho zástupcem a veškerá písemná a ústní stanoviska předložená jím nebo jeho zástupcem a týkající se ústního zasedání, nebo sdělení, že stížnost byla předložena smluvní straně, se předkládají v jednom z oficiálních jazyků Soudu, pokud předseda senátu nedá souhlas k tomu, aby i nadále byl používán oficiální jazyk smluvní strany.
  - b) Jestliže byl takový souhlas dán, tajemník zajistí tlumočení nebo překlad celého stěžovatelova stanoviska nebo prohlášení, nebo jeho části do francouzštiny nebo angličtiny, pokud se předseda senátu domnívá, že je to v zájmu řádného chodu spravedlnosti.
  - c) Předseda senátu je oprávněn výjimečně podmínit svůj souhlas tím, že stěžovatel ponese část nebo veškeré výdaje s tím spojené.
  - d) Nerozhodne-li předseda senátu jinak, každé rozhodnutí učiněné podle předchozích ustanovení tohoto odstavce je platné pro všechny následující fáze řízení včetně těch spojených s žádostí o předání věci velkému senátu nebo s žádostí o výklad nebo revizi rozsudku ve smyslu článků 73, 79 a 80 tohoto jednacího řádu.
4.
  - a) Styk se smluvními stranami nebo s jinými dotčenými osobami, jakož i veškerá stanoviska smluvních stran nebo jiných dotčených osob jsou vedeny a předkládány v jednom z oficiálních jazyků Soudu. Předseda senátu je oprávněn povolit užívání neoficiálního jazyka.

22 Ve znění novely z 13. prosince 2004.

- b) Jestliže byl takový souhlas dán, pak strana, která o něj požádala, je povinna
- i) předložit překlad písemného stanoviska do jednoho z oficiálních jazyků Soudu ve lhůtě k tomu určené předsedou senátu. Pokud tak neudělá, tajemník je oprávněn učinit nezbytné kroky k zajištění překladu na účet strany, která o to požádala;
  - ii) nést náklady spojené s tlumočením do francouzštiny nebo angličtiny svých ústních stanovisek, tajemník přitom tlumočení zajistí.
- c) Předseda senátu je oprávněn nařídit, že smluvní strana, která je stranou v řízení, předloží překlad celého textu nebo jeho shrnutí do angličtiny nebo francouzštiny, všech nebo některých příloh ke svému písemnému stanovisku nebo jinému relevantnímu dokumentu nebo jeho výtahu.
- d) Předchozí ustanovení tohoto odstavce se přiměřeně použije na stanoviska vedlejších účastníků řízení ve smyslu článku 44 jednacího řádu a na používání neoficiálního jazyka vedlejším účastníkem.
5. Předseda senátu může vyzvat dotčenou smluvní stranu, aby dodala překlad svých písemných stanovisek ve svém oficiálním nebo v jednom z jejich oficiálních jazyků za účelem jejich pochopení stěžovatelem.
6. Svědek, znalec nebo jiná před Soud předstupující osoba je oprávněna používat svůj vlastní jazyk, pokud dostatečně neovládá ani jeden z oficiálních jazyků Soudu. V takovém případě tajemník zajistí tlumočení nebo překlad.

### Článek 35

#### (Zastoupení smluvních stran)

Smluvní strany jsou zastoupeny zmocněnci, kteří si mohou prizvat advokáty nebo poradce.

### Článek 36<sup>23</sup>

#### (Zastoupení stěžovatelů)

1. Fyzické osoby, nevládní organizace a skupiny jednotlivců uvedené v článku 34 Úmluvy mohou podávat stížnosti buď samy, nebo prostřednictvím zástupce.
2. Jakmile je stížnost předána žalované smluvní straně ve smyslu článku 54 odst. 2 písm. b) tohoto jednacího řádu, stěžovatel musí být zastoupen podle odstavce 4 tohoto článku, nerozhodne-li předseda senátu jinak.
3. Stěžovatel musí být zastoupen na všech ústních zasedáních nařízených senátem, nerozhodne-li výjimečně předseda senátu, že stěžovatel může předložit svou věc sám s tím, že v případě potřeby mu poskytne pomoc advokát nebo jiný schválený zástupce.
4. a) Zástupce jednající na straně stěžovatele ve smyslu odstavců 2 a 3 tohoto článku

---

23 Ve znění novely ze 7. července 2003.

jednacího řádu musí být advokátem oprávněným vykonávat činnost v jedné ze smluvních stran a musí mít trvalé bydliště na území jedné z nich, anebo jiná osoba schválená předsedou senátu.

- b) Kdykoli během řízení za výjimečných okolností, může předseda senátu – domnívá-li se, že to okolnosti nebo chování advokáta nebo jiné osoby ustanovené ve smyslu předcházejících ustanovení odůvodňují – rozhodnout, že tento advokát nebo tato osoba již nadále nemohou stěžovatele zastupovat nebo mu pomáhat a že je stěžovatel povinen si najít jiného zástupce.
5. a) Advokát nebo jiný schválený zástupce stěžovatele nebo stěžovatel sám, požádá-li o možnost hájit se sám a jeho žádosti je vyhověno podle následujícího odstavce, musí mít dostatečnou znalost jednoho z oficiálních jazyků Soudu.
- b) Nemají-li tyto osoby dostatečnou schopnost vyjádřit se v žádném z oficiálních jazyků Soudu, předseda senátu jim však může ve smyslu článku 34 odst. 3 tohoto jednacího řádu povolit používání jednoho z oficiálních jazyků některé ze smluvních stran.

#### Článek 37<sup>24</sup>

##### (Sdělení, oznámení a předvolání)

1. Sdělení a oznámení zasílaná zmocněncům nebo advokátům účastníků řízení jsou považována za sdělení a předvolání adresovaná účastníkům řízení.
2. Jestliže u sdělení, oznámení nebo předvolání, která jsou určena jiným osobám než zmocněncům nebo advokátům účastníků řízení, se Soud domnívá, že je nezbytné mít podporu vlády státu, na jehož území takové sdělení, oznámení nebo předvolání má působit, předseda Soudu se obrátí na vládu, aby získal potřebnou pomoc.

#### Článek 38

##### (Písemná podání)

1. Písemná podání nebo jiné dokumenty musí být předloženy, s ohledem na konkrétní případ, ve lhůtě stanovené předsedou senátu nebo soudcem zpravodajem, a to podle tohoto jednacího řádu. Písemná podání nebo jiné dokumenty, které jsou předloženy mimo tuto lhůtu nebo v rozporu s praktickými pokyny vydanými ve smyslu článku 32 tohoto jednacího řádu, nebudou přiloženy ke spisu, nerozhodne-li předseda senátu jinak.
2. Lhůta uvedená v předchozím odstavci běží od okamžiku, kdy byl dokument odeslán, a není-li tento okamžik znám, ode dne, kdy byl doručen Kanceláři.

---

24 Ve znění novely ze 7. července 2003.

### Článek 38A<sup>25</sup>

#### (Projednávání procesních otázek)

O procesních otázkách, které vyžadují rozhodnutí senátu, se rozhoduje při projednávání případu, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.

### Článek 39<sup>26</sup>

#### (Přeběžná opatření)

1. Senát, nebo případně jeho předseda, může buď na žádost účastníka řízení, nebo jiné dotčené osoby, nebo z vlastní iniciativy přijmout předběžné opatření, domnívá-li se, že je třeba v zájmu stran nebo v zájmu řádného vedení řízení.
2. Pokud se domnívá, že je to vhodné, bez odkladu informuje o přijatém předběžném opatření Výbor ministrů.
3. Senát může vyzvat účastníky řízení, aby mu předali informace o otázce, vztahující se k aplikaci přijatého předběžného opatření.

### Článek 40

#### (Naléhavé sdělení o podané stížnosti)

V naléhavém případě může tajemník Soudu se souhlasem předsedy senátu informovat dotčenou smluvní stranu o podané stížnosti a o jejím stručném obsahu, a to všemi dostupnými prostředky, aniž by byly dotčeny jiné procesní kroky v řízení.

### Článek 41<sup>27</sup>

#### (Pořadí projednávání stížností)

Při stanovení pořadí, v jakém budou stížnosti projednány, Soud zohledňuje důležitost a naléhavost jejich obsahu na základě jím stanovených kritérií. Senát nebo jeho předseda však od nich mohou odhlédnout a rozhodnout o přednostním projednání určité stížnosti.

### Článek 42 (původní článek 43)

#### (Spojení a souběžné projednání stížností)

1. Senát může na žádost stran nebo z vlastní iniciativy nařídit spojení dvou nebo několika stížností.
2. Předseda senátu může po projednání s účastníky řízení nařídit, aby stížnosti přidělené stejnému senátu byly projednány souběžně, aniž by předcházely rozhodnutí senátu o formálním spojení stížností.

---

25 Vložen 17. června a 8. července 2002.

26 Ve znění novel ze 4. července 2005 a 16. ledna 2012.

27 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 29. června 2009.

*Článek 43 (původní článek 44)<sup>28</sup>*

**(Vyškrtnutí a opětné zařazení)**

1. Soud může rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti kdykoli během řízení, za podmínek uvedených v článku 37 Úmluvy.
2. Jestliže žalující smluvní strana oznámí tajemníkovi svůj úmysl vzít svoji stížnost zpět, může senát tuto stížnost vyškrtnout podle článku 37 Úmluvy, pokud dotčená smluvní strana nebo strany se zpětvzetím stížnosti souhlasí.
3. Jestliže dojde ke smírnému urovnání sporu, stížnost je vyškrtnuta ze seznamu stížností Soudu formou rozhodnutí. Podle článku 39 odst. 4 Úmluvy je toto rozhodnutí předkládáno Výboru ministrů, který dohlíží na výkon obsahu smírného urovnání sporu tak, jak je uvedeno v rozhodnutí. V ostatních případech, uvedených v článku 37 Úmluvy, rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti má formu rozsudku, pokud byla stížnost shledána přijatelnou, v opačném případě formou rozhodnutí. Jestliže byla stížnost vyškrtnuta ze seznamu stížností formou rozsudku, předseda senátu jej předá Výboru ministrů, jakmile se rozsudek stane konečným, aby mu ve smyslu článku 46 odst. 2 Úmluvy umožnil dohlížet na realizaci závazků, na které zastavení nebo jiné vyřízení sporu mohlo vázat.
4. Byla-li stížnost vyškrtnuta podle článku 37 Úmluvy, jsou náklady ponechány na posouzení Soudu. Pokud bylo o nákladech rozhodnuto v rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti, která nebyla prohlášena za přijatelnou, předseda senátu předá rozhodnutí Výboru ministrů.
5. Jestliže byla stížnost vyškrtnuta ze seznamu stížností ve smyslu článku 37 Úmluvy, Soud může rozhodnout o jejím opětném zařazení, dojde-li k závěru, že to zvláštní okolnosti odůvodňují.

*Článek 44<sup>29</sup>*

**(Přistoupení dalšího účastníka řízení)**

1. a) Jestliže je stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy dána na vědomí žalované smluvní straně ve smyslu článků 53 odst. 2 a 54 odst. 2 b) tohoto jednacího řádu, tajemník zašle kopii stížnosti i každé smluvní straně, jejímž státním občanem je stěžovatel. Tajemník tak učiní i tehdy, když je nařízeno ústní zasedání.  
b) Přeje-li si smluvní strana využít svého práva ve smyslu článku 36 odst. 1 Úmluvy a předložit písemné stanovisko nebo se účastnit ústního zasedání, musí o tom písemně zpravit tajemníka nejpozději do dvanácti týdnů po sdělení či předání stížnosti ve smyslu předcházejícího odstavce. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.

28 Ve znění novel z 17. června, 8. července 2002, 7. července 2003, 13. listopadu 2006 a 2. dubna 2012.

29 Ve znění novel ze 7. července 2003 a 13. listopadu 2006.



2. Přeje-li si Komisař pro lidská práva využít svého práva ve smyslu článku 36 odst. 3 Úmluvy a předložit písemné stanovisko nebo se účastnit ústního jednání, musí o tom písemně zpravit tajemníka nejpozději do dvanácti týdnů po předání stížnosti dotčené smluvní straně nebo sdělení této straně o rozhodnutí konat ústní jednání. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.
- Nemůže-li se Komisař pro lidská práva sám řízení před Soudem účastnit, sdělí jméno osoby nebo osob ze své kanceláře, které ho budou zastupovat. Mohou využít pomoci advokáta.
3. a) Jakmile je stížnost předána žalované smluvní straně v souladu s článkem 51 odst. 1 nebo s článkem 54 odst. 2 písm. b) tohoto jednacího řádu, předseda senátu může, v zájmu dobrého chodu spravedlnosti ve smyslu článku 36 odst. 2 Úmluvy, vyzvat nebo povolit smluvní straně, která není účastníkem řízení, či jiné dotčené osobě, jiné než stěžovatel, aby předložila písemné stanovisko nebo aby se ve výjimečných případech zúčastnila ústního zasedání.  
b) Žádosti o povolení musí být řádně odůvodněny a předloženy v jednom z oficiálních jazyků Soudu ve smyslu článku 34 odst. 4 tohoto jednacího řádu, avšak nejpozději do dvanácti týdnů od předání stížnosti žalované smluvní straně. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.
4. a) Ve věcech, které mají být projednány velkým senátem, běží lhůty uvedené v předchozích odstavcích od okamžiku, kdy bylo účastníkům řízení doručeno rozhodnutí senátu o postoupení věci velkému senátu ve smyslu článku 72 odst. 1 tohoto jednacího řádu, nebo rozhodnutí kolegia velkého senátu ve smyslu článku 73 odst. 2 tohoto jednacího řádu o schválení žádosti účastníka řízení o postoupení věci velkému senátu.  
b) Lhůty stanovené podle tohoto článku mohou být výjimečně prodlouženy předsedou senátu, jestliže jsou pro to dostatečné důvody.
5. Výzva nebo povolení uvedené v odstavci 3 písm. a) tohoto článku jednacího řádu podléhají podmínkám, včetně lhůt, stanovených předsedou senátu. Nejsou-li tyto podmínky splněny, předseda může rozhodnout, že písemná stanoviska nebudou ke spisu připojena nebo že bude účast na ústním zasedání omezena tak, jak to bude pokládat za vhodné.
6. Písemná stanoviska předložená podle tohoto článku musejí být vyhotovena v jednom z oficiálních jazyků ve smyslu článku 34 odst. 4 tohoto jednacího řádu. Tajemník předá stanoviska účastníkům řízení, kteří se k nim mohou písemně vyjádřit, při dodržení podmínek - včetně lhůt - stanovených předsedou senátu, nebo se k nim případně vyjádřit při ústním zasedání.

*Článek 44A<sup>30</sup>*

**(Povinnost součinnosti se Soudem)**

Účastníci řízení jsou povinni řádně spolupracovat na vedení řízení a zvláště učinit vše potřebné, co je v jejich možnostech a co je podle názoru Soudu nezbytné pro řádný chod spravedlnosti. Tato povinnost se vztahuje i na smluvní strany, které nejsou stranami v řízení, jestliže je taková součinnost nezbytná.

*Článek 44B<sup>31</sup>*

**(Nerespektování nařízení Soudu)**

Pokud některý z účastníků řízení nerespektuje nařízení Soudu týkající se vedení řízení, předseda senátu je oprávněn přijmout jakékoli opatření, které považuje za vhodné.

*Článek 44C<sup>32</sup>*

**(Nedostatek součinnosti)**

1. Jestliže účastník řízení nepředloží důkazy či informace požadované Soudem, či z vlastní iniciativy nesdělí informace, které má k dispozici, nebo jinak účinně nespolupracuje, Soud může z jeho chování učinit přiměřené závěry.
2. Opomenutí nebo odmítnutí dotčené smluvní strany účinně spolupracovat na řízení není samo o sobě důvodem, aby senát zastavil projednávání stížnosti.

*Článek 44D<sup>33</sup>*

**(Nevhodná podání účastníka řízení)**

Jestliže zástupce účastníka řízení předloží urážlivá, frivolní, kverulantská, klamná nebo zdoluhavá stanoviska, předseda senátu ho může vyloučit z řízení, odmítnout přijmout celé stanovisko nebo jeho část nebo přijmout jakékoli jiné vhodné nařízení, aniž by byl dotčen článek 35 odst. 3 Úmluvy.

*Článek 44E<sup>34</sup>*

**(Netrvání na stížnosti)**

Jestliže žalující smluvní strana nebo individuální stěžovatel netrvá na své stížnosti ve smyslu článku 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy, senát ji může vyškrtnout podle článku 43 tohoto jednacího řádu.

---

30 Vložen 13. prosince 2004.

31 Vložen 13. prosince 2004.

32 Vložen 13. prosince 2004.

33 Vložen 13. prosince 2004.

34 Vložen 13. prosince 2004.

## Kapitola II

### Zahájení řízení

#### Článek 45

##### (Podpisy)

1. Každá stížnost ve smyslu článků 33 a 34 Úmluvy musí být předložena písemně a musí být podepsána stěžovatelem nebo jeho zástupcem.
2. Podává-li stížnost nevládní organizace nebo skupina jednotlivců, musí být podepsána osobami, které jsou oprávněny k zastupování. Příslušný senát nebo výbor rozhodnou, zda osoby, které stížnost podepsaly, byly k tomu oprávněny.
3. Je-li stěžovatel zastoupen podle článku 36 tohoto jednacího řádu, musí jeho zástupce nebo zástupci předložit písemné zmocnění nebo plnou moc.

#### Článek 46

##### (Obsah mezistátní stížnosti)

Jedna nebo více smluvních stran, které mají v úmyslu se na Soud obrátit se stížností ve smyslu článku 33 Úmluvy, musí předložit Kanceláři text stížnosti obsahující:

- a) název smluvní strany, proti které stížnost směřuje;
- b) vyličení skutkového stavu;
- c) popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
- d) výklad o dodržení podmínek přijatelnosti (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců) podle článku 35 odst. 1 Úmluvy;
- e) předmět stížnosti a hlavní rysy požadavků na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy ve prospěch jedné nebo více stran údajně poškozených;
- f) jméno a adresu osoby nebo osob pověřených zastupováním;

k tomu se připojí

- g) kopie veškerých příslušných dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.

#### Článek 47<sup>35</sup>

##### (Obsah individuální stížnosti)

1. Každá stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy se předkládá na formuláři vydaném Kanceláři, nerozhodne-li předseda dotčené sekce jinak. Formulář obsahuje:
  - a) jméno, datum narození, státní občanství, pohlaví, povolání a adresu stěžovatele;

---

35 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 11. prosince 2007 a 22. září 2008.

- b) jméno, povolání a adresu jeho zástupce, je-li stěžovatel zastoupen;
- c) název jedné nebo více smluvních stran, proti kterým je stížnost podávána;
- d) stručné vyličení skutkového stavu;
- e) stručný popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
- f) stručný výklad o dodržení podmínek přijatelnosti stěžovatelem ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
- g) předmět stížnosti;

k tomu se připojí:

- h) kopie relevantních dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.

2. Stěžovatel musí dále:

- a) dodat materiály, zejména dokumenty a rozhodnutí uvedené v odstavci 1 písm. h) tohoto článku dokládající splnění podmínek přijatelnosti ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
- b) oznámit, zda předložil své námitky uvedené ve stížnosti jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smířčí instituci.

3. Stěžovatel, který si nepřeje, aby jeho totožnost byla odkryta, musí tuto skutečnost sdělit Soudu s uvedením důvodů, které ho vedou k použití výjimky ze zásady veřejnosti řízení před Soudem. Předseda senátu může povolit zachování anonymity stěžovatele nebo ji udělit z vlastního rozhodnutí.

4. Nerespektování povinností uvedených v odstavcích 1 a 2 tohoto článku jednacího řádu může vést k tomu, že stížnost nebude Soudem projednána.

5. Stížnost se zpravidla považuje za podanou, pro účely článku 35 odst. 1 Úmluvy, ke dni, kdy se stěžovatel poprvé na Soud obrátil se stručným vyličením předmětu své stížnosti, pod podmínkou, že řádně vyplněný formulář předloží ve lhůtě určené Soudem. Soud však může, považuje-li to za odůvodněné, rozhodnout, že se tak stalo jiného dne.

6. Stěžovatel je povinen informovat Soud o změně adresy a o každé skutečnosti, která je pro projednání stížnosti důležitá.

## Kapitola III

### Soudci zpravodajové

#### Článek 48<sup>36</sup>

##### (Mezistátní stížnosti)

1. Jakmile Soud obdrží stížnost ve smyslu článku 33 Úmluvy, senát ustavený k jejímu projednání určí jednoho nebo několik soudců soudcem zpravodajem a pověří ho/je vypracováním zprávy o přijatelnosti stížnosti poté, co obdrží stanoviska dotčených smluvních stran.
2. Soudce zpravodaj nebo soudci zpravodajové předloží zprávy, návrhy textu a další dokumenty, které mají senátu a jeho předsedovi napomoci k tomu, aby se mohl zhostit své úlohy.

#### Článek 49<sup>37</sup>

##### (Individuální stížnosti)

1. Jestliže ze samotného podání předloženého stěžovatelem je zřejmé, že je stížnost nepřijatelná nebo by měla být vyškrtuta, je stížnost posouzena samosoudcem, pokud zde není zvláštní důvod, aby bylo postupováno jinak.
2. Jestliže je odůvodněno posouzení stížnosti podané podle článku 34 Úmluvy senátem nebo výborem v rámci jejich činnosti podle ustanovení článku 53 odst. 2 tohoto jednacího řádu, předseda sekce, které byl případ svěřen, určí soudce, který stížnost prošetří jako soudce zpravodaj.
3. Při zkoumání stížnosti soudce zpravodaj:
  - a) může požádat účastníky řízení, aby mu ve stanovené lhůtě předložili informace o skutkovém stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které považují za relevantní;
  - b) s vědomím, že předseda sekce může nařídít, aby byla věc předložena senátu, rozhodne, zda má být stížnost projednána samosoudcem, výborem nebo senátem;
  - c) předloží zprávy, návrhy a další dokumenty určené senátu nebo výboru nebo jejich předsedům, aby se mohli řádně zhostit svých funkcí.

#### Článek 50

##### (Řízení před velkým senátem)

Byla-li věc předána velkému senátu ve smyslu článků 30 nebo 43 Úmluvy, jeho předseda určí jednoho člena velkého senátu jako soudce zpravodaje, a v případě mezistátní stížnosti jednoho nebo více jeho členů.

---

36 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

37 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 4. července 2005, 13. listopadu 2006 a 14. května 2007.

## Kapitola IV

### Řízení o přijatelnosti

#### *Mezistátní stížnosti*

##### *Článek 51<sup>38</sup>*

##### **(Přidělení stížnosti a následující řízení)**

1. Jakmile je podána stížnost podle článku 33 Úmluvy, předseda Soudu neprodleně informuje dotčenou žalovanou smluvní stranu a přidělí stížnost jedné ze sekcí.
2. Ve smyslu článku 26 odst. 1 písm. a) tohoto jednacího řádu jsou soudci zvolení za žalovanou a žalující smluvní stranu *ex officio* součástí senátu ustaveného k projednání stížnosti. Článek 30 tohoto jednacího řádu se použije tehdy, jestliže byla stížnost podána několika smluvními stranami nebo jestliže několik stížností se stejným obsahem, podaných několika smluvními stranami je posuzováno souběžně ve smyslu článku 42 tohoto jednacího řádu.
3. Jakmile je věc přidělena sekci, její předseda ustaví podle článku 26 odst. 1 tohoto jednacího řádu senát a vyzve žalovanou smluvní stranu, aby předložila písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti. Tajemník sekce zašle takto získané stanovisko žalující smluvní straně, která má možnost se k němu písemně vyjádřit.
4. Před rozhodnutím o přijatelnosti stížnosti může senát nebo jeho předseda vyzvat strany k předložení písemných dodatečných stanovisek.
5. Ústní zasedání o přijatelnosti stížnosti se koná tehdy, jestliže jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádá, nebo o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy.
6. Před stanovením písemného, případně ústního řízení, předseda senátu konzultuje smluvní strany.

#### *Individuální stížnosti*

##### *Článek 52<sup>39</sup>*

##### **(Přidělení stížnosti sekcím)**

1. Každá stížnost podaná ve smyslu článku 34 Úmluvy je přidělena předsedou Soudu jedné ze sekcí. Předseda Soudu přitom dbá na rovnoměrné pracovní vytížení jednotlivých sekcí.
2. Senát sedmi soudců ve smyslu článku 26 odst. 1 Úmluvy je ustaven předsedou příslušné sekce podle článku 26 odst. 1 tohoto jednacího řádu.

---

38 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

39 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

3. Do doby ustavení senátu podle odstavce 2 tohoto článku jednacího řádu předseda sekce vykonává pravomoci svěřené tímto jednacím řádem předsedovi senátu.

#### Článek 52<sup>40</sup>

##### (Řízení před samosoudcem)

1. V souladu s ustanovením článku 27 Úmluvy může samosoudce prohlásit stížnost podanou podle článku 34 Úmluvy za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu stížností, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání. Rozhodnutí je konečné. Stěžovatel je o něm informován dopisem.
2. V souladu s ustanovením článku 26 odst. 3 Úmluvy samosoudce nemůže zkoumat stížnosti proti smluvní straně, za kterou byl zvolen.
3. Pokud samosoudce nepřijme žádné rozhodnutí uvedené v prvním odstavci tohoto článku jednacího řádu, předá stížnost výboru nebo senátu k dalšímu řízení.

#### Článek 53<sup>41</sup>

##### (Řízení před výborem)

1. V souladu s ustanovením článku 28 odst. 1 písm. a) Úmluvy může výbor kdykoli během řízení jednomyslně prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání.
2. Pokud se výbor domnívá, že ve světle stanovisek předložených účastníky řízení ve smyslu článku 54 odst. 2 písm. b) tohoto jednacího řádu, věc má být posouzena v řízení podle článku 28 odst. 1 písm. b) Úmluvy, může jednomyslným hlasováním vynést rozsudek obsahující rozhodnutí o přijatelnosti a případně rozhodnout o spravedlivém zadostiučinění.
3. Pokud soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu není členem výboru, může ho výbor kdykoli během řízení jednohlasným hlasováním vyzvat, aby se k jednání připojil namísto jiného člena, a to s ohledem na všechny relevantní skutečnosti včetně otázky, zda smluvní strana popřela možnost projednání stížnosti v řízení podle článku 28 odst. 1 písm. b) Úmluvy.
4. Rozhodnutí a rozsudky vydané podle článku 28 odst. 1 Úmluvy jsou konečné.
5. Stěžovatel i dotčené smluvní strany, pokud byly do řízení zapojeny v souladu s ustanoveními tohoto jednacího řádu, jsou o rozhodnutích výboru vydaných podle článku 28 odst. 1 písm. a) Úmluvy informováni dopisem, pokud výbor nerozhodne jinak.
6. Pokud výbor nevydá rozhodnutí nebo rozsudek, postoupí věc senátu, ustavenému podle článku 52 odst. 2 tohoto jednacího řádu, aby stížnost projednal.
7. Ustanovení článku 42 odst. 1 a článků 79 až 81 tohoto jednacího řádu se na řízení před výborem použijí přiměřeně.

---

40 Vložen 13. listopadu 2006.

41 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 4. července 2005, 14. května 2007 a 16. ledna 2012.

### Článek 54<sup>42</sup>

#### (Řízení před senátem)

1. Senát může přímo prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout.
2. Jinak senát nebo jeho předseda mohou:
  - a) vyzvat strany, aby předložily veškeré informace o skutkovém stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které senát nebo jeho předseda považují za relevantní;
  - b) oznámit podání stížnosti dotčené smluvní straně a požádat ji o písemné vyjádření, a jakmile takové vyjádření obdrží, zaslat je stěžovateli, aby na ně odpověděl;
  - c) vyzvat účastníky řízení, aby předložili dodatečná písemná stanoviska.
3. Než senát rozhodne o přijatelnosti stížnosti, může nařídít ústní zasedání, a to na žádost účastníka řízení nebo z vlastní iniciativy, domnívá-li se, že je to nezbytné k výkonu jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy. V takovém případě jsou účastníci řízení vyzváni, aby se vyjádřili k meritu stížnosti, nerozhodne-li senát výjimečně jinak.

### Článek 54A<sup>43</sup>

#### (Spojené projednání přijatelnosti a merita stížnosti)

1. Rozhodne-li senát o tom, že oznámí podání stížnosti žalované smluvní straně podle článku 54 odst. 2 písm. b) tohoto jednacího řádu, může zároveň rozhodnout o spojeném projednání přijatelnosti a merita stížnosti podle článku 29 odst. 1 Úmluvy. V takovém případě jsou účastníci řízení vyzváni, aby se vyjádřili i k otázce spravedlivého zadostiučinění a aby předložili své návrhy ke smírnému urovnání sporu. Podmínky uvedené v člancích 60 a 62 tohoto jednacího řádu se použijí přiměřeně. Soud však může kdykoli, je-li to nezbytné, rozhodnout o přijatelnosti stížnosti odděleně.
2. Pokud se strany nemohou dohodnout na smírném urovnání věci nebo na jiném vřízení věci a senát je přesvědčen o tom, že na základě jejich argumentů je stížnost přijatelná a připravena k meritornímu projednání, vynese neprodleně rozsudek, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti, kromě případů, kdy je toto rozhodnutí přijato odděleně.

#### *Stížnosti mezistátní a individuální*

### Článek 55

#### (Námítky nepřijatelnosti)

Pokud žalovaná smluvní strana hodlá uplatnit námitku nepřijatelnosti, musí tak učinit, pokud to povaha námítky a okolnosti dovolují, písemně nebo ústně ve svém stanovisku k přijatelnosti stížnosti, předloženém ve smyslu článků 51 nebo 54 tohoto jednacího řádu.

---

42 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

43 Vložen 17. června a 8. července 2002, ve znění novel z 13. prosince 2004 a 13. listopadu 2006.



#### *Článek 56<sup>44</sup>*

##### **(Rozhodnutí senátu)**

1. V rozhodnutí senátu je uvedeno, zda bylo přijato jednomyslně, nebo většinou hlasů; obsahuje odůvodnění.
2. Tajemník jej zašle stěžovateli. Jestliže dotčená smluvní strana či strany nebo jiná na věci zainteresovaná osoba včetně Komisaře pro lidská práva byli předtím informováni o stížnosti podle tohoto jednacího řádu, rozhodnutí je jim též zasláno. Dojde-li ke smírnému urovnání sporu, rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu stížností je zasláno Výboru ministrů v souladu s ustanovením článku 43 odst. 3 tohoto jednacího řádu.

#### *Článek 57<sup>45</sup>*

##### **(Jazykové verze rozhodnutí)**

1. Všechna rozhodnutí Soudu jsou vydávána ve francouzštině nebo angličtině, pokud Soud nerozhodne, že rozhodnutí má být vyhotoveno v obou oficiálních jazycích.
2. Rozhodnutí zveřejňovaná ve sbírce rozhodnutí Soudu ve smyslu článku 78 tohoto jednacího řádu jsou otiskována v obou oficiálních jazycích Soudu.

## **Kapitola V**

### **Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti**

#### *Článek 58<sup>46</sup>*

##### **(Mezistátní stížnosti)**

1. Pokud senát přijme stížnost podle článku 33 Úmluvy k meritornímu projednání, jeho předseda, po projednání s dotčenými smluvními stranami, určí lhůty pro předložení písemných stanovisek k meritu věci a případných dalších důkazů. Předseda může případně se souhlasem dotčených smluvních stran rozhodnout, že upouští od písemného řízení.
2. Ústní jednání o meritu věci se koná, pokud jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádají nebo pokud o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy. Předseda stanoví ústní řízení.

---

44 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 13. listopadu 2006.

45 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

46 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

*Článek 59<sup>47</sup>*

**(Individuální stížnosti)**

1. Jakmile je stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy prohlášena za přijatelnou, senát nebo jeho předseda může vyzvat účastníky řízení, aby předložili doplňující důkazní materiál nebo doplňující písemná stanoviska.
2. Není-li rozhodnuto jinak, lhůta určená pro předložení písemných stanovisek je pro oba účastníky řízení stejná.
3. Senát může rozhodnout na základě žádosti jednoho z účastníků řízení nebo z vlastní iniciativy, že svolá ústní jednání o meritu věci, domnívá-li se, že je to nezbytné pro plnění jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy.
4. Předseda senátu určí, je-li to vhodné, způsob vedení písemného i ústního řízení.

*Článek 60<sup>48</sup>*

**(Žádost o spravedlivé zadostiučinění)**

1. Stěžovatel, který požaduje, aby mu bylo Soudem přiznáno spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy v případě, že je konstatováno porušení jeho práv zaručených Úmluvou, musí za tímto účelem předložit zvláštní žádost.
2. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, stěžovatel musí vyčíslit své nároky a doložit je potřebnými doklady ve lhůtě, která mu byla stanovena pro předložení stanoviska k meritu věci.
3. Jestliže stěžovatel nerespektuje shora stanovené podmínky, senát může jeho nároky nebo jejich část odmítnout.
4. Nároky stěžovatele jsou předloženy žalované vládě k vyjádření.

*Článek 61<sup>49</sup>*

**(Pilotní řízení)**

1. Soud může dát podnět k pilotnímu řízení a vynést pilotní rozsudek, pokud skutečnosti stížnosti poukazují na skutečnost, že v dotčené smluvní straně existuje strukturální nebo systémový problém nebo jiná podobná dysfunkce, která je nebo může být předmětem podobných stížností.
2. a) Než dá Soud podnět k pilotnímu řízení, nejprve si vyžádá názor účastníků řízení o tom, zda projednáváná stížnost poukazuje na existenci takového problému nebo dysfunkce v dotčené smluvní straně, a o tom, zda je vhodné ji projednat v pilotním řízení.

---

47 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

48 Ve znění novely z 13. prosince 2004.

49 Vloženo 21. února 2011.

- b) Podnět k pilotnímu řízení může Soud dát i na základě vlastního rozhodnutí nebo na žádost jednoho nebo obou účastníků řízení.
- c) Stížnost, která je vybrána k projednání v pilotním řízení, je projednána přednostně ve smyslu článku 41 tohoto jednacího řádu.
3. V pilotním rozsudku může Soud určit jak povahu strukturálního nebo systémového problému nebo jiné dysfunkce, tak i druh nápravných opatření, která dotčená smluvní strana má přijmout na vnitrostátní úrovni, tak, jak je stanoveno ve výroku rozsudku.
4. Soud může ve výroku pilotního rozsudku nařídít, že nápravná opatření zmíněná v předchozím odstavci mají být přijata v určité době s ohledem na jejich povahu a rychlost, s jakou může být zjištěný problém na vnitrostátní úrovni napraven.
5. Při vynesení pilotního rozsudku Soud může zcela nebo zčásti otázku spravedlivého zadostiučinění odročit, než dotčený smluvní stát přijme zvláštní a obecná opatření určená v pilotním rozsudku.
6. a) Je-li to vhodné, Soud může odložit projednání všech podobných stížností, než budou přijata nápravná opatření vyžadovaná ve výroku pilotního rozsudku.
- b) Dotčení stěžovatelé jsou vhodným způsobem informováni o rozhodnutí o odložení projednání jejich stížností. Jsou uvědomováni řádným způsobem o dalším vývoji, který se dotýká jejich případů.
- c) Soud může kdykoli přistoupit k projednání odložené stížnosti, pokud to vyžaduje zájem řádného výkonu spravedlnosti.
7. Pokud účastníci pilotního řízení uzavřou smír, jejich dohoda obsahuje prohlášení dotčené vlády o realizaci obecných opatření určených v pilotním rozsudku, jakož i o nápravě, která bude poskytnuta ostatním současným i potenciálním stěžovatelům.
8. Není-li rozhodnuto jinak, v případě, že dotčená smluvní strana nedodrží ustanovení ve výroku pilotního rozsudku, Soud pokračuje v projednávání stížností, které byly odloženy v souladu s odstavcem 6 tohoto článku jednacího řádu.
9. Výbor ministrů, Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Generální tajemník Rady Evropy a Komisař pro lidská práva Rady Evropy jsou informováni o vynesení pilotního rozsudku, jakož i o dalších rozsudcích, ve kterých Soud upozorní na existenci strukturálního nebo systémového problému ve smluvním státě.
10. Informace o zahájení pilotního řízení, vynesení pilotního rozsudku a jeho výkonu stejně jako ukončení pilotního řízení je zveřejněna na webových stránkách Soudu.

### Článek 62<sup>50</sup>

#### (Smírné urovnání)

1. Jakmile je stížnost přijata k meritornímu projednání, tajemník, jednající na základě pokynů senátu nebo jeho předsedy, kontaktuje strany za účelem dosažení smírného

---

50 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 13. listopadu 2006.

- uovnání sporu ve smyslu článku 39 odst. 1 Úmluvy. Senát činí všechna příslušná opatření k usnadnění dosažení tohoto cíle.
2. Jednání směřující ke smírnému uovnání sporu ve smyslu článku 39 odst. 2 Úmluvy jsou důvěrná, aniž by se dotkla stanovisek účastníků ve sporném řízení. Žádné písemné nebo ústní sdělení, ani žádná nabídka nebo ústupek, ke kterým došlo v rámci těchto jednání, nesmějí být ve sporném řízení zmiňovány nebo uváděny.
  3. Jakmile je senátu tajemníkem sděleno, že se účastníci řízení dohodli na smírném uovnání sporu, a senát se ujistí, že uovnání respektuje lidská práva tak, jak jsou uvedena v Úmluvě a jejich Protokolech, může stížnost vyškrtnout podle článku 43 odst. 3 tohoto jednacího řádu.
  4. Odstavce 2 a 3 se přiměřeně použijí na řízení podle článku 54A tohoto jednacího řádu.

### *Článek 62A*

#### **(Jednostranné prohlášení)**

1. a) Jestliže stěžovatel odmítl podmínky smírného uovnání sporu navržené ve smyslu článku 62 tohoto jednacího řádu, dotčená smluvní strana může předložit Soudu žádost o vyškrtnutí věci ze seznamu stížností podle článku 37 odst. 1 Úmluvy.  
b) Její žádost je doprovázena prohlášením, v němž je jasně uznáno porušení Úmluvy v případě stěžovatele a závazek poskytnout adekvátní náhradu a, pokud je to vhodné, učinit nezbytná nápravná opatření.  
c) Předložení prohlášení podle odstavce 1 b) tohoto jednacího řádu musí být učiněno v rámci veřejného a kontradiktorního řízení vedeného odděleně od řízení o smírném uovnání sporu ve smyslu článku 39 odst. 2 Úmluvy a článku 62 odst. 2 tohoto jednacího řádu, jehož důvěrnost musí být zachována.
2. Výjimečně může být žádost a připojené prohlášení Soudu předložena i bez předchozího pokusu o smírné uovnání sporu.
3. Jestliže podle názoru Soudu prohlášení nabízí dostatečný základ pro konstatování, že respektování lidských práv tak, jak jsou definována v Úmluvě a jejich protokolech, nevyžaduje pokračování v projednávání stížnosti, může věc vyškrtnout ze seznamu stížností zcela či částečně, a to i tehdy, jestliže stěžovatel trvá na dalším projednávání jeho stížnosti.
4. Tento článek se přiměřeně použije pro řízení podle článku 54A tohoto jednacího řádu.

## Kapitola VI

### Ústní jednání

#### Článek 63<sup>51</sup>

##### (Veřejný charakter ústního jednání)

1. Ústní zasedání je veřejné, pokud senát nerozhodne ve smyslu odstavce 2 tohoto článku jednacího řádu jinak v důsledku výjimečných okolností, ať už z vlastního rozhodnutí, nebo na žádost jednoho z účastníků řízení či jiné na věci zainteresované osoby.
2. Přístup do jednacího sálu může být zakázán novinářům a veřejnosti zcela nebo na určitou dobu v zájmu ochrany morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, jestliže to zájmy mladistvých nebo ochrana soukromého života účastníků řízení vyžadují, nebo pokud to senát pokládá za zcela nezbytné, jestliže by za takových zvláštních okolností veřejnost jednání mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.
3. Každá žádost o ústní jednání bez účasti veřejnosti formulovaná ve smyslu odstavce 1 tohoto článku jednacího řádu musí být zdůvodněna a musí uvádět důvody pro vyloučení veřejnosti na průběh celého řízení nebo jeho část.

#### Článek 64<sup>52</sup>

##### (Vedení ústního jednání)

1. Předseda senátu svolává a vede ústní jednání; stanoví pořádek, ve kterém budou jednotliví účastníci vyzváni ke slovu.
2. Každý soudce může položit otázky jakékoli osobě, která před senát předstoupí.

#### Článek 65<sup>53</sup>

##### (Nedostavení se)

Jestliže účastník řízení nebo jiná osoba, která se má dostavit k ústnímu jednání, tak neučiní, nebo to odmítne, může senát pokračovat v ústním jednání, pokud to pokládá za slučitelné s dobrým chodem spravedlnosti.

#### Články 66 - 69 zrušeny

---

51 Ve znění novely ze 7. července 2003.

52 Ve znění novely ze 7. července 2003.

53 Ve znění novely ze 7. července 2003.

*Článek 70<sup>54</sup>*

**(Zápis z ústního jednání)**

1. Jestliže to předseda senátu nařídí, tajemník zajistí provedení zápisu z ústního jednání.  
Zápis obsahuje:
  - a) složení senátu;
  - b) seznam přítomných;
  - c) text předložených stanovisek, kladených otázek a podaných odpovědí;
  - d) text každého rozhodnutí přijatého v průběhu ústního jednání.
2. Je-li celý zápis nebo jeho část vypracován v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí jeho překlad do jednoho z oficiálních jazyků.
3. Zástupci účastníků řízení obdrží kopii zápisu, aby mohli pod kontrolou tajemníka nebo předsedy senátu provést jeho opravu, aniž by měnili smysl a význam toho, co bylo řečeno v průběhu ústního jednání. Tajemník určí podle pokynu předsedy senátu lhůtu, kterou mají zástupci k tomuto účelu k dispozici.
4. Po opravě je zápis podepsán předsedou senátu a tajemníkem; jeho obsah se tak stává autentickým.

## Kapitola VII

### **Řízení před velkým senátem**

*Článek 71<sup>55</sup>*

**(Použitelnost procesních ustanovení)**

1. Ustanovení, podle nichž se postupuje v řízení před senáty, se přiměřeně použijí na řízení před velkým senátem.
2. Pravomoci svěřené senátům ve smyslu článků 54 odst. 3 a 59 odst. 3 tohoto jednacího řádu týkající se ústního jednání mohou být též v řízení před velkým senátem vykonávány jeho předsedou.

*Článek 72*

**(Odstoupení věci senátem ve prospěch velkého senátu)**

1. Ve smyslu článku 30 Úmluvy, vyvolává-li věc nacházející se před senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo jestliže by řešení otázky, která je předmětem stížnosti, mohlo být v rozporu s rozsudkem, který Soud dříve vynesl, může senát – pokud ještě nerozhodl – odstoupit věc ve prospěch velkého

---

54 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

55 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

senátu, nevznáší-li proti tomu některá ze stran ve smyslu odstavce 2 tohoto článku jednacího řádu námitku. Rozhodnutí o odstoupení nemusí být odůvodněno.

2. Tajemník sdělí stranám úmysl senátu odstoupit věc ve prospěch velkého senátu. Strany mají od okamžiku tohoto sdělení k dispozici jednoměsíční lhůtu na to, aby předaly Kanceláři řádně zdůvodněné námitky proti tomuto rozhodnutí. Námitky, které nebudou splňovat stanovené podmínky, budou senátem považovány za neplatné.

### Článek 73

#### (Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany)

1. Ve smyslu článku 43 Úmluvy může strana ve výjimečných případech a ve lhůtě tří měsíců od data vydání rozsudku senátu předložit Kanceláři písemnou žádost o postoupení věci velkému senátu s uvedením závažné otázky týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích Protokolů, nebo závažné otázky všeobecné povahy, která podle ní vyžaduje projednání velkým senátem.
2. Kolegium pěti soudců velkého senátu, vytvořené podle článku 24 odst. 5 tohoto jednacího řádu, posoudí žádost na základě existujícího spisu. Žádost přijme, pokud usoudí, že věc skutečně závažnou otázku vyvolává. Rozhodnutí o zamítnutí žádosti nemusí být odůvodněno.
3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne formou rozsudku.

## Kapitola VIII

### Rozsudky

#### Článek 74<sup>56</sup>

##### (Obsah rozsudku)

1. Rozsudek vydaný ve smyslu článků 28, 42 a 44 Úmluvy obsahuje:
  - a) jméno předsedy a ostatních soudců tvořících dotčený senát nebo výbor a jméno tajemníka nebo jeho zástupce;
  - b) datum vydání rozsudku a datum jeho vyhlášení;
  - c) označení stran;
  - d) jméno zástupců smluvních stran, advokátů a poradců stran;
  - e) popis řízení;
  - f) vylíčení skutkového stavu;
  - g) souhrn závěrů stran;
  - h) právní odůvodnění;

---

56 Ve znění novely z 13. listopadu 2006.

- i) výrok;
  - j) případné rozhodnutí o úhradě nákladů řízení;
  - k) uvedení počtu soudců, kteří tvořili většinu;
  - l) případné připojení poznámky, že je text autentický.
2. Každý soudce, který se zúčastnil projednání případu senátem nebo velkým senátem, má právo připojit k rozsudku své souhlasné či rozdílné stanovisko, nebo prostě vyjádřit svůj nesouhlas.

#### Článek 75<sup>57</sup>

##### (Rozhodnutí o otázce spravedlivého zadostiučinění)

1. Konstatuje-li senát nebo výbor porušení Úmluvy nebo jejich Protokolů, rozhodne stejným rozsudkem o aplikaci článku 41 Úmluvy, pokud byl předložen specifický návrh ve smyslu článku 60 tohoto jednacího řádu, a pokud je tato otázka připravena k posouzení; jinak ji zcela nebo zčásti vyhradí k pozdějšímu projednání a stanoví postup dalšího řízení.
2. O aplikaci článku 41 Úmluvy senát nebo výbor rozhoduje, je-li to možné, ve stejném složení, v jakém rozhodoval o meritu věci. Jinak předseda sekce senát nebo výbor doplní nebo ustanoví nový senát nebo výbor losováním.
3. Pokud senát nebo výbor přizná spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy, může rozhodnout, že pokud nebude přisouzená částka vyplacena ve stanovené lhůtě, budou k ní přičteny úroky z prodlení.
4. Jestliže Soud obdrží oznámení o dohodě uzavřené mezi stranou poškozenou a odpovědnou smluvní stranou, prověří, zda je tato dohoda spravedlivá, a pokud ji za takovou považuje, vyškrtne stížnost podle článku 43 odst. 3 tohoto jednacího řádu.

#### Článek 76<sup>58</sup>

##### (Jazykové verze rozsudku)

1. Soud vydává rozsudky v angličtině nebo francouzštině, nerozhodne-li, že rozsudek bude vydán v obou oficiálních jazycích.
2. Publikování rozsudků v úřední sbírce Soudu podle článku 78 tohoto jednacího řádu je realizováno v obou oficiálních jazycích Soudu.

#### Článek 77<sup>59</sup>

##### (Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku)

1. Rozsudek podepisuje předseda senátu nebo výboru a tajemník.

---

57 Ve znění novel z 13. prosince 2004 a 13. listopadu 2006.

58 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

59 Ve znění novel ze 13. listopadu 2006 a 1. prosince 2008.



2. Rozsudek senátu může být čten ve veřejném zasedání předsedou senátu nebo jiným jím určeným soudcem. Vládní zástupci a zástupci účastníků řízení jsou včas informováni o datu konání veřejného zasedání. Jinak se za vyhlášení rozsudků senátů považuje doručení ve smyslu odstavce 3 tohoto článku jednacího řádu. Rozsudky vynesené výbory jsou vyhlášovány cestou tohoto doručení, které je považováno za jejich vyhlášení.
3. Rozsudek je předán Výboru ministrů. Tajemník Soudu zašle kopii rozsudku účastníkům řízení, generálnímu tajemníku Rady Evropy, všem vedlejším účastníkům včetně Komisaře pro lidská práva, jakož i všem dalším přímo dotčeným osobám. Originál rozsudku, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudu.

### *Článek 78*

#### **(Publikování rozsudku a dalších dokumentů)**

Ve smyslu článku 44 odst. 3 Úmluvy jsou konečné rozsudky Soudu publikovány ve vhodné formě pod dohledem tajemníka, který je též odpovědný za publikování úřední sbírky obsahující vybrané rozsudky a rozhodnutí, stejně jako za publikování dalších dokumentů, o kterých se předseda Soudu domnívá, že je to účelné.

### *Článek 79*

#### **(Žádost o výklad rozsudku)**

1. Kterýkoli účastník řízení může požádat o výklad rozsudku ve lhůtě jednoho roku od jeho vyhlášení.
2. Žádost se předkládá Kanceláři. Musí přesně uvést bod nebo body výroku rozsudku, jejichž výklad je žádán.
3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není důvod pro provedení výkladu. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.
4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník o ní vyrozumí všechny dotčené účastníky řízení a vyzve je, aby předložili své případné připomínky ve lhůtě, stanovené předsedou senátu. Předseda senátu též stanoví termín konání ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát rozhoduje ve věci rozsudkem.

### *Článek 80*

#### **(Žádost o revizi rozsudku)**

1. Vyjde-li najevo skutečnost, která by mohla svým charakterem mít rozhodující vliv na posouzení již rozhodnuté věci, a pokud byla tato skutečnost v době rozsudku Soudu neznámá a nemohla být rozumně známa účastníku řízení, může se tento účastník řízení obrátit na Soud se žádostí o revizi rozsudku, a to ve lhůtě šesti měsíců od okamžiku, kdy vyšla daná skutečnost najevo.

2. Žádost označí rozsudek, jehož revizi požaduje, a uvede informace prokazující, že podmínky stanovené v odstavci 1 tohoto článku byly splněny. Žádost je doplněna kopiemi všech relevantních dokumentů. Je předložena i s přílohami Kanceláři.
3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není žádný důvod k opětovnému projednání věci. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.
4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník tuto skutečnost sdělí všem dotčeným stranám a vyzve je, aby předložily své případné připomínky ve lhůtě, kterou předseda senátu k tomuto účelu stanoví. Předseda senátu též stanoví datum ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát rozhoduje ve věci rozsudkem.

### *Článek 81*

#### **(Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích)**

Aniž by byla dotčena ustanovení týkající se revize rozsudků a opětovného zařazení věci do seznamu stížností, může Soud z vlastní iniciativy nebo na žádost jednoho z účastníků řízení ve lhůtě jednoho měsíce od vydání rozhodnutí nebo vyhlášení rozsudku opravit chyby v psaní a ve výpočtech, jakož i zjevné nepřesnosti.

## **Kapitola IX**

### **Poradní stanoviska**

#### *Článek 82*

V řízeních týkajících se poradních stanovisek Soud použije vedle ustanovení článků 47, 48 a 49 Úmluvy též níže uvedená ustanovení. Podle potřeby také užije další ustanovení tohoto jednacího řádu.

#### *Článek 83<sup>60</sup>*

Žádost o poradní stanovisko se předkládá tajemníkovi. Je třeba uvést úplně a přesně otázku, ke které se má Soud vyjádřit, a též:

- a) datum, ke kterému Výbor ministrů přijal rozhodnutí ve smyslu článku 47 odst. 3 Úmluvy;
- b) jméno a adresu osoby nebo osob určených Výborem ministrů k tomu, aby Soudu poskytly veškerá možná vysvětlení.

K žádosti je třeba přiložit dokumenty, které by mohly pomoci Soudu otázku objasnit.

---

60 Ve znění novely ze 4. července 2005.

#### *Článek 84<sup>61</sup>*

1. Jakmile Soud žádost obdrží, tajemník zašle jedno její vyhotovení všem členům Soudu.
2. Informuje též smluvní strany, že je Soud připraven přijímat jejich písemná stanoviska.

#### *Článek 85<sup>62</sup>*

1. Předseda Soudu stanoví lhůty pro předložení písemných stanovisek nebo jiných dokumentů.
2. Písemná stanoviska nebo jiné dokumenty se předkládají tajemníkovi. Ten je předloží všem členům Soudu, Výboru ministrů a každé smluvní straně.

#### *Článek 86*

Po uzavření písemného řízení předseda Soudu rozhodne, zda umožní smluvním stranám, které předložily písemné připomínky, aby je ústně rozvedly v rámci ústního jednání, jež za tímto účelem bude svoláno.

#### *Článek 87<sup>63</sup>*

1. K posouzení žádosti o poradní stanovisko se ustaví velký senát.
2. Jestliže se velký senát domnívá, že žádost nespadá do jeho kompetence ve smyslu článku 47 Úmluvy, přijme odůvodněné rozhodnutí.

#### *Článek 88<sup>64</sup>*

1. Odůvodněná rozhodnutí a poradní stanoviska jsou přijímána většinou hlasů velkého senátu. Obsahují údaj o počtu soudců, kteří tvořili většinu.
2. Každý soudce může k odůvodněnému rozhodnutí či k poradnímu stanovisku Soudu připojit svůj samostatný, souhlasný nebo nesouhlasný názor či jen vyjádřit nesouhlas.

#### *Článek 89<sup>65</sup>*

Odůvodněné rozhodnutí či poradní stanovisko může být čteno na veřejném zasedání v jednom oficiálním jazyce předsedou Soudu nebo jím pověřeným soudcem. Výbor ministrů a všechny smluvní strany jsou o této skutečnosti vyrozuměny. Jinak je považován za vyhlášený doručením podle článku 90 tohoto jednacího řádu.

---

61 Ve znění novely ze 4. července 2005.

62 Ve znění novely ze 4. července 2005.

63 Ve znění novely ze 4. července 2005.

64 Ve znění novely ze 4. července 2005.

65 Ve znění novely ze 4. července 2005.

### *Článek 90<sup>66</sup>*

Poradní stanovisko nebo odůvodněné rozhodnutí je podepsáno předsedou velkého senátu a tajemníkem. Originál, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudu. Tajemník předá ověřenou kopii Výboru ministrů, smluvním stranám a generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.

## **Kapitola X<sup>67</sup>**

### **Řízení podle článků 46 odst. 3, 4 a 5 Úmluvy**

#### *Oddíl I*

#### *Řízení podle článku 46 odst. 3 Úmluvy*

### *Článek 91*

Žádost o výklad ve smyslu článku 46 odst. 3 Úmluvy je předkládána tajemníkovi. Musí z ní být zcela přesně patrná povaha a příčina výkladové otázky, která brání výkonu rozsudku, jež je v žádosti uveden. K žádosti je třeba připojit

- a) informaci o případném vykonávacím řízení vedeném před Výborem ministrů v souvislosti s dotčeným rozsudkem;
- b) kopii rozhodnutí, na které odkazuje článek 46 odst. 3 Úmluvy;
- c) jméno a adresu osoby nebo osob určených Výborem ministrů, aby Soudu poskytl vysvětlení, pokud o ně požádá.

### *Článek 92*

1. Žádost projedná velký senát, senát nebo výbor, který vydal dotčený rozsudek.
2. Není-li možné sestavit velký senát, senát nebo výbor v původním složení, předseda Soudu je doplní nebo sestaví losováním.

### *Článek 93*

Rozhodnutí Soudu o výkladové otázce, která je mu předložena Výborem ministrů, je konečné. Soudci k němu nemohou připojit rozdílná stanoviska. Kopie rozhodnutí je zaslána Výboru ministrů a dotčeným účastníkům řízení, jakož i vedlejším účastníkům, včetně Komisaře pro lidská práva.

---

66 Ve znění novely ze 4. července 2005.

67 Vložena 12. listopadu 2006 a 14. května 2007.

## *Oddíl II*

### *Řízení podle článku 46 odst. 4 a 5 Úmluvy*

#### *Článek 94*

V řízení o otázce, zda smluvní strana nesplnila závazek ve smyslu článku 46 odst. 1 Úmluvy, Soud použije vedle článku 31 písm. b) a článku 46 odst. 4 a 5 Úmluvy i následující ustanovení. Použije i další relevantní ustanovení tohoto jednacího řádu.

#### *Článek 95*

Žádost podaná podle článku 46 odst. 4 Úmluvy musí být odůvodněna a podána do rukou tajemníka. Je třeba k ní připojit

- a) dotčený rozsudek;
- b) informaci o vykonávacím řízení vedeném před Výborem ministrů včetně případných písemných stanovisek účastníků řízení a sdělení učiněných v rámci tohoto řízení;
- c) kopie oficiálních oznámení doručených dotčené smluvní straně nebo smluvním stranám a rozhodnutí, na které odkazuje článek 46 odst. 4 Úmluvy;
- d) jméno a adresu osoby nebo osob určených Výborem ministrů, aby Soudu poskytly vysvětlení, pokud o ně požádá;
- e) kopie všech ostatních dokumentů, které mohou přispět k osvětlení otázky.

#### *Článek 96*

K projednání otázky, která byla Soudu předána, je podle článku 24 odst. 2 písm. g) tohoto jednacího řádu ustaven velký senát.

#### *Článek 97*

Předseda velkého senátu informuje Výbor ministrů a dotčené účastníky řízení o tom, že mohou předložit svá písemná stanoviska.

#### *Článek 98*

1. Předseda velkého senátu stanoví lhůtu, ve které mají být písemná stanoviska nebo jiné dokumenty předloženy.
2. Velký senát může rozhodnout, že svolá ústní jednání.

#### *Článek 99*

Velký senát rozhoduje formou rozsudku. Kopie rozsudku jsou předány Výboru ministrů a účastníkům řízení, jakož i vedlejším účastníkům včetně Komisaře pro lidská práva.

## Kapitola XI

### Právní pomoc

#### *Článek 100 (původní článek 91)*

1. Předseda senátu může buď na žádost stěžovatele, který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy, nebo z vlastní iniciativy stěžovateli udělit bezplatnou právní pomoc pro jeho věc, a to podle článku 54 odst. 2 písm. b) tohoto jednacího řádu, jakmile žalovaná smluvní strana předložila své písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti, nebo jakmile lhůta, která jí k tomuto účelu byla stanovena, marně uplynula.
2. Podle článku 105 tohoto jednacího řádu stěžovatel, kterému byla poskytnuta právní pomoc pro jednání před senátem, má právo na tuto pomoc i v řízení před velkým senátem.

#### *Článek 101 (původní článek 92)*

Právní pomoc může být udělena pouze, jestliže předseda senátu konstatuje, že:

- a) je to nezbytné k řádnému projednání věci senátem;
- b) stěžovatel nemá dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo částečně hradit výdaje, které musí vynaložit.

#### *Článek 102 (původní článek 93)<sup>68</sup>*

1. Ke zjištění, zda stěžovatel má dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo zčásti uhradit výdaje, je vyzván k vyplnění prohlášení o svých zdrojích, majetku, finančních závazcích vůči vyživovaným osobám a k uvedení veškerých dalších finančních závazků. Prohlášení musí být potvrzeno vnitrostátními orgány.
2. Předseda senátu může vyzvat dotčenou smluvní stranu, aby se písemně vyjádřila.
3. Jakmile předseda senátu získá informace podle odstavce 1 tohoto článku jednacího řádu, rozhodne o udělení či odmítnutí právní pomoci. Tajemník o tom informuje účastníky řízení.

#### *Článek 103 (původní článek 94)*

1. Odměna může být vyplacena pouze advokátu nebo jiným osobám jmenovaným podle článku 36 odst. 4 tohoto jednacího řádu. Může být případně určena k pokrytí služeb několika zástupců.
2. Vedle odměny může právní pomoc pokrývat cestovní a pobytové náklady, jakož i další nezbytné výdaje vynaložené stěžovatelem nebo jmenovaným zástupcem.

---

68 Ve znění novely z 29. května 2006.

*Článek 104 (původní článek 95)*

Jakmile je právní pomoc udělena, tajemník určí

- a) výši odměny, která bude podle platného tarifu vyplacena;
- b) výši částky, která bude proplacena za vynaložené výdaje.

*Článek 105 (původní článek 96)*

Dojde-li předseda senátu k přesvědčení, že podmínky uvedené v článku 101 tohoto jednacího řádu již nejsou dány, může kdykoliv během řízení právní pomoc odejmout nebo pozměnit její poskytování.

## ODDÍL III

### PŘECHODNÁ USTANOVENÍ

*Původní články 97 a 98 zrušeny*

*Článek 106 (původní článek 99)*

**(Vztahy mezi Soudem a Komisí)**

1. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 4 a 5 Protokolu č. 11 může Soud vyzvat Komisi, aby delegovala jednoho nebo několik svých členů, kteří se zúčastní projednání věci před Soudem.
2. Ve věcech uvedených v odstavci 1 tohoto článku jednacího řádu Soud přihlíží ke zprávě, přijaté Komisí ve smyslu původního článku 31 Úmluvy.
3. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, je zpráva zveřejněna prostřednictvím tajemníka, a to co nejdříve poté, kdy Soud případ obdrží.
4. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2 až 5 Protokolu č. 11, zůstávají ostatní dokumenty tvořící dokumentaci Komise – včetně podání – důvěrnými, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.
5. Ve věcech, kde Komise opatřila důkazy, ale nepřijala zprávu podle původního článku 31 Úmluvy, Soud přihlíží k zápisům z jednání, k dokumentaci a názorům vyjádřeným Komisí na závěr těchto šetření.

*Článek 107 (původní článek 100)*

**(Řízení před senátem a velkým senátem)**

1. Je-li věc předložena Soudu podle článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11, rozhoduje kolegium velkého senátu vytvořené podle článku 24 odst. 5 jednacího řádu výslovně na základě spisu o tom, zda bude věc projednána senátem nebo velkým senátem.

2. Je-li věc projednána senátem, jeho rozsudek je konečný ve smyslu článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11. Článek 73 tohoto jednacího řádu se nepoužije.
3. Věci předané Soudu ve smyslu článku 5 odst. 5 Protokolu č. 11 jsou postupovány velkému senátu předsedou Soudu.
4. U každé věci, která je velkému senátu postupována podle článku 5 odst. 5 Protokolu č. 11, je velký senát doplněn o soudce určené rotací uvnitř skupin ve smyslu článku 24 odst. 3 jednacího řádu<sup>69</sup> s tím, že věci jsou přidělovány každé ze skupin střídavě.

#### Článek 108 (původní článek 101)

##### (Schválení právní pomoci)

S výhradou článku 96 jednacího řádu může u věcí předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2 až 5 Protokolu č. 11 stěžovatel, kterému byla udělena právní pomoc v rámci řízení před Komisí nebo před bývalým Soudem, tuto pomoc použít i v řízení před Soudem.

#### Článek 109 (původní článek 102)<sup>70</sup>

##### (Žádost o výklad nebo revizi rozsudku)

1. Požádá-li strana o revizi rozsudku bývalého Soudu, předseda Soudu ji předloží jedné ze sekcí podle článků 51 nebo 52 tohoto jednacího řádu.
2. Bez ohledu na článek 80 odst. 3 tohoto jednacího řádu předseda příslušné sekce ustanoví senát, který tuto žádost posoudí.
3. Senát se skládá z členů *ex officio*:
  - a) předsedy sekce; a, patří-li k příslušné sekci či nikoliv,
  - b) soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu, a nemůže-li se zúčastnit, z jiného soudce určeného podle článku 29 tohoto jednacího řádu;
  - c) člena Soudu, který byl v původním senátu bývalého Soudu, který vynesl rozsudek.
4. a) Předseda sekce vylosuje další členy senátu z členů příslušné sekce.  
b) ostatní neurčení členové sekce pak zasedají jako soudci-náhradníci.

69 Ve znění novely ze 7. července 2003.

70 Ve znění novely z 13. prosince 2004.



## ODDÍL IV

### ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

#### *Článek 110 (původní článek 103)*

#### *(Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení)*

1. Ustanovení tohoto jednacího řádu může být změněno většinou soudců Soudu, přítomných na plenárním zasedání a na předem předložený návrh. Návrh na změnu, předložený v písemné formě, musí být zaslán tajemníku nejméně jeden měsíc před konáním zasedání, na kterém bude posuzován. Jakmile tajemník takový návrh obdrží, neprodleně jej sdělí všem členům Soudu.
2. Ustanovení tohoto jednacího řádu týkajícího se vnitřní činnosti Soudu může být kdykoliv pozastaveno na návrh jednoho ze soudců, pokud o tom rozhodne jednomyslně příslušný senát. Rozhodnutí o pozastavení je uplatněno pouze pro konkrétní případ, pro který bylo přijato.

#### *Článek 111 (původní článek 104)<sup>71</sup>*

#### *(Vstup jednacího řádu v platnost)*

Tento jednací řád nabývá platnosti 1. listopadu 1998.

---

71 Novely přijaté 8. prosince 2000 nabyly platnosti ihned. Novely přijaté 17. června a 8. července 2002 nabyly platnosti 1. října 2002. Novely schválené 7. července 2003 nabyly platnosti 1. listopadu 2003. Novely schválené 13. prosince 2004 nabyly platnosti 1. března 2005. Novely přijaté 4. července 2004 nabyly platnosti 3. října 2004. Novely schválené 7. listopadu 2005 nabyly platnosti 1. prosince 2005. Novely přijaté 29. května 2006 nabyly platnosti 1. července 2006. Novely přijaté 14. května 2007 nabyly platnosti 1. července 2007. Novely přijaté 11. prosince 2007, 22. září a 1. prosince 2008 nabyly platnosti 1. ledna 2009. Novely přijaté 29. června 2009 nabyly platnosti 1. července 2009. Novely týkající se Protokolu č. 14, přijatého 13. listopadu 2006 a 14. května 2007, nabyly platnosti 1. června 2010.

## PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU<sup>72</sup> (o provádění šetření na místě)

### Článek A1

#### (Vyšetřovací opatření)

1. Senát může, buď na žádost jednoho z účastníků řízení, nebo z vlastní iniciativy přijmout jakékoli opatření k šetření, které může objasnit skutkový stav věci. Může zejména požádat účastníky řízení, aby mu předložili listinné důkazy, a předvolat svědka.
2. Senát může též požádat jakoukoli osobu nebo instituci, aby vyjádřily názor nebo vypracovaly písemnou zprávu o jakékoli otázce, kterou považuje pro daný případ za relevantní.
3. Jakmile byla stížnost prohlášena za přijatelnou, nebo výjimečně před rozhodnutím o přijatelnosti, může senát jmenovat jednoho nebo více svých členů nebo další soudce Soudu jako delegáty, aby shromáždili informace, vykonali šetření na místě nebo aby provedli jiné vyšetřovací opatření. Může též jmenovat jakoukoli osobu nebo instituci, aby delegaci vhodně pomohla.
4. Ustanovení této kapitoly týkající se vyšetřovacích opatření prováděných delegací se přiměřeně použijí na vyšetřovací opatření prováděné senátem.
5. Výsledky vedené senátem nebo delegací v rámci vyšetřovacího opatření jsou neveřejné, nerozhodne-li předseda senátu nebo vedoucí delegace jinak.
6. Předseda senátu může, považuje-li to za vhodné, přizvat nebo povolit dalším osobám, aby se účastnily vyšetřovacího opatření. Stanoví přítom podmínky, za jakých se taková účast uskuteční, a může ji omezit, nejsou-li tyto podmínky respektovány.

### Článek A2

#### (Povinnosti účastníků řízení vyplývající z vyšetřovacího opatření)

1. Stěžovatel a každá dotčená smluvní strana poskytují Soudu pomoc při provádění vyšetřovacích opatření.
2. Smluvní strana, na jejímž území delegace provádí šetření, ji usnadňuje její činnost a poskytuje spolupráci nezbytnou k řádnému průběhu řízení. Je též povinna jí v nezbytné míře zaručit svobodu pohybu na svém území a přijmout veškerá opatření nezbytná k zajištění bezpečnosti delegace, stěžovatele a všech svědků, znalců a dalších osob, které mohou být delegací vyslechnuty. Je na ní, aby žádná fyzická osoba nebo organizace netrpěla v důsledku podaného svědectví nebo pomoci poskytnuté delegací.

---

72 Příloha vložena 7. července 2003.

### Článek A3

#### (Nedostavení se před delegací)

Jestliže účastník řízení nebo jiná osoba, která má být vyslechnuta, se nedostaví nebo se odmítne dostavit, delegace přesto může pokračovat ve své činnosti, pokud se domnívá, že je to slučitelné s řádným chodem spravedlnosti.

### Článek A4

#### (Vedení řízení před delegací)

1. Delegáti vykonávají činnost, která byla Úmluvou nebo tímto jednacím řádem svěřena senátu, a řídí řízení před delegací.
2. Vedoucí delegace může rozhodnout, že svolá přípravnou schůzku s účastníky řízení nebo jejich zástupci před kterýmkoli procesním krokem.

### Článek A5

#### (Předvolání svědků, znalců a dalších osob před delegací)

1. Tajemník předvolává svědky, znalce a další osoby, které mají být delegací vyslechnuty.
2. Předvolání obsahuje:
  - a) uvedení věci, o kterou se jedná;
  - b) předmět výslechu, znaleckého posudku nebo jiného vyšetřovacího úkonu nařízeného senátem nebo jeho předsedou;
  - c) informace o zaplacení výdajů předvolávané osoby.
3. Účastníci řízení poskytnou veškeré informace k určení totožnosti a adres svědků, znalců a jiných osob, které mají být předvolány.
4. Ve smyslu článku 37 odst. 2 tohoto jednacího řádu smluvní strana, na jejímž území má bydliště svědek, je odpovědná za doručení předvolání, která jsou jí za tímto účelem senátem adresována. Pokud není možné tento úkol vykonat, poskytne písemné vysvětlení. Dále je povinna přijmout všechna rozumná opatření k zajištění přítomnosti předvolaných osob, které se nacházejí pod její jurisdikcí nebo kontrolou.
5. Vedoucí delegace může v průběhu šetření požádat, aby se před delegací dostavili svědci, znalci nebo jiné osoby. Smluvní strana, na jejímž území se šetření koná, učiní, je-li o to žádána, veškerá vhodná opatření, aby se tyto osoby dostavily.
6. Jestliže je svědek, znalec nebo jiná osoba předvolán/a na žádost smluvní strany nebo jejím jménem, tato strana uhradí též náklady s tím spojené, nerozhodne-li senát jinak. Jestliže je předvolávaná osoba zbavena svobody rozhodnutím smluvní strany, na jejímž území se vede šetření, výdaje spojené s jejím předvedením zaplatí tato smluvní strana, ledaže by senát rozhodl jinak. V ostatních případech senát určí, zda budou výdaje zaplacený Radou Evropy nebo vyžadovány na stěžovateli nebo vedlejším účastníku řízení, na jehož žádost nebo jehož jménem se má předvolávaná osoba dostavit. Vyšší výdajů stanoví vždy předseda senátu.

### Článek A6

#### (Přísaha nebo slavnostní prohlášení svědků a znalců vyslychaných delegací)

1. Po ověření totožnosti a před zahájením výslechu složí svědek přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přisáhám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji na svou čest a svědomí,“ – „že budu mluvit pravdu, celou pravdu a nic než pravdu.“

O úkonu se pořizuje zápis.

2. Po ověření totožnosti a před zahájením úkonu pro delegaci znalec složí přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přisáhám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“, – „že se zhostím svých úkolů znalce čestně a svědomitě.“

O úkonu se pořizuje zápis.

### Článek A7

#### (Slyšení svědků, znalců a jiných osob před delegací)

1. Každý člen delegace může klást otázky zmocněncům vlády, advokátům a poradcům účastníků řízení, stěžovateli, svědkům, znalcům, jakož i každé jiné osobě, která před delegací předstoupí.

2. Pod dohledem vedoucího delegace svědci, znalci a další osoby, které před delegací předstoupí, mohou být vyslyšány zmocněnci vlády, advokáty a poradci účastníků řízení. V případě sporu o položené otázce rozhodne vedoucí delegace.

3. Až na výjimečné situace a se souhlasem vedoucího delegace svědci, znalci a jiné osoby nemají před svým výslechem přístup do výslechové místnosti.

4. Vedoucí delegace může přijmout zvláštní opatření, aby svědci, znalci a jiné osoby mohly být slyšeny bez přítomnosti účastníků řízení, jestliže to řádný chod spravedlnosti vyžaduje.

5. V případě sporu o odmítnutí svědka nebo znalce rozhoduje vedoucí delegace. Osoba, která nespňuje podmínky k tomu, aby mohla být vyslechnuta jako svědek nebo znalec, může být delegací vyslechnuta za účelem shromáždění informací.

### Článek A8

#### (Zápis z řízení vedeného delegací)

1. Tajemník vypracuje zápis o každém procesním kroku učiněným delegací v rámci vyšetřování. Zápis obsahuje:

- a) složení delegace;
- b) seznam osob, které před delegací předstoupily: zmocněnců vlády, advokátů a poradců účastníků řízení;
- c) příjmení, jména, postavení a adresy svědků, znalců a dalších vyslechnutých osob;

- d) text učiněných prohlášení, položených otázek a obdržených odpovědí;
  - e) text rozhodnutí přijatých během výslechů delegací nebo vedoucím delegace.
2. Pokud je celý zápis nebo jeho část sepsán v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí překlad do jednoho z oficiálních jazyků.
  3. Zástupci účastníků řízení obdrží kopii zápisu, aby mohli pod dohledem tajemníka či vedoucího delegace text opravit, nesmí však měnit smysl a význam toho, co bylo řečeno během výslechu. Tajemník k tomuto účelu určí lhůty podle pokynů vedoucího delegace.
  4. Jakmile je zápis opraven, podepíše ho vedoucí delegace a tajemník; obsah se tak stává autentickým.

**PRAKTICKÝ POKYN<sup>73</sup>**  
**ŽÁDOSTI O PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ**  
(článek 39 jednacího řádu)

Soud může přijmout předběžná opatření, která jsou pro dotčený smluvní stát závazné. Předběžná opatření jsou aplikována ve výjimečných případech.

Soud přijme předběžné opatření proti smluvnímu státu, jestliže se na základě všech relevantních informací domnívá, že stěžovateli hrozí vážná, nezvratná újma, nebude-li opatření přijato.

Stěžovatelé nebo jejich zástupci,<sup>74</sup> kteří žádají, aby bylo přijato předběžné opatření ve smyslu článku 39 tohoto jednacího řádu, musí splnit následující požadavky.

### I. Doprovodné informace

Každá žádost předkládaná Soudu musí být *odůvodněna*. Stěžovatel musí zejména detailně rozvést argumenty odůvodňující jeho obavu a povahu údajného nebezpečí.

K žádostem je nezbytně třeba připojit veškeré potřebné dokumenty, *zejména relevantní vnitrostátní soudní rozhodnutí a ostatní rozhodnutí*, jakož i další materiály, které mají opodstatnit tvrzení stěžovatele.

Jestliže se žádost týká již podané stížnosti, která čeká na projednání, je třeba tuto skutečnost v textu uvést.

Stěžovatel a/nebo jeho zástupce musí v žádosti uvést telefonické spojení, na kterém ho je možno kontaktovat.

V případech týkajících se vyhoštění nebo deportace je třeba uvést datum a čas očekávaného odsunu, adresu stěžovatele nebo místo jeho věznění a číslo, pod kterým vedou vnitrostátní orgány jeho spis. Soudu je nutné co nejrychleji sdělit jakoukoli případnou změnu těchto údajů (datum a čas odsunu, adresa atd.)

### II. Zasilání žádostí faxem nebo poštou<sup>75</sup>

Žádosti o předběžné opatření podle článku 39 musí být zaslány *faxem nebo poštou*. Pokud je to možné, měly by být sepsány v oficiálním jazyce jedné ze smluvních stran. Žádost musí být nadepsána tučně následujícím způsobem:

---

73 Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 5. března 2003 a novelizovaný 16. října 2009 a 7. července 2011.

74 Je nezbytné poskytnout celou kontaktní adresu a další možné kontakty.

75 V závislosti na stupni naléhavosti, přičemž žádosti posílané poštou nesmí být vypraveny obyčejným dopisem.

„Článek 39 - Naléhavé

*Kontaktní osoba (jméno a kontaktní údaje) ...*

[V případě vyhoštění nebo deportace]

*Datum a čas odsunu a místo určení: ...“*

Žádosti by měly být poslány během pracovní doby Kanceláře soudu,<sup>76</sup> ledaže by to bylo naprosto nemožné.

### III. Podání žádosti faxem nebo dopisem<sup>77</sup>

Žádosti o předběžná opatření musí být zpravidla podány *co nejrychleji* po vydání konečného vnitrostátního rozhodnutí tak, aby Soud a jeho Kancelář měly dostatek času k jejímu projednání. Je možné, že Soud nebude schopen žádosti o předběžná opatření ve věcech vyhošťování projednat dříve než jeden den před plánovaným vyhoštěním.<sup>78</sup>

Stěžovatelé a jejich zástupci by však měli vědět, že Soud nemůže vždy zkoumat řádně a včas žádosti, které mu jsou zaslány na poslední chvíli, zejména, když jsou doprovázeny velkým množstvím dokumentů. Z tohoto důvodu v případech, kdy má být konečné vnitrostátní rozhodnutí rychle vydáno a hrozí, že bude bezprostředně vykonáno, zejména v případech vyhoštění a deportace, stěžovatelé a jejich zástupci by měli předložit žádost o předběžné opatření i před vydáním tohoto rozhodnutí a jasně uvést datum, kdy má být vydáno a že podstata jejich žádosti je předmětem případného negativního konečného vnitrostátního rozhodnutí.

### IV. Vnitrostátní opatření s odkladným účinkem

Soud není odvolací instancí vůči vnitrostátním soudům a stěžovatelé v případech vyhoštění či vydání by měli využít vnitrostátní prostředky, které mohou odložit vyhoštění před tím, než se obrátí na Soud s žádostí o předběžné opatření. Jestliže má stěžovatel k dispozici několik vnitrostátních prostředků nápravy, které mají odkladný účinek, Soud nebude aplikovat článek 39, aby vyhoštění zabránil.

---

76 Informace je dostupná na webových stránkách Soudu ([www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)).

77 Podle stupně naléhavosti a s ohledem na skutečnost, že žádosti předložené formou dopisu nesmí být zasilány jen s běžným poštovním tarifem.

78 Seznam svátků a volných dnů, kdy je Kancelář Soudu zavřena, je k nahlédnutí na webových stránkách Soudu: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Bottom/Contact/Holidays.htm>

## V. Následné řízení

Stěžovatelé, kteří požádali o předběžné opatření ve smyslu článku 39, musí odpovídat na korespondenci jim zasílanou Kanceláří Soudu. Zejména tehdy, kdy jejich žádost byla odmítnuta, měli by informovat Soud, zda i nadále trvají na své stížnosti. V případě, že předběžné opatření bylo nařízeno, musí Soud pravidelně a včas informovat o stavu řízení na vnitrostátní úrovni. Pokud tak neučiní, riskují, že jejich stížnost bude vyškrtuta ze seznamu stížností.



**PRAKTICKÝ POKYN<sup>79</sup>**  
**upravující ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ<sup>80</sup>**  
**(individuální stížnosti podle článku 34 Úmluvy)**

## I. Obecná ustanovení

1. Stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy musí být předložena písemně. Nelze ji podat telefonicky.

2. Stížnost musí být zaslána na následující adresu:

Tajemník

Evropský soud pro lidská práva

Rada Evropy

F – 67075 Štrasburk Cedex<sup>81</sup>

3. Stížnost musí být v zásadě předložena na formuláři<sup>82</sup> uvedeném v článku 47 odst. 1 tohoto jednacího řádu a doplněna dokumenty a rozhodnutími zmíněnými v článku 47 odst. 1 písm. h) tohoto jednacího řádu.

Jestliže stěžovatel stížnost podává ve formě dopisu, musí v něm uvést alespoň stručně předmět jeho stížnosti, aby tak přerušil běh šestiměsíční lhůty obsažené v článku 35 odst. 1 Úmluvy.

4. Pokud stížnost není podána na oficiálním formuláři nebo pokud jeho první dopis neobsahuje všechny informace požadované článkem 47 tohoto jednacího řádu, stěžovatel může být vyzván, aby řádně vyplnil formulář a zaslal ho ve lhůtě osmi týdnů od data uvedeného na dopise Kanceláře, kterým je žádán, aby formulář vyplnil a poslal zpět.

Nezaslání formuláře v uvedené lhůtě může mít dopad na datum podání stížnosti a může tak ovlivnit splnění šestiměsíční lhůty obsažené v článku 35 odst. 1 Úmluvy.

5. Stěžovatel může podat stížnost faxem.<sup>83</sup> Musí však ve lhůtě osmi týdnů od data dopisu Kanceláře zmíněného v odstavci 4 zaslat řádně podepsaný originál stížnosti poštou.

6. Jestliže stěžovatel nezašle řádně vyplněný formulář do šesti měsíců od data, kdy o to byl požádán, jeho spis bude skartován.

7. Po obdržení prvního sdělení obsahujícího předmět věci Kancelář založí spis, jehož

---

79 Vydán předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003, novelizovaný 22. září 2008 a 24. června 2009.

80 Tento praktický pokyn doplňuje články 45 a 47 jednacího řádu.

81 Je vhodnější využít francouzskou verzi: Greffier, la Cour européenne des Droits de l'Homme, Conseil de l'Europe, F – 67075 Strasbourg Cedex.

82 Formulář je ke stažení z webové stránky Soudu ([www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)).

83 Číslo faxu +33 (0)3 88 41 27 30; další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu.

číslo jednací musí být uváděno v dalším písemném styku. Stěžovatelům je sděleno dopisem. Mohou být též vyzváni, aby poskytli doplňující informace nebo dokumenty.

8. a) Stěžovatel musí prokázat pečlivost ve vedení korespondence s Kanceláří Soudu.  
b) Na pozdní nebo opominutou odpověď může být nahlíženo jako znamení, že stěžovatel nadále na stížnosti netrvá.
9. Neposkytnutí dalších informací nebo dokumentů požadovaných Kanceláří (viz odstavec 7) může mít za následek, že Soud stížnost neprojedná nebo že ji prohlásí nepřijatelnou nebo vyškrtne ze seznamu stížností.

## II. Forma a obsah

10. Stížnost musí být napsána čitelným způsobem, a pokud je to možné, na počítači nebo stroji.
11. Jestliže stížnost výjimečně obsahuje více než deset stran (mimo příloh s dokumenty), musí k ní stěžovatel připojit krátké shrnutí.
12. Předkládá-li stěžovatel ke stížnosti dokumenty, nesmí zasílat jejich originály. Dokumenty musí být chronologicky uvedeny na seznamu, očíslovány a seřazeny podle čísel a musí na nich být vyznačeno, o jaký dokument se jedná (např. dopis, nařízení, rozsudek, odvolání atd.).
13. Jestliže stěžovatel už jednu stížnost předložil a Soud o ni dosud nerozhodl, musí o tom Kancelář informovat a uvést číslo jednací této stížnosti.
14. a) Žádá-li stěžovatel o utajení své totožnosti, musí písemně vysvětlit důvody, ve smyslu článku 47 odst. 3 tohoto jednacího řádu, které ho k takové žádosti vedou.  
b) Stěžovatel musí zároveň upřesnit, pro případ, že jeho žádosti bude předsedou senátu vyhověno, zda si přeje být označen iniciálami svého jména nebo jedním písmenem (např. „X“, „Y“, „Z“ atd.).

## **PRAKTICKÝ POKYN<sup>84</sup> O PŘEDKLÁDÁNÍ PÍSEMNÝCH STANOVISEK**

### **I. Podání stanovisek**

#### **Obecná ustanovení**

1. Stanovisko musí být předloženo Kanceláři ve lhůtě stanovené dle článku 38 tohoto jednacího řádu a způsobem uvedeným v druhém odstavci tohoto článku jednacího řádu.
2. Datum, kdy je písemné stanovisko nebo jiné dokumenty doručeno Kanceláři, se vyznačí razítkem s uvedením data.
3. Kromě stanovisek a dokumentů, pro které byl zaveden systém elektronického zasilání, všechna ostatní stanoviska a k nim přiložené dokumenty by měly být zaslány ve třech exemplářích poštou nebo v jedné kopii faxem<sup>85</sup> a následně třemi poštou.
4. Stanoviska a ostatní dokumenty zaslané e-mailem nejsou přijímány.
5. Tajné dokumenty by měly být zaslány doporučeně.
6. Nevyžádané stanovisko se do spisu nepřijme, ledaže předseda senátu rozhodne jinak (viz článek 38 odst. 1 tohoto jednacího řádu).

#### **Zasilání faxem**

7. Účastník řízení může stanovisko nebo jiné dokumenty zaslat Soudu faxem.
8. Jméno osoby, která stanovisko podepsala, musí být rovněž vytištěno, aby mohla být určena její totožnost.

#### **Zabezpečené elektronické zasilání**

9. Soud může vládě smluvní strany povolit zasílat stanoviska a další dokumenty elektronicky prostřednictvím zabezpečeného serveru. V takových případech se praktický pokyn o písemných stanoviscích použije spolu s pokynem o zabezpečeném elektronickém zasilání.

---

84 Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003 a novelizovaný 22. září 2008.

85 Číslo faxu: +33 3 88 41 27 30, další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu ([www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)).

## II. Forma a obsah

### Forma

10. Stanovisko obsahuje:

- a) číslo stížnosti a název případu;
- b) nadpis uvádějící charakter dokumentu (např. stanovisko k přijatelnosti [a k meritu]; odpověď na stanovisko k přijatelnosti [a k meritu] předkládané vládou/stěžovatelem; stanovisko k meritu stížnosti; doplněk ke stanovisku k přijatelnosti [a k meritu]; poznámky atd.).

11. Stanovisko musí zpravidla též:

- a) být sepsáno na formátu A4 s okraji ne menšími než 3,5 cm;
- b) být napsáno naprosto čitelným způsobem a, je-li to možné, strojově, ve velikosti písmen 12 pro text a 10 pro poznámky pod čarou, s řádkováním 1,5;
- c) uvádět všechny číselné informace číslicemi;
- d) mít všechny strany očíslovány chronologickým způsobem;
- e) být rozděleno do očíslovaných odstavců;
- f) být rozděleno do kapitol a/nebo hlav odpovídajících formě a stylu rozhodnutí a rozsudků Soudu („Skutečnosti“/ „Relevantní vnitrostátní právní ustanovení [a praxe]“; „Námítky“/„Právní rozbor“; posledně zmíněná kapitola musí být složena z oddílů nadepsaných „Předběžné námítky týkající se ...“; „Údajné porušení článku ...“, v závislosti na jednotlivých konkrétních případech);
- g) obsahovat v odlišných hlavičkách odpovědi na otázky položené Soudem nebo na stanovisko protistrany;
- h) odkazovat na dokumenty, které jsou ve stanovisku uvedeny a k němu přiloženy;
- i) být vtištěno pouze na jedné straně listu a strany a přílohy být spojeny takovým způsobem, aby je bylo snadné oddělit (nesmí být slepeny či sešity), v případě, že je stanovisko zasláno poštou,

12. Jestliže stanovisko obsahuje více než třicet stran, musí být doplněno stručným shrnutím.

13. Jestliže některý z účastníků řízení předloží ke svému stanovisku dokumenty a/nebo jiné přílohy, musí být každá příloha nebo dokument uvedena ve zvláštním dodatku.

### Obsah

14. Stanoviska předložená účastníky řízení po komunikaci stížnosti obsahují

- a) všechny jejich připomínky ke skutkovému stavu; avšak,
  - i) jestliže účastník řízení nemá, co by ke skutkovému stavu shrnutému Kanceláři dodal, omezí se na krátké prohlášení;
  - ii) jestliže účastník řízení popírá jen určité skutečnosti ve skutkovém stavu shrnutém Kanceláři nebo jestliže si přeje něco dodat, omezí se jen na tyto body;

- iii) jestliže účastník řízení popírá všechny nebo část skutkového stavu uvedeného protistranou, jasně zmíni body, které nepopírá, a omezi se na sporné body.
- b) právní argumenty týkající se nejprve přijatelnosti stížnosti a pak jejího merita; avšak,
  - i) jestliže určité otázky týkající se skutkového stavu nebo právního hodnocení byly položeny účastníku řízení, dotýčný se omezí na tyto otázky, aniž by byl popřen článek 55 tohoto jednacího řádu;
  - ii) jestliže stanovisko odpovídá na připomínky protistrany, odvolá se na tyto připomínky, a to v shora uvedeném pořádku.
- 15. a) Stanoviska účastníků řízení po prohlášení stížnosti za přijatelnou obsahují:
  - i) krátké vyjádření ke skutkovému stavu tak, jak byl shrnut v rozhodnutí o přijatelnosti;
  - ii) právní argumenty k meritu věci;
  - iii) odpovědi na otázky položené Soudem ke skutkovému stavu nebo právnímu rozboru.
- b) Stěžovatel, který zároveň žádá o spravedlivé zadostiučinění, postupuje podle praktického pokynu o žádostech o spravedlivé zadostiučinění.
- 16. Vzhledem k důvěrné povaze řízení o smírném urovnání sporu (viz články 39 odst. 2 Úmluvy a článek 62 odst. 2 tohoto jednacího řádu), musí být všechna stanoviska a dokumenty předložené v rámci řízení k dosažení smírného urovnání sporu předloženy odděleně od písemného stanoviska ve sporném řízení.
- 17. Stanoviska předložená v rámci sporného řízení nesmí odkazovat na nabídky, ústupky a jiná sdělení učiněná v souvislosti se smírným urovnáním sporu.

### III. Lhůty

#### Obecná ustanovení

- 18. Každý účastník řízení je odpovědný za to, že jeho stanoviska a příložené dokumenty nebo jiný důkazní materiál budou Kanceláři doručeny včas.

#### Prodloužení lhůt

- 19. Lhůta stanovená podle článku 38 tohoto jednacího řádu může být na žádost účastníka řízení prodloužena.
- 20. Účastník řízení, který žádá o prodloužení lhůty k předložení jeho stanoviska, musí tak učinit, jakmile zjistí, že nastaly okolnosti odůvodňující takové prodloužení, vždy však před uplynutím původně stanovené lhůty. Jeho žádost musí být odůvodněna.
- 21. Jestliže je lhůta prodloužena, platí pro všechny strany, kterých se týká, a to včetně těch účastníků řízení, kteří o prodloužení nežádali.

#### **IV. Nerespektování požadavků pro předkládání stanovisek**

22. Jestliže stanovisko není předloženo v souladu s požadavky uvedenými v odstavcích 8 až 15 tohoto praktického pokynu, předseda senátu může dotčeného účastníka řízení vyzvat, aby stanovisko předložil znovu v souladu se stanovenými požadavky.
23. Nesplnění uvedených podmínek může vést k tomu, že Soud nebude považovat stanovisko za řádně předložené (viz článek 38 odst. 1 tohoto jednacího řádu).

## **PRAKTICKÝ POKYN<sup>86</sup>**

### **UPRAVUJÍCÍ PODÁNÍ ŽÁDOSTI O SPRÁVEDLIVÉ ZADOSTIUČINĚNÍ**

#### **I. Úvod**

1. Přiznání spravedlivého zadostiučinění není automatickým důsledkem konstatování porušení Úmluvy Soudem. Znění článku 41 Úmluvy, podle kterého Soud přiznává spravedlivé zadostiučinění pouze tehdy, jestliže vnitrostátní právo umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového porušení a „jestliže je to nezbytné“, je v tomto ohledu jasné.
2. Soud přiznává jen takové zadostiučinění, které za daných okolností považuje za „spravedlivé“. Zohledňuje proto konkrétní okolnosti daného případu. Může rozhodnout, že část tvrzené újmy lze odškodnit konstatováním porušení jako přiměřeným spravedlivým zadostiučiněním, a finanční náhradu nepřiznává. Může též nalézt spravedlivé důvody k přiznání náhrady nižší, než byla skutečně vzniklá škoda nebo náklady řízení, nebo i nepřiznat žádnou náhradu. Takový případ například nastane, když vyšší škody nebo nákladů způsobí stěžovatel svým pochybením. Při stanovení výše odškodnění může Soud též zohlednit postavení stěžovatele jako poškozeného a dotčeného smluvního státu. Soud hledí i na místní hospodářskou situaci.
3. Při přiznávání zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy může Soud využít standardů vnitrostátního práva. Není však jimi vázán.
4. Stěžovatelé jsou upozorňováni, že pro přiznání spravedlivého zadostiučinění musí splnit formální a hmotné podmínky stanovené Úmluvou a tímto jednacím řádem.

#### **II. Předložení žádosti o spravedlivé zadostiučinění: formální náležitosti**

5. Lhůty a další formální náležitosti pro podání žádosti o spravedlivé zadostiučinění jsou stanoveny v článku 60 tohoto jednacího řádu, podle kterého:
  - „1. Stěžovatel, který si přeje, aby mu bylo přiznáno spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy pro případ, že Soud konstatuje porušení jeho práv zaručených Úmluvou, musí za tímto účelem předložit zvláštní žádost.
  2. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, stěžovatel musí vyčíslit své nároky a doložit je potřebnými doklady ve lhůtě, která mu byla stanovena pro předložení stanoviska k meritum věci.
  3. Jestliže stěžovatel nerespektuje shora stanovené podmínky, senát může jeho nároky nebo jejich část odmítnout. ...“

---

86 Vydáný předsedou Soudem podle článku 32 jednacího řádu 28. března 2007.

Soud proto vyžaduje, aby specifické nároky byly podloženy příslušnými dokumenty. V opačném případě nemusí být spravedlivé zadostiučinění přiznáno. Soud odmítne i žádosti o spravedlivé zadostiučinění, které byly uvedeny ve formuláři pro stížnost, avšak nebyly později znovu předloženy v příslušném stadiu řízení; odmítne i žádosti, které byly předloženy opožděně.

### III. Předložení žádosti o spravedlivé zadostiučinění: hmotné náležitosti

6. Spravedlivé zadostiučinění může být přiznáno podle článku 41 Úmluvy v souvislosti s
  - a) majetkovou škodou;
  - b) nemajetkovou újmou;
  - c) náklady řízení.

#### 1. Škoda obecně

7. Mezi tvrzenou škodou a údajným porušením musí být jasná příčinná souvislost. Soud se nespokojí s pouhou nejasnou souvislostí mezi údajným porušením a škodou, ani pouhou spekulací, co by mohlo být, kdyby k porušení práv nedošlo.
8. Náhrada škody může být přiznána tehdy, jestliže škoda vznikla v důsledku konstatovaného porušení. Nebude nahrazena škoda, která vznikla v důsledku skutečnosti či situací, které nebyly porušením Úmluvy, ani škoda, která se týká námitek prohlášených Soudem za nepřijatelné v předchozím řízení.
9. Účelem přiznání náhrady je odškodnění stěžovatele za škodlivé důsledky porušení. Jejím účelem není potrestat dotčený smluvní stát. Soud proto dosud odmítal jako nepatřičné nároky na odškodnění označené jako „trestné“, „přítěžující“ nebo „výstražné“.

#### 2. Majetková škoda

10. Účelem odškodnění majetkové škody je postavit stěžovatele pokud možno do situace, ve které by byl, kdyby k porušení nedošlo (*restitutio in integrum*). To zahrnuje náhradu jak za skutečně utrpěnou ztrátu (*damnum emergens*), tak za ztrátu nebo snížený budoucí zisk (*lucrum cessans*).
11. Je na stěžovateli, aby prokázal, že škoda vznikla v důsledku namítaného porušení. Měl by předložit příslušné dokumenty k prokázání existence škody i její výšky.
12. Zadostiučinění přiznané Soudem v zásadě odráží celou vypočítanou výši škody. Pokud nelze skutečnou škodu přesně vypočítat, Soud výši škody odhadne na základě skutečností, které má k dispozici. Jak bylo uvedeno shora v článku 2, je též možné, že Soud shledá spravedlivé důvody k přiznání nižšího odškodnění, než je celá výše utrpěné ztráty.



### 3. Nemajetková újma

13. Účelem odškodnění nemajetkové újmy je poskytnout stěžovateli finanční odškodnění za nemajetkovou újmu, například duševní nebo fyzické utrpení.
14. Nemajetkovou újmu nelze přesně vypočítat. Pokud je existence takové újmy zjištěna a pokud se Soud domnívá, že je nutno ji nahradit v penězích, určí výši odškodnění na spravedlivém základě s ohledem na principy vyplývající z jeho právní praxe.
15. Stěžovatelé, kteří žádají odškodnění za utrpenou nemajetkovou újmu, musí specifikovat částku, která je podle jejich názoru spravedlivá. Ti, kteří se domnívají, že byli poškozeni v důsledku více než jednoho porušení, mohou uvést buď jednu částku pokrývající všechna údajná porušení, nebo několik částek v souvislosti s každým porušením jednotlivě.

### 4. Náklady řízení

16. Soud může nařídít uhrazení nákladů řízení, které stěžovatel vynaložil ve vnitrostátním řízení a v řízení před Soudem, když se snažil zabránit, aby k porušení vůbec nedošlo nebo aby dosáhl napravení nastalé situace. Náklady zahrnují náklady právního zastoupení, procesní a podobné náklady, případně cestovní a stravovací výdaje, zejména pokud byly vynaloženy za účelem dostavení se k ústnímu jednání k Soudu.
17. Soud schválí žádosti na náhradu nákladů, pokud se vztahují ke zjištěným porušením. Zamítne je tehdy, týkají-li se námitek, v nichž neshledal porušení, nebo námitek, které byly prohlášeny za nepřijatelné. Stěžovatel však může spojit své jednotlivé nároky se svými jednotlivými námitkami.
18. Náklady řízení musí být skutečně vynaloženy. To znamená, že stěžovatel je musí zaplatit, nebo musí být k jejich zaplacení vázán na základě zákonné nebo smluvní povinnosti. Každá částka zaplacená vnitrostátními orgány nebo Radou Evropy v rámci právní pomoci bude odečtena.
19. Náklady řízení musí být vynaloženy nezbytně. To znamená, že musí být nevyhnutelné pro zabránění porušení nebo pro dosažení nápravy.
20. Náklady musí být rozumné co do výše. Pokud je Soud shledá nepřiměřenými, přizná částku, která je podle jeho vlastního uvážení rozumná.
21. Soud požaduje důkazy účty a faktury, které musí být dostatečně podrobné, aby na jejich základě mohl určit, do jaké míry byly shora uvedené požadavky splněny.

### 5. Informace o placení

22. Stěžovatelé jsou vyzýváni, aby uvedli číslo bankovního účtu, na který si přejí, aby veškeré přiznané částky byly poukázány. Pokud si přejí, aby některá konkrétní částka, například přiznaná v souvislosti s náklady řízení, byla poukázána odděleně, například přímo na bankovní účet jejich právních zástupců, měli by o tom Soud informovat.

#### IV. Formy odměn přiznaných Soudem

23. Odměny přiznané Soudem mají v zásadě formu částky peněz, která má být zaplacená dotčenou vládou poškozenému nebo poškozeným. Jen v mimořádně vzácných případech může Soud zvažovat vydání příkazu vedoucího k ukončení nebo napravení předmětného porušení. Soud však může rozhodnout na základě vlastního uvážení, že vypracuje směrnice k výkonu rozsudku (článek 46 Úmluvy).
24. Každá přiznaná odměna podle článku 41 Úmluvy bude zásadně v eurech (EUR, €) bez ohledu na národní měnu, ve které stěžovatel vyjádří své požadavky. Pokud má stěžovatel platbu obdržet v jiné měně než v eurech, Soud nařídí, že přiznané částky mají být převedeny do této měny podle kurzu platného ke dni platby. Při formulování svých nároků by stěžovatelé měli tam, kde je to vhodné, vzít v úvahu tento postup s ohledem na důsledky převodu částek vyjádřených v jiných měnách na euro a naopak.
25. Soud z vlastního podnětu stanoví lhůty k placení, a to v zásadě tři měsíce od data, kdy se rozsudek stane konečným a závazným. Nařídí též zaplacení úroku z prodlení pro případ, že lhůty nebudou dodrženy, zpravidla na základě úrokové sazby marginální záůjční facility Evropské centrální banky během doby prodlení, zvýšené o tři procentní body.

## **PRAKTICKÝ POKYN<sup>87</sup>**

### **UPRAVUJÍCÍ ZABEZPEČENÉ ELEKTRONICKÉ ZASÍLÁNÍ**

#### **I. Rozsah použití**

1. Smluvní strany, které si zvolily systém zabezpečeného elektronického zasílání, komunikují se Soudem prostřednictvím zabezpečeného webového systému, který je za tímto účelem vytvořen; přijímají sdělení zasílaná Kanceláři též prostřednictvím tohoto systému s těmito výjimkami:
  - a) veškerá písemná sdělení týkající se žádostí o předběžná opatření ve smyslu článku 39 tohoto jednacího řádu se zasílají současně dvěma způsoby: prostřednictvím webu a faxem;
  - b) přílohy jako plány, manuály apod., které nemusí být úplně vizualizovány v elektronické formě, jsou zasílány poštou;
  - c) Kancelář může požádat, aby jí konkrétní dokument nebo příloha byla zaslána poštou.
2. Pokud smluvní strana zaslala dokument poštou nebo faxem, uvědomí o tom elektronickou cestou Kancelář a sdělí datum zaslání a důvody, proč nebylo možné využít systém elektronického zasílání.

#### **II. Technické vybavení**

3. Smluvní strana musí disponovat nezbytným technickým vybavením a postupovat podle uživatelské příručky, která jí byla Kanceláři zaslána.

#### **III. Formát a názvosloví**

4. Elektronicky zasílaný dokument musí být ve formátu PDF, nejlépe v prohledávatelném formátu PDF.
5. Nepodepsané dopisy a písemná stanoviska se nepřijímají. Podepsané dokumenty určené k elektronickému zaslání jsou generovány skenováním jejich originálu. Smluvní strana uchovává originál dokumentu ve své složce.
6. Název elektronicky zasílaného dokumentu obsahuje ve stálém pořadí číslo stížnosti, jméno stěžovatele tak, jak je hláskováno v latině Kanceláři, a označení obsahu dokumentu.<sup>88</sup>

---

87 Vydaný předsedou Soudu v souladu s článkem 32 tohoto jednacího řádu 22. září 2008.

88 Například 65051/01 Karagyozov Observ Adm Merits.

#### IV. Datum rozhodné pro zachování lhůt

7. Datum, kdy vláda úspěšně uložila dokument na zabezpečený web, je považováno za datum doručení ve smyslu článku 38 odst. 2 tohoto jednacího řádu nebo datum podání ve smyslu článku 73 odst. 1 tohoto jednacího řádu.
8. K usnadnění vedení registrace doručené a zasláné pošty zabezpečený server každý den před půlnocí automaticky generuje e-mailovou zprávu obsahující seznam dokumentů, které elektronicky prošly během posledních dvaceti čtyř hodin.

#### V. Různé verze jednoho dokumentu

9. Zabezpečený web nedovoluje změnu, nahrazení nebo vymazání dokumentu. Jestliže smluvní strana potřebuje dokument změnit, musí založit nový dokument s jiným názvem (například připojením slova „změněný“ v názvu dokumentu). Takový postup zvolí pouze, je-li to zcela nezbytné, a neměl by se využívat k opravě nepodstatných chyb.
10. Pokud smluvní strana zaslala více než jednu verzi téhož dokumentu, jen ten z nich, který byl zaslán včas, bude zohledněn. Jestliže bylo včas zasláno několik verzí, bude brána v úvahu ta poslední, ledaže by předseda senátu rozhodl jinak.

**PRAKTICKÝ POKYN<sup>89</sup>**  
**UPRAVUJÍCÍ ŽÁDOSTI O UTAJENÍ TOTOŽNOSTI**  
**(článek 33 a 47 tohoto jednacího řádu)**

### Obecné zásady

Účastníkům řízení je připomínáno, že veškeré dokumenty předložené v řízení před Soudem jsou veřejné, ledaže by byla učiněna výjimka ve smyslu článků 33 a 47 tohoto jednacího řádu. Veškeré informace související se stížností jak v písemném, tak ústním řízení, včetně informací o stěžovateli a vedlejších účastnících, jsou přístupné veřejnosti. Účastníci řízení by též měli vědět, že shrnutí skutkového stavu, rozhodnutí a rozsudky Soudu jsou obvykle publikovány v systému HUDOC<sup>90</sup> na webových stránkách Soudu (viz článek 78 tohoto jednacího řádu).

### Žádosti v nevyřízených případech

O utajení totožnosti je třeba požádat při podání stížnosti nebo co nejrychleji poté. V obou případech stěžovatel musí svoji žádost odůvodnit a blíže určit dopad, jaký by mělo pro jeho osobu zveřejnění jeho totožnosti.

### Žádosti se zpětným účinkem

Jestliže stěžovatel žádá o utajení své totožnosti v souvislosti s případem či případy, které byly zveřejněny v systému HUDOC před 1. lednem 2010, musí Kanceláři zaslat dopis, v němž vysvětlí důvody, které jej k takové žádosti vedou, a blíže určit dopad, jaký mělo nebo by mohlo mít pro jeho osobu zveřejnění jeho jména. Stěžovatel by měl též vysvětlit, proč o utajení své totožnosti nepožádal v době, kdy byl jeho případ projednáván Soudem. Při rozhodování o žádosti předseda vezme v úvahu vysvětlení poskytnutá stěžovatelem, úroveň veřejnosti rozhodnutí nebo rozsudku, a zda je vhodné nebo praktické žádosti vyhovět.

Jestliže žádosti předseda vyhoví, rozhodne též, jaká nejvhodnější opatření je třeba učinit na ochranu stěžovatele, aby nemohla být jeho totožnost zjištěna. Například rozhodnutí nebo rozsudek mohou být staženy z webových stránek Soudu nebo mohou být ze zveřejněného dokumentu vymazána osobní data.

---

89 Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 tohoto jednacího řádu 14. ledna 2010.

90 [www.echr.coe.int/echr/en/hudoc](http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc)

### **Další opatření**

Předseda může přijmout další opatření, která považuje za nezbytná nebo žádoucí ve vztahu ke kterémukoli dokumentu, který Soud zveřejnil, k zajištění respektování soukromého života.

## ABECEDNÍ SEZNAM ROZSUDKŮ A DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍ VYNESENÝCH SOUDEM VE VĚCECH PODANÝCH PROTI ČESKÉ REPUBLICE

### A

- Adamiček proti České republice**, rozsudek z 12. října 2010  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Andělová proti České republice**, rozsudek z 28. února 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)
- Andrle proti České republice**, rozsudek ze 17. února 2011  
(čl. 1 Protokolu č. 1 a čl. 14 Úmluvy)
- Antoni proti České republice**, rozsudek z 25. listopadu 2010  
(čl. 6 odst. 1 a 13 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

### B

- Bačák proti České republice**, rozsudek ze 7. března 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Balšán proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006  
[čl. 6 odst. 1 a 3d) Úmluvy]
- Banković a další proti 17 členským státům NATO**, rozhodnutí z 12. prosince 2001  
(čl. 1, 10 a 13 Úmluvy), Sborník 2001-XII
- Barfuss proti České republice**, rozsudek z 31. července 2000  
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Bartl proti České republice**, rozsudek z 22. června 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Bařa proti České republice**, rozhodnutí z 24. června 2008  
(nevypacení náhrady za zkonfiskovaný majetek, čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6 odst. 1 a 13 Úmluvy)
- Bazil proti České republice**, rozsudek z 11. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Bečvář a Bečvářová proti České republice**, rozsudek ze 14. prosince 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Běleš a další proti České republice**, rozsudek z 12. listopadu 2002  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu), ESLP 2002-IX
- Benet Praha, spol. s r. o. proti České republice**, rozsudek 24. února 2011  
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Benet Czech, spol. s r. o. proti České republice**, rozsudek z 21. října 2010  
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Bergauer a další proti České republice**, rozhodnutí z 13. prosince 2005  
(čl. 2, 3, 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)
- Bergmann proti České republice**, rozsudek z 27. října 2011  
(čl. 8 Úmluvy)

**Blucher proti České republice**, rozsudek z 11. ledna 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost a kontradiktornost řízení, ústní řízení)

**Bořánková proti České republice**, rozsudek ze 7. ledna 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Breughofen proti České republice**, rozsudek z 21. července 2011

[čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy]

**Buchň proti České republice**, rozsudek z 26. listopadu 2002

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)

**Bulena proti České republice**, rozsudek z 20. dubna 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Bušková proti České republice**, rozhodnutí z 15. ledna 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1 – finanční důsledky)

## C

**Cambal proti České republice**, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

**Centrum stavebního inženýrství, a. s. proti České republice**, rozsudek z 21. prosince 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Crabtree proti České republice**, rozsudek z 25. února 2010

[čl. 5 odst. 1 písm. c), odst. 4 a 5 Úmluvy]

**Čavajda proti České republice**, rozhodnutí z 29. března 2011

(čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy – aspekty spravedlivosti trestního řízení)

**Červenáková a další proti České republice**, rozsudek z 29. července 2003

(vyškrtnutí ze seznamu stížností po smírném urovnání sporu)

**Český proti České republice**, rozsudek z 6. června 2000

(čl. 5 odst. 3 Úmluvy)

## D

**Day, s. r. o. proti České republice**, rozsudek z 16. února 2012

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Des Fours Walderode proti České republice**, rozhodnutí ze 4. března 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

**D. H. a další proti České republice**, rozsudek velkého senátu z 13. listopadu 2007

(čl. 2 Protokolu č. 1 a čl. 14 Úmluvy)

**Diallo proti České republice**, rozsudek z 23. listopadu 2011

(čl. 3 a 13 Úmluvy)

**Dostál proti České republice**, rozsudek z 25. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Dostál proti České republice**, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)



**Drahorád a Drahorádová proti České republice**, rozsudek z 20. března 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost a délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)

**Družstevní záložna Pria a další proti České republice**, rozsudky z 31. července 2007  
(čl. 1 Protokolu č. 1 – nucená správa, čl. 6 odst. 1) a 21. ledna 2010  
(spravedlivé zadostiučinění)

**Duchoňová proti České republice**, rozhodnutí z 2. října 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 a 13 Úmluvy)

**Dušek proti České republice**, rozsudek ze 14. února 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Dymáček a Dymáčková proti České republice**, rozsudek ze 7. února 2008  
(vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů)

## E

**Eko-Energie, spol. s r. o. proti České republice**, rozsudek ze 17. května 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Eremiášová a Pechová proti České republice**, rozsudek z 16. února 2012  
(čl. 2 Úmluvy)

**Exel proti České republice**, rozsudek z 5. července 2005  
(čl. 6 odst. 1 – veřejné a ústní řízení)

## F

**Fáber proti České republice**, rozsudek ze 17. května 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka a spravedlnost občanskoprávního řízení,  
čl. 1 Protokolu č. 1)

**Fackelmann ČR, spol. s r. o. proti České republice**, rozsudek z 26. října 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Faltejssek proti České republice**, rozsudek z 15. května 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Fešar proti České republice**, rozsudek z 13. listopadu 2008  
(čl. 5 odst. 3 a 4 Úmluvy)

**Fiala proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

**Forminster Enterprises limited proti České republice**, rozsudky z 9. října 2008  
(čl. 1 Protokolu č. 1) a 15. února 2011 (spravedlivé zadostiučinění)

**Friedrich proti České republice**, rozsudek z 26. října 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Furtsev proti České republice**, rozhodnutí z 12. dubna 2010  
(čl. 1 Protokolu č. 1 a čl. 14 Úmluvy – výpočet starobního důchodu cizince)

## G

**Glaser proti České republice**, rozsudek ze 14. února 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1), ESLP 2008

**Golha proti České republice**, rozsudek z 26. května 2011

(čl. 6 a 13 Úmluvy – délka řízení, výše náhrady škody)

**Gratzinger a Gratzingerová proti České republice**, rozhodnutí velkého senátu

z 10. července 2002 (čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6, 8 a 14 Úmluvy), ESLP 2002-VII

## H

**Harrach proti České republice**, rozhodnutí z 27. května 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

**Hartman proti České republice**, rozsudek z 10. července 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

**Havelka proti České republice**, rozsudek z 2. listopadu 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Havelka a další proti České republice**, rozsudek z 21. června 2007

(čl. 8 Úmluvy)

**Havlíčková proti České republice**, rozsudek ze 14. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Heglas proti České republice**, rozsudek z 1. března 2007

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 8 Úmluvy)

**Hejkrliková proti České republice**, rozhodnutí z 8. července 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)

**Herbst a další proti České republice**, rozsudek z 12. dubna 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Heřmanský proti České republice**, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Heská proti České republice**, rozsudek z 23. května 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Holub proti České republice**, rozhodnutí ze 14. prosince 2010

[čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy – existence podstatné újmy]

**Hoření proti České republice**, rozsudek z 6. března 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Houbal proti České republice**, rozsudek ze 14. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

**Houfová proti České republice č. 1**, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Houfová proti České republice č. 2**, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Hradecký proti České republice**, rozsudek z 5. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

**Hubka proti České republice**, rozsudek z 3. února 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení)  
**Husák proti České republice**, rozsudek ze 4. prosince 2008  
(čl. 5 odst. 4 Úmluvy)

## CH

**Chadimová proti České republice**, rozsudky z 18. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení, čl. 8 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)  
a 26. dubna 2007 (spravedlivé zadostiučinění)  
**Chmelíř proti České republice**, rozsudek ze 7. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – nestranný soud), ESLP 2005-IV

## J

**Jahnová proti České republice**, rozsudek z 19. října 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Janýr a další proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy)  
**Ješina proti České republice**, rozsudek z 26. července 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)  
**Jirsák proti České republice**, rozsudek z 5. dubna 2012  
(čl. 3 Úmluvy)  
**Jirů proti České republice**, rozsudek z 26. října 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

## K

**Kadlec a další proti České republice**, rozsudek z 25. května 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)  
**Karasová proti České republice**, rozsudek z 30. listopadu 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)  
**Kilián proti České republice**, rozsudek ze 7. prosince 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)  
**Kinský proti České republice**, rozsudek z 9. února 2012  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení)  
**Klepetář proti České republice**, rozsudek z 21. února 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Knebl proti České republice**, rozsudek z 28. října 2010  
(čl. 5 odst. 3 a 4 Úmluvy)  
**Kohlhofer proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)  
**Kohlhofer a Minařík proti České republice**, rozsudek 15. října 2009  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

- Koktavá proti České republice**, rozsudek z 2. prosince 2003  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Konečný proti České republice**, rozsudek z 26. října 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 13 a 17 Úmluvy)
- Kořínek a další proti České republice**, rozsudek z 11. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Kos proti České republice**, rozsudek z 30. listopadu 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Koudelka proti České republice**, rozsudek z 20. července 2006 (čl. 8 Úmluvy)
- Kozák proti České republice**, rozsudek z 18. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Králíček proti České republice**, rozsudek z 29. června 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Krasniki proti České republice**, rozsudek z 28. února 2006  
(čl. 6 odst. 2 Úmluvy)
- Krčmář a další proti České republice**, rozsudek ze 3. března 2000  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost řízení)
- Krčmář a další proti České republice**, rozhodnutí z 30. března 2004  
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 13 Úmluvy)
- Kreditní a průmyslová banka proti České republice**, rozsudek z 21. října 2003  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 34 Úmluvy), ESLP 2003-XI (výňatky)
- Krejčíř proti České republice**, rozsudek z 26. března 2009  
(čl. 5 odst. 3 a 4 Úmluvy)
- Kříž proti České republice**, rozsudek z 9. ledna 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 Úmluvy)
- Kubizňáková proti České republice**, rozsudek z 21. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Kuchař a Štis proti České republice**, rozsudek z 18. prosince 2001  
(vyškrtnutí ze seznamu stížností)
- Květoňová proti České republice**, rozhodnutí z 2. října 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – aspekty spravedlnosti řízení)
- Kysilková a Kysilka proti České republice**, rozsudek z 10. února 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení)

## L

- L. C. I. proti České republice**, rozsudek ze 7. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Libánský proti České republice**, rozsudek z 22. června 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Linkov proti České republice**, rozsudek ze 7. prosince 2006 (čl. 11 Úmluvy)

## M

**Malhous proti České republice**, rozhodnutí velkého senátu z 13. prosince 2000

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení), ESLP 2000-XII

**Malhous proti České republice**, rozsudek velkého senátu z 12. července 2001

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení)

**MacReady proti České republice**, rozsudek z 22. dubna 2010 (čl. 8 Úmluvy)

**Maršálek proti České republice**, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; články 8, 13 a 14 Úmluvy)

**Mařík proti České republice**, rozsudek z 12. dubna 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Melich a Beck proti České republice**, rozsudek z 24. července 2008

(čl. 6 odst. 1 – spravedlnost trestního řízení)

**Metzová proti České republice**, rozsudek z 18. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 13 Úmluvy)

**Mezl proti České republice**, rozsudek z 9. ledna 2007 (čl. 8 Úmluvy)

**Milatová a další proti České republice**, rozsudek z 21. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost a veřejnost řízení), ESLP 2005-V

**Mínarík proti České republice**, rozsudek z 10. února 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Mínarík a další proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Mlynář proti České republice**, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

**Mourek proti České republice**, rozsudek z 3. dubna 2008 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

## N

**Němcová proti České republice**, rozhodnutí z 9. listopadu 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1)

**Nemeth proti České republice**, rozsudek z 20. září 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka exekučního řízení)

## O

**O. B. Heller, a. s. a Československá obchodní banka, a. s. proti České republice**, rozhodnutí z 9. listopadu 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)

**Otava proti České republice**, rozsudek z 10. listopadu 2011

(vyškrtnutí ze seznamu stížností)

## P

**Pachman a Mates proti České republice**, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

- Páleník proti České republice**, rozsudek z 21. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Palšovič proti České republice**, rozsudek z 3. února 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení)
- Patera proti České republice**, rozsudek z 26. dubna 2007 (čl. 8 Úmluvy)
- Paterová proti České republice**, rozsudek ze 14. září 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Patta proti České republice**, rozsudek z 18. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního a správního řízení)
- Pedovič proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Pekárny a cukrárny Klatovy, a. s. proti České republice**, rozsudek z 12. ledna 2012  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Pešková proti České republice**, rozsudek 26. listopadu 2009  
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Petr proti České republice**, rozhodnutí z 26. února 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)
- Pfleger proti České republice**, rozsudek z 27. července 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Pillmann proti České republice**, rozsudek z 27. září 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)
- Pincová a Pinc proti České republice**, rozsudek z 5. listopadu 2002  
(čl. 1 Protokolu č. 1), Sborník 2002-VIII
- Pištorová proti České republice**, rozsudek z 26. října 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka a spravedlnost občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Polaček a Polačková proti České republice**, rozhodnutí velkého senátu z 10. července 2002  
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)
- Polach proti České republice**, rozsudek z 25. října 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Prodělalová proti České republice**, rozsudek z 20. prosince 2011  
(čl. 8 Úmluvy)
- Pudlákova proti České republice**, rozhodnutí ze 7. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Punzelt proti České republice**, rozsudek z 25. dubna 2000  
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy, čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

## R

- Rashed proti České republice**, rozsudek z 27. listopadu 2008  
(čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy)
- Rázlová proti České republice**, rozsudek z 28. března 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

- Regálová proti České republice**, rozsudek z 3. července 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Rechtová proti České republice**, rozsudek z 26. června 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení před Ústavním soudem)
- Reslová proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Rodinná záložna, spořitelni a úvěrní družstvo proti České republice**,  
rozsudky z 9. prosince 2010 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1) a 19. ledna 2012  
(spravedlivé zadostiučinění)
- Růžový panter, o. s. proti České republice**, rozsudek z 2. února 2012  
(čl. 10 Úmluvy)
- Řehák proti České republice**, rozhodnutí z 18. května 2004  
(zneužití práva na stížnost)
- Římskokatolická farnost Obrátní proti České republice**, rozsudek z 24. května 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- S**
- Schmidtová proti České republice**, rozsudek z 22. července 2003  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Simonová proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka a spravedlnost občanskoprávního řízení)
- Singh proti České republice**, rozsudek z 25. ledna 2005  
[čl. 5 odst. 1 písm. f) a odst. 4 Úmluvy]
- Skoma, spol. s r. o. proti České republice**, rozsudek ze 14. února 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Slavičinský proti České republice**, rozhodnutí z 20. listopadu 2006  
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)
- Slezák a další proti České republice**, rozsudek z 11. října 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Smatana proti České republice**, rozsudek z 27. září 2007  
(čl. 5 odst. 3, 4 a 5 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)
- Solaris, s. r. o. a další proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Soudek proti České republice**, rozsudek z 15. března 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Sýkora proti České republice**, rozhodnutí z 16. října 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejnost občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Škodáková proti České republice**, rozsudek z 21. prosince 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Šoffer proti České republice**, rozsudek z 8. listopadu 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 13 Úmluvy)

**Špaček, s. r. o. proti České republice**, rozsudek z 9. listopadu 1999

(čl. 1 Protokolu č. 1)

**Šroub proti České republice**, rozsudek ze 17. ledna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Štefanec proti České republice**, rozsudek z 18. července 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 10 Úmluvy)

**Šumbera proti České republice**, rozhodnutí z 21. února 2012

[čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy – existence podstatné újmy]

**Šurý proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)

## T

**Tariq proti České republice**, rozsudek z 18. dubna 2006

(čl. 5 odst. 3 Úmluvy, čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

**Teleconsult-International, s. r. o. proti České republice**, rozhodnutí z 25. září 2007

(čl. 1 Protokolu č. 1)

**Tesař a další proti České republice**, rozsudek z 9. června 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost a délka restitučního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)

**Tetourová proti České republice**, rozsudek z 27. září 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

**Thon proti České republice**, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka a spravedlnost občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

**Tieze a Semerádová proti České republice**, rozsudek z 13. října 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)

**3A.CZ, s. r. o. proti České republice**, rozsudek z 10. února 2011

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost občanskoprávního řízení)

**Turek proti České republice**, rozsudek z 21. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

**Ťupa proti České republice**, rozsudek z 26. května 2011

(čl. 5 odst. 1 Úmluvy)

## V

**Varvařovský proti České republice**, rozhodnutí z 5. února 2007

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 13 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)

**Vašíček proti České republice**, rozhodnutí z 30. ledna 2001

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 Úmluvy)

**Vejmola proti České republice**, rozsudek z 25. října 2005 (čl. 5 odst. 4 Úmluvy)

**Vitásek proti České republice**, rozsudek z 2. listopadu 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

**Vodárenská akciová společnost, a. s. proti České republice**, rozsudek z 24. února 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)



**Vojáčková proti České republice**, rozsudek ze 4. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Vokoun proti České republice**, rozsudek z 3. července 2008  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)  
**Voleský proti České republice**, rozsudek z 29. června 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)  
**Volf proti České republice**, rozsudek z 6. září 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)  
**Vokurka proti České republice**, rozhodnutí z 16. října 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)  
**Vrábek a Ďurica proti České republice**, rozsudek z 13. září 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Vrána proti České republice**, rozsudek z 30. listopadu 2004  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

## Z

**Zámečnicková a Zámečník proti České republice**, rozsudek z 21. března 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Zavřel proti České republice**, rozsudek z 18. ledna 2007  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, nestranný soud, čl. 8 a 14 Úmluvy)  
**Zbořilová a Zbořil proti České republice**, rozsudek z 18. dubna 2006  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)  
**Zedník proti České republice**, rozsudek z 28. června 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)  
**Zehnal a Zehnalová proti České republice**, rozhodnutí ze 14. května 2002  
(čl. 8 a 14 Úmluvy), ESLP 2002-V  
**Zemanová proti České republice**, rozsudek z 13. prosince 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, přístup k soudu)  
**Zich a další proti České republice**, rozsudky z 18. července 2006  
(čl. 1 Protokolu č. 1) a 7. prosince 2006 (smírné urovnání sporu)  
**Zouhar proti České republice**, rozsudek z 11. října 2005  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost trestního a občanskoprávního řízení, délka)  
**Zvolský a Zvolská proti České republice**, rozsudek z 12. listopadu 2002  
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 1 Protokolu č. 1), ESLP 2002-IX  
**Žirovnický proti České republice**, rozsudek z 30. září 2010  
(čl. 5 odst. 1, 4 a 5 Úmluvy)